

Vatra veche

Vatra veche

11

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IV, nr. 11 (47), noiembrie 2012 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Număr ilustrat cu imagini din atelierele de viori de la Gliga Companies, Reghin

Antologie *Vatra veche*

Lipește-mi, Doamne, sufletul de Tine

Lipește-mi, Doamne, sufletul de Tine
mai mult ca floarea veșnică de stânci,
să uit de ani, de lume și de mine
privind adânc în ochii Tăi adânci.

Lipește-mi, Doamne, sufletul de Tine

ca pe-un levit de altarul său divin,
să n-am nici plug în văi, nici holde
pline,
ci Tu să-mi fii și pâine-n veci și vin.

Lipește-mi, Doamne, sufletul de Tine
din visul meu să nu mă mai deștept,
să simt și slava zărilor senine
și inima de om ce-Ți bate-n piept.

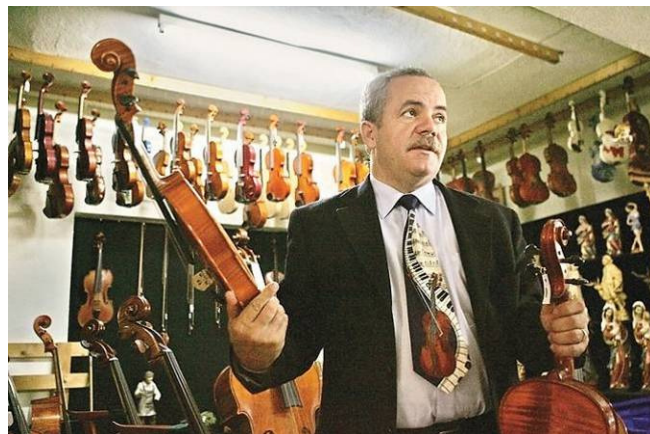
Lipește-mi, Doamne, sufletul de
Tine
ca pe-o ființă smulsă de la greu;
ridică-mă din valea de suspine
și ascunde-mă cu Tine-n
Dumnezeu.

COSTACHE IOANID

Aurel-Teodor Codoban, AMURGUL IUBIRII

SUMAR

Antologie „Vatra veche”. Lipește-mi, Doamne, sufletul de tine, de Costache Ioanid/1
Editorial. Cultura la TVR, de Nicolae Băciut/3
Aurel Teodor Codoban, Amurgul iubirii/4
In memoriam. Carte poștală (Romulus Vulpescu), de Nicolae Băciut/7
Aniversări. Teatrul Național – 50. Lecția de teatru. Cehov, Livada de vișini. Jurnal de repetiții, de Cristian Ioan/6
Grigore Vieru. Destăinuirile unui poet-martir al neamului, de Ludmila Balțatu/8
Ocehan întors. Copiii Caranica, de Carmen Ciofui/10
Poeme de Ioan Gliga și Ionuț Caragea/11
Eseu. George Uscătescu. Procese la recurs, de Dumitru Velea/12
Chipuri ale creației în poezia lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/13
Politic în opera lui Marin Preda, de Mariana Gabriela (Răduță) Trandafir/15
Poeme de Traian Vasilcău/16
Centenar N. Steinhardt. Vatra veche dialog cu George Ardeleanu, de Nicolae Băciut/17
Jurnalul fericirii – ecoul salvator al vocii divine, de Georgeta Ecaterina Cenușă/19
N. Steinhardt și legionarii, de Mirona Ioanovicu/21
Centenar Theodor Bălan. Oameni pe care i-am cunoscut, de Veronica Pavel Lerner/24
Cronica ideilor. Jack London și opera sa zămisliitoare de supraoameni, de George Petrovai/25
Interpretare, citat și enigmă, de Vasile Rășcanu/27
Poem de Adrian Botez/27
Scrisoare deschisă. Mihail Diaconescu – un promotor al spiritualității românești autentice, de Stelian Gomboș/28
Reflexe ale poeziei crepusculare la Dan Laurențiu, de Mirela Savin/30
Cronica literară. Sacralitatea logosului (Petru Solonaru), de Julieta Carmen Pendefunda/32
Judecata apei sau salvarea prin poezie (Dorina Brândușa Landén), de Dumitru Velea/34
M.N. Rusu și devoțiunea din iubire, de Aurel Sasu/36
Urme durabile, săpate în memoria timpului (Nicolae Băciut), de Ion Catrina/36
Reverberații adolescenței (Liviș Comșia), de Iulian Chivu/37
O viață, un personaj (Ioan Morar), de Luminița Cornea/38
Zămbetul înțeleptului (Dorel Schor), de Mihai Batog-Bujeniță/39
Jurnalul durerilor înăbușite (Valentina Becart), de Valentin Marica/40
Despre „districtul” Hațeg (Iancu Badiu), de Constantin Stancu/41
Filtre. Portretul Arhiepiscopului Iustinian Chira (Călin Emilian Cira), de Menuț Maximilian/43
Fereastra poeziei (Ștefan Veșcari), de Menuț Maximilian/44
Martor pentru gând (Gheorghe Mizgan), de Menuț Maximilian/44
Starea literaturii: scriitor-editor (Constantin Marafet), de Constantin Stancu/45
Poeme de Carmen Pallada/46
Pe scriitor îl văd ca pe un călător în timp, de Răzvan Ducan/46
Arta înghițitului în sec în fața unei pagini de carte, de Rodica Lăzărescu/47
Gânduri la Marginea lumii, de George Baciu/48
Documentele continuității. Metamorfoze arhetipale în imaginarul tradițional, de Luminița Țăran/49
Convorbiri duhovnicești cu ÎPS Ioan Selejan, de Luminița Cornea/50
Preotul Ioan Tămaș Delavâlcele, paznic de vatră, de Ligia Dalila Ghinea/51
Pioasă împlinire (Pavel Tripa), de Livia Fumurescu/53
Poeme de Andrei Fischof și Dorina Brândușa Landén/54
O carte și un autor despre care nu se va vorbi (Mircea Chelaru), de Mariana Cristescu/54
Literatură și film. Penele agresive, de Alexandru Jurcan/55
Poeme de Melania Cuc/57
Elena Bran și pasagerii zeppelinului, de M.N. Rusu/58
Cu zeppelinul spre America, de Elena Bran/58
Pagini de jurnal. Vietnam, de Alexander Bibac/60
Memoria arhivelor. I.Peltz, de Rodica Lăzărescu/61
Darie Magheru, de Olga Lascu/63
Poem de Darie Magheru/63
Cuvinte necumințite, de George Petrovai/63
Anchetă Vatra veche. Casa memorială „Ion Creangă”, din Țicău, de Luminița Cornea/64
Poeme de Raluca Pavel/65
Jurnal venețian, de Daniela Gifu/66
Poeme de Ioan Lilă/68
Poeme de Veronica Bălaj/69
Poeme de Răzvan Ducan/70
Starea prozei. Podul, de Dorina Brândușa Landén/71
Păpușa de sticlă, de Ion Catrina/72
Poeme de Felix Sima/73
Biblioteca Babel. Lluís Bussé, În românește de Flavia Cosma/74
Un român în India, de Ovidiu Ivanu/75
Excelsior. Poeme de Beatrice Maria Alexandrescu/77
Epigrame de Vasile Larco/78
Colțul lui Ștef/78
Pamflet. A douăzeci și doua scrisoare franco-afonă, de Hydra N.T./79
Poem de Cristina Vasiliu /80
Curier/81
Tărgul Internațional de Carte de la Frankfurt, de Nicolae Băciut/85
Interviu cu Ioan Matei/86
Proiect Centenar „N. Steinhardt” - „În genul tinerilor”/86
De la „omul viilor” la „orașul viilor” și retur, de Nicolae Băciut/87
Starea prozei. Via mutată de pe dealuri, de George Anca/88

Acolo unde viorile învață să cânte....

CULTURA LA TVR

În urmă cu zece ani, în aprilie 2002, la înființarea TVR Cultural, eram redactor la TVR, pe frontul știrilor, bucuros, nevoie mare, că, în sfârșit, cultura intră în drepturile ei firești, îi este recunoscută importanța, atât pentru impactul ei în prezent, cât și pentru consecințele pe termen lung, atât pentru educația culturală, cât și pentru memoria culturală.

În plin avânt al manelelor, al telenovelelor, culturii i se mai dădea o șansă, oricât de timidă, dar șansă. Mă gândesc la resursele insuficiente alocate acestui program, care avea nevoie, pentru producția proprie, de oameni calificați, de oameni devotați, de dotări tehnice, pentru ca acest post să valorifice nu doar cultura Capitalei, ci și pe cea din provincie, ignorată de posturile comerciale, interesate de rating cu orice preț, averse de senzațional ieftin, de cancanuri, de facil, de mult zgomot pentru nimic.

Reușeam să ilustrez atunci, la știri, atât la TVR 1, TVR 2, TVR Cluj, TVR Internațional, dar mai ales la TVR Cultural, aproape tot ce era relevant din viața teatrelor, muzeelor, galeriilor de artă, bibliotecilor, librăriilor, caselor de cultură, evenimentelor de cultură tradițională evenimentelor de artă religioasă etc., din zona mea de acoperire.

Faptul de cultură era ilustrat cuprinzător, în diversitatea sa.

Dar știrile, cu câte patru jurnale pe zi, erau doar o parte a frontului din TVR Cultural. Programele postului erau echilibrate, aducând din arhiva de aur momente memorabile din cultura noastră – filme, spectacole de teatru, recitaluri muzicale, interviuri cu mari oameni de cultură... Nu era un post ireproșabil. Era încă destul de mult loc pentru mai bine.

Dar în condițiile în care posturile comerciale nu dădeau doi bani pe fenomenul cultural, dacă nu ieșea cu scandal, ceea ce făcea TVR Cultural era cu atât mai vizibil, mai justificat.

Era singurul post care nu trebuia tratat ca o afacere, care nu trebuia evaluat prin costurile financiare și prin audiență.

El trebuia pus alături de finanțările pentru învățământ și sănătate, fiindcă cultura e la temelia sănătății și învățământului unui neam.

Eficiențizarea TVR nu se va face prin suspendarea (un mod ipocrit pentru a numi desființarea) singurei redate culturale a micului ecran.

E imoral să sacrifici cultura din TVR, când se știe că găurile negre ale instituției erau în altă parte, la tot soiul de contracte dubioase, la clientelisme de tot felul... Responsabilii de situația în care au ajuns TVR-ul ar trebui să dea socoteală pentru felul în care au fost cheltuiți banii, iar Consiliile de Administrație vinovate de ridicatul mâinii fără discernământ ori din interese personale ar trebui trase la răspundere.

Până sub conducerea lui Valentin Nicolau în TVR erau bani, investițiile în noi spații, inclusiv pentru Studiourile regionale, aveau suport financiar intern. Iar banii nu veneau numai din alocații bugetare și din abonamente... TVR era încă o televiziune publică respectabilă, cu toate păcatele ei!

TVR Cultural a ajuns în pixul unui singur om, care nu s-a sfiit să condamne la moarte cultura, ca să se salveze mai degrabă pe el, nicidecum TVR-ul, ignorând chiar dreptul nostru

la accesul la cultură, măcar ca abonați, dacă nu și contribuabili..

Dacă mai luăm în calcul și cât revine din PIB culturii, vedem mai clar cât de puțin contează cultura pentru politicieni, cei care, în campaniile electorale, nu ezită să mizeze pe „cântec, joc și voie bună”, ca să câștige voturi.

Teoria cu preluarea programelor TVR Cultural („TVR Cultural va fi preluată de viitorul canal TVR 2 Cultural, a cărui grilă va cuprinde, printre altele, publicistică culturală, documentare, spectacole de teatru, operă, concerte și producții muzicale prezentate pe genuri, filme de artă, programe educative dedicate copiilor și tinerilor, producții ale tinerilor creatori independenți, divertisment de calitate adresat tuturor categoriilor de vârstă”, se spune într-un comunicat al TVR) de un alt program nu poate rezolva lucrurile, nevoile culturale, ca să nu devenim din popor populație.

Riscul de a face un ghiveci de programe, în care se vor rătăci și emisiuni culturale, e foarte mare, iar sperietoarea cu lipsa de eficiență e jenantă.

Un program Cultural de televiziune nu trebuie să fie fabrică de bani, rolul său e cu totul altul, investiția în cultură e o investiție pe termen lung, dacă mai există puțin respect pentru valorile acestui neam, pentru identitatea sa în concertul națiunilor.

Cum va fi fără TVR Cultural? Vom vedea azi, dar mai ales peste zece, douăzeci de ani!

Protestele împotriva suspendării/desființării canalului TVR Cultural nu au sensibilizat niciun factor de decizie. Cum să-i sensibilizeze pe cei care n-au demonstrat vreodată că prețuiesc cultura sau măcar că o respectă.

Au fost voci care au susținut chiar că TVR 1 ar trebui desființat, iar TVR Cultural consolidat!

E clar că nu TVR Cultural va salva Televiziunea Română, că redresarea acestei instituții prea des aservită politicului ar trebui făcută nu sacrificând ce are un popor mai de preț, cultura, sentimentul românesc al ființei

Cultura se face cu bani, iar pierderile de azi în cultură și educație sunt câștiguri sigure mâine. Câștiguri mai presus de conturi bancare, de orice interese meschine.

NICOLAE BĂCIUȚ

AMURGUL IUBIRII

(I)

De la iubirea pasiune la comunicarea corporală

Ghid de lectură la scenariul teoretic al unui fost curs

*Textul pe care cititorul îl are în față reprezintă scenariul teoretic al cursului de **Hermeneutica iubirii**. Acest curs aplica relațiilor interpersonale înțelese ca o întâlnire între lumi virtuale de semnificații principiile interpretării hermeneutice și lua ca exemplu pentru acest tip de relații iubirea. Conform evoluției postmoderne a logicii programelor universitare, acest curs a evoluat tematic spre **Corp și comunicare**, în formula precisă a unui curs de **Comunicare de/și gen**.*

*Transcrierea scenariului teoretic al cursului de **Hermeneutica iubirii** într-o carte s-a dovedit foarte dificilă. Discursul oral de tipul cursului dispune de mijloace economicoase pentru a semnala implicarea sau dezimplicarea, detașarea, seriozitatea teoretică sau ironia jucăușă, ipoteza bine întemeiată sau sugestia ghidușă. Transliterarea și transcodarea acestor conotații ar fi necesitat spații textuale largi și explicații fastidioase. De aceea, în cele din urmă, am ales o soluție de compromis între cursul care a fost și cartea care urma să fie. Am transcris părțile teoretice care analizau iubirea pasiune, iubirea de tip Don Juan, iubirea romantică și iubirea așa cum ea apare din perspectiva psihanalizei, în funcție de cele trei mari teorii filosofice ale dorinței, platoniciană, spinoziană și freudiană, lăsând loc deschis în ultimul capitol pentru cristalizarea unei forme psihanalitice sau pentru configurarea unei teorii corporeiste a dorinței. Am păstrat și unele exerciții aplicative în excursuri semnalate prin italice. Cititorul poate alege să le accepte ca rețete sau „sfaturi practice” ori să le considere tandre ironii.*

O bună parte a cursului n-a putut fi transcrisă din pricina riscantei sale oralități pentru care mi s-a sugerat să fac mai degrabă o înregistrare. Rămâne de văzut dacă bunăvoința și imaginația cititorului acestei cărți o va putea reconstitui pe cont propriu.

Iubirea în limitele unei ontologii hermeneutice a detaliului

În puține locuri ale culturii occidentale e atât de evidentă distanța ce separă filosofia de literatură ca în modul diferit în care este tratată iubirea. O atare diferență ar trebui să fie prevenitoare în ceea ce privește calitatea metafizicii occidentale, dacă n-am ști deja că ea apare ca un surrogat de religie pentru elitele raționaliste și continuă prin a fi, în principal, o ideologie a rațiunii și a raționalității. Poate că lipsa ei de viitor în modernitatea târzie se leagă tocmai de această parțialitate a rațiunii față de multiplicitatea dimensiunilor existențiale...

Rezerva sau jena filosofiei occidentale față de iubire merge mână în mână cu rezerva mai accentuată pe care rațiunea o are față de orice formă a dorinței și se înscrie în clasa generală a opoziției rațiunii față de tot ceea ce nu este cunoaștere sau moralitate rațională, dictată de reguli: simțuri, imaginație, reprezentare, sentimente etc. Iar diferența în evaluarea iubirii față de dorință provine, cu toată natura lor identică, din modalitatea lor diferită: pentru filosofie, iubirea este dorința modelată, domesticită, cultivată. În modelarea dorinței, în domesticirea și civilizarea ei se recunoaște meritul literaturii, al mitologiei și artelor în general, și se adevărește o parte din formula: *Liebe ist nur ein Wort*, dacă o vom traduce hermeneutic: iubirea este numai o semnificație. Acesta este unul din efectele sociale sau civilizatorii ale mitologiei și artelor: de a semnifica, de a produce moduri de exprimare existențiale, de a oferi modele culturale.¹

Rezervându-și dreptul de a medita asupra iubirii, filosofia occidentală recunoaște efectul modelator al literaturii asupra iubirii, dar nu înțelege sau trece sub tăcere propriul efect modelator. Or, participarea filosofiei occidentale la ceea ce a devenit iubirea în occident este la fel de mare ca și participarea la edificarea creștinismului. Căci iubirea devine în occident o formă a „dorinței

¹ Astfel, anecdota ne arată că sărutul „standardizat”, închizând ochii, este consecința difuzării unui model cinematografic hollywoodian al gestului...

metafizice”, a dorinței de Absolut, a dorinței de a fi Absolutul și datorită participării complice a filosofiei. Re-prezentarea occidentală a iubirii e produsul specific al unei sacralizări religioase a sexualității, peste interdicțiile și tabuizările căreia se supra-pune ontologia platoniciană a transcendenței. Iubirea, cel puțin iubirea-pasiune, care, pentru Occident, este forma pozitivă, acceptabilă religios și cultural a teribilei stihii care este sexualitatea, la fel ca și filosofia s-ar putea să fie produse exclusiv occidentale, „afaceri de provincie”. Oricum, iubirea ca „dorință metafizică” – dorință de Absolut, Transcendent sau Sacru – este coextensivă istoriei de până acum a occidentului, la fel ca religia sa creștină sau filosofia sa metafizică, la fel ca tehnica ori artele sale.

În cadrele unei filosofii occidentale a dorinței, iubirea nu apare nici ca simplă afectivitate și nici ca simplu epifenomen al sexualității. În definitiv, ce este iubirea? Este ea propriul meu sentiment, sentimentul celuilalt, necesara relație dintre ele? În ce măsură pot fi sigur chiar de sentimentul meu? Ce este operațiunea definitoasă? Că simțim nevoia să stăm în preajma lui? Că facem dragoste, că ne vedem frecvent cu celălalt, că glumim cu plăcere cu el? Răspunsul la toate aceste întrebări e mereu interpretabil, e o chestiune de hermeneutică. Fenomenologia iubirii devine foarte vastă: de la iubirea romantică până la filmele pornografice, de la puritatea iubirii adolescente „potrivit semnificației poetice”, până la nevrozile erotice ale psihanalizei și psihiatriei, de la mistică, la magie erotică. Cu o singură condiție: în măsura în care e purtătoarea „dorinței metafizice”. Întrebările problemă: de ce ne îndrăgostim?, de ce perseverăm în a ne îndrăgosti, în pofida experiențelor noastre dezastruoase sau decepționante?, de ce discursul îndrăgostit →

AUREL-TEODOR CODOBAN

afirmă, extatic și tangent la existență, un absolut contrar realității experiențelor noastre existențiale cotidiene?, de ce credem ca iubirea va ține veșnic?, de ce ne certăm dacă ne iubim?, ce și câtă legătură are iubirea cu sexualitatea?, capătă sens filosofic deîndată ce descoperim în ele prezența semnificativă a „dorinței metafizice”.

Iubirea și moartea sunt două dintre experiențele omenești care dau starea de grație a transcenderii, două dintre extazele („ek-stazele”) care transformă viața umană (cvasibiologică) în existență („ek-sistență”). Dorința îl vizează pe celălalt, pe altul, și ne implică eul, în vreme ce moartea îi implică pe alții, pe ceilalți, și ne vizează pe noi, pentru că... numai ceilalți mor. E adevărat că moartea este mai puternică, cum spune Eliade: miracol cognoscibil, dar incomunicabil ea este «„ruptura de nivel” care „sparge acoperișul casei”, acolo unde iubirea doar l-a crăpat puțin»². Moartea ridică viața la aventura existenței, face din om o ființă de aventură care-și poate risca și pierde viața, după cum o poate risca și să o câștige ca existență. Dar iubirea, care permite omului să întrezărească un crâmpei din înțelesul transindividual al vieții, ne vindecă de spaima acelei Ființe despre care ne vorbesc filosofii și care, pentru noi, nu poate ieși decât din neant, respectiv din nimicnicia fiindului care suntem. Numai iubirea ridicată la puritatea detașării existențiale a morții te poate salva de angoasa pe care Ființa, ieșind din „spumele” neantului – tot astfel cum Venera (Venus/Afrodita) iese, în celebrul tablou al lui Botticelli, din spumele mării – o produce inevitabil. Iubirea pare să existe providențial pentru a ne vindeca de anxietatea pe care intimitatea relației dintre Ființă și neant o poate produce, de spaima ce te poate cuprinde atunci când descoperi că numai neantul, la fel ca un *black hole* din cosmologia relativistă, face bloc compact și absolut în vreme ce ființa este dispersată și istorială, la fel ca stelele și constelațiile pe cerul negru al unei nopți înstelate.

Notă: Acest studiu s-a bucurat de un mare interes, fiind deja publicat în 3 ediții, reluarea lui în serial, în *Vatra veche*, nu face decât să suplonească disfuncționalitățile din actualul sistem de difuzare a cărții. (N.B.)

² Ioan Petru Culianu, Mircea Eliade, Nemira, București, 1995, p. 211.

In memoriam

CARTE POȘTALĂ

„Stau într-o cafenea la Târgu-Mureș / Și beau cafea. / Orașu-i trist, ostil, semeț și gureș, / Cu lume rea. // N-am timp, n-am bani, n-am inimă, n-am chef / Să mai scriu versuri: / În fiecare prost presimt un șef / Și întrevăd demersuri. / Abandonat de tine, trag tutun / și mi-e cam silă, / Că-n barbă-aborigenele văd un / Semn de prăsilă. // Cum m-aș scula, voievodal, drept, dac, / Într-un scurt iureș / Întreagă cafeneaua praf s-o fac, / La Târgu-Mureș” – e „cartea poștală” pe care am citit-o de multe ori, trăind la Târgu-Mureș. Ca apoi, să repet, odată cu Romulus Vulpescu, în unduirea muzicii lui Tudor Gheorghe: „În fiecare zi ne batem joc / De păsări, de iubire și de mare, / Și nu băgăm de seamă că, în loc, / Rămâne un deșert de disperare. // Ne amăgește lenea unui vis / Pe care-l anulăm cu-o șovăire; / Ne reculegem într-un cerc închis / Ce nu permite ochilor s-admire // ne răsucim pe-un așternut posac, / Însingurați în doi, din lașitate, / Mișcându-ne cu guri care prefac / În zgură sărutările uzate; // Ne pomenim prea goi într-un târziu, / Pe-o nepermis de joasă treaptă tristă: / Prea sceptici și prea singuri, prea-n pustiu, / Ca să mai știm că dragostea există. // În fiecare zi, ne batem joc / De păsări, de iubire și de mare, / Și nu băgăm de seamă că, în loc, / Rămâne un deșert de disperare” (*În fiecare zi*).

I-am admirat lui Romulus Vulpescu semeția, figura lui impozantă, de haiduc, sub care se ascundea însă o fire delicată, de rară noblețe și sensibilitate.

Mi-a devenit mai drag, odată cu *Cartea (sa) poștală II*, prin care radiografia un Târgu-Mureș de-altă dată, frate geamăn, însă, cu cel de azi, poate mai greu de înțeles, de explicat.

Romulus Vulpescu știa „Arte & meserie” (titlu de carte din 1979).

Cărțile lui aveau eleganță, substanță, unele adevărate piese de colecție.

Mulți poeți francezi (François Villon, Charles d'Orléans, François Rabelais și Alfred Jarry) au devenit și români, prin inegalabilele sale traduceri.

Ardelean (orădean, prin naștere), Bucureștii nu l-a stricat, ba chiar l-a îndârjit, făcându-l să vadă mai bine cine suntem, prin comparație.

Ar fi împlinit în 5 aprilie, anul viitor, optzeci de ani. Ar fi meritat o astfel de aniversare.

Rămâne să-l aniversăm în inimile noastre, rostindu-i „cuvintele potrivite” unei vieți de adevărat artist al cuvântului.

NICOLAE BĂCIUȚ

Opera

Poezii

-*Poezii*, 1965

-*Romulus Vulpescu și alte poezii*, 1970

-*Arte & meserie*, 1979;

-*Armura noastră – cartea* (30 de poezii scrise și rostite de autor), disc, Electrecord, 1986;

-*Versuri* (1948-1993), Colecția Poeți români contemporani, 1995;

-*Vraiștea*, 2004;

-*Vechituri & novitale*, Editura SemnE, 2005 (ediția a doua, 2007).

Proză

-*Proză – Exerciții de stil* (proză și teatru), 1967;

-*Procesul Caragiale-Caion* (teatru-document), 1973;

-*Hîncu – ba!* (două volume de polemici, de opinii și de controverse: Zodia Cacealmalei și Praznicul pușlamalelor), 2002;

Traduceri (poezie și proză)

-François Villon, *Opurile magistrului*, 1958

-Marcos Ana, *Rădăcinile zorilor (poezie spaniolă)*, 1961

-Carolina Maria de Jesús, *Strada A, nr. 9*, 1962 (proză braziliană)

-François Rabelais, *Gargantua*, 1963

-*Gargantua și Pantagruel*, 1968

-*Poeți ai Pleiadei*, 1965

-Dante Alighieri, *Vita Nuova*, 1971

-Alfred Jarry, *Ubu*, EPLU, 1969 (republicată în 2009 la Editura Paralela 45)

-*Aucassin și Nicoleta*, 1974

-Charles d'Orléans, *Poezii*, 1975

-*Pleiada* (ediție bilingvă), 2001

-François Villon (și anonimi), *Deocheatele*, 2005

Aniversări
TEATRUL NAȚIONAL TÂRGU-MUREȘ - 50
Lecția de teatru
CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”
JURNAL DE REPETIȚII

(I)

Ultima întâlnire

Cum a început...

În 6 februarie 1985, Gyuri Harag a venit la Tg. Mureș să regizeze „Livada de vișini” de Cehov. A doua zi, era programat, la Sala „Studio” a Teatrului Național Târgu-Mureș, un spectacol cu „O sărbătoare princiară”, de Teodor Mazilu, pe care îl pusese în scenă recent. Am îndrăznit să-l invit la spectacol – spre bucuria mea, a acceptat cu plăcere. Actorii tineri, dar și cei mai vârstnici erau emoționați că îl vor avea în sală pe unul dintre cei mai renumiți regizori din România acelei perioade. M-a întrebat simplu: „Cum e în sală, frig?” „Nu prea”, i-am răspuns, „dar, oricum, ia-ți paltonul”. (Știam că e bolnav și foarte sensibil la rinichi). Era perioada tristelor economii la căldură, lumină, alimente...

În sală, nu a fost prea cald, dar a stat până la sfârșit – actorii au dat tot ce era mai bun în ei, totul a funcționat perfect, dar când abia se terminaseră aplauzele a plecat foarte grăbit. Mărturisesc că am fost un pic derutat – așteptam un cuvânt, o părere... A doua zi, când am venit la teatru, am văzut pe avizier un ordin de serviciu semnat de director (Romulus Feneș), prin care eram numit asistent de regie la spectacolul „Livada de vișini”. Peste o oră, apare Gyuri în bufet: „Sper că nu te-ai supărat că nu te-am întrebat!”, spuse el. „Acuma, ce să fac, o să o iau ca pe un compliment pentru spectacolul de aseară”, i-am răspuns, făcând pe greșosul, dar în sufletul meu vreo mie de pitici țopaiu de bucurie! Cred că dacă în secunda aceea un samurai m-ar fi tăiat în două cu o sabie japoneză, s-ar fi văzut la această disecție sui-generis un imens burete de mare gata să absoarbă tot ce venea dinspre omul acela cu ochi iscoditori și albaștri, pentru al cărui talent, experiență și cultură teatrală aveam cea mai sinceră admirație...! Așa a început colaborarea noastră și aventura celebrului spectacol „LIVADA DE VIȘINI”, creat de Gyuri Harag la

Marinela Popescu și Ioan Fiscuteanu

Teatrul Național din Târgu-Mureș. Prima discuție pe care am avut-o despre „Livada...” s-a referit la Ranevskaia. „Știi, pentru personajul ăsta mi-ar trebui Silvia Ghelan, de la Naționalul din Cluj. Am vorbit cu ea acum două zile și mi-a promis că într-o săptămână e la Târgu-Mureș.” Silvia tocmai fusese pensionată, în acea perioadă fiind moda stupidă a pensionării actorilor cu salariile mai mari (expresia „salariu mare” este eufemistică), încă o modalitate de a „degrea” bugetele teatrelor după „formidabila” găselniță a autorităților, 50% autofinanțare, nenorocire care se introduse în teatrele din România în 1984. (Ba, în 1989, ajunsese chiar la 85%).

Scenografia o făcea Romulus Feneș, proaspătul și ambițiosul director al Teatrului Național, care tocmai promisese autorităților vremii că în doi ani vom funcționa aproape fără subvenție de la stat prin deschiderea unei țesătorii la subsolul teatrului – problema economică spinoasă urmând să fie astfel rezolvată! Gyuri vorbise cu el, îi povestise cum ar vrea să facă spectacolul și acum aștepta. „Romi e în gestație. La el durează mult, dar și când îi vine ideea, atunci e genială” – spunea despre Feneș.

Tot Teatrul era în fierbere, actorii (chiar și cei de la secția maghiară) se întrebau: „oare voi juca și eu în „Livada”? Și dacă da, atunci ce rol îmi dă Harag?” Și, într-o bună zi, a apărut, în sfârșit, distribuția. Prima repetiție a fost afișată pentru data de 12 februarie 1985. Gyuri era calm în aparență, dar simțeam că pe dinăuntru fierbe de nerăbdare. Era viu, tânăr, plin de umor, nimic nu lăsa să se întrevadă tragedia care avea să se producă peste cinci luni.

Debutul muncii noastre a fost mai mult o →

CRISTIAN IOAN

festivitate, nu o repetiție reală. Gyuri ar fi vrut să înceapă lucrul, dar Feneș a ținut să sărbătorim. S-a băut șampanie, s-au ținut toasturi (Gyuri foarte reținut și cu multă autoironie, Feneș mai expansiv) și s-a râs enorm. Toată lumea era surescitată, parcă ne lovise bila aceea mare care dărâmă casele, presimțeam poate evenimentul teatral ce urma să se producă, iar actorii erau aidoma cailor de curse înainte de start.

Și a venit ziua a doua.

Repetiția II, 13 februarie 1985

Înainte de a începe prima lectură, i-am spus lui Gyuri că nu ar strica (dacă și el este de acord) să imprimăm repetițiile – poate că tot dintr-un fel de premoniție a evenimentului teatral ce avea să fie „Livada...”.

Sigur, dacă există posibilitatea, de ce nu?!”, mi-a răspuns foarte deschis și fără pudibonderiile pe care le au unii regizori mult mai tineri în legătură cu munca la o piesă, de parcă ar devoala astfel marile taine ale meseriei de regizor – deținute numai și numai de ei...

Le-am spus și actorilor din distribuție că vom imprima, dar fiindcă trebuie oricum să se consemneze ceea ce se va discuta azi, până la apariția sistemelor de înregistrare, voi nota eu într-un caiet – bineînțeles că imediat au început ironiile: „Aaaa, sigur, vrei să te îmbogățești mai târziu de pe urma celor spuse de noi...!” – și alte asemenea drăgălășenii, venite mai ales dinspre partea seniorilor distribuției, care mai lucraseră cu Harag.

Până la urmă, celebrele „sisteme electronice” nu au mai sosit (ni se promiteau mereu, dar probabil nu puteau fi luate de la alte „servicii”) și în cele din urmă, resemnat, am renunțat să mai aștept minuni și mi-am văzut de scris – acest jurnal născându-se astfel din încăpățânarea mea de a consemna elaborarea evenimentului teatral de mare excepție pe care îl simțeam în toți porii...

Doresc să menționez că nu am reușit să notez absolut tot ceea ce s-a vorbit sau ceea ce s-a făcut în aceste patru luni de repetiții – nu am cunoștințe sau abilități stenografice – așa că îmi cer iertare de la început cititorilor pentru eventualele neînțelegeri, disfuncționalități sau întreruperi ale logicii frazelor pe întreg parcursul acestui jurnal.

De asemenea, pentru o orientare mai precisă prin universul acestui jurnal a celor ce au avut plăcerea să se aplece asupra lui, voi scrie la început, după numele fiecărui personaj, numele actorului care l-a interpretat – consider că este un omagiu meritat de toți colegii mei.

*

Harag: Scena I.

Buuun! Dragii mei, să începem! Trebuie să fie un anumit soi de atmosferă ciudată, seacă, poetică și grotescă. Totul

depinde de transparența cortinei.

Cum îmi imaginez eu acum, în prima fază ...

De după cortina de dantelă, se vede că se apropie cineva din spate. Iese Firs (Aurel Ștefănescu) ciudat, prin cortină, îmbrăcat bine, cu fular, pălărie, alb la față, straniu și cu binoclul de gât. Începe să cerceteze sala. Apare din spate, Duniașa (Monica Ristea) din lateral. Leneșă. Drumul până la Firs e luuung! Se uită la Firs, ia binoclul și începe să se uite și ea. Râde și îl trage jos pe Firs (de cureaua binoclului). Firs se uită prin cortină, Duniașa rămâne într-o poziție foarte moale, relaxată. Intră Lopahin (Ion Fiscuteanu) și începe să pipăie cortina. Apoi o vede pe Duniașa. Ea se uită la el și deodată începe să danseze și să cânte. Există un liberalism în această casă, toată lumea face ce vrea.

Varia (Marinela Popescu) – un personaj aproape patologic. Nervoasă, necăsătorită... Crede că nu este femeie. Tot mereu unde apare creează tensiune. Și invers. Și în reacții e o vibrație. Nervoasă mai ales cu bărbații... societății. Se deschide ușa din sală și zbiară cineva, Ania (Luminița Bortă). După aceea, vin ceilalți urlând, țipând.

Grigore Vieru

Destăinuirile unui poet-martir al neamului

Propunându-mi scopul de a evidenția, în acest studiu, diversele opinii, sugestii referitoare la personalitatea și calea de creație a poetului **Grigore Vieru**, consider necesar, de la bun început, să menționez faptul că ele, în marea lor majoritate, aparțin contemporanilor noștri, cărora le-a fost hărăzit să-l cunoască personal pe acest Om, cu literă mare.

L-am cunoscut și noi pe Gr. Vieru. L-am avut de nenumărate ori invitat, la Cahul. **Oaspete mult dorit a fost Grigore Vieru la noi, chiar în ultima zi a vieții sale.** Ne-a vorbit despre planurile de creație pe viitor, de grijile sale cotidiene. A pomenit și de dușmanii care-i creează multe probleme, agravându-i sănătatea. Parcă presimțind ceva, a amintit și de moarte, remarcând că viitorul aparține celor tineri.

Cu un licăr deosebit în ochi, poetul ne-a arătat, atunci, recent apăruta de sub tipar, în orașul Iași, noua sa culegere de versuri „*Taina care mă apără*”. Gr. Vieru a numit această culegere „*Cartea vieții mele*”, regretând că mai mult de jumătate din versurile pe care le-a scris de-a lungul vieții sale au rămas în afara ei.

Drept mărturie sunt și următoarele considerații ale poetului, pe care le-am selectat din „*Cuvântul către cititori*”, plasat în primele pagini ale ediției nominalizate: „*Păcat că omul nu trăiește două vieți. Astfel, dacă aș fi avut în spate experiența vieții și a scrisului din prima viață, cu siguranță că, în cea de-a doua viață, aș fi abandonat mai mult de jumătate din poemele care au avut norocul să intre în cartea de față. Slujirea cuvântului, desăvârșirea metaforei, adâncirea și limpezirea ideii poetice nu au capăt în timp*” (1, p. 5).

Sunt destăinuirii ale unui adevărat Poet caracterizat prin exigența față de sine, care se află mereu în căutarea cuvântului ce va ajunge la sufletul cititorului, deoarece, consideră Gr. Vieru, poezia nu poate fi o simplă „zbenigială a cuvintelor”. Responsabilitatea lui față de cuvântul scris a fost remarcată de nenumărate ori de cei care i-au studiat opera. Drept argument pot fi opiniile academicianului Mihai Cimpoi: „*Esențialmente, Grigore Vieru este poetul începuturilor de lume, când poezia este aurolară, nefisurată și neculpabilizată... Vieru, Poet al izvorului, este expresia unei naturi naturans, a unei naturi ce se creează pe ea însăși, în veșnic proces de reluare ciclică, de aceea e poetul eternei reînnoiri, al tiparelor arhietipale. Ideile mărețe îmbătrânesc și se sting în fața acestei respirații universale a primordialului*” (2, p. 10).

La cele menționate de academician, vom adăuga că, în genere, versurile din creația lui Gr. Vieru se memorează ușor, pentru că ele izvorăsc din sufletul poetului. Mai mult decât atât: poezia lui se caracterizează printr-o vădită muzicalitate și duiosie. De altfel, Grigore Vieru avea încercări reușite în domeniul compunerii unor bucăți muzicale.

Îmi amintesc, în acea zi – ultima a vieții sale – după plecarea de la Universitatea „B.P. Hasdeu”, a urcat pe scena Palatului de cultură din Cahul, în compania interpretului Fuego. În acea seară, a comunicat cu spectatorii, a recitat din versurile sale, a și cântat în duet cu

Grigore Vieru între colaboratorii Universității de Stat din Cahul „B.P. Hasdeu”, înainte cu câteva ore de tragicul accident

interpretul din România un colind, muzica și versurile aparținându-i. Spre sfârșit, în memoria lui Mihai Eminescu, a recitat poezia „*Legământ*”. Să ne amintim: „*Știu: cândva la miez de noapte, / Ori la răsărit de Soare, / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții Sale...*”. Peste câteva ore, avea să aibă loc tragicul accident, iar în 18 ianuarie 2009, după exact două zile, inima poetului a încetat să bată.

Nu este întâmplător faptul că după trecerea lui în veșnicie, cărțile scrise de el au dispărut fulgerător din librării și biblioteci. Oamenii îl citesc, îl recitesc, fiindcă în plămuirile poetului își regăsesc gândurile, frământările, bucuriile, speranțele, suferințele, chiar și îndoielile. Sugestivă în acest sens este poezia maestrului Grigore Vieru „*M-a strigat cineva?*”, care denotă caracterul profund meditativ al versului său: „*Totul e îndoielnic – / Chiar și ochii acei. / Poate nu-s ai iubitei, / Poate-ai altei femei. // Totul e îndoielnic – / Chiar și rana / Poate că nu o port eu, / Poate că mama...*”

În multe din interviuri, Grigore Vieru atrage atenția asupra faptului că poezia sa pornește din copilărie. Poezia pentru maturi, consideră poetul, e ca aratul pe arșiță într-un pământ uscat. Poezia copiilor – ploaie curată, care-l spală de colbul zilei.

Maestrul Grigore Vieru a fost oaspete mult dorit la toate instituțiile de învățământ. El era întâmpinat cu aplauze îndelungate, cu zâmbete și buchete mari de flori. L-am avut ca oaspete la Universitatea din Cahul și cu ocazia împlinirii de către poet a vârstei de 70 de ani. Era miez de iarnă, în sală – cam frig. El, îmbrăcat într-o haină destul de subțire, nu se grăbea să părăsească sala, într-un tototul dăruindu-se celor ce-l citesc, care au nevoie de un sfat de la el, de o vorbă bună.

Iar la altă festivitate, dedicată împlinirii a 60 de ani ai lui Nicolae Dabija, poetul Grigore Vieru a venit la noi direct după tratament. Maestrul dorea să fie alături de prietenul său, să vorbească tineretului despre valoarea activității lui N. Dabija, în calitate de redactor-șef al săptămânalului „Literatura și Arta”, în calitate de poet și cetățean.

La 22 ianuarie 2009, N. Dabija publică în paginile acestui săptămânal un articol cu titlul sugestiv „*A murit fratele lui Eminescu*”. Reproducem câteva pasaje: „*Grigore Vieru a fost mai mult decât un poet. El a fost un →*

**Conf. univ. dr. LUDMILA BALȚATU,
Cahul, Republica Moldova**

stejar. A căzut în bătălia pentru adevăr și dreptate. Dar drapelul dus de el a fost preluat de generațiile de luptători pe care i-a crescut cu abecedarele, cu „Albinuța”, cu poeziile, cu eseurile și cântecele sale ...

A jucat rolul de conducător de oști în lupta pentru Limba Română, pentru Alfabetul Latin, pentru Identitate, Demnitate și Conștiință Națională” (3, p. 1).

Aceste spuse pot fi completate și de alți admiratori ai creației vierene: „Gr. Vieru e ca iarba de leac. Creația domniei sale a devenit un fel de iarbă deosebită, de regăsire a demnității, a valorilor artistice, literare și culturale. Maestrul a fost solicitat mereu de grădinițe, școli, de alte instituții de învățământ. Întâlnirile cu copiii, cu elevii, cu studenții, cu cei în vârstă se transformau în sărbători de suflet. Cu nerăbdare și dragoste așteptau și așteaptă la radio și televizor cântecele Casa părintească, Eminescu, Veniți acasă, compuse pe versurile lui. Grigore Vieru a fost ca o albinuță mereu în drum spre oameni” (4, p. 6).

Din titlurile mai sus enumerate putem conchide: casa părintească constituie una dintre temele centrale ale creației lui Grigore Vieru. Fapt pe deplin explicabil.

Din nenumărate surse bibliografice referitoare la biografia poetului, am desprins gândul că, de mic copil, el a trăit în vecinătatea pereților casei părintești, care i-au fost cel mai bun sprijin, atât fizic, cât și psihologic. Vom reproduce, în această ordine de idei, pasaje din mărturisirile maestrului: „Copil fiind, rămâneam noaptea singur în casă. Nu mai închideam ochii. Vorbeam cu umbra uscată a zarzavaturii în fața geamului, singură și ea și ghemuită pe fața casei, sub liniștea aurie a lunii...” (5, p. 6).

Un fapt nu mai puțin important: casa părintească pentru poetul Grigore Vieru este locul unde l-a întâlnit pe primul său prieten adevărat – Natura, unde și-a petrecut copilăria alături de ființa cea mai dragă – Mama.

Fapt incontestabil, în creația poetică a lui Grigore Vieru, **mama se prezintă nu numai ca o realitate umană dintre cele mai vii, mai sacre și mai apropiate sufletului omenesc**, dar și ca un veșnic și frumos mit al naturii – mitul existenței omului în timp și în spațiu. Și are perfectă dreptate criticul literar Mihail Dolgan, care afirmă: „Scriind despre mamă, Vieru scrie și despre tot ce e legat organic cu mama; cugetând asupra mamei, el cugetă și asupra adevărilor dintotdeauna ale vieții și naturii, mama fiind în ultimă instanță simbolul omeniei supreme și al dăruirii totale înaltelor rosturi pământești” (6, p. 34).

La Grigore Vieru, Mama, ca simbol, cuprinde semnificații infinite: „Dragostea pentru Femeie, în sensul mai larg al cuvântului, înseamnă de fapt, la Gr. Vieru, dragostea pentru Mamă. De la motivul biografic, la înțelesurile metafizice, realitatea mamei și ideea de mamă primesc multiple semnificații, împlinind un itinerariu existențial în realitatea pământului și a patriei, în ideea de viață și destin istoric, într-o superioară și eternă expresie morală, a marelui poezii” – sunt gânduri selectate din aprecierile contemporanului nostru F. Băileșteanu (7, p. 73).

În consonanță cu cele mai sus remarcate sunt și opiniile Elizei Botezatu: „Poetul descoperă în ființa mamei coordonatele esențiale ale sufletului colectiv, straturile cele mai adânci ale ființei noastre morale (demnitatea, fidelitatea și onestitatea, munca într-o armonie și realizare, tandrețea și puritatea)” (8, p. 346).

Remarcăm faptul că poetul Grigore Vieru și-a scris toate operele cu o dragoste deosebită pentru... mic și mare. De aceea, după cum just a observat unul dintre admiratorii creației maestrului, Igor Vieru, citindu-l, maturul devine blajin ca un copil, copilul, mai matur cu o strofă, cu o zi. Un sens profund conțin și aprecierile lui Ion Ungureanu referitoare la creația poetului: „Prin Vieru ne-am înălțat la Eminescu. Să nu uităm că Grigore Vieru s-a definit ca lacrima lui Eminescu!.. numele lui nu va descrește, îndepărtându-se în timp de noi, ci dimpotrivă. Nimeni și nimic nu-l va putea eclipsa. **E un astru, a cărui lumină blândă ne va încălzi sufletele**” (9).

Prefațând culegerea de poezii a maestrului Grigore Vieru „Rădăcina de foc”, I. Alexandru a dat o justă apreciere operei lui: „Un pom înflorit este acest minunat cântec din adâncurile ființei, numit Grigore Vieru, cel mai cunoscut și iubit de toate vârstele ...

Cu versurile lui, odată ce le-ai auzit sau citit, te trezești într-o zi că le știi pe de rost” (10, p.7).

Nu vom preamări faptele, dacă vom afirma că marele poet Gr. Vieru este adorat de cititorii de toate vârstele. Versurile sale sunt recitate, sunt cântate, sunt montate pe scenă. Mai mult ca atât, ele constituie un imbold de a vedea frumosul, de a crea frumosul. Cunoscutul muzician Eugen Doga i s-a destăinuit cititorului, spunând că-i foarte recunoscător destinului care l-a legat și l-a împrietenit cu un talent a cărei poezie nu reprezintă doar niște versuri, ci ardoarea unei inimi care încălzește și liniile sale de note.

Noi, la rândul-ne, vom adăuga: am avut marele noroc de a-l cunoaște pe Grigore Vieru, de a-l avea ca oaspete, de a discuta cu el. Avem fericita ocazie de a-i savura opera, de a sorbi din ea înțelepciunea. Dacă nu vom reuși să-i citim opera până la capăt, vom lăsa cartea deschisă pentru generațiile în creștere: „S-o lăsați așa, deschisă, / Ca băiatul meu ori fata / Să citească mai departe / Ce n-a reușit nici tata”.

Sunt strofe din poezia lui Grigore Vieru „Legământ”, dedicată lui Eminescu. Sunt strofe pe care noi, cei care am trăit alături de el, trebuie să le luăm drept călăuze de a-l studia pe marele geniu Eminescu, de a-l studia totodată pe marele martir al neamului nostru – Grigore Vieru, care, după cum am mai menționat, la una din întâlnirile cu spectatorii, ce-l egalau ca valoare cu Luceafărul poeziei noastre, a răspuns modest, cum era în firea lui: „sunt doar o lacrimă a lui Eminescu”.

Referințe bibliografice:

1. Vieru, Gr., „Cartea vieții mele”, Cuvânt înainte la culegerea „Taina care mă apără”, Iași, Princeps, 2008.
2. Cimpoi, M., „Grigore Vieru și timpul originar”, Prefață la culegerea „Taina care mă apără”, Iași, Princeps, 2008.
3. Dabija, N., „A murit fratele lui Eminescu”, *Literatura și Arta*, 22 ianuarie, 2009.
4. Rolinschi, V., „Gr. Vieru între stele”, *Literatura și Arta*, 14 ian., 2010
5. Cimpoi, M., „Metafore asemeni pâinii”, Prefață la culegerea lui Gr. Vieru „Poezii”, Chișinău, Literatura artistică, 1983.
6. Dolgan, M., „Creația lui Gr. Vieru în școală”, Chișinău, Lumina, 1984
7. Băileșteanu, F., „Gr. Vieru Omul și Poetul”, București, Irina, 1995
8. Botezatu, E., Postfață la culegerea „Cel care sunt”, Chișinău, Literatura artistică, 1987
9. www.grigorevieru.md
10. Alexandru, I., „Gr. Vieru”, Prefață la culegerea „Rădăcina de foc”, București, Univers, 1988

Izvoare:

1. Vieru, Gr., „Taina care mă apără”, Iași, Princeps, 2008
2. Vieru, Gr., „Cel care sunt”, Chișinău, Literatura artistică, 1987
3. Vieru, Gr., „Rădăcina de foc”, București, Univers, 1988

Ocean întors

Copiii Caranica

În aprilie 1944, prima soție a poetului Nicu Caranica se întorcea cu trenul în România din Italia, după divorț, însoțită de fetița lor de 3 ani, născută la Roma, în 26 decembrie 1940, pe care o botezaseră Ana Maria. După câteva puține luni, s-au mai născut doi gemeni, ai aceluiași cuplu, acum separat, care au fost numiți Mihai și Mihaela. În perioada „română”, Ana Maria copil a fost desenată de mai multe ori de pictorul și graficianul Eugen Drăguțescu, care probabil frecventa familia Caranica. Aceste crochiuri și lucrări de grafică, care îi erau atât de dragi prietenei mele, înviorau camera ei de lucru și camera de dormit din viitoarea ei locuință din Cluj.

Frații Caranica au trăit în România comunistă și, din cauza cunoscutelor restricții de circulație și contacte cu străinătatea, și-au văzut tatăl după ce împliniseră vârsta de 40 de ani.

Toți copiii și-au făcut școala într-o urbe subcarpatică din Oltenia, înscriși cu numele de familie al celui de al doilea soț al mamei, inginer petrolist. Această familie de ardeleni percepea atmosfera din „Regat” ca searbădă, neinteresantă, falsă, foarte diferită de viața transilvană, viața pe care erau temporar obligați să o parcurgă, dar atât... Despre integrare, nici nu putea fi vorba... Viața la Cluj era evocată continuu cu nostalgie și admirație. Mama copiilor era o foarte distinsă profesoară de limba română și franceză la liceul din localitate, care avea printre altele o mare admirație pentru poezia interbelică a lui Mihai Beniuc, cu care familia Caranica fusese prietenă în timpul studenției. Eram mirată să aflu că acest poet pe care îl învățam la școală ca un reprezentant tipic al proletcultismului, membru al partidului comunist din ilegalitate, fusese prieten cu acest cuplu de oameni atât de culți și fini, subjugati de literatura franceză și italiană, așa cum îmi apăreau părinții Anei Maria, cu care eram colegă de clasă. Mi se părea un paradox pe vremea aceea!...

Numele Caranica nu era pronunțat niciodată în anii '50, iar locul real de naștere al Anei Maria era disimulat în mii comunul Roman, oraș moldovean, care nu putea stărni nicio suspiciune. Ce ar fi fost și ce întrebări ar fi născut adevărul, orașul orașelor,

Roma, ca loc de naștere al timidei eleve din clasa a V-a?

În fine, la terminarea liceului cu 10 clase, în 1957, au existat probleme cu eliberarea certificatului de absolvire și a diplomei de bacalaureat, deoarece copiii erau înscriși și notați în cataloage sub numele de împrumut al celui de al doilea soț al mamei. Nu cred că, vreme de 10 ani, Liceul nu ceruse originalul actului de naștere al Anei Maria, dar cred ca acceptaseră tacit această situație ambiguă pentru mai multă liniște... Numele de Caranica stârnea fiori adulților pe atunci, însă noi, copiii, nu prea știam de relația care se făcea între acest nume și mișcarea legionară, despre care învățam ceva la istorie, numai lucruri de rău, în general considerați ca fiind niște oameni de o violență neobișnuită, care au folosit crima ca metodă de luptă politică... Așa au ajuns să ucidă pe marele savant Nicolae Iorga... Cred că în aceste împrejurări particulare, Ana Maria a fost înfiată de bunica maternă în anii adolescenței târzii... Oricum, multe amănunte nu ieșeau în afara cercului strâns al familiei lor, care era de o discreție specială în tot ceea ce făceau.

Ana Maria a fost luată după terminarea liceului sub protecția surorii tatălui ei, dna Eta Boeriu (născută Margareta Caranica) și a fost înscrisă la Facultatea de Litere din Cluj sub numele de Ana Maria Boariu. După o scurtă căsătorie cu Sergiu Dan, fiul cunoscutului prozator ardelean Pavel Dan, decedat din păcate timpuriu, pe care nora, desigur, nu l-a cunoscut, ea a continuat să trăiască în Cluj, ca redactor la Editura Dacia.

Toată copilăria mea am auzit evocări ale minunatei ei mătuși, Eta Boeriu, frumoasă, deșteaptă, elegantă, talentată, foarte iubită și admirată în societate, pe care copiii Caranica o adorau, dar care pentru Ana Maria aceasta ar fi avut o slăbiciune deosebită. Eta Boeriu apărea constant în relatări ca o ființă ideală, demnă a fi imitată și urmata în preocupări și comportament. Eta era totul la Cluj. Ea a introdus-o pe prietena mea în societatea intelectuală a Clujului, în cercul oamenilor de litere și, în fine, Ana Maria a început să se simtă acolo ca „acasă”. Încet, încet, în povestiri a început să apară și figura vag conturată a tatălui absent, Nicu Caranica cu care, bănuiesc, relațiile erau doar epistolare. Și acesta apărea

Ana Maria Caranica

o ființă ideală, un om deosebit de cultivat, bun cunoscător al literaturii franceze și italiene, poet și critic literar, care trăia în „Orașul luminilor”, Paris... Figura lui era ca o himeră și, desigur, era recunoscută totdeauna dorința fierbinte de a-l întâlni ca persoană adultă și formată intelectual, ceea ce devenise Ana Maria la Cluj. Nicu Caranica era a priori considerat a fi o personalitate fermecătoare, doar era fratele Etei. Cred că a existat o corespondență interesantă între tată și fiică, ca între doi oameni de litere, pe care, din păcate, nu o cunosc.

Mihaela Fulea, muzicolog, sora mai mică a Anei Maria, s-a stabilit definitiv în Germania înainte de 1980 (cred) și a fost prima care și-a vizitat tatăl la Paris. În acea perioadă, ea era în curs de elaborare a unei teze de doctorat despre opera componistică a marelui George Enescu, pe care o efectua în Germania. Avea nevoie de Bibliotecile Parisului pentru documentare. Nu știu dacă această teză, care pare atât de interesantă, a fost până la urmă finalizată, deoarece, din păcate, ea a devenit curând văduvă, la relativ scurt timp după emigrare. Din informațiile mele, și fratele geamăn, Mihai, și-a vizitat tatăl la Paris, cam în aceeași perioadă.

După nenumărate încercări și eforturi de tot felul, la începutul anilor '80, Ana Maria a obținut în fine mult râvnitul și atât de invidiatul pașaport „pentru vest”, cu care a călătorit, în fine, la Paris și Roma, cu scopul declarat de a-și cunoaște tatăl. Revederea a avut loc după o reprimată dorință de peste 40 de ani. Nicu Caranica i-ar fi spus în glumă, cu autoironia caracteristică: „Sunt vizitat de tot felul de femei și bărbați care vin de departe și pretind că sunt copiii mei. Ce surpriză!...” Ana Maria și-a schimbat lookul, s-a întors cu altă culoare de păr și altă coafură de la Paris, care îi ședea foarte bine, dar care părea excentrică pentru →

DR. CARMEN CIOFU

cenușiul României din acei ani... Cunoscuse lumea literară a Parisului, poate numai a emigrației române, vizitase familia Virgil Ieruca-Monica Lovinescu (am înțeles că era o vizită „obligatorie” pentru orice literat care ajungea în Franța), însoțise pe tatăl ei la o ședință a cenaclului literar Mămăliga, vizitase muzee, adusese o duzină de cărți de literatură franceză modernă și critică literară la zi, atât de rare și prețioase în acei ani, ba și un portret înrămat al marelui André Malraux, care îi orna biblioteca clujeană. Drumul „în vest” a fost ca o gură de aer proaspăt, mai ales că, după Paris, a urmat Italia, cu Roma și Toscana, o adevărată minune pentru acele vremuri și nu numai... S-a întors fericită și, desigur, cu dorința nedisimulată de a revedea acele locuri și acele persoane, eveniment care, din păcate, nu a mai avut loc niciodată. Cu această ocazie, își cunoscuse și o surioară mult mai mica, „franțuzoica”, o fetiță tare drăgălașă și deșteaptă, rezultată din noua căsătorie a tatălui ei, pe care a îndrăgit-o și a adoptat-o sufletește imediat.

Decesul Etei Boeriu a fost o catastrofă pentru viața Anei Maria, care s-a simțit deodată extrem de singură în Cluj. Nimeni și nimic nu o putea înlocui pe Eta. A făcut o încercare nereușită de a rămâne în Germania la sora ei, în noiembrie 1989, dar s-a întors, ca și cum i-ar fi fost sortit să asiste ca martor inocent la evenimentele din decembrie 1989, care păreau atât de promițătoare...

Deși îi apăruseră trei cărți și devenise membră a Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj, a rămas neconsolată de ultimele eșecuri, a considerat că viața ei nu mai are rost, că nu mai are nicio soluție, și s-a aruncat în Someș, într-o noapte din aprilie 1993. Este înmormântată în Cimitirul Central din Cluj, alături de mătușa și prietena ei de-o viață, Eta Boeriu. Am dorit să depun un buchet de flori și să aprind o lumânare în acest loc, în virtutea unei prietenii începute în fragedă tinerețe, dar la vizita specială pe care am făcut-o în oraș, în 1993, nu am mai găsit mormântul, deși îl cunoșteam după moartea Etei, fiind situat pe una din aleile centrale. Era într-o duminică după amiază, nu am găsit pe nimeni de la administrația cimitirului, vizitatorii ocazionali nu m-au putut ajuta cu vreo informație (deși eu îmi închipuam că oricine

Eta Boeriu

știe locul de veci al celebrei Eta Boeriu) și atunci, ofranda de flori am pus-o la primul mormânt din dreapta intrării principale, cred că la monumentul unui memorandist.

Nu am cunoscut personal nici pe Nicu Caranica și nici pe Eta Boeriu, dar ambii erau personaje prezente, frecvent evocate în convorbirile noastre de adolescente și apoi de tinere femei cu meserii, soartă și idealuri de viață în fond tare diferite.

Ana Maria mi-a dăruit, în 1989, un portret de mari dimensiuni în ulei, în care este reprezentată, pictat cu multă artă de dna Chiricuță, prietena ei, soția marelui profesor și colecționar de artă clujean, profesorul Ion Chiricuță, care și-a donat întreaga colecție Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad. Portretul prietenei mele veghează acum cu un aer misterios biblioteca mea din București.

Un prieten din copilărie, care ne-a cunoscut pe amândouă din anii din liceu, domnul Sorin Popescu, face o caldă evocare a Anei Maria în volumul său „Nostalgii”, apărut în 2011, la Editura Continent XXI, București, la paginile 71-74.

Pe site-ul Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj, e semnalat numele ei, la care s-a adăugat și numele de Caranica, ca fost membru. Sunt citate cele trei volume pe care le-a scris, fără precizarea datei de naștere (de fapt, 26 decembrie 1940) și a datei exacte a decesului (corect 24 aprilie 1993).

Ana Maria a fost fiica cea mai mare a poetului Nicu Caranica, din cei patru copii ai acestuia, dar împrejurările socio-politice postbelice i-au ținut din păcate la mare distanță unul de celălalt, fără să se fi putut influența reciproc. Poate ar fi fost un beneficiu atât pentru ei, cât și pentru literatura română.

București, 10 octombrie 2012

Remember

– *Ermil Rădulescu* –

Coboară iarăși toamna
Peste Brașov, tiptil,
Și-un dor nespus mă-ncearcă
De chipul tău, Ermil.

Săracă este urbea
De chipul tău boem,
La o agapă mică
Îmi vine să te chem.

De-argint cădea-vor brume
Pe blândul tău mormânt
Și frunzele-au să-ți țese
Autumnal veșmânt.

Venit-am astăzi, iată,
La trista-aniversare,
Prietenii tăi buni,
Ce nu-ți găsesc uitare.

Rămâne-vei de-a pururi
Frumoasă amintire
Și-o lacrimă vărsa-vom
Din îngerești potire.
(14 Sept. 2012)

IOAN GLIGA

Groparul orb

începutul poemului
este întocmai ca răsăritul
iar pagină albă
o mare misterioasă
care mă cheamă-n adâncuri
dar umbra mă ține de mână
– nu te duce încă, lasă primul val
să se izbească de stâncă

și stâncă seamănă cu inima mea
o așchie înfiptă în toracele timpului

un vas fantomă și salva
de puncte puncte
spărgând liniștea

sfârșitul poemului
este întocmai ca noaptea cea mai
lungă
de care nu vrei să te desparți
în care nu vrei să adormi de teama
necunoscutului

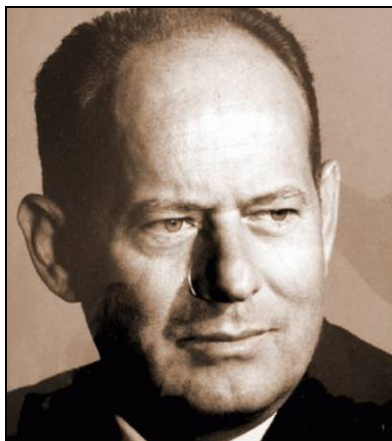
groparul orb sapă mormântul
ultimului cuvânt
doar păsările mai poartă în tril
amintirea poemului

IONUȚ CARAGEA

GEORGE USCĂTESCU - PROCESE LA RECURS

II. Europa între „utopie” și „model cultural”. Studiul *Europa, utopia noastră* (1978) e tot un „proces” ca și cel al *umanismului*, intentat de G. Uscătescu *culturii europene*, care și-a pierdut esența umană prin trecerea în umbră a conceptului (și realității sale) de *libertate*, fundamental întru definirea *umanismului*. În pofida sau tocmai datorită crizei umanismului și a sentimentului de ruptură pe care Europa îl trăiește, proiectul de comunitate europeană a devenit o necesitate, o *idee în devenire*, care, cel puțin ca realitate economică tinde să fie acceptată, rămânând pe plan secund posibilitatea unei entități politice, conchide gânditorul român de la catedra de Filosofie a culturii de la Madrid, cu cel puțin un deceniu înainte de marile răsturnări petrecute în 1989.

Acest proiect de comunitate, după cum se știe, a fost de-a lungul secolelor o constantă. „*Europa e, în felul acesta, o utopie*, scrie Uscătescu, *care se izbește de o gravă lipsă de simț istoric, apelând la Utopiile Europei, care sunt năzuințe constante din trecut, și se deschide spre o Utopie a viitorului, pentru a depăși gravitatea momentului prezent*” (p. 295). Cu ani în urmă, în 1957, G. Uscătescu, în cartea *Europa absentă* o definește ca având existența alături de ea, opusă finalităților ei. Aici, avansează cercetarea, pornind de la diagnosticul lui Paul Valéry asupra conștiinței europene a comunității aflate în criză (*Regards sur le monde actuel*, Gallimard, Paris, 1945). Tema centrală a discursului lui G. Uscătescu e divorțul dintre „*spiritul european și aportul lui la progresul tehnic, cultural și civilizator și o conștiință europeană «riguroasă» și «critică» pierzându-și însă substanța autentică în momentul obiectivării ei într-o conștiință politică activă*” (p. 300). Europa, căzând din Timp și intrând în spațiul sistemului (tehnologiei și ciberneticii), trăiește tensiuni care au împins-o în faza de *supraviețuire*, iar conștiința i-a devenit un dureros *compromis*. Se impun, după G. Uscătescu: actualizarea conștiinței politice, care să revigoreze conștiința unității europene și reconcilierea celor două domenii

aflate în conflict, „*universul tehnicii*” și „*universul uman*”, pe calea reflecției (v. Heidegger).

Problema unității europene ține mai mult de antropologie, decât de geografie sau istorie. Fundamentarea antropologică a metafizicii și instrumentalizarea ideologică a culturii au dus, prin paradoxala teză a „*morții omului*”, la excluderea *umanismului* în favoarea *umanismelor*. Aceasta deconspiră o disoluție ontologică a esenței culturii și o degradare a metafizicii. G. Uscătescu invocă, pentru apărarea umanismului, testamentul spiritual al lui Martin Heidegger, în ceea ce privește „*destinul culturii în ceasul nihilismului de tip nietzschean și al manipulării cibernetice*” (p. 318). Adâncind, el vede într-o asemenea cultură dominată, de masă – după cum a fost identificată de unii interpreți nietzscheeni – o cultură post-istorică, implicând negativitatea limbajului. Această cultură dominată de o dramatică indiferență exclude autentică tensiune umană. Existențialismul, îndeosebi prin Sartre, ca un ultim strigăt, a căutat să-și revendice condiția umană, umanismul; după care, tehnocrația și structuralismul i s-au deschis ca un mormânt. Nu întâmplătoare sunt atacurile lui Dufrenne, Lefebvre și J.M. Domenach împotriva structuralismului, a alienării prin sistem, discurs sau concept (cum spune Dufrenne). Henri Lefebvre în *Ideologia structuralistă* a văzut chiar o ofensivă eleată împotriva devenirii heraclitiene. G. Uscătescu consideră că această ofensivă e evidentă și că în mijlocul ei au înflorit, precum odinioară sofistii, noii sofisti. În acest context, „*perspectiva umanismului e negativă. Dar efortul de reflectare implică ceva la care nu se poate renunța: posibilitatea lui de a ființa în gândirea care-i cuprinde destinul*” (p. 334). Și Filosoful cul-

turii face apel la mesajul de încredere în umanism al lui Heidegger când acesta abordează dialogul filosofiei cu calculatorismul. O *gândire de rezervă*, care nu mai poate fi nici metafizică, nici științifică, ar da o nouă dimensiune omului și umanismului. Odată cu utopia, devenirea și istoria par a se fi retras în aceasta, utopia pretinzând „*a fi istoria însăși*” (p. 344). *Homo faber* se substituie lui *homo fabricatus*, care aparține sistemului și utopiei tehnocratice, care exclude o filosofie a istoriei și îndepărtează omul de dimensiunea sa transcendentă. *Refuzul istoriei* în favoarea chiar a ontologizării sistemului a deschis, după G. Uscătescu, „*o serie întreagă de morminte: al umanismului, al filosofiei, al științelor omului*” (p. 347). Mai mult, apropierea utopiei cibernetice „*de politică nu este o apropiere de istorie*” (p. 349). Dar el crede că acționează aici acea hegeliană „*viclenie a Rațiunii*” („*Liest der Vernunft*”), care duce la *recuperarea istoriei*. Se impun în aceasta trei aspecte: recuperarea valorilor originare ale ființei (Heidegger), asumarea straniilor înțelepți care proclamă forța interioară a omului din Noua Gnoză americană, și reconsiderarea politicii traversată de conștiința vinovăției.

George Uscătescu consideră că a sosit timpul unui examen pentru omul european, al celor două vocații specifice lui: cea *metafizică* și cea *politică*, spre a-și analiza criza conștiinței sale europene. Aceste două vocații, cu corolarul lor, *libertatea*, nu reușesc transplantul în alte culturi, acesta făcându-l, în schimb, *vocația tehnologică*. De aceea, cele două vocații au devenit doar un „*balast cultural*” (p. 366). Excursul lui Edmund Husserl (*Criza științelor europene și fenomenologia transcendentă*) aduce ca soluție a ieșirii din criză, *teoreticul*, Phoenix-ul spiritualizării. G. Uscătescu, adâncind analiza până la nivelul tipului uman european, constată un divorț între *omul politic* și *omul teoretic* cu repercusiuni catastrofale în neliniștitoarea situație. Soluția unității lumii europene, pentru filosoful culturii, trece prin problema umanismului, iar umanismul prin problema ideologiilor. Și cum soluția acestora trece deseori prin politic și rareori prin filosofic, problema care a fascinat cele mai de seamă spirite ale→

DUMITRU VELEA

Europei, rămâne doar fascinantă, desfășurându-se în zona subiectivului. Din acest punct de vedere, problema unității lumii europene se pune ca realizare, dincolo de economic și politic, într-un sens cutremurător, de supraviețuire a culturii europene. Intellectul sesizează antinomiile, contradicțiile în unilateralitatea lor și simte nevoia depășirii lor, dar unitatea pe care o proiectează se împiedică în abstracțiunea sa. Poate saltul pe care îl implică rațiunea e așteptat, dar în orice caz, lumea europeană se află în „viclenia” saltului.

Recuzând aceste voci casandrice și, în același timp, optimiste, privind unitatea conștiinței europene, și, ridicându-se spre zona obiectivului, grație modelului ontologic al filosofiei sale la nivelul culturilor, Constantin Noica – din partea culturală românească a acestei lumi europene – dezvăluie „modelul cultural european” pentru a scoate din fâgașul aporetic problema și a o deschide unui tâlc ontologic. Spre deosebire de celelalte culturi, care de fapt sunt doar *configurații culturale*, fiindcă nu au cultivat *omul deplin*, singură cea europeană, care l-a desfășurat în toate versiunile lui, e o adevărată cultură. „De aceea, ea poate da arhetipul oricăror configurații culturale, arătând parțialitatea lor.” Din acest unghi, problema unității conștiinței și culturii europene, a supraviețuirii lor, capătă o altă soluție: „Dacă ar dispărea cultura europeană, încă ar supraviețui ceva din ea: modelul pe care l-a dat lumii istorice. El ar reapărea drept conștiința de sine a oricărei alte culturi depline – în cazul că ar mai fi vreună” (v. *România literară*, 26 iunie, 1986). Europa, pentru Constantin Noica, nu e utopie, ca pentru G. Uscăteascu, ci o *realitate modelatoare*, singura planetară. Două răspunsuri, în adâncul lor tulburătoare, despre una și aceeași realitate, dar pornind de la nivele diferite de fundamentare filosofică. Firește, ambele circumscriu aceeași realitate în termeni poate exacti: primul, din zona intelectului și a finitului; cel de-al doilea, din zona rațiunii și a infinitului. Perspectiva celui de-al doilea gânditor, fiind de atitudine ontologică, lasă reflexii din acea hegeliană „*der Liest der Vernunft*”, care se face simțită tocmai când lumea și conștiința sa se așteaptă mai puțin.

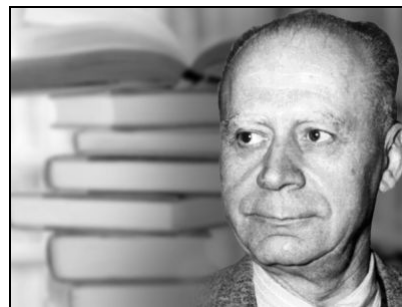
CHIPURI ALE CREAȚIEI ÎN POEZIA LUI LUCIAN BLAGA

„Problema creației, mărturisește poetul, este principala problemă printre cele o mie despre care mă simt mereu ispitit să vorbesc.”

De la aforisme, trecând prin poezie, la sistemul filosofic, creația și destinul creator al omului sunt teme majore în opera autorului *Poemelor luminii*. Trei sunt „chipurile” sub care ni se înfățișează tema creației în opera literară blagiană: 1. aforismele despre creație și destinul creator al omului; 2. textele poetice puse sub genericul *ars poetica*; 3. poeziile în care creația apare *de facto*.

Multe din aforismele poetului și filosofului din Lancrăm sunt grăitoare pentru tema în discuție. „Creația este singurul surâs al tragediei noastre” – este o cugetare care conține un întreg tratat de antropologie. Stârnind revolta apărătorilor dogmei teologice, Blaga afirmă: „Nu cerul este promisiunea ce mi s-a făcut, ci creația”, și „Cel ce creează nu simte nevoia mântuirii.” Destinul și vocația creatoare ale omului sunt simultane în „*genesis*” din *illo tempore*. Primul act creator care declanșează antropogeneza este ridicatul pe verticală și îndreptarea privirii spre orizont; este momentul când cel ce s-a ridicat pe verticală privind spre zare s-a așezat în orizontul misterului spre relevarea lui. Cele două *acte* sunt fețe ale aceleiași file. E cunoscută parafraza lui Aristotel („omul este animalul politic”) de către Blaga: „omul este animalul metaforizant”; noi ne permitem să-l parafrazăm pe filosoful nostru și să spunem *omul este animalul creator*.

Chiar dacă e mai amplă, cităm următoarea cugetare, un adevărat nucleu eseistic: „Cei mai mulți oameni se trezesc la un moment dat cu sentimentul că <există>; acest sentiment este, pentru cei mai mulți, suficient să îl comunice și sentimentul sănătos că au un drept la existență sau chiar toate drepturile. Sentimentul meu, în această privință, a fost din păcate cu totul altul. Încă din adolescență am fost purtat de sentimentul că <exist>, dar că numai <creația> îmi poate da dreptul la existență.” În lumina acestei cugetări mai cităm încă una: „Arta (creația –

I.P.) nu poate fi socotită ca o completare, ca o compensație a unei insuficiențe, a unui gol sufletesc. Niciun mutilat nu-și pune în locul piciorului amputat un picior de marmoră>”. În cugetările (nu numai în ele) sale, autorul poemului *Mirabila sămânță* face o distincție netă, în înțeles metafizic, între *născut* și *făcut*; născutul ține de ontic în timp ce făcutul de condiția istorică: „Poetul făcut, zice Blaga, ține în grajd, în locul Pegasului, un dicționar de cuvinte.”

Actul creator se manifestă în două „chipuri” graduale: *creația activă* și *creația pasivă*. Tot omul e părtaș la creație, unii (puțini) în mod activ, alții (cei mulți) în mod pasiv, în postura de receptacul (consumator). Numai cei puțini sunt conștienți de acest statut ontologic, prin urmare, și-l asumă în mod lucid, *de facto*. Lucian Blaga nu face greșeala de a reduce *creația activă* la opera de artă (literatură, pictură, muzică, sculptură). Cei care întruhidează *creația activă* se supun lui „creez, deci exist”.

POETUL este unul din chipurile sub care se manifestă în mundan destinul creator al omului. Menirea creatoare a poetului este de a „reface” unitatea primordială. Versul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* este pragul absolut al liricii blagiene. Cu „lumina mea”, zice poetul, ne reîntoarcem la timpul sacru; „lumina mea” comunică cu lumea; cu „lumina altora”, dimpotrivă, rămâne lumea profanului; „lumina altora” înseamnă doar comunicare **despre lume**. Cu lumina sa, poetul (împreună cu el, în postura de creator pasiv, și noi) se situează în orizontul misterului spre relevarea lui; poetul cu lumina lui îmbogățește zarea „cu largi fiori de sfânt mister.” Potențarea misterului e act creator. În spațiul dintre „lumina altora” și „lumina mea” se naște un mit (cf. Ion Pop). Prin lumina sa, ca act creator, poetul reface legătura dintre materie – spirit, reface legătura →

IONEL POPA

Omului cu Firea. Prin actul său creator, poetul transcende timpul fizic și aparențele spre Absolut.

Poemul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* nu acoperă în totalitate problematica a ceea ce numim „ars poetică” blagiană. Fapt semnificativ: fiecare volum de versuri se deschide cu o artă poetică și se încheie cu o alta, dar care nu sintetizează volumul, ci, dimpotrivă, anunță volumul viitor. Să mai reținem că poezia postumă este la fel de bogată în astfel de texte.

Vocația creatoare își face simțită prezența în poet prin „o mare de îndemnuri” și „năzuinți”. Drumul poetului spre Absolut este identic cu cel al stelelor (*Stelelor*). „Am prea mult soare-n mine”, se confesează poetul (*Mi-aștept amurgul*). Chema-rea creatoare e un fel de „nebulie” (*Nu-mi presimți, Inima*).

Chemarea creatoare nu se manifestă numai printr-un **eu stihial**, ci și prin unul care vede și contemplă cu uimire și bucurie „zămislirea” cosmică. Aici actul creator se săvârșește în taină și tăcere. De aceea, zice poetul, poezia este o artă a cuvântului în măsura în care este și o artă a tăcerii. Poetul opune în poemele „zămislirii” retoricii eului stihial *tăcerea* și astfel el devine altar în „sinele lumii”, restaurând „cuvântul dintâi” (*Poezii, Către cititori, De mână cu Marele Orb*).

În ipostaza de creator, omul este „prieten cu toate minunile”. Țăranul zugrav trece misterul în poveste... pictată. (*În amintirea țăranului zugrav*). Un act creator săvârșesc și olarii. Aceștia, „de la începutul cel dintâi”, sunt meniți „să-nmoaie și să coacă lutul”, pentru a purta „sub plai un vis” „în tipare bătrâne”.

În problema „izvoarelor” și a „menirii” poeziei (a creației) autorul *Corolei* se deosebește fundamental de Tudor Arghezi, marele său contemporan. Pentru poetul de la Mărțișor, actul poetic este rezultatul unei *atitudini* socio-morale și al unui *meșteșug*. Pentru poetul de la Lančrăm, actul poetic este „chip” al *poziționării metafizice*. Refuzând „poezia leneșă”, s-ar părea că Blaga se apropie de Ion Barbu, alt mare contemporan al său. Apropierea se face numai până la un punct. Blaga refuză contemplația „jocului secund”, care în viziunea lui nu este decât *intelectualitate*, doar o simplă regăsire a „*figurii spiritului*”. Paralela

între cei trei mari poeți doar enunțată aici merită dezvoltată într-un studiu.)

Este acceptat caracterul bipolar al poeziei lui Blaga: rod/destrămare, caracter ce-i conferă „tonalitatea tragică (Cornel Moraru). Același critic mai spune: „dacă ar fi să adoptăm totuși un *model* de interpretare cât mai adecvat spiritului operei lui Lucian Blaga, atunci am recurge – ca la o *schemă mentis*, la <*banda lui Mobius*> pe care sensul ar putea glisa liber într-o desfășurare infinită [...]”. Noi am completa ideea cu: înfășurare-destrămare între creație-destrămare. În univers a fi înseamnă simultan creație și moarte. În poezia blagiană, „Miracolul creației se afirmă în contrapondere cu disoluția în univers.” (V. Fanache)

Un chip sub care se săvârșește creația este cel al naturii. Spectacolul germinației traversează toate vârstele pământului (V. Fanache). Lirica autorului *Nebănuitelor trepte* este bogată în simboluri și metafore ale creației și ale rodului: pomul, floarea, sămânța. Prin frecvență și semnificațiile pe care le degajă, acestea devin motive poetice. Potența creatoare e prezentă în cele mai „neluate în seamă lucruri” care ne înconjoară, toate având ca vector orizontul deschis spre mister (*Odă simplisimei flori, Văzduhul semințe mișcă*).

Contrazicând dogma creștină, poetul pune sub pecetea creației **mărul**. Floarea mărului asemeni ființei umane (sau ființa umană asemeni florii mărului!?) trăiește „dulci suferințe” – misterul creației (*Bunavestire pentru floarea mărului*) (Un cântec închinat fecundității este

mica bijuterie poetică, *Vara*. Natura e stăpânită de o forță vital-creatoare cosmică: „Dogoare // Pământul-ntreg e numai lan de grâu și cântec de lăcuste // În soare spicele își țin la sân grăunțele / ca niște prunci care sug.” Natura în care poetul se pierde e străbătută de *duhul înverzirii*. Un spațiu al acestui duh este grădina (*Solstițiul grădinilor, Înțelepciunea grădinii*)

Motivul pomului roditor e prezent și în *Belșug*, poezie în care cireșul se dăruie sub veghea stelelor: „Las` să vie, să culeagă, / Vara mea rămâne-n-treagă. / Stelele deasupra mea / nimeni nu mi li-a fura!” „Testamentul” lui Kant: „cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine” își are în *Weltanschauung-ul* blagian următorul corespondent: *misterul deasupra mea și destinul creator în mine*. Pomul roditor e aureolat de sacru. Rădăcinile lui sunt înfipte în misterul de **jos**, iar coroana se înalță spre misterul de **sus**.

Motivul rodului, atât de prezent în poezia lui Lucian Blaga, nu înseamnă că lirica sa este o cântare a roadelor în maniera lui Ion Pillat, care farmecă și dezlănțuie simțurile, trăirea senzitivă, și nici o cântare ca a altor poeți tradiționaliști cântăreți ai pământului patriei cutreierat de Iisus. Poetul *Mirabilei sămânțe* nu cântă *fructul* propriu-zis, ci procesul rodirii, al creației; el cântă *entitățile* creatoare.

Entitatea creatoare supremă este sămânța, care încapsulează în ea sevele telurice și energia solară, cele două laturi care circumscriu misterul.

Ultima capodoperă (în ordine cronologică) a liricii lui Blaga e (în mod misterios!?) poemul *Mirabila sămânță* (publicat nu cu mult înaintea →

morții în „Steaua” nr. 8/1960). În această odă, își dau întâlnire motivele din tema creației. Poetul este un *aed* (M. Mincu) al potențelor creatoare, poezia lui fiind **Eutopia**, grădina-patrie a germinației și rodului. Poemul este *orație* (M. Mincu) adresată *mirabilei sămânțe* „ce-nchide în sine supreme puteri.”: „Culori luminate, doar ele destăinuie trepte și har, / În rânduri de saci cu gura deschisă – / boabele să ți le-nchipui: gălbii sau roșii, verzi, sinilii, aurii, / când pure, când pestrițe.” Sunt culorile *curcubeului* – chipuri ale misterului. Poemul este „*cântecul*” „semințelor celor de față și-n veci tuturor”.

Pe unii, tema creației, atât de prezentă sub diferite înfățișări în poezia lui Blaga, îi duce cu gândul spre creația divină a lui Dumnezeu. Problema e mult mai complexă decât pare. Ea va fi abordată într-un studiu despre „Religiosul în poezia lui Lucian Blaga”. Un poem precum *Bunavestire* este un exemplu care ilustrează cum tema evanghelică este dezbrăcată de mistica și dogma teologiei creștine și este redată arhietipului creației: zămislirea pruncului este mister cosmic.

Aceste câteva propoziții despre tema creației în opera literară a lui Lucian Blaga ne permit să întrezărim și câteva posibile concluzii: timpul e trecător și ireversibil, poezia ca act creator i se opune; traversând *marea trecere* omul supraviețuiește prin creație; creația și destrămarea nu se află într-un raport antagonic, ci într-o relație *dialectică*; creația înseamnă revelarea și potențarea misterului.

Bibliografie

1. Lucian Blaga, *Elanul insule* (Aforisme), Ed. Dacia, col. Restituiri, Cluj-Napoca, 1977
2. Lucian Blaga, *Opere* (Poezia), ediție critică G. Gană, vol. 1, 1982, vol. 2, 1984, Ed. Minerva, București

*

1. Marian Mincu, *Introducere în poezia lui Lucian Blaga*, în vol. Lucian Blaga, *Poezii*, Ed. Albatros, Texte comentate, 1983
2. V. Fanache, *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003
3. Ionel Popa, *Glose blagiene 1 și Glose blagiene 2*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2003; 2005
4. Cornel Moraru, *Lucian Blaga – convergențe între poet și filosof*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2006
5. Ionel Popa, *Triptic blagian*, în „Izvoare filosofice”, Caietul Festivalului Național, Lucian Blaga, Tg. Mureș, 2011

POLITICUL ÎN OPERA LUI MARIN PREDA

O cercetare atentă a tuturor operelor lui Marin Preda aduce revelația unui scriitor preocupat în cel mai mare grad de fenomenul social politic. Obsesia politică este la Marin Preda devoratoare. Pe când în primul volum din „Moromeții” vedem metafora românească, în cel de al doilea volum se ivește realitatea socială trăită la nivel microscopic. În „Delirul”, ne lovim parcă de un coșmar apocaliptic, iar în „Risipitorii” și „Intrusul” fenomenul politic reprezintă firul urmărit, adâncindu-ne în idei precum aceea că viața este una singură și ea nu poate fi *risipită*, sau în cugetări despre o construcție modernă care nu își mai acceptă fondatorii.

Marin Preda mai exploatează realitatea politică și socială și în nuvelele „Desfășurarea”, „Ferestre întunecate”, în romanele „Viața ca o pradă” și „Cel mai iubit dintre pământeni”. Pentru Marin Preda, fenomenul politic reprezintă, ca și pentru Tolstoi sau Caragiale (doi idoli recunoscuți), nu o împodobire decorativă, exterioară, conjuncturală, ci o trăsătură importantă a subconștientului și psihicului omnesc. Drama politică a eroilor lui Marin Preda este tot așa de puternică precum drama psihosocială a eroilor lui Rebreanu, drama cosmică a poeziei lui Eminescu sau a eroului lui Sadoveanu, precum drama intelectuală a eroului lui Călinescu sau al lui Camil Petrescu.

De la Caragiale încoace, niciun alt scriitor n-a mai introdus, în literatura română, cu atâta consecvență, atâta esență politică în evenimentul artistic. Dar dacă Caragiale îi reliefa mai ales automatismele, Marin Preda se lasă preocupat mai cu seamă de misterul rezolvării problemelor dificile, de misterul nodurilor gordiene cum ar spune criticii. El prezintă,

asemeni unei comedii umane, multitudinea formelor politicului: de la jucării și metafore inofensive în mâna unor oameni cinstiți, predispuși la joc, până la stihiiile oculte, monstruoase, în stare să răstoarne universul, atunci când antrenează porniri moștenite de la predecesori, instinctuale, sau dimpotrivă, forțe ale progresului și civilizației, atunci când sunt dirijate rațional, elemente profund umane și umaniste când sunt cunoscute din interior și exploatare cu înțelepciune.

Marin Preda a urmărit și cercetat istoria modernă, dar mai ales a fost interesat de incapacitatea ei de a realiza accesul omului la ideea de bine, de adevăr, incapabilă de a smulge făptura umană din condiția ei fragmentară. Astfel, în eseu „Era ticăloșilor” apar ideile pe care le-a sugerat lui Petrini, în deceniul al șaselea, adică tocmai istoria contemporană. Drumul către adevărurile originare pun în valoare idei legate de relația dintre mase și putere: „*Un mare șef, continui eu (eroul conversează cu prietenul său Ion Micu), primește și el ceva în sensul unei scânteii divine; el nici măcar nu guvernează, predă puterea primită de la popor, iar apoi poporului îi singura lui veghe e să nu apară cineva cu apetituri de a se folosi de libertatea pe care el le-a dăruit-o și de a ingenunchea pe alții. Pe aceia într-adevăr îi stârpește fără cruțare. Tiranii moderni, de care vorbești tu, nu au în ei această scânteie divină. Dacă e să continuăm analogia și să ne întrebăm în ce constă totuși puterea lor eu aș afirma că sunt de acord cu tine că o primesc de la mase, dar n-o mai restituie fiindcă ... Ei, de ce n-o mai restituie, zice Micu văzând că ezitam. N-o să spui că au pierdut contactul inițial cu forțele divinității? Ba chiar asta vroiam să spun...*”³.

Înscriindu-se în nobila tradiție a romanului alegoric al lui Cantemir, a militantismului profetic al pașoptiștilor, a scrierilor politice ale lui Eminescu, a romanului parabolic sadoveanian sau a pamfletului sarcastic al lui Tudor Arghezi ori Zaharia Stancu, opera lui Marin Preda e o vastă mitologie a ultimilor cinci decenii, → **PROF. MARIANA GABRIELA (RĂDUNĂ) TRANDAFIR**

³ Cornel Ungureanu, „Proza românească de azi”, Ed. Cartea Românească, București, 1985, pag. 227.

conturând cel mai amplu și mai tulburător roman politic al literaturii contemporane.

Omul nu poate exista în afara istoriei, oricât ar vrea să se sustragă. Cu doar un an înainte de dispariția sa prematură, având ca acoperire o operă și o experiență vastă, autorul declară cu seninătate: „Istoria e pentru mine o sursă de inspirație nu mai mult decât în sensul că ea determină aproape în mod decisiv destinele oamenilor”⁴. Istoria a fost – spune acesta cu altă ocazie – „una din obsesiile mele”⁵, observând polemic că obsesia fundamentală a scriitorilor români nu a fost istoria, ci „ideea de destin care a ajuns la forme de expresie împlinite.”

Ceea ce l-a interesat cu adevărat pe Marin Preda a fost drama omului atins de viclenia istoriei, „omul cu tră-săturile fundamentale ale unui țaran contemplativ, posesorul unei spiritualități adânci, reprezentantul unei civilizații arhaice tradiționale”⁶. Adică acel om pentru care timpul răbdător e o aparență și conține, în manifestări-le ei concrete, forțe distrugătoare. În scrierile sale, Preda surprinde fie țaranul cu problematica sa, fie individul dezobșnuit de viața rurală care asaltează necunoscutul orașului, fie intelectualul cu o mai îndepărtată origine țărănească. În niciuna din aceste ipostaze, omul nu se află în cele mai amicale relații cu timpul istoric, care mai degrabă îl agresează, îi fragmentează puterile și încrederea în sine.

„Marin Preda e, poate, scriitorul român preocupat în cel mai înalt grad de stricta condiționare a individului de către istorie, dar într-o mai mare măsură de replica acestuia care nu poate fi decât una etern umană, dincolo de statutul social și limitele unui spațiu peste care a năvălit o istorie tenebroasă și distrugătoare. Destinul individual și social se arată că poate fi afectat, perturbat, malformat, dar vechea matcă structurală a ființei umane se dovedește cu mult mai amplă și mai rezistentă. Ea constituie chiar baza de cicatrizare a afecțiunilor organismului individual, de supraviețuire după ce destinul său istoric s-a încheiat.”⁷

⁴ Apud, Mircea Dinutz, „Marin Preda – patosul interogației”, pag. 19.

⁵ Ibidem, pag. 19.

⁶ Ibidem, pag. 54.

⁷ Mircea Danutz, „Marin Preda – patosul interogației”, pag. 77.

Acceptarea de către public a cărții are – dincolo de calitățile incontestabile ale scriiturii prediste – și cauzalități extraliterare. Scriitorul nu a ignorat niciodată planul politic al vieții în romanele sale sau semnificația lui, dar i-a acordat un rol fundamental, înaintând cu precauție împotriva cenzurii. Faptul este evident în „Moromeții” II, în „Intrusul” și în „Marele singuratic”, unde ochiul naratorului este critic, știind să-și insinueze, să sugereze sau chiar să pronunțe dezacordul. Cu toate atenuările de ton, politicul este bine instalat în „Moromeții” II, cu merite prea puțin recunoscute în această direcție. Singura dată când politicul ocupă un loc major, fără a fi cu totul central, este în „Delirul”, unde pe lângă echipa de tineri a cărții, care sunt mizele sufletești și epice ale lui Marin Preda, prozatorul aduce în scenă evenimente și personaje politice precise, cu toată hotărârea. Știm acum că tema povestitorului era tocmai prezentarea acestei epoci, cu frământările sale sau cu delirurile ei, cu soarta noii generații văzută dinainte de a-și lua avânt. Această reacție externă a influențat judecata și soarta romanului „Delirul”, ca și soarta prozatorului.

„Opera lui Marin Preda reprezintă o amplă meditație asupra condiției umane, iar în esență Preda mereu a urmărit să evidențieze raportul conflictual între om și destin. Dar întotdeauna destinul cu care se confruntă individul nu este al său, ci el se luptă cu destinul colectivității. Astfel istoria este refăcută și văzută prin ochii unui singur personaj, prin prisma individualității. Se poate afirma că Marin Preda a vrut să aibă în centru ca personaj principal, în operele sale, istoria, care a reușit să influențeze și celelalte personaje, dar pe fiecare într-un alt mod.”⁸

Marin Preda refuză să creadă că istoria este un fapt dat, o predestinare a unei puteri divine, care antrenează oamenii spre împlinirea voinței puterii divine. Pentru Preda, istoria reprezintă un proces complex, ale cărui desfășurare și finalitate nu sunt cunoscute, și care nu poate fi controlată de individ. Istoria reprezintă pentru scriitor evenimentul prezentului imediat, care îi conferă o evoluție nu totdeauna conform legii.

⁸ Ibidem, pag. 17.

Harfe-n răsărit

Ce frumos e Dumnezeu
Ce trăiește-n jurul meu
Și în mine.
El în lacrima-mi mereu
Își așterne patul său
Și-i e bine.

– Doamne, Doamne, cântec viu,
Tu mă știi, eu nu te știu
Totdeauna.
Și-mbrăcat cu liniște,
Prin albastra criniște
Zbori cu luna.

– Ce frumos ești, Doamne, vai,
Ochii-ți sunt peceti de rai,
Psalmodie!
Și când mi-atingi sufletul
Prin el uiți cu umbletul
Harfe-o mie.

– Fără tine, dacă plec,
Aș apune întru veci
Ca o stea,
Dar tu vii în noaptea grea,
Vîscolindu-mi inima
Cu-a ta neaună!

Ce frumos e Dumnezeu,
Locuind în jurul meu
Și în mine,
Pân’și după ce voi fi
Dus în El pe biblia vii
De gherghine.

Iar atunci, cu doruri mii,
Din pridvorul inimii
Voi fi-n noapte
Preschimbat în turturea,
Dată-n scrânciob de o stea
Fără moarte.

Invizibilul măreț

Ce-i invizibil e măreț,
Să nu uiți, doamnă Poezie,
Cin’te citește nu te știe,
Cine te uită – n-are preț,
Tot invizibilu-i măreț...

Așa și tu, copil din verbe,
Fii anonim de vrei să fii
Aplaudat de ciocârlii
Și nu de fețele imberbe,
Care n-au loc în veșnicii.

TRAIAN VASILCĂU

Centenar N. Steinhardt

Vatra veche dialog

GEORGE ARDELEANU

„Integrala Steinhardt – de ce nu m-aș lăuda și eu nițel? – este, cred, unul dintre cele mai serioase proiecte editoriale de după 1990”

N.B.: Cum l-ați descoperit pe Steinhardt? Cum ați ajuns la implicarea în gestionarea posterității sale?

G.A.: Este o întrebare care mi s-a mai pus, drept pentru care voi da și eu un răspuns pe care l-am mai dat. Pe Steinhardt l-am descoperit predându-l. Între 1990 și 1999, am fost profesor de literatură la Școala Normală din București. Prin 1995, *Jurnalul fericirii* a intrat în programa de literatură pentru clasa a XII-a. Am constatat că această carte extraordinară avea o priză deosebită la elevi (e drept că Școala Normală era un liceu de elită, iar elevii din acei ani mai aveau cât de cât memoria *trăită* a comunismului). Contaminarea a fost reciprocă în acest tip de exercițiu. Stimulat de același exercițiu, am scris apoi o lucrare de gradul I despre problema libertății la N. Steinhardt și la F.M. Dostoievski (care avea să devină unul din capitolele viitoarei mele monografii). În anul 2000, am publicat o micromonografie *N. Steinhardt* în colecția „Canon” a Editurii Aula. Tot atunci, am început un doctorat consacrat vieții și operei lui Steinhardt (din 1999, devenisem asistent la Facultatea de Litere din București). Doctoratul a fost finalizat în 2007 și susținut în 6 martie 2008 (6 martie 1945 este, după cum se știe, data instalării guvernului Petru Groza, eveniment care avea să-i mutileze destinul și lui Steinhardt și nouă – prilej de remember ironic la susținerea tezei). Această teză stă la baza monografiei *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, publicată în 2009 la Editura Humanitas. Din 2001, am început să merg, cel puțin o dată pe an, la Rohia, pentru

explorarea arhivelor de acolo, dar și pentru sistematizarea și îmbogățirea acestora. Concomitent, am început explorarea și a altor arhive (de pildă, arhivele CNSAS). Așa că, din aproape în aproape, am ajuns să mă implic și în editarea *Integralei Operei lui N. Steinhardt*, care apare la Editura Polirom (proiectată în 21-22 de volume, din această *Integrală* au apărut până acum 14 volume, plus varianta inedită a *Jurnalului fericirii*). Pentru mine, monografia, implicarea în editarea *Integralei*, celelalte texte, conferințele, interviurile, aparițiile în emisiuni de radio sau televiziune fac parte din același proiect al – dacă vreți – „gestionării posterității” lui N. Steinhardt.

N.B.: În ce fel a schimbat editarea *Jurnalului fericirii* percepția biografiei steinhardtiene, a operei sale?

G.A.: Păi, *Jurnalul fericirii*, apărut pentru prima dată în 1991, este, în ordine cronologică, primul text al biografiei steinhardtiene, publicat la noi. Celelalte texte autobiografice (scurte ca dimensiune) au apărut ulterior. Bine, cu excepția „Notei autobiografice”, apărută în *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, coordonat de Alexandru Mirodan și publicat în 1986 la Tel Aviv. Câtă lume, însă, cunoștea acest text? Elementele ale biografiei steinhardtiene erau cunoscute doar în cercul apropiaților săi. Așa că, editarea *Jurnalului fericirii* nu a schimbat, ci a creat percepția (cel puțin percepția publică) a biografiei lui Steinhardt. Aveam astfel atât imaginea unui Steinhardt antebelic, cât și a unui Steinhardt interbelic și postbelic. Aflat la incidența cu marile tensiuni de idei ale secolului 20 și angrenat în bătlăilele cu marile Utopii ale aceluiași secol dramatic. Având libertatea ca proiect central al vieții și operei sale în toate aceste secvențe istorice (este și ceea ce m-a atras cel mai mult la Steinhardt). Firește că sunt câteva evenimente majore ale destinului său: detenția politică și botezul creștin (dar și drumul anevoios până la acest eveniment care a avut loc în 15 martie 1960 în celula 18 a închisorii de la Jilava), cunoscute, în detaliu, doar după editarea *Jurnalului...* Și apoi câtă lume știa despre tentativele lui Steinhardt de a se integra, împreună cu Emanuel Neuman, în Sinagogă, deci de a-și asuma integral spiritualitatea în care se născuseră, dar și despre eșecul acestei tentative? Sau câtă lume știa, până la apariția în acest an a variantei

inedite a *Jurnalului fericirii*, despre vizita pe care adolescentul Steinhardt i-o făcuse în 1927 lui Sigmund Freud, cu care se înrudea pe linie maternă? Și exemplele pot continua pe pagini întregi...

În ceea ce privește schimbarea de percepție asupra operei steinhardtiene, aici, da, *Jurnalul fericirii* ne provoacă la o „revizitare”, la o relectură a întregii sale opere. *Jurnalul fericirii* luminează altfel opera steinhardtiană, îi luminează niște „cotloane” care rămăseseră în umbră. La o *lectură inversă* provocată de această carte, putem descoperi niște sensuri care până atunci ne scăpaseră. De pildă, substratul subversiv al criticii steinhardtiene. Se știe că *Jurnalul fericirii* a fost confiscat pentru prima dată în 1972 (și pentru a doua oară în 1984). Cum acest text nu avea nicio șansă să apară în comunism, Steinhardt a reușit să „deverseze” unele idei sau fragmente în volumele care au putut vedea lumina tiparului (procedeu acesta e analizat în aparatul critic al *Integralei*). Acum, când avem *Jurnalul...* pe masă, deci întregul din care fusese „deversată” partea, sesizăm mai ușor astfel de substraturi subversive. Să dau un exemplu, ca să fiu mai ușor înțeles. În volumul *Incertitudini literare* din 1980, există un articol intitulat „H. de Balzac și G.B. Shaw: două dosare judecătorești”, în care, pornindu-se de la romanul *Punerea sub interdicție*, de Balzac, și de la piesa *Sfânta Ioana*, de Bernard Shaw, se analizează mistificările, măsluirile din unele procese judiciare (ca, de pildă, procesul Ioanei d’Arc). Textul a fost deversat aproape integral în *Jurnalul...* Acum, când citim *Jurnalul fericirii*, putem mai ușor sesiza că textul din *Incertitudini...*, prin numeroase similitudini descrise, trimitea la mistificările din procesele politice comuniste. Și sunt numeroase exemple de acest fel...

N.B.: Cum vă explicați notorietatea *Jurnalului fericirii*?

G.A.: *Jurnalul fericirii* este una dintre fericitele excepții care confirmă așteptările legate de ideea literaturii de sertar. Să ne amintim că, după 1990, toți ne așteptam la revelațiile produse de o mare de literatură de sertar. Or, așa cum s-a dovedit, sertarele scriitorilor români s-au dovedit cam goale. *Jurnalul fericirii* este una dintre puținele excepții de la această situație. El adaugă, pe de altă parte, încă un sens conceptului de literatură de sertar: *literatura depozitată în sertarele Securității*. Ca și alte volume de memorialistică a detenției, cartea lui Steinhardt este o formă de →

NICOLAE BĂCIUȚ

restituire a unei memorii istorice interzise. În fond, este singura carte despre procesul *Noica-Pillat* scrisă de un actor implicat. Dar nu numai despre acest proces și despre universul concentraționar. Cartea lui Steinhardt nu ne oferă doar o imagine a unui individ, ci și a unei întregi lumi românești (și nu numai) antebelice, interbelice și postbelice. Este o oglindă a secolului 20.

În răspunsul la prima întrebare vă spuneam despre elevii mei din anii '90, care mai aveau memoria trăită a comunismului și de aici succesul unei cărți despre atrocitățile și absurdul acestei lumi. Ei bine, *Jurnalul...* are succes și la studenții mei actuali, născuți după 1990, și care nu mai au o asemenea memorie (decă nu s-ar mai pune problema unei empatii de ordin istoric). Ceea ce înseamnă că *Jurnalul...* aduce și altceva decât cartea unui scriitor „în secol” (ca să parafrazez titlul unei cărți de Marie-France Ionesco). El răspunde la marile și repetitivele noastre întrebări: de ce suferim, de ce proliferază Răul, cum ne putem „instrumenta” suferința, care ar fi soluțiile obținerii fericirii și libertății mai ales acolo unde ele sunt interzise, cum ne putem descurca apoi cu „povara” libertății, ce relație există între faptele noastre și mântuirea noastră etc. etc. La toate acestea se adaugă, firește, stilul cărții: complex, operând cu numeroase paliere lexicale, ca să nu mai vorbesc de inserțiile culturale, dar și flexibil, relaxat, savuros, ludic, ironic, nu lipsit de umor... Cum am mai spus și altă dată, el ne dă și posibilitatea întrezării unei șanse (dacă nu de salvare colectivă, măcar de salvare individuală a spiritului).

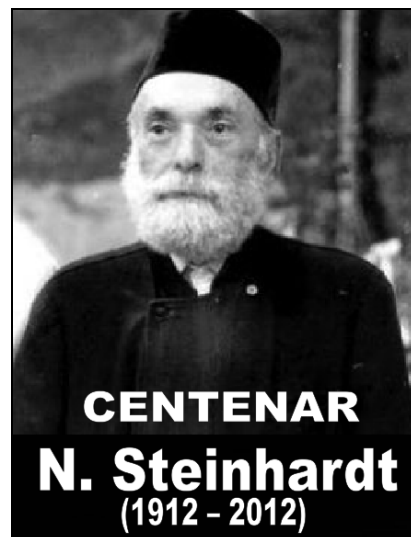
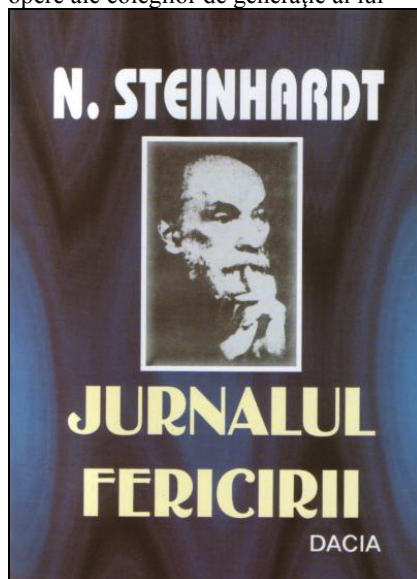
N.B.: Ce nu se știe ori se știe prea puțin despre aventura manuscriselor, variantelor, Jurnalului fericirii?

G.A.: Încin să cred că acum se cam știe despre această aventură. Atât într-un capitol din monografia mea din 2009, cât și în postfețele ambelor variante ale *Jurnalului fericirii* publicate la Polirom (în 2008, respectiv în 2012), am reconstituit – pe baza documentelor – această aventură. Nu trebuie să uităm apoi volumul de documente *Nicu Steinhardt în dosarele Securității (1959-1989)*, îngrijit de Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan, publicat în 2005, la Editura Nemira. Pot să vă spun ce nedumeriri mai am eu în această privință. Nu știu ce s-a întâmplat cu cea de-a doua variantă a *Jurnalului fericirii* (cea de 750 de pagini – scrisă din memorie după confiscarea primeia), după 1990,

n-am văzut această variantă și, nevăzând-o, nu știu dacă varianta pe care am publicat-o în această vară, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia* (o dactilogramă, din păcate, incompletă) este a doua sau a treia. În *Nota asupra ediției*, am oferit argumente și contraargumente pentru ambele ipoteze. Deocamdată, înclin să cred că este vorba de varianta a treia, o variantă care le unifică pe primele două. *Deocamdată.*

N.B.: Cum apreciați editarea *Integralei Steinhardt*?

G.A.: Cred că la această întrebare ar trebui să răspundă altcineva, eu fiind un actor implicat în această editare. Pot să spun că această *Integrală* era absolut necesară (cum necesare sunt în general astfel de demersuri), în măsura în care o *Integrală* configurează un proiect unitar și coerent asupra unei opere. Până în 2008, când au apărut primele volume ale *Integralei*, opera lui N. Steinhardt a fost în general editată, însă în volume disparate, la edituri diferite. Or, prin *Integrala* de la Rohia – Polirom se reconstituie ansamblul și mai ales coerența ansamblului. Apoi, aceste ediții sunt ediții științifice, fiind însoțite de studii introductive, diferite tipuri de note, colajonări – acolo unde s-a putut – între textele tipărite și manuscrise ori dactilograme, comparări de variante, dosare de referințe critice, anexe, trei categorii de indici etc. Să nu uităm apoi textele inedite sau care au rămas în presa literară, nefiind cuprinse în volume. Vom avea și două volume de corespondență, inclusiv de corespondență interceptată de Securitate. Una peste alta, fără să fie perfectă, *Integrala Steinhardt* – de ce nu m-aș lăuda și eu nițel? – e, cred, unul dintre cele mai serioase proiecte editoriale de după 1990. A se compara, de pildă, cu edițiile de opere ale colegilor de generație ai lui

Steinhardt (Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Eugen Ionescu ș.a.), nume de prestigiu, dar care, din păcate, beneficiază până acum doar de ediții de popularizare... Atrăgătoare ca aspect, dar de popularizare...

N.B.: Cum vedeți ilustrarea vieții și operei lui N. Steinhardt la mănăstirea Rohia?

G.A.: Mănăstirea Rohia este deținătoarea moștenirii editoriale și, în sens larg, culturale și spirituale a lui N. Steinhardt. Nu este un moștenitor care și-a risipit averea, ci dimpotrivă, a gestionat-o cum trebuie. La Rohia, se află mormântul părintelui Nicolae, chilia sa memorială, arhivele Steinhardt, iar în prezent se ridică, așa cum ați văzut, un impresionant Centru Cultural N. Steinhardt. Tot mănăstirea Rohia împreună cu Editura Polirom publică *Integrala Operei lui N. Steinhardt*. În fiecare an, în preajma datei de 29 iulie, se organizează Zilele Steinhardt. Tot aici funcționează Fundația N. Steinhardt. Unele inițiative aparțin mănăstirii, iar altele vin din exterior, din partea noastră, a laicilor. Însă mănăstirea este deschisă unor astfel de „impulsuri” (de plidă, chiar propunerii mele de a publica *Integrala* la o editură profesionistă și cu vizibilitate precum Editura Polirom), nu este „zăvorâtă” – cum se întâmplă în alte cazuri – în orgolii mai mult sau mai puțin eclesiale...

NB: Considerați că există un brand N. Steinhardt pentru mănăstirea Rohia?

G.A.: În sfârșit, o întrebare simplă! În pofida „trivialității” comerciale a conceptului, consider că, da, există un astfel de brand pentru Mănăstirea Rohia. Ea este astăzi ceea ce este și mulțumită (sau în primul rând mulțumită) lui N. Steinhardt. Demonstrația... în răspunsul anterior.

Jurnalul fericirii – ecoul salvator al vocii divine

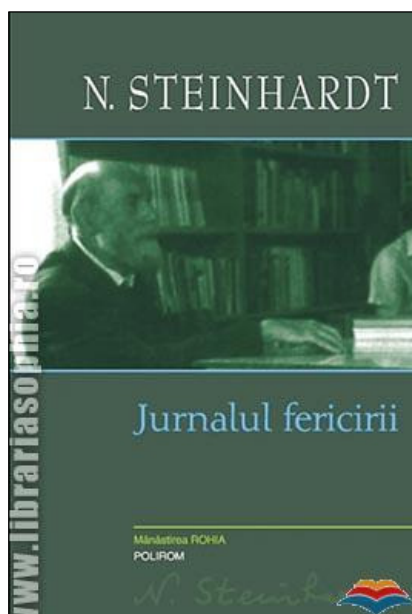
Drumul sinuos spre fericire

„Hristos, ca și Tatăl, lucrează mereu (Ioan 5, 17), iar la fiecare liturghie se jertfește. El nu e în Nirvana, la odihnă, la repaus, la deconectare. E pe șantier și pune umărul”. (N. Steinhardt)

Nicolae Steinhardt, cel care avea să devină *Monahul de la Rohia*, prezintă unul dintre cele mai spectaculoase cazuri de convertire la religia creștină. Pe Steinhardt, convertirea l-a înflăcărat, l-a reconstituit atât în viață, cât și în operă.

Într-un studiu foarte interesant intitulat *Povestiri autobiografice despre convertire în Imperiul roman*¹⁷, Nancy Gauthier de la Universitatea din Tours leagă nașterea genului autobiografic de fenomenul convertirii. În condițiile în care în Antichitate – spre deosebire de epoca modernă – practica introspecției ori „compătimitoarea punere în scenă a propriei unicități” sunt extrem de rare, chiar pentru spiritele extrovertite, e nevoie pentru declanșarea acestora de o experiență psihologică de excepție. O astfel de experiență puternică e convertirea, „câci îi dă posibilitatea subiectului să ia cunoștință de existența eului său intim”.¹⁸ Există o nevoie imposibil de învins a convertitului de a-și mărturisi nu atât experiența convertirii în sine, cât mai degrabă efectele convertirii, traduse prin „schimbarea codurilor de valori, de comportament”.¹⁹

Raționile mărturisirilor dau naștere unui gen - sunt diferite de la caz la caz: nevoia celui care a traversat o astfel de metamorfoză identitară de a-și explica sieși un proces foarte complex, dorința de legitimare, intenții testimoniale și chiar polemice. În secolul XX, mărturisirile și confesiunile în literatură au întâietate, jurnalul fiind forma cea mai pertinentă de expresie pentru complexul proces al conversiunii. În acest sens, studiul de față e un memorial al anilor privativi de libertate ai autorului. Amintirile despre întâmplări și oameni din infernul diverselor închisori, date precis, după convenția jurnalului, alternează cu altele mai vechi, din copilărie și adolescență. Sunt transcrise etape ale unei convertirii. Omul se bucură că a descoperit calea spre mântuire. Și ne vorbește fericit despre această aventură a interiorității, a descoperirii sensului existenței sale. Și-a descoperit mântuirea. A ajuns să trăiască în lumină. A

pătruns în orizontul sacru. Poate să măsoare locurile cu noua unitate de măsură/înțelegere. Pagini de comentariu moral și spiritual, de multe ori interpretări ale unor texte evanghelice, însoțesc rememorările conferind cărții mai multe valențe. Poate fi citit ca **jurnal al unei convertirii și jurnalul unui secol, o imagine a secolului XX**. Destinul lui Steinhardt se află la incidența marilor tensiuni de idei ale secolului XX. Se poate recupera acest secol dramatic din filele acestei cărți. Și, în plus, creează o punte între credință și cultură, ceea ce este extraordinar. E un melanj între istorie, religie și cultură în același timp. Mai poate fi citit ca **manual de „întrebuințare” a suferinței** care prin credință și rugăciune se transformă în speranță.

Detenția, în ansamblul ei și în fiecare moment al ei, este o încercare, atât în înțelesul capcanelor la care sunt supuși cavalerii ciclorilor medie-vale ale „questei”, cât și în cel religios, de ispită. Încercarea implică un risc, iar depășirea ei se constituie într-o aventură, iar cartea poate fi citită ca **roman al aventurii spirituale**.

Cartea mai poate fi citită și ca **un roman realist în formă de jurnal**. Tema, eroii, conflictul, subiectul sunt luate din viața socială românească în perioada comunistă. Mesajul este că o societate fără valori sacre, construită pe ateism, violență, minciună, abuz, grosolanie, viclenie, asasinat politic, este sortită pieirii. Ca **roman de criză** – timpul nu poate fi respectat. Memoria involuntară a lui Proust apare și la Steinhardt. Din când în când, comen-

tariile și interpretările sunt încadrate în timp separat, cu date ulterioare anilor de detenție. Însuși autobiograful ne previne: „Creion și hârtie nici gând să fi avut la închisoare. Aș fi așadar nesincer să încerc a susține că «Jurnalul» acesta a fost ținut cronologic; e scris **après coup**, în temeiul unor amintiri proaspete și vii. De vreme ce nu l-am putut însera în durată, cred că îmi este permis a-l prezenta pe sărite, așa cum, de data aceasta în mod real, mi s-au perindat imaginile, aducerile aminte, cugetele în acest puhoi de impresii căruia ne place a-i da numele de conștiință. Efectul, desigur, bate înspre artificial, e un risc pe care trebuie să-l accept.”²⁰

Drumul său spre fericire e dezvoltat pas cu pas într-o carte care nu seamănă cu una memorialistică. Accentul nu cade pe cronologizarea întâmplărilor, ci pe interpretarea lor.

Romanul-memorial *Jurnalul fericirii* e ordonat de tema enunțată chiar prin titlu: **fericirea** dăruită de experiența mistică: „Atunci am cunoscut groaza față către față, am știut ce este «zidul lui Sartre», întunericul, derâderea, colțul [...]. Și atunci m-am aruncat în apa neștiută, fără a fi învățat să înot și cu ochii închiși; în cuptorul încins”. „Crezând numai pe jumătate, ori pe sfert, ori și mai puțin, aproape deloc, dar atât de nenorocit încât, nenorocirea însăși substituindu-se credinței, m-am încredințat. Fără rușine. Nu mi-a fost rușine să mă rog. Poate că de aceea am fost ascultat”.²¹

În lucrare, sunt rediate amănunte impresionante în legătură cu motivația trecerii după un lung proces de conștiință, de la religia mozaică la cea creștină. Polifonia joacă un rol important. Puternică e vocea Divinității, dar și vocile celor din preajmă. Momentele de cumpănă le-a depășit urmând sfaturile părintelui. Oscar Steinhardt îi dă o impresionabilă lecție de viață și de comportament în care frica, lașitatea nu au voie să fie parte componentă a unor principii morale pe care el încearcă să le imprime fiului său: „Ce-ai mai venit acasă, nenorocitul? Le-ai dat impresia că șovăi, că poate să încapă și posibilitatea să-ți trădezi prietenii. În afaceri, când spui lăsați-mă să mă gândesc înseamnă că ai și acceptat. Pentru nimic în lume să nu primești să fii martor al acuzării.”²²

Înainte de a-l lăsa să plece, bătrânul „ovrei” îl încurajează, dar îl și previne în privința faptului că oricare ar fi →

**GEORGETA ECATERINA
CENUȘĂ**

alegerea pe care o va face, destinul său nu va mai fi niciodată la fel, viața sa se va schimba complet. Excepțională forță are atunci vocea tatălui: „E adevărat, zice tata că vei avea zile foarte grele, dar nopțile le vei avea liniștite, vei dormi bine, pe când dacă vei accepta să fii martor al acuzării, vei avea ce-i drept zile destul de bune, dar nopțile le vei avea îngrozitoare. N-o să mai poți închide un ochi, o să trebuiască să trăiești numai cu somnifere și calmante, abrutizat și moțând toată ziua, iar noaptea chinuit de treaz. O să te perpelești ca un nebul. Cătă-ți de treabă. Hai nu mai ezita!”²³ „Trebuie să faci închisoare. Mi se rupe și mie inima, dar n-ai încotro. De altfel, chiar dacă apari ca martor al acuzării, după 6 luni, tot te ia. E sigur. 4 ianuarie 1960 - când sunt gata, îmi iau rămas bun de la părintele meu. Sunt cătrănit rău, tata e însă numai zâmbete și-mi dă sfaturi ultime: «„Ți-am spus să nu mă lași să mor ca un câine? Ei, bine, dacă-i vorba așa, n-am să mor deloc. Te-aștept! Și vezi să nu mă faci de răs!”²⁴ zice. Mă săruta apăsător, mă duce pân' la ușă, luă poziția de drepți și-mi spune: „Du-te!”²⁵

„Nu te întrista. Pleci dintr-o închisoare largă în una mai strâmtă, iar la ieșire nu te bucura prea tare, vei trece dintr-o închisoare mai strâmtă într-una mai largă.”²⁶

Nedorind să fie un fricos și ascultând sfatul tatălui său, Steinhardt refuză să-și acuze prietenii, pe C. Noica și V. Voiculescu. Își asumă începând în acea clipă, un destin aparte, doar din convingere morală. La momentul arestării, nu convingerea politică, originea socială, credința, cultura, ci valoarea morală era importantă pentru Steinhardt.

Constantin Noica este altă voce al cărui ecou e puternic modelator. La anchetă, autorul îl așteaptă cu nerăbdare ca să „sufere împreună”, dar există și voci îndepărtate care ne captează atenția, precum aceea a lui Mihail Avramescu, și el evreu trecut de la mozaism la ortodoxie, și el posibilă oglindă pentru Steinhardt. „Sunt trăirist”, va declara Steinhardt într-un interviu în care numește vecinătatea lui Eliade, Cioran, Eugen Ionescu. Și conform vocației trăiriste, N. Steinhardt împlinește în *Jurnalul fericirii*, simultan, destinul celor care camuflau sacrul în profan, cât și al acelor care încercau așezarea în lume sub semnul adevăratei credințe. Valoarea religioasă este repusă în drepturile ei nu numai de criticul literar, nu doar de scriitor, ci și de istoricul care știe mai

multe decât ceilalți. Care a cutreierat alte numeroase locuri, castele, biblioteci. Și care a știut să se oprească în Centrul lumii.

Pe 31 decembrie 1959, i se cere primul său interviu în ambianța unei camere mari și frumoase, cu scopul de a-l denunța pe C. Noica. Primele întrebări sunt de tatonaj, iar răspunsurile sunt vagi, nedând răspunsuri concrete el e conștient că interlocutorii sunt nesatisfăcuți, iar el e considerat nesincer. Mai târziu, se trag perdelele de culoare închisă ca să creeze panică în timp ce interlocutorii intră și ies. I se dă sfatul „de a-și băga mințile în cap”, apelând chiar și la sentimentele cele mai puternice ale lui Steinhardt, dragostea pentru tatăl său. I se fac promisiuni de o viață mai bună în schimbul denunțării unor colegionari care ar fi fost partizani ai hitleriștilor. Steinhardt se descoperă pentru prima dată încăpățânat și este pus sub învinuirea că a făcut parte din grupul de intelectuali „mistico-legionari”, fiind condamnat la 13 ani de închisoare sub acuzația de „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale”.²⁷

Relatarea se deschide oarecum abrupt, se poate considera, analizând puțin relatarea făcută. În jurul recunoașterii banalului detaliu al spargerii unui pahar la o petrecere, se produce ispita în trei valuri succesive: „Ai vrea tu să te refugiezi în frică, în brumă, în coșmar”.²⁸

Confesiunea aceasta târzie are o funcție terapeutică, răspunzând dorinței intimistului Steinhardt de a traversa timpul prin motivul tragic din jurnal – suferința. Durerea sufletească s-a metamorfozat într-o formă de cunoaștere de sine, fie într-o testare a moralității, într-un jurnal al stărilor de spirit, sau chiar într-unul spiritualist.

Cel interogat iese victorios din încercare, iar soluția înseamnă în același timp un miracol asupra căruia stăruie în scurtul comentariu ce încheie această secvență-cheie pentru *Jurnalul fericirii*: „Un pahar? N-am spart niciun pahar... Nu țin minte... Acesta mi-e răspunsul... și cu adevărat nu țin minte. Sau totuși l-am spart? În august, de ziua ei și a mea? Sau nu l-am spart? Nu știu. Ba da, știu. Desigur că l-am spart. În august, seara, la masă, ușile înspre terasă larg deschise. Dar totodată parcă nici nu-mi reamintesc. Țin și nu țin minte. Totul în decorul acesta ireal și subtil, cu grijă tichuit, mă îndeamnă să mă refugiez în confuzie și să mă pierd în tulburare: și privirile ei, calde și compătimitoare, și privirile lor, iscusite și galeșe. Toboganul

consimțirii se desfășoară lin înaintea mea; n-am decât să mă las să lunec. [...] Sunt al Lui. Al Lui am fost mereu. [...] Suprarealismul e de la Paris, delirul o fi bun la Zurich, la cafenea. Aici nu-i acolo. Aici se oprește trenu-n gară, nu gara la tren. Aici e țara lui Ion, a Fanarioților și a lui Soarbe-Zeamă, aici Vlad Țepeș i-a tras pe solii turci în țepă, nu le-a spus «trageți întâi dumneavoastră, domnilor englezi» [...]. Aici, acum, acum, acum. Aici te declari băiete, aici, pe loc, alege. Acum trebuie să mă aleg, să mă proiectez. Mă avânt? Pot? Vreau? Știu? Ce curios lucru: văd că dacă vreau să apuc pe calea creștinismului trebuie să mint. Cum a mințit și poporul acesta (în mijlocul căruia m-am născut și spre care mă simt mereu atras) – și bine a făcut – când a fost nevoit să se plece fesului, neamțului, moscovitului. Trebuie să mint așa cum în matematici soluția uneori nu poate fi găsită decât mai întâi complicând datele, ocolind miezul problemei. Trebuie să mint. Asta înseamnă că lucrurile nu sunt atât de simple. Lumea nu e simplă. Asta înseamnă că bine a zis Julien Benda când a zis că urăște pe cei ce complică lucrurile simple, dar nu mai puțin pe cei ce simplifică lucrurile complicate. Creștinismul, băiete, nu-i tot una cu prostia. Apele râului Târgului și râului Doamnei nu curg pentru netoți și clopotele bisericii Capra nu bat numai pentru babe cucernice. Las' că și alea cât îs de surde și tot o potrivesc. Ea e pe-un scaun la vreo doi metri în stânga mea; ei în față, la birou. A, ați vrea voi să mă las cuprins de vraja semi-visului, de fumul amețitor al unei scenografii suprarealiste... Intelectualii or fi slabi, dar cunoașterea cărților nu-i fără de folos, căci poate da, acută, senzația unui déjà vu ori măcar a unui déjà imaginé. Nu, oi fi eu ovrei și sensibil, dar ați uitat [...] ați uitat că sunt născut la mahala și trăit la țară. Pantelimonul și Clucereasa. Dur. Simplu. Plin de înțeleaptă șiretenie. Mai e timp. Creștinismul nu e neapărat bleg.”²⁹ (Din lucrarea de licență: *Jurnalul fericirii*: pagini de istorie recentă și viață autentică, Facultatea de Litere Bacău, 2011)

¹⁷ Apud *Convertirea religioasă* (sub conducerea lui Emmanuel Godo), trad. rom. de Nicolae Petuhov, ed. Anastasia, Buc., 2002, pp. 33-56.

¹⁸ Idem, p. 35.

¹⁹ Idem, p. 37.

²⁰ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p.4

²¹ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, ed. cit., p. 25

²²⁻²⁴ Idem, p. 13.

²⁵ Idem, p. 13.

²⁶ Idem, p. 63.

²⁷ Idem, p. 300.

²⁸ Idem, p. 8.

N. Steinhardt și legionarii

(I)

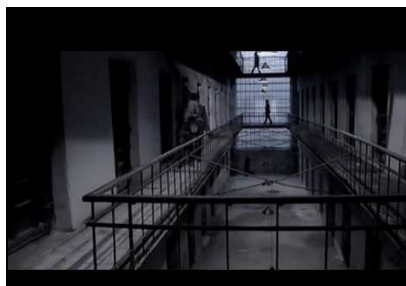
Raportul lui Nicu Steinhardt cu legionarii este unul din subiectele cele mai controversate din biografia autorului *Jurnalului fericirii*, evreu convertit la ortodoxie în închisorile comuniste. Cei care s-au referit la acest „caz” sunt foștii coreligionari Norman Manea, Vera Călin și Alexandru Sever.

În cartea *Întoarcerea huliganului*, scriitorul Norman Manea îl consideră pe „mondenul evreu-român Nicu Steinhardt, convertit la creștinism, ortodoxism și chiar legionarism”⁹. Nicio altă explicație suplimentară într-o polemică care trebuia să fie în mod sigur argumentată. Pe de altă parte, în volumul *Târziu. Însemnări californiene 1986-1996*, publicat în 1997, la Editura Univers, Vera Călin contestă autorului prietenia sa din închisoare cu legionarii, confirmată de numeroase pasaje existente în *Jurnalul fericirii*, cum ar fi episodul în care Steinhardt se împrietenește cu Sandu L., fost legionar: „Îmi spune că-i pare sincer rău că a fost legionar, îmi cere iertare; [...] Îi răspund că nu văd de ce îmi pomenește de iertare, că dacă-i vorba așa îi cer și eu iertare pentru că sunt evreu și că trebuie să stea lipit de mine, că în ce privește vinovăția, vinovați suntem cu toții, deopotrivă, laolaltă. Îi propun [...] să ne împăcăm, să ne îmbrățișăm, să ne spunem pe nume”¹⁰. Cu privire la această atitudine a scriitorului,

⁹ N. Manea, *Întoarcerea huliganului*, Polirom, Iași 2011, p. 69.

¹⁰ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Polirom, Iași 2008, p. 126.

Norman Manea își exprimă indignarea: „nu aș fi fost, probabil, în stare, nici măcar în temniță, să cer iertare unui legionar pentru că sunt evreu... ca proaspătul creștin-ortodox Nicu Steinhardt”¹¹. El revine la subiect afirmând în mod incisiv: „Nu, nu aș cere iertare legionarului care ar fi trebuit, el, să ingenucheze, pentru iertare, în fața evreului”¹². În ciuda acestei contestații, într-o altă declarație a lui Steinhardt, care se regăsește în articolul *Mărturisire*, scriitorul dezvăluie motivul prieteniei sale cu legionarii: „purtarea lor față de mine a fost frățească”, „impecabilă”, „cu acel spirit de solidaritate de care au dat cu prisosință dovadă în locuri unde mulți alții și-au pierdut cumpătul, omenia și stăpânirea de sine”¹³. Aproprierea autorului de foștii membri ai Gărzii de Fier poate fi explicată printr-o scenă prezentă în *Jurnal*, în care un legionar, propunându-i să vorbească „în contradictoriu, legionarul și evreul, după cuviință”, el are următoarea reacție: „Îi arăt că nu avem ce discuta în contradictoriu pentru că unde ne aflăm toți credem același lucru. Și-ar fi să dăm prea lesne câștig de cauză planului cusut cu ață albă al administrației de a isca discuții și certuri, așezând în aceeași încăpere oameni cu apartenențe politice, sociale sau etnice diferite”¹⁴. După ani de suferință în închisoare, autorul ajunge la concluzia că în acest spațiu infernal „numai caracterul importă. Convingerea politică, părerile filozofice, originea socială, credința religioasă nu sunt decât accidente: doar caracterul rămâne după filtrările produse de anii de pușcărie - ori de viață – după ale uzurii și ale obo-

¹¹ N. Manea, *Întoarcerea huliganului*, cit., p. 159.

¹² *Ibidem*.

¹³ N. Steinhardt, *Mărturisire*, în *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinteș, Dacia, Cluj-Napoca 1993*, p. 173. O mărturie similară se poate regăsi și în *Jurnalul fericirii*, cit., p. 247.

¹⁴ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, cit., p. 297.

selii”¹⁵. Din afirmațiile lui Steinhardt se poate deduce că, pentru el, calitatea umană depășește apartenența politică, etnică sau religioasă. Sanda Stolojan, al cărei soț, Vlad Stolojan, a fost coleg de celulă cu scriitorul la Jilava, vede în prietenia lui Steinhardt cu legionarii o „lecție de toleranță” oferită atât evreilor cât și ortodocșilor: „Steinhardt merge până la a accepta împăcarea cu legionarii de bună-credință, cei care au renunțat la violență și la antisemitism, pentru a regăsi etica propovăduită de fondatorii mișcării care a căzut apoi în obscurantism. Consideră că întreprinderea legionară corespundea, la începuturile ei, cu voința de a combate decăderea moravurilor, dar că acțiunea a eșuat. Cu asemenea idei, nu-i de mirare că anchetatorii la proces l-au tratat pe Steinhardt de «evreu legionar»”¹⁶.

O altă critică a Verei Călin adusă lui Steinhardt este recitarea în închisoare a poeziilor antisemite ale lui Nichifor Crainic, „violența antisemită a acestuia netulburându-l nicicum pe proaspătul convertit”¹⁷. Această afirmație este confirmată de mărturiile scriitorului în dialogul cu Zaharia Sângeorzan: „În închisori, s-au scris multe și frumoase poezii religioase – unele de mare frumusețe (Crainic, Gyr, Mandinescu...). Le știam mai pe toate pe dinafară, le învățasem chiar în primele luni de detenție”¹⁸. Simpatia autorului față de foștii membri ai Gărzii de Fier poate fi explicată probabil prin admirația acestuia față de câteva personalități cu trecut legionar care făceau parte din grupul „mistico-legionar” pentru care a fost închis. La aceștia se pot adăuga intelectuali de prestigiu, foști simpatizanți legionari, cum ar fi Mircea Eliade și Emil Cioran.

Într-un interviu din 2012, criticul George Ardeleanu neagă vehement că Steinhardt ar fi devenit legionar: „E o imensă prostie. Steinhardt nu a fost niciodată legionar [...] El nu a avut nicio relație cu mișcarea legionară. →

MIRONA IOANOVICIU

¹⁵ *Ivi*, p. 164.

¹⁶ S. Stolojan, *Steinhardt sau lecția toleranței*, în F. Roatiș, *N. Steinhardt în evocări*, Polirom, Iași 2012, p. 241.

¹⁷ V. Călin, *Târziu. Însemnări californiene 1986-1996*, Univers, București 1997, p. 175.

¹⁸ Z. Sângeorzan, *Monahul de la Rohia. N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări*, Humanitas, București 2003, p. 71

Retrospectiv, în închisoare el are o atitudine tolerantă și față de unii colegi legionari de celulă și chiar vorbește de demnitatea unora dintre ei. Dar asta nu înseamnă că el a devenit legionar. [...] Una e să spui că X, care a fost legionar, este demn de ceva și alta e să fii chiar legionar sau să-ți asumi legionarismul. E o idee pe care chiar o combat de mult. Steinhardt e un liberal prin excelență, e un model de liberalism ideologic, cultural, creștin¹⁹. După cum afirmă criticul în același interviu, „a vorbi de Steinhardt legionar înseamnă a asuma punctul de vedere al anchetatorilor din procesul din anii '60, care au numit procesul Noica-Pillat «procesul intelectualilor mistico-legionari», deși cam un sfert din acești intelectuali fuseseră legionari²⁰. E de precizat că scriitorul folosește în cărțile sale cuvântul „legionar” cu o lejeritate iresponsabilă și chiar dacă se declară în repetate rânduri „legionar” („în calitatea mea de ovrei legionar²⁰”, „am făcut și eu parte dintr-un lot de mistico-legionari²¹ etc.), această afirmație trebuie să fie interpretată ca una făcută din spirit de contrast, de rebeliune față de cele două sisteme totalitare. Fascismul și comunismul au fost negate de Steinhardt: în perioada interbelică, el și prietenul său Emanuel Neuman critică alegerile politice de stânga ale coreligionarilor sau supunerea lor și a altora modelului – economic sau cultural – german. În acest sens, e elocventă o scenă din 1935, prezentă în a doua variantă a *Jurnalului*: „Lipsa de «orice demnitate» a ovreilor noștri îl indignează pe Manole. Nemții îi persecută, îi batjocoresc pe coreligionarii lor și ei de lemn Tănase, nu le pasă, se fac că plouă și cumpără mărfuri germane și se îngheșuie la filmele nemțești²². Această critică este legitimă într-o perioadă în care se face resimțită ascensiunea nazismului, ulterioară lunii iulie 1932, care a dus la înfrângerea social-democrației germane, moment considerat de Steinhardt un prim episod al „agoniei Europei” care „a început în mod voit – deși o fi existat o perioadă de incubație ca la

orice boală – [...] încă din 1932, când [...] regimul social-democrat din Prusia și din Germania [...] a fost alungat, dat afară [...] acesta mi se pare un fenomen atât de grav, încât eu îl răsfrâng, îl reflectez asupra întregii civilizații europene. Dar clar este că agonia Europei începe la München, în 1938, când Anglia și Franța, Daladier și Chamberlin s-au dus și au stat frumos în fața lui Hitler și a lui Mussolini²³. Aceste evenimente naționale și internaționale, care au determinat Occidentul să ia „hotărârea lui de a se sinucide”, au marcat anii adolescenței scriitorului: „Am participat cu durere și revoltă, cuprins de neputincioasă ciudă, furie și deznădejde la acest continuu și susținut «Declin al Occidentului» [...] abdicarea totală a civilizației occidentale în care am trăit și căreia i-am dat crezare²⁴. „Agonia Europei” nu se sfârșește cu înfrângerea nazismului care a dus la producerea atâtor tragedii neimaginabile, continuă cu instaurarea unui alt regim totalitar – comunismul: „Filmul documentar *Nacht und Nebel. Noapte și negură* e titlul dat de Hitler planului de nimicire a celor din lagăre. Trist și înfiorător [...] este nu numai ce s-a întâmplat, ci și că, după ce autorii planului au fost nimiciviți cu prețul morții a zeci de milioane de oameni, a nenumărate suferințe și distrugerii unui imens număr de bunuri, se permite refacerea altor lagăre, altor închisori, repetarea altor nedreptăți și cruzimi – în număr și mai mare²⁵. Unica ideologie, doctrină politică asumată de Steinhardt este liberalismul conservator. În ciuda acestui fapt, apropierea scriitorului, care se declară constant român, admirator și iubitor al acestui popor și al religiei naționale, de legionari a fost posibilă deoarece aceștia din urmă erau adepții ortodoxismului și naționalismului extremist: „La Jilava, pe secția întâi, în celula numărul nouă, vreme îndelungată cu un macedonean, Anatolie Hagi-Beca. El, macedonean și legionar; eu, evreu botezat și naționalist român: ne împrietenim numaidecât. [...] Ajungem curând la

concluzia care ne bucură pe amândoi. [...] că ne aflăm deopotrivă îndrăgostiți de ceea ce găsim cu cale să numim «fenomenul românesc», altfel spus de poporul român [...] îndrăgostiți de tot ce este românesc²⁶. George Ardeleanu contestă idea că naționalismul lui Steinhardt ar fi identic cu cel al legionarilor, scriitorul nefiind adeptul unui românism pur și exclusivist, dar al unui de interferență mitteleuropeană: „Steinhardt este mai degrabă îndrăgostit de varianta central-europeană a românității, varianta mitteleuropeană: el vorbește în *Jurnalul fericirii* și în alte texte foarte mult și frumos despre Transilvania, despre Ardeal. Nu întâmplător s-a călugărit la o mănăstire din Ardeal²⁷.

Un alt motiv care a dus la ideea că Steinhardt ar fi devenit legionar e o mărturie destul de controversată în care autorul încearcă să-l apere pe generalul Ion Antonescu. În acest sens, el îl citează pe tatăl său, care în 1941 îi mărturisește că, date fiind circumstanțele cauzate de război, atitudinea mareșalului față de evrei este firească, iar munca la zăpadă e preferabilă frontului: „să nu aud niciun cuvânt împotriva țării sau a lui Antonescu: face tot ce este posibil, nu are pe cap numai grija evreilor, ai prefera cumva să fii pe front în coclaurile Rusiei?”²⁸ Oscar Steinhardt e cel care îl apără pe general, fiul protestă, dar ulterior îi dă dreptate: „Tata (e în timpul guvernării lui Antonescu) ne explică fratelui meu și mie că n-are niciun rost să ne supărăm. Trebuie să înțelegem că altfel nu se poate. Mai târziu, mi-am adus aminte de vorbele lui și de ale lui Saint-Exupéry: «De vreme ce sunt de-al lor, nu-i voi renega niciodată pe ai mei, orice ar face. Nu voi predica niciodată împotriva lor în fața →

¹⁹ M. Ioanoviciu, *Interviu lui George Ardeleanu*, 29 iulie 2012, Mănăstirea Sfânta Ana, Rohia, Maramureș.

²⁰ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, cit., p. 89.

²¹ *Ivi*, p. 161.

²² N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, Polirom, Iași 2012, p. 17.

²³ N. Steinhardt, I. Pinte, *Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia*, Polirom, Iași 2009, pp. 170-171.

²⁴ N. Steinhardt, *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuș*, Nico, Târgu-Mureș 2009, pp. 30-31.

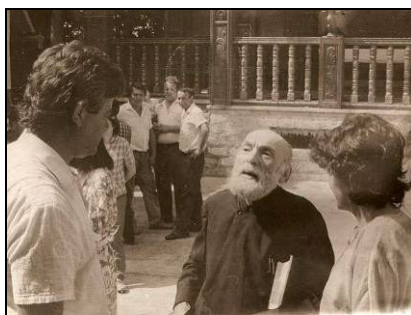
²⁵ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, cit., pp. 643-644.

²⁶ *Ivi*, pp. 112-113.

²⁷ M. Ioanoviciu, *Interviu lui George Ardeleanu*, 29 iulie 2012, Mănăstirea Sfânta Ana, Rohia, Maramureș.

²⁸ N. Steinhardt, *Mărturisire*, cit., p. 168.

altora. Dacă va fi cu puțință să li se ia apărarea, îi voi apăra. Dacă mă batjocoresc, voi închide batjocura în inima mea și voi tăcea. Orice aş gândi atunci despre ei, nu voi juca niciodată rolul de martor al acuzării»²⁹. În timpul legilor antisemite, a privațiunilor resimțite și trăite de evrei între anii 1940-1944, Steinhardt declară cu o anumită serenitate: „nu avusesem de suferit direct ca evreu nici în vremea liceului, nici la facultate, nici în timpul războiului, munca la zăpadă o săvârșisem voluntar, iar pe cea obligatorie în condiții de omenie”³⁰. Din propria experiență, autorul *Jurnalului* consideră „stupid” comportamentul politic al multor evrei care nu vroiau să recunoască faptul că Antonescu salvase viața a mii de evrei români, neacceptând să aplice în 1943 ordinele venite de la Hitler în vederea exterminării lor: „Purtarea politică a multor, prea multor evrei și evreice mi s-a părut stupidă, însuflețită numai de ranchiună și de ținerea de minte a răului; nu și a binelui care a cruțat viața a sute de mii de oameni din România, țară care a cutezat să nu traducă în fapt repetatele ordine de executare în masă date de Hitler – și nu fără mari riscuri, după cum avea să-mi explice pe larg Radu Lecca, întâlnit la Jilava, pe jumătate paralizat”³¹. O declarație similară apare și în *Jurnalul fericirii*: „Despre Antonescu însă nu pot să nu arăt că, oricum, singurul în toată Europa a cutezat să i se opună lui Hitler, să-i țină piept într-o chestiune de onoare personală pentru acesta, în care nici Pétin, nici cardinalii nu i-au spus nu. [...] dârz, cu modestia cuvenită, a scăpat de la moarte câteva sute de mii de suflete de evrei”³². El revine la acest subiect în dialogul cu Ioan Pinteș, când reamintește de *Nota autobiografică* scrisă pentru *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română* editat de Alexandru Mirodan și publicat la Editura Minimum, la Tel Aviv în 1986: „I-am trimis deci o notă autobiografică, în care am făcut și unele observații de ordin general cu privire la atitudinea pe care s-ar cuveni să o aibă evreii plecați din România față de fosta lor patrie,

singura țară aflată sub influența germană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în care evreilor nu li s-a aplicat programul de exterminare conceput de Hitler și de oamenii săi. Mărinimiei acesteia a poporului român socotesc că trebuie să i se răspundă cu simțăminte de atașament și grație”³³. Această percepție a realității se bazează pe propria experiență a scriitorului și pe mărturiile lui Radu Lecca, responsabilul „problemei evreiești” în guvernul Antonescu, coleg de celulă cu autorul în închisoarea de la Jilava: „Rolul pe care l-a jucat în chestiunea evreiască [Radu Lecca] îl explica astfel: Antonescu și dânsul au vrut mai presus de orice să salveze viețile oamenilor. În loc de a le vărsa sângele au preferat să le ceară evreilor bani și obiecte de îmbrăcăminte [...] Munca lor la zăpadă? Să fim serioși, s-a făcut în condiții excepționale. Îi dau dreptate. Deși, ca deținător al unui titlu universitar, aş fi putut obține scutirea prin plata unei taxe, am preferat să prestez munca efectiv. [...] Nu încap în două că Evreii nu-i pot fi decât recunoscători lui Antonescu, șefului de stat care cu adevărat s-a împotrivit exterminării lor”³⁴. O altă mărturie de acest gen se regăsește în articolul *Ce știu?* publicat în cartea *Primejdia mărturisirii*: „Mai știu, din gura lui Radu Lecca, [...] că mareșalul Antonescu era ferm hotărât să nu omoare pe nimeni, ci numai să ceară contribuții bănești, îmbrăcăminte și muncă obligatorie, tratament care atunci când sute de mii de ostași români luptau în cele mai grele condiții în adâncurile Rusiei și piereau cu miile putea să pară vexatoriu, dar se situa la o distanță uriașă de ce se întâmpla în alte țări, unde evreii au fost exter-

minați cu zel și maximă conștiinciozitate”³⁵.

Bibliografie

- Ardeleanu George, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, Humanitas, București 2009.
- Călin Vera, *Târziu. Însemnări californiene 1986-1996*, Univers, București 1997.
- Cosmineanu Clara, Moldovan B. Silviu, *Nicu Steinhardt în dosarele Securității (1959-1989)*, Nemira, București 2005.
- Ioanoviciu Mirona, *Interviu lui Ioan Chirilă*, 1 septembrie 2011, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.
- Ioanoviciu Mirona, *Interviu lui George Ardeleanu*, 29 iulie 2012, Mănăstirea Sfânta Ana, Rohia, Maramureș.
- Manea Norman, *Întoarcerea huliganului*, Polirom, Iași 2011.
- Marino Adrian, *Viața unui om singur*, Polirom, Iași 2010.
- Roatiș Florian, *N. Steinhardt în evocări*, Polirom, Iași 2012.
- Sever Alexandru, *Epistola despre convertire*, în *Izvoare*, nr. 30-2, Holon, Israel 2000.
- Sângeorzan Zaharia, *Monahul de la Rohia. N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări*, Humanitas, București 2003.
- Steinhardt Nicu, *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinteș*, Dacia, Cluj-Napoca 1993.
- Steinhardt Nicu, *Jurnalul fericirii*, Polirom, Iași 2008.
- Steinhardt Nicu, *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuț*, Nico, Târgu-Mureș 2009.
- Steinhardt Nicu, Pinteș Ioan, *Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia*, Polirom, Iași 2009.
- Steinhardt Nicu, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, Polirom, Iași 2012.
- Mirona Ioanoviciu** (Baia Mare, 1982) a terminat, în 2005, Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. În 2008, a obținut diploma unui Master Internațional în Științele Culturii și Religiei la Universitatea degli Studi Roma Tre, Italia. Momentan, este doctorandă la secția Culturii și Literaturi Comparate în cadrul aceleiași universități din Roma, ocupându-se de condiția scriitorului evreu în România și în Italia, de la emancipare până după al Doilea Război Mondial.

²⁹ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, cit., pp. 512-513.

³⁰ N. Steinhardt, *Mărturisire*, cit., p. 168.

³¹ *Ivi*, pp. 168-9.

³² N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, cit., p. 245.

³³ N. Steinhardt, I. Pinteș, *Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia*, cit., p. 109.

³⁴ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, cit., pp. 159-60.

³⁵ N. Steinhardt, *Ce știu?*, în *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinteș*, cit., p. 183.

Centenar Theodor Bălan

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

Din prietenii lui N. Steinhardt: pianistul Theodor Bălan

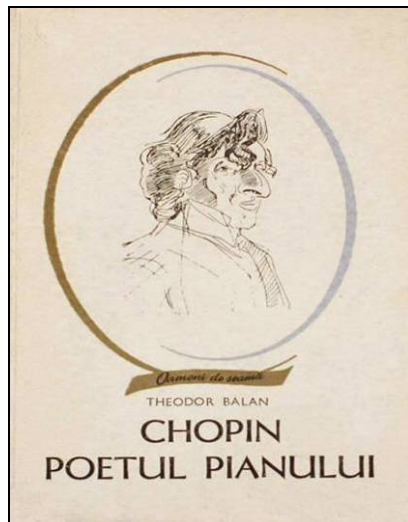
Theodor Bălan (15 ianuarie 1912, Panciu, județul Vrancea - 8 iulie 1976, București) – muzicolog, pianist și profesor. Studiile muzicale le-a început la Conservatorul Municipal din Târgu-Mureș (1923-1924), cu Richard Chovan (pian) și le-a continuat la Conservatorul „Astra” din Brașov (1926-1927), cu Emmanuel Bernfeld (pian), spre a se perfecționa la Conservatorul din București (1929-1932) cu Constanța Erbiceanu (pian), Faust Nicolescu (teorie-solfegiu) și Mihail Andricu (muzică de cameră). A urmat Facultatea de Drept din București, dobândind licența și doctoratul (1936).

Pianist concertist (1935-1954), asistent (1951-1955), lector (1956-1968) și conferențiar (1968-1976) la catedra de metodică predării pianului la Conservatorul București. A colaborat cu orchestre simfonice din Capitală și din țară, sub conducerea lui George Georgescu, Constantin Silvestri, Alfred Alessandrescu, Constantin C. Nottara etc. A susținut conferințe, concerte-lecții, emisiuni radiofonice și de televiziune, comunicări științifice în țară și peste hotare (Praga 1967, Moscova – 1970, Varșovia – 1971, Budapesta – 1973, Belgrad – 1975). A făcut parte din juriul concursului internațional „Clara Haskil” de la Montreux (1973).

A publicat eseuri, studii, articole, recenzii în „Muzica”, „Studii de muzicologie”, „Contemporanul”, „Adevărul literar”, „L’Art”, „Revue Roumaine”, „Revista de referate a Centrului de documentare a Academiei Române”, „Astra” (Brașov), „Revue Roumaine de l’Histoire de l’Art” etc. A fost un remarcabil desenator, pictor și exeget de artă plastică (*Curențe și tendințe în arta plastică*, în „Muzica” nr. 4, București, 1973). A fost distins cu Premiul „Poenaru-Căpălescu” al Conservatorului București (1932), Premiul Academiei Române (1968) și Premiul polonez „Chopin” (Varșovia, 1971).

Muzicologie - volume

- *Franz Liszt*, București, 1958; idem, 1973 (ediția II revăzută și adăugită);
- *Chopin*, București, 1963;
- *Leonard*, „prințul operetei”, București, 1961; idem, 1965 (ediția II);
- *Chopin*, *poetul pianului*, Colecția „Oameni de seamă”, București, 1968;
- *Copiii minune*, București, 1970;
- *Copilăria unor mari muzicieni*, București, 1970;
- *Prietenii mei muzicieni* – Tiberiu Brediceanu, Constantin Silvestri, Constanța Erbiceanu și Ion Vasilescu, București, 1976;
- *Acasă la Enescu*, București, 1977.

Lucrări didactice

- *Principii de pianistică*, București, 1966.

Traduceri

- H.G. Neuhäus, *Despre arta pianistică*, București, 1960;
- V. Konen, *Schubert*, București, 1961 (în colaborare cu Alia Petrescu);
- Franz Werfel, *Verdi – Romanul operei*, București, 1964 (în colaborare cu Radu Olteanu);
- J.G. Prod’homme, *Beethoven văzut de contemporani*, București, 1970.

Ediții critice

- J.S. Bach, *Album pentru Anna Magdalena Bach*, București, 1958;
- Ludwig van Beethoven, *Piese mici pentru pian*, București, 1958;
- Domenico Scarlatti, *3 Piese*, 1958;
- J.S. Bach, *6 Preludii mici*, București, 1959; idem 1963 (ediția II), 1965 (ediția III), 1975 (ediția IV), 1978 (ediția V);
- J.S. Bach, *12 Preludii mici*, București, 1959; idem 1963 (ediția II), 1966 (ediția III), 1975 (ediția IV), 1978 (ediția V);
- J.S. Bach, *Fugi, preludii și fughe*, București, 1959;
- Franz Schubert, *4 Impromptouri, opus 90*, București, 1959;
- Franz Schubert, *6 Piese, opus 94 (Momente muzicale)*, București, 1959;
- *10 Sonatine*, București, 1959; idem 1963 (ediția II), 1965 (ediția III), 1977 (ediția IV);
- Edward Grieg, *Piese lirice*, București, 1960; idem 1966 (ediția II);
- Robert Schumann, *Scene din lumea copiilor, opus 15*, București, 1960;

Când am fost elevă, am luat lecții de pian cu Theodor Bălan, un om talentat și sensibil. Era și pianist și pictor. Locuia pe strada Fluierului (nume predestinat pentru un muzician!), lângă Liceul „Julia Hasdeu”, și mergeam la el cu tramvaiul.

Theodor Bălan era oarecum corpolent și avea degetele atât de groase încât, când îmi cânta la pian, mă întrebam cum reușea să nimerească notele. Dar ce frumos cânta!

Pe toți pereții casei atârnau tablouri pictate de el, aquarele și uleiuri, care mi se păreau reușite. Avea o cățelușă pekineză pe care o chema Una, care se așeza pe pianul cel mare din birou și asista la lecții. Pe mine Una mă cam distrăgea, iar dacă suna cineva la ușă, sărea de pe pian și începea să latre. Așa a lătrat odată când, în timpul lecției mele, a venit dirijorul Constantin Silvestri, care era în ajunul plecării lui în străinătate și avea ceva urgent de aranjat cu profesorul meu. Mare emoție să dau mâna cu așa o personalitate!

Dar cea mai simpatică vizită de care mi aduc aminte e cea făcută de N. Steinhardt lui Theodor Bălan, cu care era prieten. Eu tocmai terminasem lecția și mă pregăteam de plecare, când pe ușă a apărut Nicu.

„A, uite ce surpriză! Cântărețea e aici!” (se referea la mine, așa mă striga).

După care, totul numai zâmbet, cum era el de obicei, i-a salutat politicos pe Theodor Bălan și pe mama lui, cu care locuia. Mama lui Theodor a vrut să-l servească imediat cu ceva dulce și, din vorbă în vorbă, a ieșit o aprinsă discuție despre ce înseamnă o „adevărată baklava”.

Theodor, care părea a fi un mare cunoscător al rafinamentelor culinare (de acolo să fi venit „corpolența” lui? mă întrebam), susținea că adevărata baklava se face cu sirop de miere și îi explica cu lux de amănunte lui Nicu felul în care trebuie tăiate nucile și ce formă și textură trebuie să aibă aluatul.

Nicu, fără să părească nicio clipă zâmbetul, nu era de acord cu Theodor și, în modul cel mai politicos și ferm, susținea că adevărata baklava nu este cu sirop de miere, nici gând de așa ceva! Și, după un scurt istoric în care s-a vorbit de turci, armeni și alte nații, a spus că, de fapt, adevărata baklava, pe care de altfel o făcea la perfecțiune o mătușă a lui, era cu sirop de zahăr.

Theodor nu s-a lăsat, a adus și el argumente etnico-istorice pentru a-și pleda cauza baklavalei cu miere. Eu și cu Una ne uitam ba la unul, ba la celălalt și nu prea înțelegeam mare lucru. Pe vremea aceea, eu încă nu mâncasem „baklavale”. Mult mai târziu, am realizat despre ce vorbeau! Au mai vorbit și despre sarailii și alte minunății dulci, până când mama lui Theodor l-a întrebat pe Nicu ce preferă; șerbet sau dulceață de cireșe amare? În acel moment, eu am plecat acasă, dar cred că tot despre baklavale au rămas să discute, prea i-a pasionat subiectul pe amândoi!

VERONICA PAVEL LERNER

Jack London și opera sa zămislitoare de supraoameni

(I)

1. Privire de ansamblu asupra literaturii americane

Se știe că istoria Statelor Unite începe cu anul 1776, mai exact cu data de 4 iulie 1776, dată la care a fost elaborată Declarația de Independență a celor 13 colonii britanice din America de Nord. Prin urmare, o istorie care n-a împlinit nici măcar un sfert de mileniu, ceea ce înseamnă că ea-i un țânc cu caș la gură în comparație cu istoria multimilenară a atâtor și atâtor popoare de pe rotundul pământului (egipteni, chinezi, greci, evrei etc.). Dar cum ea a demarat vijelios de pe rampa de lansare a celui mai ofensiv modernism, un modernism britanic puternic infuzat cu pragmatism și mașinism, iată că istoria Statelor Unite, departe de a se comporta aidoma unui tânăr timid și neprinceput între patriarhii istoriei universale, în scurt timp s-a impus drept liderul incontestabil al expansiunii teritoriale și al influențelor politico-diplomatice prin argumente de ordin militar și de factură economico-financiară, precum și liderul contestabil al insistențelor de instaurare – cu sau fără vrerea celor în cauză – a unei libertăți pusă în slujba interesului și a unei democrații subordonată potențailor...

Aidoma perlei închisă în cochilie înainte de-a fi pusă în libertate de temerarii ei pescuitori, istoria culturii unui popor este închisă în istoria lui națională mai înainte de a-și lua zborul spre universalitate, astfel îmbogățind șiragul de perle pe care favoarea divină a consimțit să-l prindă la gâtul omenirii.

Ei bine, potrivit celor afirmate mai sus, tânăra literatură americană – mult mai tânără și mai lesne de încadrat pe epoci și curente decât, să zicem, literatura engleză ori cea franceză – poate fi corect cercetată prin raportarea curiosului la cele trei tetrade sau momente cheie ale evoluției sale:

a) Edgar Allan Poe – Walt Whitman – Herman Melville – Mark Twain;

b) Stephen Crane – Frank Norris – Jack London – Theodore Dreiser;

c) William Faulkner – Ernest Hemingway – John Steinbeck – Saul Bellow.

Dacă la acești condeieri de referință, cu adevărat coloana vertebrală a literaturii nord-americane, mai adăugăm patru nume ilustre: Henry Wadsworth Longfellow, Eugene O'Neill, Henry Miller și William Saroyan, iată că avem o foarte bună perspectivă asupra acestei literaturi. Cu următoarele două precizări:

1) Importanța și influența scrierilor americane a început cu E.A. Poe, a continuat cu cea de-a doua tetradă, pentru ca scriitorii din cea de-a treia tetradă, prin faptul că toți patru au fost răsplățiți cu Premiul Nobel, să evedențieze triumful literaturii din Statele Unite în fața celor de pe bătrânul continent;

2) Toți scriitorii menționați mai sus sunt clasici, indiferent de curentul căruia îi aparțin de drept și de fapt (romantism, naturalism, realism, modernism etc.).

Dar, așa cum am precizat și în eseul *Yasunari Kawabata și drumul prozei sale de la modernism la clasicism*, conceptul de clasicism nu trebuie luat în sensul strict al celui european, care știm că era un curent eminentamente intelectualist, un curent care practic se confunda cu cel francez, și asta deoarece Franța a fost țara care a oferit climatul cel mai favorabil pentru dezvoltarea clasicismului european.

În fiecare cultură națională se distinge o perioadă clasică sau de maximă înflorire artistică, specifică ariei de răspândire a limbii respective. Iar această perioadă se raportează la clasicismul francez din secolul al XVII-lea în virtutea regulii de aur, potrivit căreia valorile culturale din totdeauna și de pretutindeni fac parte din zestrea cea mai prețioasă a omenirii și că izvoditorii acestor valori trebuie cinstiți pe măsura faptelor lor. În schimb, toți producătorii de frumos din fiecare cultură națională privesc la clasicismul lor atât ca la un etalon al echilibrului și armoniei, cât și ca la un adevărat far călăuzitor, care – indiferent de mijloacele întrebuintate – îi ajută să urce înspre culmile creației umane.

2. Omul Jack London

Viața lui Jack London este atât de încărcată de umilințe, luptă, neprevăzut și inconsecvențe încât ea

însăși pare a fi un amplu roman, scris spre mirarea sau (după caz) spre desfătarea cercetătorilor și cititorilor de cel mai iscusit condeier al tuturor timpurilor – destinul.

Căci cărui scriitor i-ar putea trece prin cap să-și smulgă personajul înainte de vreme din gogoșa neantului, sperând că în acest chip va grăbi adjudecarea nemuririi lui în lumea artistică?! Ei bine, destinul a făcut-o cu scriitorul nostru. După cum ne înștiințează excelentul traducător D. Mazilu în *Prefața* la cele trei volume de *Opere alese* apărute în 1966 la Editura pentru Literatura Universală, „Lumea a aflat de existența lui (a lui J. London, *nota mea, G.P.*) cu aproape șapte luni înainte de naștere”.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor: În ziua de 4 iunie 1875, ziarul *Chronicle* din San Francisco își anunța cititorii despre cea de-a doua încercare de sinucidere a Florei Wellman, soția nelegitimă a „profesorului” W.H. Chaney, cel care – printre altele – se ocupa cu astrologia. După ce scapă cu viață de pe urma primei tentative de sinucidere (otrăvire cu laudanum), femeia se alege cu o rană superficială și în cea de-a doua tentativă, mai exact de pe urma glonțului pe care nefericita și-l trăsese în frunte.

Care este cauza acestor gesturi disperate? „Flora Wellman, ne spune D. Mazilu, refuzase să pună capăt vieții copilului pe care-l purta în pânțece, iar bărbatul ei, astrologul ambulant, o aruncase pe drumuri”.

Viitorul scriitor se va naște, așadar, pe 12 ianuarie 1876, dar de-abia pe 7 septembrie 1876 (în urma căsătoriei Florei cu văduvlul John London) fiul ei nelegitim primește numele de John Griffith London. Iar pe cel de →

GEORGE PETROVAI

Jack, prenume cu care va cunoaște celebritatea, avea să și-l ia de-abia după ce ajunge pe băncile școlii primare.

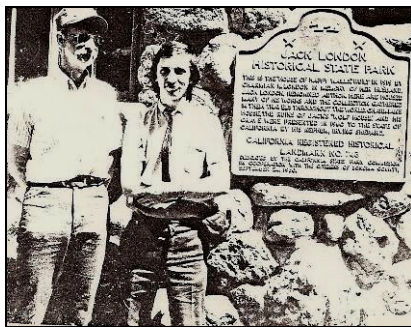
Acesta a fost doar începutul necazurilor, căci practic Jack London n-a avut copilărie: n-a avut parte de dragoste maternă (doar doica, negresa Jenny Prentiss, l-a iubit ca o mamă) și n-a cunoscut nici delicia jocului cu copiii de vârsta lui.

În schimb, după cum relatează Irving Stone în faimoasa sa biografie închinată scriitorului, de la vârsta de zece ani, vârstă la care ar fi trebuit să consacre școlii întreaga sa energie, J. London a fost nevoit să preia pe umerii lui fragezi o bună parte din nelipsitele nevoi materiale ale familiei. Iar asta însemna să se scoale la trei dimineața ca să poată vinde ziare pe stradă, apoi să meargă la școală, iar după ore din nou să dea fuga ca să prindă ediția de seară a ziarelor ce trebuiau vândute. Nici sfârșitul de săptămână nu-i aducea binemeritata odihnă, căci sâmbăta îl găsea ajutându-l pe un distribuitor de gheață, iar duminica „așeza popicele pentru niște olandezi beți care se distrau într-un parc”.

Cum nevoile materiale parcă devin tot mai presante pe măsură ce trec anii, la vârsta de cincisprezece ani Jack London muncește câte 18 și 20 de ore (într-un rând chiar 30 de ore!) într-o fabrică de cutii de conserve, fapt care face din el un proletar în adevăratul sens al cuvântului.

Orî condițiile inumane de muncă (fabrica unde se lucra era instalată într-un mare grajd, care nu se putea aerisi decât prin spațiile goale dintre scândurile pereților), dar mai ales oribila exploatare a muncii copiilor (fete și băieți, practic niște copii, trudeau câte 12 și 14 ore pe zi pentru 10 cenți pe oră), toate acestea, așadar, au făcut mai târziu din Jack London „singurul scriitor proletar, înainte de Dreiser” (Maxwell Geismar în *Rebels and Ancestors: The American Novel 1890-1915*).

Iar de acest fapt ne încredințează atât scrierile sale pronunțat antioligarhice (*Revoluția, Călcâiul de fier*), cât și ilustrativul pasaj din romanul autobiografic *Martin Eden*, pasaj în care alter ego-ul scriitorului, după ce scrierile încep să i se vândă ca pâinea caldă încât la țanc devine putred de bogat, îl întâlnește într-una

George DeVault și Nicolae Băciut, la Muzeul Memorial Jack London, (Wolf House) Sonoma Valley, California, 1990

din acele zile mănoase pe Joe Dawson, fostul lui coleg de trudă la spălătoria unui hotel, căruia îi dăruiește o spălătorie cu toată dotarea necesară, dar în următoarele condiții: „Fără muncă de noapte. Fără copii puși să supravegheze calandrul de călcat. Să nu existe niciun copil, nicăieri. Și lefuri omenești”.

Toți cercetătorii care s-au aplecat asupra vieții lui London sunt de părere că în viața scriitorului există două evenimente „deosebit de importante pentru formarea personalității sale și pentru viitoarea orientare și structurare a operei” (D. Mazilu):

A) Primul eveniment îl constituie călătoria sa de la San Francisco la New York și Niagara Falls, de-aici la Vancouver și din nou la San Francisco.

Această lungă călătorie a lui Jack de-a lungul și de-a latul Americii are darul să-i îmbogățească experiența de viață atât prin discuțiile purtate cu diverși muncitori, cât mai ales prin coșmarul trăit odată cu arestarea sa ca vagabond la Niagara Falls și apoi prin ispășirea celor treizeci de zile de închisoare, întâmplări relatate cu lux de amănunte în *Agățat* și *Penitenciarul*.

B) Cel de-al doilea eveniment de referință din viața scriitorului este „călătoria făcută în Alaska odată cu puhoiul de oameni porniți în «goana după aur» către regiunea Klondike”. Călătoria în Alaska este precedată de o perioadă deosebit de fertilă pentru mintea și inima viitorului condeier:

a) Lucrează ca portar al școlii secundare pe care chiar o termină, dar prestează și alte diverse treburi precum spălătoria geamurilor, bătutul covoarelor sau truda năucitoare într-o spălătorie (episod relatat cu un realism necruțător în *Martin Eden*),

toate aceste ocupații asigurându-i mijloacele de subzistență pentru studiu acasă și în biblioteca publică din Oakland, ca și pentru acel semestru în care a frecventat cursurile Universității din aceeași localitate.

Lecturile lui predilecte se îndreaptă spre Charles Darwin (doctrina selecției naturale), spre Herbert Spencer (teoria organicistă a societății, respectiv ideea inegalității raselor și supremația anglo-saxonilor) și spre Friedrich Nietzsche (cultul forței și al supraomului), după cum ca marinar îi citește noaptea îndeosebi pe Tolstoi, Flaubert și Melville, iar în Alaska se simte atât de atras de Rudyard Kipling, încât nu ezită ca pe teribilul ger subpolar să facă un drum de șase mile, numai ca să poată împrumuta o carte a mult îndrăgitului poet și prozator englez.

b) O cunoaște și se îndrăgostește de Mable Applegarth, fata care aparține unei caste superioare, prin urmare – după canoanele moralei burgheze – inaccesibilă lui London, dar singura femeie pe care a iubit-o întreaga lui viață și după al cărei chip a realizat portretul lui Ruth Morse din romanul *Martin Eden*, cea mai izbutită figură feminină din întreaga sa creație.

Ce anume l-a îndemnat pe Jack să pornească înspre Alaska?

Peseme că mai puternică decât dorința sa de înavuțire și decât dorul său de aventură a fost intenția de-a scăpa cu orice chip din situația fără ieșire în care ajunsese această familie condusă de fanteziile tiranice și irascibile ale mamei Flora.

Dacă avem în vedere forța și autenticitatea scrierilor inspirate de viața și peisajul din Alaska, scrieri niciodată depășite și doar rareori egale de operele de imaginație din California și din mările Sudului, atunci nu putem să nu fim de acord cu afirmația lui D. Mazilu, cum că – respectând proporțiile – călătoria lui Jack London în Alaska „este ceva similar cu călătoria lui Goethe în Italia”.

Însuși scriitorul american va recunoaște 20 de ani mai târziu în proiectata autobiografie pe care ar fi vrut să o intituleze *Marinarul călăreț*: „Klondike este locul în care m-am aflat pe mine însumi...”

Interpretare, citat și enigmă

Exasperat de „profesioniști” și incitat de unele opinii ale lui J. Lacan, cred că este normal să ne înscriem pe o orbită a proprietății termenilor și nu numai.

S-a reproșat adesea psihanalizei o întrebuintare sistematică a interpretării care ar conduce orice discurs sau acțiune la o semnificație sexuală. Ceea ce este adevărat, din nefericire, constă în faptul că persoane de la marginea psihanalizei și care sunt beneficiarii unei cunoașteri superficiale au radicalizat, într-un exces hemoragic, interpretări simpliste, de felul celei care susține că de fiecare dată când un bărbat își uită umbrela în casa unei femei îi face o propunere sexuală. Freud a criticat vehement această tendință, numind-o: „psihanaliză sălbatică” (Wilde Psychoanalyse), existentă la unii terapeuți care transmit interpretări premature pacienților, greșit fundamentate și care intervin într-un context departe de a le fi benefic, aceștia neacceptându-le, lucru firesc!

În ceea ce-i privește pe psihanalistii autentici, se conturează o tendință din ce în ce mai accentuată în a fi foarte prudenți privitor la interpretările lor. Imediat ce un element al unui vis, de exemplu, a putut fi supradeterminat, adică în conexiune cu mai multe structuri asociative diferite, o interpretare care ar privilegia un sens și numai unul este, realmente, problematică. Bineînțeles că e vorba de modelul spontan al interpretării: a asocia o semnificație pentru orice se prezintă ca o „formație” a inconștientului sau ca simptom. Acest model spontan nu este nici pe departe suficient, este mai degrabă un obstacol, nu o deschidere, pentru finalizarea analizei.

Și atunci, mă întreb, mai este posibilă interpretarea? Recentrarea (J. Lacan) psihanalizei pe domeniul limbajului („inconștientul este structurat ca un limbaj”) permite un răspuns la întrebarea formulată, naivă la prima vedere. Totuși, despre ce este vorba?

Ceea ce caracterizează limbajul uman este **polisemia**. Același cuvânt are, cel mai adesea, mai multe sensuri diferite. Poezia datorează imens acestei caracteristici. Numai că psihanaliza nu se oprește la tehnicile criticii literare. Ceea ce spune un pacient nu are importanță numai datorită sensului cuvintelor, care se articulează în fraze. Analistul

ACELE CASE VECHI

acele case vechi – cu camere enorme – elegante
grote-ale munților minții – camere pline de fotolii
cu patină aurie de tronuri
regești: așezate în
semicerc – discutau – pe-atunci
tacticos – luându-și pauze
senioriale-n discurs – cu
vehement vaticinar - focul din
vatră

acele case vechi – în care mi-am
rătăcit copilăria – printre
picioarele de leu miriapod ale
mesei din
centrul palatin – acele case
vechi – mastodont grațioase
miracole – păstrând în
numele lor taina
piramidelor și aripile strânse-ale
sfînxului – niciun fir de
praf – pe matusalemică
memoria lor

acele case vechi – care nu mai
există – nici măcar precum
aburi de vrajă – pentru
oamenii – aparent vii – ai
indiferenței de stat – pe mine
m-așteaptă febril – mie
îmi pregătesc – cu apusă duioșie
– regatul pașilor pentru
strada care duce la
havuzul amintirilor
azurii – cum numai
visul păunilor

ADRIAN BOTEZ

este atent, în primul rând, la însuși secvența acustică, la structura semnificantă care se poate decupa, în inconștient, **cu totul altfel**. Mai mult, este frecvent ca un același semnificant să vehiculeze, în același timp, semnificațiile cele mai contradictorii. Interpretarea trebuie să lase deschise efectele de sens ale semnificantului. Este posibil? Răspuns afirmativ, fără îndoială! Aceasta poate rezolva admirabil situația în stadiul de enigmă sau citat! Pe scurt:

Citat: analistul amintește, știind că pacientul va putea răspunde, un cuvânt pronunțat de către acesta anterior, un fragment din discursul acestuia, o amintire care să provoace un ecou pentru cel care este analizat. *Accentul este pus aici nu pe semnificația unui termen izolat, ci pe corelațiile obligate, oarecum impuse, care fac ca într-o viață, alt exemplu, să se repete aceiași termeni, aceleași alegeri, același destin!*

Enigmă: analistul evită ca propriile sale intervenții să fie univoce. Dacă dorește să introducă pacientul în limbajul inconștientului, el trebuie să pună în evidență caracterul polisemic a ceea ce se spune în timpul ședinței de terapie, în special cuvinte-cheie care au orientat „istoria” pacientului. Astfel, interpretarea are efecte de sens. Dar acest sens, pentru analist, trebuie să rămână deschis chestionării, sensul acesta nu trebuie blocat prin înlocuirea lui cu o imagine a sinelui definitivă și alienantă. Și, totuși, se poate! Voi accepta un exemplu simplist pentru a exemplifica cele descrise mai sus. Deci, dacă un pacient îi relatează terapeutului că cel despre care îi vorbește îl mușcă în vis, terapeutul trebuie să-i replice cu convingere: „Ești mușcat!” pentru a valida expresia unei pasiuni pe care, altfel, același terapeut nu ar fi putut să o transmită total, fără ca prin aceasta să-i ignore caracterul dureros, bineînțeles! Știu, sună cel puțin bizar, uneori chiar contradictoriu... pentru începători sau impostori! Psihanaliza presupune cunoașterea a mai multor domenii! Nu noi am descoperit America... și ea există! Un paradox?

VASILE RĂȘCANU

La Aniversară

Scrisoare deschisă

Mihail Diaconescu – un promotor
al spiritualității românești
autentice

Cu alte cuvinte, așadar, doresc să recunosc și să dezvălui adevărul că am apreciat întotdeauna bogata și diversă activitate a Domnului Mihail Diaconescu, aceea de profesor universitar, scriitor, publicist și om deosebit de activ al cetății, puterea sa de muncă, deosebita sa capacitate de: asimilare, concentrare, sintetizare, promovare și redare a datelor, informațiilor, citatelor și evenimentelor istorice și nu numai, a activităților și acțiunilor culturale și spirituale pe care le inițiază, supraveghează și organizează, cu multă seriozitate și avizată competență, cărțile pe care le-a scris și le scrie **Domnul Profesor Mihail Diaconescu**, precum și toată activitatea sa culturală și spirituală, caracterul și cultura foarte vastă și solidă de care dispune, de asemenea (și) dragostea domniei sale pentru cultura, arta și spiritualitatea noastră autentică!... Sunt de-a dreptul impresionat de capacitatea și puterea domniei sale de muncă susținută, pe care o desfășoară și acum, constatând din aceasta că are această atitudine, mereu pozitivă și optimistă, față de viață, față de semenii și cunoștii lui ce nu sunt puțini și care, dacă sunt sinceri, îl apreciază și îl admiră mult, fiindu-i cât se poate de recunoscători, așa cum încerc să-i fiu și eu acum, când scriu aceste rânduri, cu o nedisimulată emoție!...

Așadar, **Domnul Profesor Universitar Dr. Mihail Diaconescu** s-a născut la 8 noiembrie 1937, în localitatea Priboieni, comuna Vulturești, județul Argeș, și este romancier, critic, estetician, teolog ortodox și istoric literar. Este fiul Aureliei (născută Mârțu) și al lui Aurelian Diaconescu, preot și învățător. A absolvit Liceul „Gheorghe Șincai” din București și Facultatea de Filologie a Universității din București (1960), obținând în anul

1972 titlul de doctor în filologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, cu teza *Gib I. Mihăescu*, publicată în anul 1973. După absolvire, an care a coincis și cu debutul său în revista „Gazeta literară” cu un articol despre Gala Galaction, este numit profesor de limbile română și latină, logică și psihologie la Liceul „Șt.O. Iosif” din localitatea Rupea, județul Brașov. În anul 1965, a fost muzeograf la Muzeul Regional de Istorie și redactor la secția culturală a cotidianului „Drum nou” din municipiul Brașov.

În anul 1963, debutează editorial cu romanul *Visele au contururi precise*. În intervalul anilor 1965-1985, este cadru didactic la Institutul Pedagogic din municipiul Pitești, unde va participa la editarea revistei „Argeș”, al cărei redactor-șef va fi din anul 1966 până în anul 1969. Este, de asemenea, cofondator al revistelor „Astra” (1966) și „Noua revistă română” (1966). A funcționat, între anii 1985 și 1995, ca cercetător științific principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” din București.

Primul roman, *Visele au contururi precise* (1963), se ocupă de lumea contemporană, ca și cel din anul 1980, *Umbrele nopții*, înfățișând, moralizator, drama unui sculptor român exilat în Occident. Toate celelalte romane, de la *Culorile sângelui* (1973) până la *Sacrificiul* (1988), au fost concepute ca părți constitutive ale unei „fenomenologii narative a spiritului românesc”; ele ilustrează o „literatură cu program”, teoretizată în diverse studii și articole.

Scriitorul urmează și o altă filieră, ortodoxist-mistică și tradiționalistă, de tipul Nae Ionescu, Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Ion G. Coman, Dumitru Stăniloae ș.a., vorbind despre „*misiunea românească*” și caracterul „*tragic, eroic și sublim*” al istoriei românilor. Dacă în ceea ce privește eseistica autorul poate fi așezat alături de Paul Anghel sau Edgar Papu, romanele pe care le-a scris sunt discutabile, iar încercarea de a da o *Istorie a literaturii daco-romane* (1999) este în cel mai bun caz un gest de curaj, ținând de un uluitor spirit al documentării. Ceea ce depășește ca limită documentarului în *Istoria...* sa îi este însă permis romancierului, care poate mixa realul cu imaginarul, pentru a prezenta epoci diferite, de la vechii traci la secolul al XX-lea, într-o încercare de a reconstitui spiritul fiecărui timp. Abordând o tematică istorică, autorul recurge la stilul realist clasic, vizitând fie și o realitate imaginată, cu unele infuzii romantice și accente retorice.

Culorile sângelui este o carte dedicată pictorului „oficial” din vremea lui Constantin Brâncoveanu, Părvu Mutu, zugarul de biserici care, la început de veac XVIII, s-a impus artist aproape inaderent la cruda ambianță istorică. Renașterea și umanismul românesc prebrâncovenesc sunt urmărite și în *Adevărul retorului Lucaci* (1977), unde personajul principal este un „profesor” din vremea Mavileștilor. În *Marele cântec* (1980), probabil cel mai bun roman al lui Diaconescu, eroul este muzicianul și savantul Ioan Căianu-Valachus, pentru puțină vreme episcop romano-catolic în Transilvania.

Epoca lui Burebista este văzută prin ochii lui Arhidamos, protagonistul romanului *Călătoria spre zei* (1982), ambasador al dacilor la Roma lui Iulius Cezar. Principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea apare într-o carte despre vremurile romantismului (*Speranța*, 1984), după care prozatorul se întoarce la epoca sa predilectă, cea străromână, acum personajul principal fiind astronomul și teologul Dionysus Exiguus, „discipol” la „schola” unei mănăstiri tomitane (*Depărtarea și timpul*, 1986). →

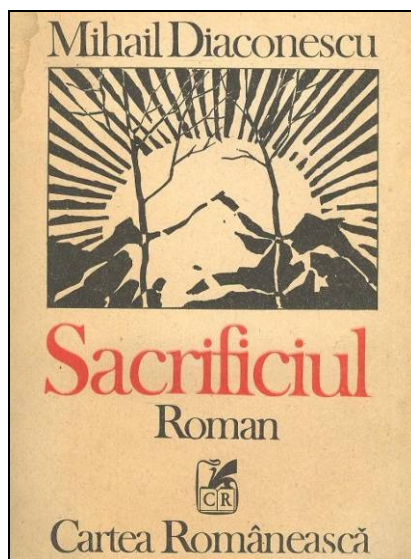
DRD. STELIAN GOMBOȘ

În fine, *Sacrificiul* îi aduce în prim-plan pe luptătorii ardeleni pentru Marea Unire, totul fiind prezentat, ca și în celelalte cărți, pe fondul dilematic al naturii umane. În aceste contexte, cele mai reușite pasaje literare se dovedesc, după Dumitru Micu, descrierile de ceremonial, recompuse în spiritul caracteristic al fiecăreia dintre epocile „reactualizate”.

În maniera lui Radu Theodoru, Paul Anghel, Vasile Știrbu, Eugen Uricaru, autorul mănuieste dezinvolt instrumentarul naratologic al realismului tradițional. Realizează astfel un „mozaic de romane, înglobând, în ceea ce s-ar fi vrut un tot unitar, dacii, Reforma, Renașterea, „barocul” ardelean, vremea lui Brâncoveanu, romantismul prepașoptist, epoca Unirii, chiar dacă îi lipsește totuși acestui conglomerat un factor literar „incitator” (Marian Popa).

O lucrare serioasă și bine documentată este *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (1995-1996, respectiv ediția a doua în anul 2009), în două volume intitulate *Teologie și estetică* și *Ipostazele artei*. O altă carte, *Biserici și mănăstiri ortodoxe* (1988), ilustrează aceleași teze despre perspective multi, inter și transdisciplinare: teologie dogmatică, istoria artelor, culturii și civilizației, poetică, părinții Bisericii. Volumul *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001) conține în mare toate teoriile lui Diaconescu despre roman și natura specifică a epicului.

În anul 1996, Universitatea din municipiul Oradea i-a acordat **Domnului Profesor Mihail Diaconescu** titlul de *Doctor honoris causa* pentru întreaga sa operă literară și științifică. În anul 2005, a primit titlul de cetățean de onoare al municipiului Brad, din județul Hunedoara, „pentru prestigioasa sa activitate literară, publicistică, filosofică și didactică”. În anul 2007, a primit titlul de cetățean de onoare al comunei Vulturești, din județul Argeș, și titlul de cetățean de onoare al județului Argeș „pentru întreaga activitate depusă”. Este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România. O parte din proza sa a fost

tradusă în limbile germană, franceză, engleză, rusă. Mihail Diaconescu face parte din Comitetul Științific European al Societății *Ad Fontes. Alle Fonti Dell'Unita D'Europa*.

Tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (vol. I, *Teologie și estetică*; vol. II, *Ipostazele artei*) – pe care l-a publicat în anul 1996, la Editura „Porto Franco” din Galați, iar ediția a doua, în anul 2009, la Editura „Doxologia” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei din Iași – este o lucrare realizată pe o largă bază interdisciplinară. Prefața *Terra mirabilis* la albumul de artă *Bisericii și mănăstiri ortodoxe. Orthodox churches and monasteries. Romania* (1998) este o ilustrare a tezelor și demonstrațiilor cuprinse în lucrarea extraordinară „*Prelegeri de estetica*

Ortodoxiei”.

Tratatul *Istoria literaturii dacoromane* (1999) este o sinteză științifică cu caracter fundamental, unică în cultura română și europeană. El constituie o noutate într-un domeniu de strictă actualitate, datorită prezentării scriitorilor dacoromani de valoare universală din secolele I-VI – Aethicus Histricus, Sfântul Ioan Cassian, Sfântul Niceta de Remesiana, Sfântul Dionisie Smeritul și Areopagitul, Leontius Byzantinus, Ioan Maxentius și alții.

Volumul *Antologie de literatură dacoromană*. Texte comentate, publicat în anul 2003, la Casa de Producție și Editură Corifeu, este o completare necesară la tratatul *Istoria literaturii daco-romane*.

Volumul *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001) conține teoriile Domnului Mihail Diaconescu despre roman, natura specifică a epicului și „*fenomenologia narativă a spiritului românesc*”.

Ca scenarist și regizor de filme documentare, Mihail Diaconescu a realizat serialul *Dobrogea creștină. Harta spirituală* în 13 episoade a câte 30 de minute fiecare.

Opera sa istorică, literară și publicistică

Visele au contururi precise, București, 1963;
Culorile sângelui, București, 1973;
Gib I. Mihăescu, București, 1973;
Adevărul retorului Lucaci, București, 1977;
Umbrele nopții, București, 1980;
Marele cântec, București, 1980;
Călătoria spre zei, București, 1982;
Speranța București, 1984;
Depărtarea și timpul, București, 1986;
Sacrificiul, București, 1988;
Biserici și mănăstiri ortodoxe, București, 1988;
Istorie și valori, București, 1994;
Prelegeri de estetica ortodoxiei, I-II, Galați, 1996;
Istoria literaturii daco-romane, București, 1999;
Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă, București, 2001.

Reflexe ale poeziei crepusculare LA DAN LAURENȚIU

„le cose tristi, la musica girovaga, i canti d'amore cantati dai vecchi nelle osterie, le preghiere delle suore, i mendicanti pittorescamente stracciati e malati, i convalescenti, gli autunni melanconici pieni di addii, le primavere nei collegi quasi timorose, le campagne magnetiche, le chiese dove piangono indifferente i ceri, le rose che si sfogliano su gli altarini nei canti delle vie deserte in cui cresce l'erba...”
(Corrado Govoni)

Poezia bacoviană nu exprimă o societate în criză, ci o civilizație a crizei, cu o conștiință bine articulată care operează pe un teritoriu uman numit poezie. Lirica obiectelor se maturizează, ideologia bacoviană creând un limbaj poetic particular, care rescrie metafizicul din perspectiva crepuscularului. Acesta a reprezentat și raționamentul pentru care am ales ca ultim capitol al prezentei lucrări poezia lui Dan Laurențiu, lirică aflată sub semnul dialogului continuu cu poezia bacoviană.

Despre Dan Laurențiu, critica de specialitate afirmă că este „probabil, întâiul efect notabil în lirica românească de după al Doilea Război al aceluși Eminescu plutonic pe care Ion Negoițescu l-a dezgropat din postume. Se poate vorbi, în acest sens, de eminescianism în legătură cu toate culegerile poetului, de la aceea de debut din 1967 (*Poziția astrilor*) până la cele din urmă, dar îndeosebi în legătură cu *Imnuri către amurg* din 1970, pline de imaginile somnului și morții caracteristice Plutoniei eminesciene.”³⁶ Constantin Abăluță scria: „Iată încă un poet controversat, pe care o parte a criticii îl acuză de insubstanțialitate, iar o altă parte îl consideră a fi atins absolutul în versuri de-un orfism pur. Și unii și alții recunosc desprinderea inițială din modelul bacovian ca și influențele varii (Trakl, Macedonski, Eminescu).”³⁷

Comparația și, chiar mai mult, analizarea poeziei lui Dan Laurențiu din perspectiva poeziei eminesciene nu face decât să închisteze posibilitățile

descifrării textelor lirice și din alte unghiuri. Totuși, dacă se apropie de poezia eminesciană prin intervalul dintre amurg și zori ca tărâm obscur al tranziției spre puritatea ființei, somn vrajă sau smulgere din lumesc: *Ruga ta abia se aude / în lumina tremurată a zorilor / pe care atât de rar i-ai întâmpinat / cu fața surzătoare / atât de adâncit ai fost mereu / în crepuscul în apele somnului / tău ireal oare ai dormit vreodată / să te trezească lumina soarelui / o palidă noapte ți-au fost / odihna eternă și veghea eternă / de la hotarul morții / aduci o mărturie pentru viața ta.*

Se apropie de poezia bacoviană prin excelența lingvistică a jocului isotopic, eul liric fiind un spirit care-și asumă destinul și-l provoacă prin jocul izotopiilor, așa cum se întâmplă și în următoarele versuri: *Albina tremură în câmpul suav / cu raze înfrăsoșii albina tremură / și mă întunecă / pleoape de porțelan voi avea voi avea ce bine / sub valuri ușoare / crește părul pe sexul lui Venus / ierburi nu se mai văd / cerul nu se mai vede / râul râul râul / sulife înfrăsoșii în câmp / cazi tu și se înalță / pleoapa mea dintre lacrimi / lângă îngerii albi lunecând / pe aripi suave / în văzduhul curat albastru / fără inimă albastru fără inimă (Albastru câmp și aripi).* Sensurile pe care, la o lectură artificială, le actualizează izotopia albinei, la o postlectură, se restrâng până la reactualizarea semantică a unei probleme de naștere în și din interior al sensului de zbor: *Ce bine e Doamne / să dorm lângă Tine / este la fel de bine / de parcă aș dormi / lângă femeia pe care o visez / și n-am întâlnit-o / ea rătăcește pe drumuri / necunoscute / prin păduri și prin / lacuri ascunse de / vederile / omului / ea se ascunde de mine / eu sunt un zeu / și nu știu prin ce tușișuri / și ape s-a ascuns / ea a plecat prin / mările sudului sau ale nordului (Ce bine),* idee ce accentuează experiența din care nu se iese ușor pe poarta semnificării crepusculare de tip bacovian: *Aș vrea să mă descurc / într-un text pe care / l-am uitat / aș vrea să-mi aduc aminte de tine (Anamnesis).*

Același Constantin Abăluță notează faptul că „poetul e inegal și prolific, manierist și auto-repetitiv, în genul unui Minulescu modern: romanțe orifice pentru mai târziu. Marca poeziei lui, ca și a poetului deja pomenit, e una de-un decorativ simbolist afișat cu aplomb și infaibilitate de oracol. De aici o ciudată senzație de neaderență la real, de cantilenă ce nu-și poate depăși condiția de artifact. Între post-eminescianismul și post-bacovianismul de suprafață, clamate însă cu o dicție sigură și

fanfaronardă, și material lipsită de acea noutate, ori măcar încordare, care să te bulverseze, se cască o prăpastie ce, resimțită cumva de poet, e repede umplută cu giumbușlucuri și năstrușnicii, cu calambururi gen *Ave Eva, Croce, piratul feroce*, ori sintagme emfatice gen sacerdotulul mit, cu discursul incontinent și neglijent revărsat ca ploaia până la dizolvarea oricărui posibil mister poetic: *dâra de sânge pe care m-am / întors acasă la mama / a dispărut în pustiu / aceasta a fost drumul vieții mele (Întoarcerea fiului risipitor).*³⁸

Textul liric al lui Dan Laurențiu reface modelul bacovian prin rescrierea trăirii și semnifică acea stare de real dintr-un anumit moment al existenței care nu mai poate fi redus la un semni-ficat pur rațional, având un fir de necomunicabilitate specific: *Vreau să stau culcat la picioarele tale / să-ți citesc poezii / pe care însă / nu le-am scris pe trupul tău / tu să privești cu îngăduință / acest scrib care scrie / în limba lui necunoscut (La picioarele tale).*

Criticul Paul Dugneanu identifică o nouă temă, trupul-carte, temă care presupune o rescriere, deoarece procesul de „erotizare a scriiturii poetice este reală și se configurează într-o temă”³⁹, rupând în două limbajul pentru a deveni un mijloc de recunoaștere între două persoane: *Ce fericire să-l / descoperi pe Dumnezeu / în pântecul unei femei / acolo unde se naște copilul / acolo unde arta absolută / nu mai are niciun sens / acolo unde toți poezii / ne naștem / și toți oamenii trebuie să murim / dar ce fericire / să-l găsești pe Dumnezeu în pântecul unei femei (Fericire castă).*

Scriitorul care a introdus în spațiul liricii române universal fals, camuflat de atmosfera crepusculară, pentru a modifica realitatea, este George Bacovia. Din opera acestuia, Dan →

MIRELA SAVIN

³⁶ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Minerva, București, 1990, p. 1061.

³⁷ Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism, Antologie comentată*, volumul al II-lea, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 134.

³⁸ Constantin Abăluță, *op. cit.*, pp. 134-135.

³⁹ Paul Dugneanu, *Glose despre poezia contemporană*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2009, p. 252.

Laurențiu preia singurătatea și izolarea, confuzia în fața lumii înconjurătoare, indiferentă sau ostilă. Se apropie de poezia bacoviană și de dimensiunea crepusculară prin falsă interpretare a criticii privind scriitura model de tip autist, deoarece rupe contactul psihic cu lumea înconjurătoare trăindu-și intens propria viață interioară prin confesiunile sale: *așa trebuie să-și sfârșească / zilele bătrânul poet / visând la ceva / despre care nu-și aduce aminte (Anamnesis)*.

Din cele afirmate mai devreme, rezultă că lirica lui Dan Laurențiu presupune existența cuvântului aflat pe muchia sensului; înțelesul său dobândit în actul de discurs al emitentului de text se pune abia după actul de discurs. Acesta are drept proprietate angajarea maxima a eului în vorbire, înnodarea cu sensul trăit: *Cum poți să salvezi / un om de la spânzurătoare / tăindu-i frânghia de la gât / vei răspunde dar această / frânghie este iubita lui / nu te întrista / nu te bucura / leul și ursul alb / dorm sub același acoperiș (Ce înseamnă să fii fericit)*.

La o lectură repetată, constatăm că în structura poeziilor există mai multe straturi: un fond erotic, pasional, agitat, peste care se suprapune o lirică a seninătății metafizice, platoniciană și, paralel, o alta, neconceptualizată, a senectuții, metafizice: *Despre tine când dormi / se poate vorbi ca despre acea scoică / bolnavă de bucuria / că va naște o perlă / când te vei trezi în razele / soarelui și vei pleca la drum / îți voi pune un diamant pe deget / acel diamant va purta numele meu / cu el îți voi lumina drumul / prin pădure tu vei cădea fericită / în somn acolo unde pe inelul tău / strălucește chipul fiului fără de moarte (Diamantul)*.

Poezia lui Dan Laurențiu se încadrează într-o rețea complicată de determinanți, aceasta antrenând schimbări semantice și morfologice prin sensul său nondescriptiv pe care îl presupune: *Amor făcui aseară ca un taur / în nas ți-am pus inelul meu de aur (Amorul somnambul)*. Pentru fiecare utilizare a ideii de iubire e vizată o unică entitate. Desemnarea înseamnă posibilitatea de a ieși în afara limbii, iubirea fiind folosită exclusiv cu scopul de a singulariza un obiect dintr-o lume, dintr-o realitate, desemnând, uneori, o singură realitate. Această pluralitate de referenți privind iubirea este accidentală în cazul liricii lui Dan Laurențiu, fiind, uneori, tratată în termeni de ambiguitate: *Totdeauna m-am temut de femeie / ascunde-mă mamă primește-mă / înapoi în pântecul tău / voi sta acolo ghemuit / ca un*

diamant / strălucind / într-un cuib / de mătase nocturn / voi fi ocrotit / de primejdii / nimeni nu va bănuși / că m-am ascuns chiar acolo / la adăpost de privirile dogorâte de febră / ale acestor tinere preotese / care mă opresc în drum mă conduc / în fața altarului și-mi susură-n ureche / liturgia cea neagră răstignit pe crucea de foc / parfumuri violete penumbra iatacurilor / cu muzica anotimpurilor / Vivaldi la căpătâi și Elvis la călcăie / ce ospăț senzual ce sudoare de cal / mamă ia-mă înapoi ascunde-mă în pântecul tău / voi sta acolo pitiș adormit ca un diamant strălucind / într-o cutie de catifea într-un cuib de mătase neagră (On revient toujours).

Sensul liricii lui Dan Laurențiu poate fi considerat un ansamblu de cunoștințe relative la purtătorul dimensiunii crepusculare prin specializarea iubirii, de multe ori lipsită de sens în afara actului denominativ de individualizare a femeii iubite. Prin funcția de individualizare, iubirea este implicit determinată, neparticipând la opoziția nedeterminat/determinat, opoziție caracteristică poeziei bacoviene. Definierea din perspectivă crepusculară a iubirii ca nume fără determinant nu este adecvată, datorită faptului că iubirea de sorginte crepusculară acceptă combinarea cu aceiași determinanți ca ai iubirii generale: *Nu știu cine ești / nu știu pe cine caut / tu poate că ești femeia de dincolo / tu poate că ești femeia ideală / eu dorm aici alături de tine / și dorința mea cea mai puternică / a sufletului meu / este să mor / de ce mă întrebi tu / pe care te strâng între sâni / mei calzi și buni / care-ți dau laptele / pe care l-a lăsat Dumnezeu / nu știu am răspuns eu / cred că tu ești răspunsul / întrebării mele (Nu știu cine ești, Dan Laurențiu) /vs./ Duduia veșnic citește; / Știe*

clavirul, pictează – / Și nopți de-a rândul veghează, / Și poate, de-aceea slăbește. / Se crede, și unia spun – / Dar totul rămâne secret – / Duduia visează-un poet, / Bizat, singuratec, nebun. (Unei fecioare, George Bacovia).

Deosebirea esențială dintre lirica lui George Bacovia și cea a lui Dan Laurențiu este dată de trăsăturile referențiale intrinsece ale iubirii. Dacă în cazul iubirii, la nivel general, prezența determinantilor este aproape obligatorie, în cazul extrapolării sensurilor iubirii nu se mai poate vorbi de existența acestei obligativități, prezentând particularitatea de a putea opera prin ea însăși o anumită restrângere a domeniului de cuantificare, datorită, pe de o parte, presupuziției de denotație prealabilă și presupuziției de unicitate, pe de altă parte, în situațiile în care este avută în vedere referința la un particular spațio-temporal determinat: *Nu există o mai mare nenorocire / decât să fii poet / pe acest pământ al durerii / nu există o mai mare nenorocire / decât să fii un inger albastru / căzut din cer / și să nu poți zbura / spre țara care ți-a fost / promisă de Dumnezeu (Îngerul mi-a vorbit)*.

Ocurența dimensiunii crepusculare în poezia lui Dan Laurențiu, pe linie bacoviană, se bazează pe imposibilitatea ca locutorul să recurgă la iubirea nemodificată dar și pe refuzul locutorului de a apela la iubirea nemodificată, întrucât el are intenția de a produce anumite efecte de sens: *Femeile mi-au provocat / atâta durere de căte / ori le-am întâlnit / cred că este o amintire / de când ieșeam din / burta mamei / și strigam în gura mare / nu mă aduceți aici (Poetul și femeile pe care le-a iubit)*.

Dan Laurențiu, aidoma lui George Bacovia, ca scriitor, era orgolios și egolatru, fiind preocupat, prin propriul act de scriitură, de sine, ambii fiind lipsiți de orice interes față de cei din jurul lor. Aproximarea lui Dan Laurențiu de George Bacovia se face atât la nivelul scriiturii, cât și la nivelul fizico-mental dacă luăm în calcul bolile de care au suferit încă de mici copii cei doi scriitori: *Toată viața mea / nu a fost / decât boală și artă / ceea ce am câștigat / nu a fost decât sentimentul morții (Dan Laurențiu) /vs./ Tot mai tăcut și singur / În lumea mea pustie – / Și tot mai mult m-apasă / O grea mizanotropie. (George Bacovia)*.

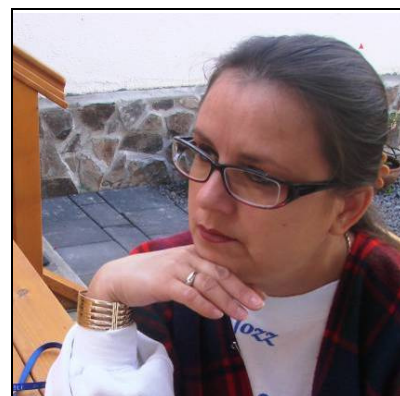
(Fragment din teza de doctorat cu titlul *Dimensiunea crepusculară în poezia lui George Bacovia*)

Sacralitatea Logosului

Părintele istoriei, Herodot, recunoaște că Zamolxe a trăit (în jurul anului 1400 î.C.) și nu a fost un zeu închipuit. De altfel, el e unul din cei trei mari profeți ai lumii (Zamolxe, Zaratuștra și Moise), însă numai despre Zamolxe există izvoare „științifice”. De ce a devenit așa celebru acest „rege al nostru [...] ca zeu ce este” (Platon, Harmides)⁴⁰? Pentru că a fost un erou civilizator, un preot venerat de toate castele: de kapnobatai, care i-au moștenit obiceiul de a trăi retrași, de ktistai care au învățat meșteșugul vindecării de la el, de polistai, care nu se știe de unde dețineau fantasticele cunoștințe pe care le predau mai departe, de „preoții-războinici” (și ostași) care rosteau numele lui în bătălii, de regi care se pare că au preluat belaginele de la Zamolxe⁴¹. Dacii au recunoscut în Zamolxe, omul complex demn de luat drept model, zeificarea sa venind în mod natural, așa cum procedăm și noi astăzi cu sfinții. Totul în sacralitatea Logosului. „Secretul ar deplânge... de-ar fi, de-ar ști, de-ar spune. / Ci' în nume se deșartă,-a numi deșertăciune... / În sens, e adevăru-i drept timp... se înțelege... / Vorbește vastul Logos, nedezlegându-și lege...”

În acest context trebuie citit volumul lui Petru Solonaru⁴², volum de poezie ermetică și inițiatică. Precum mulți istorici, nu cred ritualul de zeificare era o formă de instruire a preoților daci în țări străine, așa cum s-a întâmplat cu Pitagora, deoarece ei dețineau cunoștințe pe care egiptenii și grecii nu le aveau. Poate că un „schimb de experiență” față de legile ancestrale pe care le dețineau pelasgii, geto-dacii și după care se ghidau de multă vreme să-i fi determinat să călătorească în urmă cu mii și mii de ani, dacă nu cumva civilizația lor era mult mai veche. Poemul *Zamolxeion*, care dă și numele cărții, este dedicat acestor preoți, inițiaților, celor aleși, capabili să răstălmăcească cuvintele sacre. Să nu uităm că Zamolxe a fost primul

legiuitor al Europei⁴³. Așa cum Melchisedec a dăruit rânduiala sa popoului Vechiului Testament, Zamolxe a dăruit-o continentului pe care l-a locuit. Însuși Isus, întrebându-i pe farisei al cui fiu este Cristos (Mt. 22,42-46), a invocat înțelesurile Psalmului 109, numit al regelui David, ce consacra definitiv rânduiala lui Melchisedec, ca unică rânduială în Biserica Sa, invocat și în textul esenienilor de la Qumran, *Midrash Malkizedeq*, care a pus în evidență existența unei relații de excepție între YHWH și Melchisedec. Trebuie să conștientizăm că încă din perioada biblică a existat un singur Dumnezeu, în care Melchisedec fusese consacrat în numele lui YHWH ca Dumnezeu al Facerii lumii, preexistent neamului ebraic. Deci multe date converg spre a-l privi pe zeul nostru demn de a fi privit în același fel și un preot al lui Dumnezeu, să fie preot al lui Zamolxe⁴⁴. Dar credința în Zamolxe era credință în nemurire sau în înviere? Transmisă de Herodot, de Platon și de Strabon, credința daco-geților în nemurire a fost, chiar, fapt de viață trăit concret și nu mitologie. Trăită în mod real, chiar și după perioada de început a creștinismului, această credință a daco-geților se apro-pia mai mult de Înviere decât de nemurire, din moment ce solul care murea, în mod vizibil, străpuns de cele trei sulițe ajungea să se prezinte în fața Marelui Zamolxis spre a rosti mulțumirile și rugămintele se-

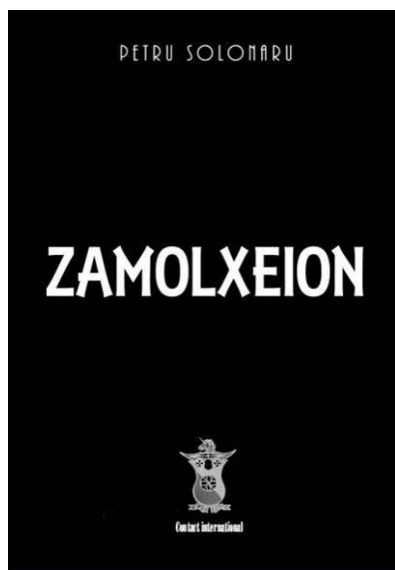
menilor săi, tocmai fiindcă aceștia credeau în această trecere prin moarte la o nouă viață.

Concepte antice se răsfrâng în poemul lui Petru Solonaru prin lumină. Razele sunt „slope și reflexii printr-un viu tarot / din prezentul veșnic” din care cititorul, el însuși devenit discipol, își extrage seva pentru cele care-l vor conduce pe firul numărului pur ce naște și moare în eter spre o limită a Logosului armonic în chaosul Nimănui. Punctul deslușit în Oul Lumii, izvorător de vortex sferic, devine țel pe scara necuvintelor ascunse'n visul lui Iacob spre grădina aflată în templul fără cheie, a cărui poartă deschisă e pătrunsă întru inițiere. Aici poetul „Prin cugete prefiră o încălcire oarbă / vermeie irizare, sperjură, să resoarbă / voracele nirvanic... Gol, hybrisul îi scapă / sub divizibil orfic spre: **Foc, Luth, Aer, Apă...**” Și'n tăcerea infinitului, unde nu oricine aude armonia furtunii dominată de iertare, se văd ochii lui Dumnezeu. Privirea poetului se luminează, parte din aceleași reflexii culese din cea a universului. Profet prin har divin, menestrelul e cel ce poate trezi divinul pentru-a risipi umbrele de pe pleoapele noastre lăsate, sub care irizează negrul, albul, roșul și în final lumina. Dacă piatra se va ridica din adânc, șlefuită într'o mie de ani de furtună, din adâncul ocean înțeles doar de învățat, preschimbarea culorii aduce, precum Leviathan, acumulare de'ntuneric în Chrysopeea.

„Misterele de la Eleusis proclamă solidaritatea de ordin mistic între hierogamos, moartea violentă, agricultură și speranța unei existențe fericite dincolo de mormânt!”

Ele sunt sursa scenariilor păgâne și a sacrificiilor rituale, dar conțin →

**JULIETA CARMEN
PENDEFUNDA**

⁴³ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I.

⁴⁴ Pr. prof. univ. dr. I.G. Coman, conform căruia daco-geții au trecut la îmbrățișarea creștinismului cu convingerea că însuși Zamolxe le dă acest sfat.

⁴⁰ Platon, *Opere complete*

⁴¹ <http://www.2012en.ro/2008/08/religiadacilor-si-importanta-lui-zamolxe/>

⁴² Petru Solonaru, *Zamolxeion*, Editura Contact international, 2012

și trimeri la salvarea messianică așteptată de antici: există autori care afirmă că unul dintre marile secrete de la Eleusis era spicul de grâu, care asigură victoria împotriva morții. Așa am putea înțelege mai bine că prin creștinism s-au revelat misterele eleusine. De ce Bendis, zeița din mitologia dacică adorată de strămoșii noștri ca zeiță a Lunii, a pădurilor, a fermecelor, a nopții și poate ca zeiță magiciană, n-ar fi Demetra sau Persefona? Herodot ne spune în *Istorie* (IV, 94; V, 7) că tracii au împrumutat-o de la daci. Ea reprezintă la Solonaru, principiul feminin, multe poeme făcând referire la piatra unghiulară a omnirii, la oul primordial. Ceea ce denotă însă și aspectul antroposului: „Privind la ou, avem eres o coajă! / Sub ea, în schimb, minune, se înmlajă, / dezvăluind castelul de splendoare / al Unului, nefiitor, ce doar e...”

Cavalerul trac, reprezentat călare, adesea în scene de vânatoare, e stăpânul morților, și parcă se asociază misterelor în jocul fertilității cu al morții în îngemănarea ciclică a nemuririi. „Sub ceruri, **Cavalarul** din **Thracia** descheie / hermetice preziceri cu ezotera-i cheie. / În pravuri de **ciuleandără**, înconjurând nemoarte, / părtimea o-întregește la'ntregul ce se-împarte. / Repaos dacă mișcă... stă... purure'în mișcare, / estimii care nu e spre nefiit ce chiar e...”

Filosof, cărturar, poetul își așază gândurile într-o cascadă de versuri, unele dintre ele tetrade, altele sonete, solicitând liricii forma fixă, incantatorie, asemenea clasicii armonii din muzica sferelor. Lacrimile din ochii magului sunt doar picături adunate din aludel, limpezi precum frumusețea sufletului, pline de tainele științei ascunse... Nu le simți cum străbat precum fulgerele să nască focuri din valuri înspre cer!? Pe acoperișul lumii în alb se transformă negrul, pielea pământeană devine celestă. Cu cât urci și cunoști fântâna Sophiei, înțelegi noosul, înțelepciunea alchimiștilor. Suind, poetul afirmă: „Un nimic dezbină falsul de-adevăr. / Între timp și mine, dacă-aievea sâr, / am decăt a umple un deșert cu vid / fructului științei oglindit ca măr.” Străvechile lumi din cetatea Sarmisegetusei revin pentru viitor ca „o punte de la unul la celălalt, ca boltă, / ce'în sferă abisală nou, neted cerc dezvoltă / cu sfântă'învăluire spre vârful lumii – rază”.

Nu în ultimul rând, mitologicul munte dacic, Kogaionon, este prezent ca o mărturie a eternității zeului-preot dac. Presupunerea au adus în discuție celebre vârfuri muntoase ca Gugu, Ceahlăul, Dealul Grădiștii, Omul, fiecare cu argumente pro și contra. Dar cel care are cea mai apropiată similitudine cu hărțile vechi și vecinătatea unui râu, importantă, ne îndreaptă spre identificarea Ceahlăului. „Sub cruda reversare stă **Kogaion** vizunii, / iar sacra-i rădăcină vederii trace nu ni-i, / căci dreapta sa turnură, de-i dedesubt să tindă, / arată doar **uitarea** cu-o hidrică oglindă.”

Mircea Eliade⁴⁵ observă însă că ar fi zadarnic azi să mai căutăm urme ale cultului lui Zalmoxis, deoarece a fost absorbit de creștinism pretându-se la o creștinare totală; era urban și elitist, nu aparținea lumii rurale, așa încât nu a putut fi conservat în folclor

precum Bendis, devenita Diana, apoi Sancta Diana care a dat Sânziana în basmele românești. Apologetica creștină din primele secole va prelua exact termenul consacrat în cultura greacă cu referire la conceptul getic de nemurire, *athanatizein*, „devenit crucial în discursul creștin despre învierea morților”. Poetul surprinde tocmai acest fapt extraordinar de dificil în arta metaforei, amalgamul de zei, zeițe și doctrine religioase din vechiul areal și din diferitele timpuri ce au perindat lumea în care trăim. În disputele creștinilor cu păgânii, practicile geto-dace devin capete de acuzare împotriva creștinilor, care ar promova culte ciudate, întâlnite la popoare vechi, barbare, de la marginea lumii greco-romane, sau, dimpotrivă, mesajul Evangheliei s-ar regăsi la geto-daci, așa încât nu constituie, în esență, ceva excepțional și nici nou. „Cum și-a ursit lucrarea, lucrând-o în ursire, / **de vis mirări s-ascundă-a visa Ascuns să mire**, / blamat, el strânge șoapte și'într'însele, cu grijă, / topește isihia, încremenirii tijă... / Strunind silabe, încă, silabisește strune / și'în falia creării o armonie pune, / dar stălpul de lumină ce idolii revarsă / 'l -ademenește germen la îndospita farsă.”

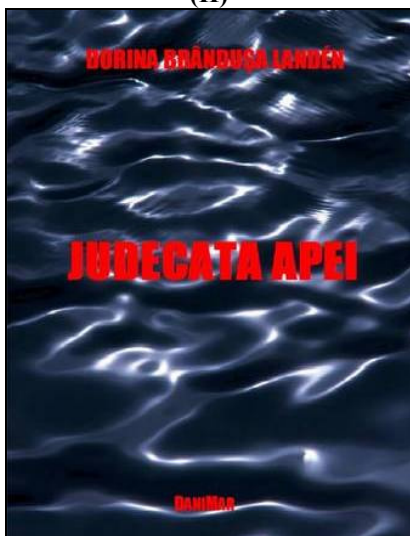
O glossă de înaltă frumusețe adună între cuvinte părelnice cutume, demne de un filosof al iluminării: „Așa, scăderea crește, iar creșterea o scade, / monadizând culegeri ce s-au cules monade.” Închinată marelui Mihai Eminescu, poezia hermetică a lui Petru Solonaru parcurege pași importanți spre desăvârșirea pe cea mai înaltă treaptă a înțelepciunii omului în literatura esoterică universală. Tributar filosofiei zamolxiene, simbol și temă în labirintul mării cochilii în care gândul se transformă, metamorfozează Cuvântul și ia formă, poetul realizează o hermeneutică a spiritului în-nodat de milenii și-al cărui tâlc e pentru totdeauna, ca blestem uman, Timpul.⁴⁶ Autorul invită înveșmântat în hainele sale de stele la cunoașterea misterului învierii, ținând pentru noi roata Timpului care se învârte fără ca noi, românii, să conștientizăm o existență benefică în spirit și care poartă pentru noi numele lui Cronos, Moș Crăciun (Saturn), sub binecuvântarea lui Zalmoxis.

⁴⁵ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, 1994.

⁴⁶ Postfața cărții *Zamolxeion*

JUDECATA APEI SAU SALVAREA PRIN POEZIE

(II)

Poemele se constituie, în genere, antitetic, din două părți ca în oglindă, sau „curg” reflexiv în pofida elementelor concrete. Par aidoma celor două șiruri de făpturi umane, reale și ireale, ale punții din ilustrația-mandală. Și în conjuncție, în „lumea mică”, întinsă până sub fruntariile intelectului, se știe, contrastele sunt la sine acasă. De aceea și poemele aici se bizuie pe o *cezură de reflexie*. Lumea absorbită și expusă, marcată de societatea înecată într-o abstractă fericire și saturată de minciună, de o „teribilă comedie”, se desface din uimire într-un ținut de umbre: *Eram tânără străvezie / cetățean cu drepturi depline / într-o țară de umbre (Decembrie 1987, p. 14)*. Dar în fundal, unde viața individuală repetă pe cea a speciei, se vede cum *moartea deschisă* prin preluarea celei *închise* (cu „rimări” din volumele anterioare) acționează din interior, din afară și încearcă să rupă „firul” omenesc: *Nu știam că ramura istoriei mele / ascundea un vierme. / Aveam trei ani / o rochie subțire fără mâneci / și un contract de glorie cu soarele (Izvorul împede, p. 9, s.n.); Amurgul vine spre mine prea devreme / bancherii umbrei cosesc lumina / vai cât mă tem – a nopții sunt – / iar ziua de mâine-mi pare făcută din petece / eu voi inventa o istorie / pe pajiștile lumii voi semăna fraze / înainte să mă risipesc în culisele orizontului / ca un poem de aer (Iunie 1972, p. 12, s.n.); Și ea neatinsă – moartea – / însângerând bruma / măcina trupul mamei mele*

(Noiembrie 1988, p. 20, s.n.). Din această triplă acțiune a morții și conștientizare a ei se naște elementul creator care o va pune în cauză. Omul va inventa o istorie și-i va da cuvântului forța seminței.

– Al doilea cerc, al *activității* și *interiorității*, îl constituie ciclul *Casa de sticlă*. A doua parte a vieții, *după amiaza / vărgată de umbre*, adică spațiul societății prezente, în care se constată, sub fericirea dată de aparenta adecvare dintre activitate și interioritate, cum răul crește din reala lor inadecvare. Se întinde sub ochi o lume represivă, care răstoarnă negativul în pozitiv, anulându-i funcțiile, o lume consumându-se în proasta sa autosatisfacere. De la natură la om. Cum poeta o spune: *Natura se cojește de viață. / Universul s-a pârguit până la ultima limită (Toamnă cu sufletul la gură, p. 26)* sau *Cineva golește viața de conținut (Fără îndoială, p. 67)*. Dar mai întâi, să citim semnele *ilustrației*: sunt reprezentate cinci făpturi umane în interiorul unei case cu o fereastră în mijlocul peretelui din față, prin care se vede turla unei biserici. Pereții par formați din piatră și plase de crengi pline de chiciură și gheață. La bază, se disting câteva trepte de piatră cu părți albe de zăpadă și cu altele rămase negre. Pe trepte sunt încremenite făpturile omenești, prinse în pășire, alunecare sau cu fața întoarsă dinspre fereastră. Pereții despart două lumi, cea din interiorul locuinței, în care sunt făpturile, rece și plină de gheață, de nelocuit, și alta în afară, văzută prin fereastră, învăluită într-o ceață caldă și divină, a bisericii, a legăturii cu divinitatea, un spațiu de locuit și mântuitor al sufletului. Deci, un spațiu de gheață, închis precum al morții și un altul deschis, salvator al vieții; unul ostil în care omul trăiește, pedepsitor, și altul al iernii și morții învinse, mântuitor. Celor două șiruri de făpturi din prima *ilustrație* le răspund aceste două spații: șirului ireal, de sub punte, cu „femeia” (*anima*) din adâncurile Sinelui îi răspunde „catargul” navei christice văzut prin fereastră. Adâncurile cu înaltul își dau mâna. Numai că personajele rămân închise în *casa de sticlă*, încremenite în propria limită și abstracțiune fără viață. Cum este lumea actuală. Această *ilustrație* cheamă și o serie de corelații, de fulgurații rezonatoare: mai întâi, prin „simpatie” și nordica

viețuire a poetei, litografia lui Edvard Munch, *Casa mortuară* (1896), unde moartea apare ca limită și înfricoșătoare enigmă. Este fața închisă a acesteia. Apoi, din spațiul alchimiei se arată o față aparent deschisă prin simbolul *căsei de sticlă*. C. G. Jung, care a pus în lumină psihologică alchimia, a găsit în teama generată de procesul de restrângere a conștiinței, de coborâre în inconștient, ideea încarcerării multiple, înfățișată de la aruncarea într-un cuptor aprins la închiderea într-o *casă de sticlă* (v. *Psihologie și alchimie*, vol. 2, Ed. Teora, Buc., 1996, pp. 95-100). El deschide aceste încarcerări ca locuri de „coborâre” în inconștient, ca tentative de transformare a omului; se recuperează zvonuri din adâncuri, pare a ne spune, dar nu și treceri mântuitoare. Din spațiul catolic, Paul Claudel își numește *Casa închisă* ultima din cele *Cinci mari Ode* (scrise între anii 1904-1908 și publicate în 1910). Este un poem-dialog între Lume și Divinitate, pe de o parte, și Poet și Soția sa, pe de altă parte. *Subiectivitatea* ia proporții și devine absorbantă la poetul celebrei *connaissance*. Din *Argument: Întâia-mi îndatorire este Dumnezeu și sarcina pe care mi-a dat-o să le unesc pe toate întru El. Contemplare a casei închise, unde totul este spre interior și fiecare lucru spre celelalte, urmând orânduiala lui Dumnezeu. (...) Lumina este înăuntru, afară sunt întunecimile. Amintirea acelei biserici închise, de odinioară, unde poetul l-a aflat pe Dumnezeu. Sufletul păzit de cele Patru Virtuți Cardinale. Salut noului secol, spre care am o îndatorire, căci nu locuim într-un pustiu sălbatec și necunoscut, ci într-un tabernacol închis, în care totul e fratern. Închinare celor morți, de care nu suntem despărțiți, și care ne fac neconținut vecinătate. (Cinci mari Ode / Cinq grandes Odes, Ed. „Grai și Suflet – Cultura Națională”, Buc., 1994, p. 153, trad. Victoria Ana Tăușan)*. La un secol distanță, Dorina Brândușa Landén propune o viziune răsturnată: privește din Nordul unde s-a retras, în ipostaza mitică a poetei ca „femeia lui Lot”, spre lumea din Valea cuprinsă de vicleana fericire a răutății. Viziunea ei desface lumea în latura *obiectivității*: în termenii *ilustrației*, lumea se găsește închisă între pereții casei și despărțită de turla bisericii. Vinovată. Cuvintele →

DUMITRU VELEA

poetului francez se răstoarnă: **întunericul este înăuntru, afară sunt luminile**. Și totuși, trebuie să fie un ochi cutremurat de lumina răsfrântă de brațele crucii de pe turla bisericii. Un ochi precum al condamnatului Dostoievski, care s-a „ridicat” prin **Amintiri din casa morților**. Lumea este a morților și nu a morții, ne-a spus-o el cu înțeles christic. Lumea aceasta, a **Casei de sticlă**, este despărțită de sacru. Prin pereții transparenți se vede doar partea materială, partea care este supusă acțiunii fără să se aibă în vedere subiectul acesteia, partea materială ce trece ca fiind singura adevărată. Câte filme și seriale TV n-au fetișizat aceasta! Transparența este chipul sub care se ascunde opacitatea. O orbire programată și autoprogramată. În această situație, poeta trebuie să privească lucid, instituirile sale poematice să le ridice de la **observație** la **reflexie**. *Să supraviețuiești sub munții fâgăduințelor / în mijlocul concetățenilor ocupând același spațiu / treptuit ca o scară de care se-agață – caracatițe – / palide oase în prăpastia cerului. // Cum felul acesta de-naintare a oamenilor / și urma prăfoasă lăsată de gândacii secreți / ai binelui public – / îndemânatici constructori de aer – / mi-au înverzit sălbatic bucuria / și cum se zbate ea înlăuntru-mi / ca o specie gata să piară. /.../ **Un ins cenușiu sub o mască / sau mai mulți – potentați / în parlamentele stagnării / cu mintea organizată ca o mașină / de adunat bani – / pălăvrăgind despre fericire / îți indică un drum pe care / nu-l știe nimeni altcineva: / urmează-! // Tu vrei doar o stare de bine / un pământ în care / ni se împletesc rădăcinile / și unde înșorită vine ziua de mâine. /.../ Tu fii mulțumit cu prețul ce îți s-a pus / la soldul acestei vieți: zâmbește! / Rațiunea politică cere frunzi descrețite. (**Meditație în grădină**, pp. 23-25, s.n.).*** Poematicul „expune” pozitivările ce obținutează contradicțiile („În această parte de lume nu există nepotriviri”), ipocrizia ce a cuprins țesuturile societății (*Candidați la putere rânjesc / de pe câte-un afiș brumat pe ziduri /.../ Acționari investitori / oameni foarte bogați / peste măsură de binevoitori / ne copleșesc cu o compasiune echivalentă / cu dorința noastră înăbușită, **Început de secol**, p. 36, 37). După cum există două spații și*

timpul se desparte: unul al lumii observate, pervertit, și altul al reflexiei. Este amiază, dar nimeni nu vede întunericul din cauza orbitorii și falsei lumini, doar țipătul poetei (singurul!) cheamă la **luciditate**. *O după amiază năucitoare / în care liniștea străbate trupul / echilibrează mișcarea aerului – / fior nesfârșit – / efemerul își sapă sălaș / sub coastele mele / mă duce dincolo de lumea brutală / și foarte frumoasă / ca pe o albină oarbă / suflul de miere al salcâmului și Prietene / s-a terminat așteptarea noastră-n grădină / vine vremea să deschidem ochii / într-un spațiu pătrat și gol / silit fiecare să-l urmeze / pe celălalt prin întuneric (**Toamnă cu sufletul la gură**, p. 26, 27, s.n.).* Răul și negativul cu cohorta lor de „binefaceri” abstracte pervertesc până și moartea omului cu destinul său cu tot. Ipocrizia este la sine acasă. Omul, nevăzând turla bisericii, despărțit de partea divină a sa, nu poate cu moarte pre moarte să calce. Aude doar clopotele Domului cum „sună bilingv”. Societatea se autoreglează apocaliptic sub viclenia răului. *Din înălțimea domului alb / clopote de argint sună bilingv / răsună până de departe-n afara orașului / parcă ar întreba arborii frunzele tinere / și oamenii ce poartă / pe chipuri măști de mătase / despre călăreții morții care-au adus / asemeni unor cercuri concentrice-n apă / mesajul ruinelor în secolul nostru. /.../ False bucurii false calcule / vor umple săptămâna de liniște. / Ca și cum cineva ne-ar înmulți / cu zero absolut / existența nu mai înseamnă nimic / decât cădere secundelor. (**Duminică în Piața Domului**, p. 32, s.n.).* Moartea este închisă, o limită; destinul, doar o clipă de supraviețuire goală sau de suprafericire materială. Fără transcendere, fără subscendere. Omul a alunecat în propria sa destrucție și anulare: fără cer, fără Sine. Dar oricât ar fi de pozitivat negativul, de dat ca lumină întunericul, trebuie să fie un **adaos divin** în om. Egiptenii l-au pus pe seama neînvinșului **chepre**. Un asemenea cărăbuș, substituit al poetei și „femeii lui Lot”, aduce și Dorina Brândușa Landén: *E amiază. / Ca niște bărci într-o mlaștină / dispar cuvintele umbrelor / oamenii / își pierd sinele / rămân doar gesturile surdomușilor / și-un cărăbuș / prins într-un strop de rășină. (op. cit., p.*

33, s.n.). Cum rezonează această forță a reînnoirii, cărăbușul, din acest cerc, cu darul poetei de a inventa o istorie și de a semăna cuvinte, din primul cerc! Cu „femeia alunecată” din prima **ilustrație**! Dorina Brândușa Landén scrie cu miez, versurile îi cad de la mare înălțime, altfel nu s-ar explica aceste fabuloase urme și asociații.

– Al treilea cerc preia în sine și în al doilea pe primul cerc. Se expune astfel concluzia, sentința asupra societății pervertite și a omului său, **judecata apei**. Și **ilustrația** ce-i corespunde se strânge în sine, pare o secțiune într-o implozie. Este ca și cum cineva ar fi retras miezul pământului și lumea cu locuințe cu tot s-ar fi prăbușit în interiorul acestuia. Poemele de aici sunt rostiri fragmentare ale poetei în ipostază de „femeia lui Lot”, descrieri ale lumii ce și-a făcut din răutate un mod de a fi. *A asupra înseamnă a supraviețui / mulți și-au salvat astfel pielea / apa spală sângele de pe mâinile lor. // Cameleoni guvernează lingușesc slujesc / noi ne rostogolim printre ei / ca firicelele de nisip. sau: Ei se ridică dintre noi / umblă printre noi / cu priviri fixe / să ne înghețe / să facă din noi oglinzile lor, ori: Răul înfloarește invulnerabil. Doar țipătul poetei se aude, al celei cu privirea întoarsă asupra lumii ajunse în clipa judecării divine: cuvintele se îndreaptă către Marele Judecător asemănătoare cu ale Acestuia. „**Adevăr îți spun – auzi-mă!**” Se deschide astfel posibilitatea unei identități, prin cuvânt și creație. Poeta face vădită calea de trecere peste **moartea închisă**, ca limită, peste cea **deschisă** grație nașterii fără încetare a omului, în vederea acelui cutremurător pas cu **moarte pre moarte călcând**. Se văd în conjuncție „lumea mică” cu „lumea mare”, adâncurile Sinelui cu traseul liturgic de generații al omului. Și poeta care propune poematice **încetarea ca botez** și **renașterea** prin nevinovăție. O spun versurile din urmă ale acestui volum, **Judecata apei**: *Din ceața primară o mie de ochi / ne privesc ciudat / ne măsoară retrospectiv viața / ne numără toate greșelile / și-ntr-o după amiază / vărgată de umbre / ne condamnă la **judecata apei**: / doar dacă te îneci / ești nevinovat! (**Judecata apei**, pp. 57, 65, 66, 55, 69, s.n.).**

M. N. RUSU ȘI DEVOȚIUNEA DIN IUBIRE

Poezia lui George Dan s-a întors, după un naufragiu de câteva decenii, la izvoarele dintotdeauna ale marii literaturi române. Într-un veșmânt de sărbătoare datorat, în egală măsură, prestigiului de critic și istoric literar al lui M.N. Rusu, sensibilității Danielei Mariano și efortului grafic al tinerei edituri clujene, Eikon. Un nume ce părea uitat a fost, cu exemplară competență și probitate, restaurat în demnitatea visului și a credinței sale. Volumul *Oamenii din lande* (2012), de-ar fi să urmăim o idee a lui Nichita Stănescu, e poate chiar sugestia mărilor din zbor și a aripilor deschizând ferestre către lumea ireală, în 1946, a libertății și a cuvântului inefabil. A cuvântului ca un Lazăr dezbrăcat de trup, eliberat din peștera cărnii (a istoriei) și, metaforic, restituit incendiului spiritual. Lansarea cărții, succesiv, la Brașov și București (1, 3 iunie 2012) a constituit, din cel puțin trei motive, un eveniment cultural cu totul remarcabil.

Mai întâi, fiindcă, după peste patru decenii de la *Utopica* (1969), M.N. Rusu revine spectaculos în actualitatea literară imediată cu o ediție simbol. El, temutul critic al anilor '70, de la *Amfiteatru*, *Lucașfărul*, *Viața studentescă*, *Cronica*, *Familia*, plecat, după 1990, să-și continue activitatea acolo unde politica culturală a statului a falimentat lamentabil. A plecat, deci, la New York, în cea mai mare comunitate românească din Statele Unite și în cea mai bine organizată reprezentare a spiritualității naționale. Este redactorul-șef al revistei *Lumină lină/Gracious Light* și al Cenaclului

„Mihai Eminescu”, după ce a încheiat, ca director, istoria *Lumii libere*, una din cele mai importante publicații ale exilului politic românesc de peste Ocean. Cu o activitate prodigioasă departe de țară, i-a fost, probabil, mai lesne decât nouă să vadă cât de mare e criza valorilor de acasă și cât de extinsă criza de autoritate a actului critic. O posibilă explicație a gestului de curaj și responsabilitate în învierea unei opere și a unui nume.

Fiindcă, este al doilea argument al importanței întâlnirilor din zilele amintite, M.N. Rusu nu editează pur și simplu un autor și un manuscris dat lui spre păstrare în... 1966. El reîntregește și corectează, prin acest volum, sumarul de nume al așa-zisei generații pierdute. Îl adaugă pe George Dan lui Ion Caraion, Geo Dumitrescu, C. Tonogaru, Mihail Crama și celorlalți importanți scriitori ai insurgenței lirice postbelice, repede suprimate prin măsurile agresiv-discreționare ale cenzurii (manuscrisul, acum editat, al lui George Dan, datează din 1946, volumul lui Geo Dumitrescu, *Libertatea de a trage cu pușca*, apare în 1945 și, în același an, *Omul profilat pe cer*, al lui Ion Caraion).

În sfârșit, M.N. Rusu înseamnă și prezența printre noi a modelului de critic și istoric literar pe cale de dispariție. Omul de mare cultură pentru care se mai justifică încă existența bibliotecilor, a sălilor de cercetare, a fondurilor documentare, a arhivelor și a colecțiilor de periodice. Într-un cuvânt, a memoriei noastre culturale. Camil Petrescu spunea că obiectivul criticii literare este controlul permanent al derivelor intelectuale. Este exact ceea ce a făcut, face și, sper, va mai face, cu aceleași remarcabile împliniri editoriale, M.N. Rusu.

O observație finală. Departe de țară, M. N. Rusu face, la New York, ceea ce fac colegii lui de la București, Cluj, Iași sau Timișoara. Scrie, adică, în limba română, construiește punți de comunicare între două culturi, organizează spiritual o comunitate și imaginează, peste Ocean, utopii de identitate națională. Comentează cărți, editează publicații restituie documente, validează efortul creator al noilor veniți, oficiază, cu prestigiu, în congrese și cenacluri, întreține, altfel spus, cu pasiune și jertfă, ideea hotarelor deschise și a cuvântului liber. Își continuă, prin urmare, sub același cer, cu dăruire și competență, programul

de critic și istoric literar dinainte de 1989. Consacră, la New York, oameni, valori și idei (în *Lumină lină*, *New York Magazin*, *Meridianul românesc* sau *Romanian Journal*) așa cum o făcea, acum câteva decenii, la *Amfiteatru*, *Lucașfărul* sau *Cronica*. Doar culorile anotimpurilor sunt altele și memoria vârstei mai nostalgică. Omul e același, îndeletnicirile lui neschimbate, fiindcă, oriunde, pagina de revistă și obișnuința scrisului sunt aceleași. Ceea ce impresionează este această revenire spectaculos-editorială într-o lume literară descumpănită și, nu de puține ori, indiferentă față de gloria puterii ei și față de lecția amară a înfrângerilor ei. M.N. Rusu s-a întors printre noi cu lecția de miraj a adevărului și cu cea de recunoscută probitate profesională. El, care n-a trăit nicio clipă altfel decât împreună cu noi.

AUREL SASU

Urme durabile săpate în memoria timpului

Printre multele surprize ale verii se înscrie și una extrem de plăcută: apariția la Editura Nico din Târgu-Mureș, a unei cărți de excepție. Ne referim la cartea *Lentila de contact*, semnată de cunoscutul om de cultură, Nicolae Băciuț. Sub forma unor „Dialoguri la distanță”, provocate de ilustrații mănuitoare ai condeiului, Nicolae Băciuț și Dan Mucenic, se dezvoltă, cu ajutorul unor interviuri luate de profesioniști ai genului, ca Alexandra Jinga, Liliana Moldovan, Lucian Mănăilescu, Raia Rogac, prof. Mirela Corina Chindea ș.a., o adevărată profesiune de credință. →

ION CATRINA

Unică, prin sinceritate și căldură sufletească, confesiunea autorului ne poartă prin perioada sa de formare, în primul rând ca om și apoi, ca om de cultură, și atinge o multitudine de aspecte ale vieții culturale de astăzi.

Dialogul epistolar între Nicolae Băciuț și Dan Mucenic devine, prin conținutul său și prin înalta sa înțelepciune, un jalonator al drumului spre cultură și artă, spre dăruire și abnegație, în slujba Cetății. Copilăria, privită acum nostalgic de către orice om ajuns la vârsta maturității, dezvăluie laboratorul în care s-au format și s-au sedimentat însușirile viitorului om de cultură. E un semnal de alarmă, tras la timp, pentru a menține trează această necesitate de educație și formare a viitorului celor aflați încă pe băncile școlii. Nu întâmplător, Nicolae Băciuț se interesează, la modul cel mai serios, despre literatura pentru copii.

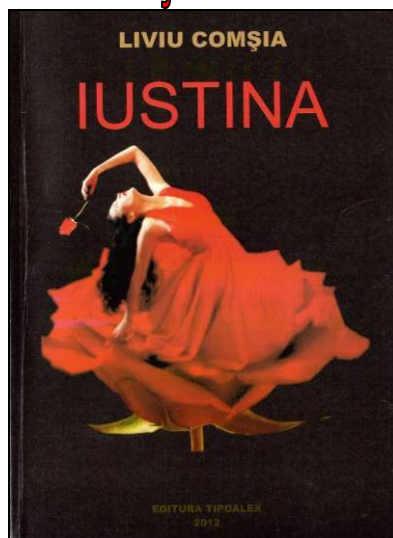
Eseistul, criticul și istoricul literar, Nicolae Băciuț străbate, în mod inspirat, toate genurile literare și dezvăluie calitățile autentice ale creației multor autori contemporani de valoare, cum sunt: Lazăr Lădăriu, Ștefan Veșcari, Lucian Dumbravă, Ilie Șandru etc.

În cartea sa se alocă un spațiu corespunzător și artelor plastice, dedicând pagini însemnate activității unor artiști plastici prestigioși, ca: Suzana Fântânariu și Liviu Ovidiu Ștef etc. Nici politicienii marcanți ai vremii nu sunt uitați. Poetul trece în revistă producțiile literare ale perioadei la care se referă și le însoțește cu observații pertinente, profund evaluate și cântărite. El nu lasă să treacă neobservați nici pe cei ce nu mai sunt printre noi și ne aduce în memorie clipe de neuitat petrecute în compania lui Adrian Păunescu și Paul Everac.

O deosebită concentrare are interviul luat de Menuț Maximilian, care îl obligă pe poet să definească literatura. Răspunsul original și plin de substanță, definește crezul literar și poetic al lui Nicolae Băciuț. Omul de cultură, Nicolae Băciuț răspunde cu curaj și cu argumente zdrobitoare la întrebările, uneori nu tocmai nevinovate, „De ce... Eminescu?”, „De ce Vatra veche?”. El evaluează competent și autoritar fenomenul cultural mureșean și nu numai, radiogramfiindu-l multidimensional pentru a fi judecat la adevărata lui valoare.

În sine, cartea este un succes și o încântare pentru cititor.

Reverberații adolescente

După *Învinșii* (1994), *Frica* (2009) și *Viața după Matei* (2011), Liviu Comșia continuă seria romanelor cu un nou titlu, *Iustina* (Ed. Tipoxalek, 2012), un remember matur al juvenilității sinuoase, trăite între voluptatea coplesitoare, pur senzorială, și iubirea lucidă, paradigmatică, dar la fel de caldă în profunzimea ei generoasă. Un colaj reușit, *Iustina* își experimentează formula reușind să reanime în complexitatea lui un timp memorabil, în culori și emoții recurente, reface contextul unei vârste la care totul este posibil și conturează personaje complexe, capabile să afirme vocații profesionale importante (chirurgul Sever Avram, profesorul Petru Solomon etc.), dincolo de neîmplinirile lor familiale, sau altele, surprinse caricatural (senatorul Popoviciu, de pildă), cărora puterea le cultivă viciile. În centru, se profilează puternic, în toată complexitatea lui, Petru, profesor erudit, ale cărui lecturi îi facilitează solide judecăți de valoare, deși se suspectează de diletantism, o personalitate marcată totuși de multe rezerve din care cauză apare ca un singuratic, dar nu un timid; își păstrează verticalitatea opțiunilor în fața directorului Napoleon Nicolescu, un obedient politic gata să abdice în condiții speciale de la principiile etice fundamentale, cu toate că exprimă principii etice înalte. Profesorul Petru Solomon, *moralistul care strâmbă din nas la toate*, intră demn în conflict cu directorul Nicolescu care-i taie orele, fiindcă vine la școală mirosind a alcool, însă relația nu se tensiunează, ba chiar atinge note amicale.

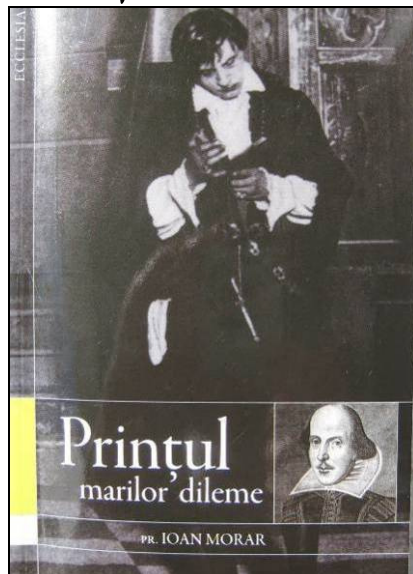
Viața personală a angajaților nu este strict confidențială nici când e vorba despre Maria, secretara școlii, soția unui prosper om de afaceri, și ea cu o viață sentimentală dublă, nici când este vorba despre Petru Solomon, celibatarul care-și îngrijorează mama. Despre profesor se știe că are o relație cu Irina Moldoveanu, vecină de cartier, pe strada Castanilor, o femeie cu proastă reputație, ajunsă în grațiile senatorului Popoviciu, cu care în cele din urmă se va și căsători. Femeia, rămasă de mică în seama unei mătuși, va fi împinsă spre desfrâu și prostituție, dar cu toate acestea simte nevoia unei iubiri adevărate și o caută nedisimulat lângă Petru Solomon. Relația celor doi este de lungă durată, dar odată căsătorită cu Popoviciu, Irina încetează duplicitatea amoroasă, chiar dacă profesorul continuă să o caute cu privirile încă ascuns după perdeaua de unde o văzuse prima dată: *De când erai adolescent te vedeam cum mă păzești de după perdea. La început, am râs și nu te luam în seamă...* Tânărul profesor nu se grăbește să se căsătorească, spre îngrijorarea mamei: *Ce-i cu tine, mamă? Ce ți s-a întâmplat de ai rămas al nimănui, fără casa ta, fără familia ta?* Netulburat, Petru își continuă aventura până când Irina îi comunică decizia ei de a se căsători cu senatorul. Curând, însă, în viața lui va apărea Iustina, deși continuă să se uite de după aceeași perdea spre curtea Irinei, spre poarta pe care aceasta altă dată se ridică să ascundă cheia, căutându-i din priviri, cu poftă masculine, gambele dezgolite. Flavia, soția lui Avram, i-o va prezenta pe Iustina la casa lor de vacanță de pe Valea Comănei. Romanul ne invită subtil într-un hâțiș al duplicităților sentimentale, al relațiilor extraconjugale: Chirurgul Sever Avram are o relație cu Maria, secretara școlii, fiindcă soțul acesteia își face concediile în Thailanda cu o damă de companie, iar Flavia are și ea derapajele ei cu doctorul Viorel Burtea, ca și profesoara Helga Binder, chestiuni care constituie palierul primar al epicii, însă în palierul secund, Liviu Comșia depășește filosofia domestică. Personajul său, cu o lectură vastă, are rezerve politice și refuză să se înregimenteze partinic, dar împărtășește unele convingeri comuniste: *Economistii sunt marii teroriști ai lumii moderne(...)* *Economist a fost doar* →

IULIAN CHIVU

Marx, ceilalți sunt doar laureați ai Premiului Nobel (p.105); *Comunismul s-a prăbușit pentru că a fost o utopie și tensiunile interne nu au fost înlăturate la timp. Nu cred că într-o încleștare cu capitalismul ar fi pierdut* (p. 30). Și în cele din urmă, comuniștii s-au adaptat primii capitalismului românesc: *Gașca pesedistului Coman, comunistul ăsta care a pre-dat socialismul științific și acum se dă filosof democrat...* (p. 51). Creștinismul nu scapă nici el de critici: *a fost o soluție pentru ultimii două mii de ani. Și și-a împlinit rostul ținând omul în frâu și lumea în echilibru. Se pare că oamenii bisericii l-a compromis din interior, așa cum se întâmplă de obicei. E nevoie de reconsiderarea și chiar de rescrierea scenariului creștin* (p.73). Democrația postdecembristă seamănă mai mult cu un leu mâncat de purici și judecata lui Cioran când e îmbrățișată, când este respinsă: *Un popor vechi, de milenii, nu poate fi mediocru. Asta n-a înțeles Cioran* (p.27), ca în josul aceleiași pagini să se admită că Cioran are dreptate când spune că românii, ca popor, sunt opera ratată a lui Dumnezeu. Judecățile de valoare îi ating serios pe români (*popor sentimental, în contradicție totală cu gândirea logică*), presa lor manipulează atitudinile cu cele mai subtile mijloace (p.23, 30). Profesorul se deconectează de aceste judecăți ascultând când muzica lui Vivaldi, veselă, jovială, din *Anotimpurile*, când sonoritățile grave și tumultoase din *Götterdämmerung*-ul lui Wagner, sau pur și simplu vocea Juliei Roberts, îl citește cu un ochi critic pe Liiceanu, pe Andrew Crumey, pe clasicii ruși și cu cât citește mai mult, cu atât are revelația propriei superficialități, însă defulează în trăirea antinomică a erotismul după modelul *Damei cu camelii*, ori după cel al curtezanelor lui Balzac. Idila lascivă, cu note libidinoase, demne parcă de *Elevul Dima dintr-a șaptea*, din primul registru de percepție, se însoțește cu o serie de accente cu frecvente determinări coloristice, spațiale, ol-factive reluate de autor după un sche-matism postmodernist cu semnificații în cel de al doilea registru de semn-ficare. Irina se stinge accidental într-un infarct, lipsită de satisfacția unei vieți oneste, ascunsă de ochii lui Pe-tru, care încă o mai caută de după perdea, chiar dacă se căsătorește cu Iustina, un

medic în afirmare și o soție virtuoasă. Noul roman al lui Liviu Comșia, departe de a fi acuzat de un oarecare constructivism, este o formulă epică postmodernistă în care se structurează substanța unor rever-berații adolescente ce dau deschi-deri surprinzătoare tipologiei umane fie și prin banalitatea unor derapaje când spre farmecul tentațiilor volup-toase ale unei aventuri amoroase, fie ea și compensatorie, ca în cazul chirurgului Sever Avram și al secretarei Maria, când spre împlinirea demnă a personalității în armoniile calde ale unei iubiri, ca în cazul Iustinei. Neîndoielnic, cunoscutul cronicar literar, atent și avizat, Liviu Comșia răzbate cu echilibrată persuasiune dintre numeroșii condeieri ai începutului de mileniu al treilea printre prozatorii care au vloga afirmării.

O viață, un personaj

O viață întreagă să ai în suflet un personaj! Da, dar nu un personaj oarecare, ci unul care domină toate literaturile: **Hamlet**. Avem în vedere volumul „Printul marilor dileme”, scris de preotul Ioan Morar și apărut la Editura Ecclesia, Nicula, 2010.

Subiectul *Hamlet* a constituit pentru preotul Ioan Morar, încă din vremea adolescenței și studenției la Teologie (deceniul șapte al secolului trecut), „**comoara mea de suflet** la vremea când mintea e atât de iscoditoare și sufletul atât de generos” (p. 7).

Abordarea capodoperei shakespearene din perspectivă teologică este o noutate absolută – și acum, dar pentru

perioada studenției părintelui Morar!? Domnia sa a abordat acest subiect chiar în lucrarea de licență la Teologie. Cât a pățimit! Sufletește, desigur. Aprobata inițial de un profesor coordonator, continuată apoi cu un alt profesor, respinsă până la urmă de un președinte de comisie, a fost nevoit, pentru a-și lua licența, să realizeze, fără un minim interes, altă lucrare. Își ia licența în Teologie, devine preot, dar pasiunea pentru misteriosul erou rămâne statornică. A continuat să fie preocupat, ca și în studenție, de acest miracol încărcat de frumusețe și de filosofie.

„Pățimirea” din cauza lui Hamlet nu a produs nici cea mai mică revoltă în sufletul autorului. Nu a produs nimic dorință de răzbunare. Consideră că a dobândit maturitatea spirituală care-i asigură echilibrul vieții și limpedea judecată. Nici nu se putea altfel în sufletul unui preot, zicem noi. A primit puterea de înțelegere și forța care pot converti răul în valoare. Cu adevărat extraordinar, am putea exclama. Înțelepciune? Desigur. Înțelepciunea de a putea continua să crezi în idealurile tinereții, cu toate obstacolele ivite de-a lungul multor ani. Înțelepciunea de a persevera. În centrul vieții și bucuriei sale, s-a aflat imaginea nefericitului Prinț de la Elsinore. Acesta este părintele Ioan Morar – înțeleptul care a purtat în suflet, o viață întreagă, pe „prințul marilor dileme”, cum sugestiv l-a definit pe Hamlet în titlul cărții sale. Putem afirma cu certitudine că părintele Ioan Morar i-a stat mereu aproape lui Hamlet, preocupat fiind de destinul-i cinic și absurd.

Volumul *Printul marilor dileme* dă un nou contur încercărilor de odinioară. Autorul nu renunță la ideea de bază, care a constituit un fel de coloană vertebrală a lucrării pregătită pentru licență, anume **nevinovăția Prințului**. În timpul lecturii, cititorul are impresia că Hamlet e un personaj real. La prima vedere – pentru un spectator superficial sau pentru un cititor grăbit – Hamlet ne apare cu „imaginea unui prinț nefericit care își răzbină, cu chiu și vai, tatăl ucis” (p. 54), mărturisesc părintele Ioan Morar, care, în 250 de pagini, ni-l dezvăluie pe adevăratul prinț Hamlet în totalitatea trăsăturilor lui. Cartea este o incursiune în vasta bibliografie despre Hamlet, totuși autorul nu a →

LUMINIȚA CORNEA

intenționat să reconstituie itinerariul pe care l-a parcurs personajul Hamlet de-a lungul timpului, cu toate că ar fi fost interesant. Nu a realizat nicio enumerare a tuturor interpreților ori regizorilor care au încercat „să-și nemurească numele prin gloria Prințului”, ci a schițat, după propria mărturisire, doar câteva puncte de reper pentru ca orice lector să-și dea seama că „avem de-a face cu un fenomen de excepție din cultura universală” (p. 59). De excepție e și creatorul personajului, știut fiind că „Shakespeare singur e jumătate din univers” (p. 48). Părintele Ioan Morar, obsedat de Hamlet, consideră, asemeni lui Eminescu, că Shakespeare este „Prieten blând al sufletului meu, / Izvorul plin al cânturilor tale / Îmi sare-n gând și le repet mereu. / Atât de crud ești tu, și atât de moale, / Furtună-i azi și linu-i glasul tău; / Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe / Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe”.

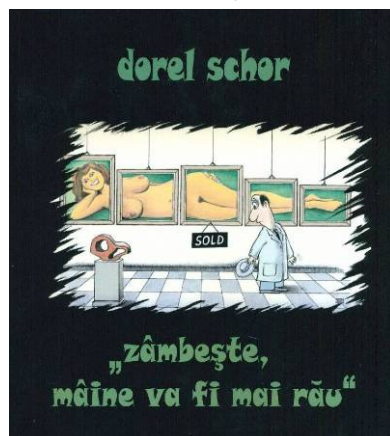
Zguduitoria criză morală a Prințului Danemarcei e armonizat prezentată în capitole cu titluri concludente. Oferim câteva exemple: *În templul sufletului unui prinț nefericit, Bănuielele Prințului se confirmă, Peregrin prin propria-i fînță, Prințul Hamlet în fața marilor dileme existențiale, Prințul-filosof, Un buchet de valori morale, Un prinț însingurat ..., ... dar niciodată singur.* Lectura cărții te cucerește prin ideile tratate, prin exemplificările cu trimiteri la diverși autori laici și clerici, prin pasiunea abordării, prin evidențierea unor afirmații categorice, reale, totodată surprinzătoare. „**În lumea personajelor create de Shakespeare se poate regăsi orice om trecător prin această viață**” (p. 58). Dilematicul Hamlet, în viziunea părintelui Ioan Morar, pentru a ajunge la ele trebuie să treacă prin indoieli. Multe și puternice îi sunt stările sufletești. Răzbuirea, prezentată în multe lucrări despre Hamlet, nu apare la Prințul marilor dileme ca o acțiune de a lovi, de a răpune, de a face o bravură, specifică unui spirit mărunț. Prințul Danemarcei nu se putea preta la așa ceva. El așteaptă cu răbdare. În situațiile cele mai delicate – de remarcă „descifrarea” monologurilor – el „invocă puterile cerești, dovedind mare încredere în Pronia divină” (p. 135). Explicația amânărilor dilematicului Prinț, după argumentarea preotului Ioan Morar, se află în credința că rezolvarea unor

probleme, care îl depășesc pe om într-un moment dat, poate veni și din altă parte. Cineva sau ceva va oferi șansa soluționării lor. „Așteptarea cu răbdare a unui astfel de sprijin nu înseamnă în niciun caz a lăsa pe altul să facă **ceea ce ți-a fost dat ție să faci**” (p. 135). Părintele Morar dovedește că harul divin lucrează atât de surprinzător uneori, sau (de ce nu?) de cele mai multe ori.

În capitolul ultim al cărții, autorul **insistă asupra rolului tuturor eroilor** creați de geniul uman și anume „să stimuleze mințile oamenilor, să determine atitudini, să creeze stări de bucurie ori de revoltă, să modeleze conștiințe, adică să fie un fel de **forțe propulsoare spre înălțimi, capabile să producă mutații în viața noastră perfectibilă**” (p. 241). Foarte interesantă ideea avansată de preotul Ioan Morar precum că fiecare dintre noi ne asumăm viața unor asemenea eroi, îmbogățindu-le zestrea. Mai mult, ei continuă să-și parcurgă drumul prin noi, luându-ne și pe noi, prin universul lor, într-o **neostoită căutare de sine**. Astfel l-a aflat autorul cărții, încă din adolescență, pe nefericitul Prinț și așa s-a regăsit, prin el, pe sine însuși. A avut nevoie și de curaj. „Un astfel de curaj și-l asumă părintele Ioan Morar, cu o perfectă acoperire ideatică și îndemănare stilistică”, afirmă Mitropolitul Bartolomeu Anania în scurta, dar deosebit de sugestivă *Prefață* a volumului.

Cartea merită cu prisosință citită, iar lectura ei îndeamnă obsedant la meditație.

Zâmbetul înțeleptului

Am în bibliotecă toate cărțile scrise de-a lungul timpului de Dorel Schor. Spre bucuria mea, dar și a prietenilor amatori de lecturi umoristice de bună

calitate. Am remarcată că, între timp, mai toate volumele sale au devenit rarități bibliofile și încep să trăiesc, destul de mirat de altfel, grijile acelor oameni bogați care au averi însemnate la vedere. Dar cum, până acum nu s-au prea văzut hold-up-uri prin biblioteci personale, sunt în continuare liniștit, știind eu că și furtul de carte poate fi considerat, cu anumite limite firește, un act de cultură.

Mai am, în calculator, of, tot calculatorul, ce ne-am face oare fără el, cam toate seturile de „ziceri” ale lui Dorel Schor, aforisme care de multă vreme circulă prin toată lumea și fac vâlvă (se poate numi succes!) printre aceiași amatori de umor intelectual, fin, inteligent, de calitate. Acestea ar fi și motivele pentru care, la un moment dat, am avut unele discuții cu autorul privitor la așezarea acestora într-un volum, știut fiind că numai o astfel de alcătuire are șanse de a străbate timpul. Cu atât mai mult cu cât circulația aforismelor în rețele, dar și impactul lor asupra cititorilor au dus la acel fenomen, dorit, cred, de orice autor. Intrarea creației sale în folclor, chiar dacă, asta induce o evidentă estompare a numelui. Mdeh, este totuși un risc pe care ni l-am dori cu toții. Numai că, el îi atinge doar pe aleși și, ce bine, în niciun caz pe tru-fași! Argumente pentru editarea unui volum erau destule deci, însă și unele condiționări exterioare. Adică exact acelea care ne cam împiedicau să ne vedem împlinit proiectul.

Destinul însă are căile sale și în cazul nostru ne-a favorizat. Aflat cu treburi în Israel, inimosul director al editurii ieșene **24: ORE**, Adi Cristi, s-a întâlnit cu Dorel Schor, a cărui activitate o cunoștea foarte bine și i-a spus, pe un ton care nu prea admitea eschive, că se va ocupa el de toate problemele, nu puține, ale editării. Apoi, cu profesionalismul și promptitudinea devenite emblematice pentru această editură, dar și cu participarea entuziastă a redactorului de carte Ana Parteni, a apărut, în timp record, dar și în condiții grafice excelente, volumul de aforisme: **Zâmbeste, mâine va fi mai rău**. Autor, Dorel Schor, prefață Adi Cristi, postfață Mihai Batog-Bujeniță. Plus patruzeci de ilustrații ale cunoscutului caricaturist, aflat mereu în vervă și inspirație, Constantin Ciosu. Două dintre aceste lucrări ilustrează și copertile cărții. →

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

Prezența unui caricaturist într-un volum de aforisme are în mod cert o valoare de excepție, deoarece demonstrează prin forța tușelor că nu numai cuvintele puține pot crea efecte majore ci și liniile unui desen cu valoare de judecată profundă, spirituală, condensată la maximum, dar emitentă de înțelesuri multiple. Cam în același stil precum aforismele sau, dacă vreți, epigramele, în care Dorel Schor este la fel de priceput. Aceasta este o mică indiscreție făcută, în mod voit, cu scopul bine precizat de a stimula o nouă apariție, de alt gen, a autorului.

Aforismul, ca stil literar este, am spus-o și o voi mai face ori de câte ori voi avea prilejul, extrem de dificil, un examen pentru orice scriitor care abordează genul, o adevărată piatră de încercare fiindcă necesită, pe lângă o cultură vastă și un simț al subtilităților cuvântului, a valențelor și echivocurilor acestuia, precum și o concizie frustrantă a frazei. Iar după toate acestea, într-o frază (propoziție, chiar!) trebuie să spui tot ce ai de spus, dar în așa fel încât jocul de idei să nu se piardă, însă nici valoarea morală a spuselor, umorul sau subînțelesurile. Nici nu mă miră deci, având în vedere exigențele, faptul că, în domeniu, excelează scriitorii evrei, bine-cunoscute fiind de sute de ani modalitățile lor de relaționare socială și interumană, modul lor firesc de a fi ironici, spirituali și concisi în exprimare.

Ca să fiu însă mai bine înțeles, rog distincții cititori ai volumului, după lectură, să încerce construirea câtorva aforisme. Apoi să le recitească pe cele scrise de Dorel Schor, să facă o comparație, iar la sfârșit să fie sinceri cu ei înșiși. Nu trebuie să facă publice rezultatele.

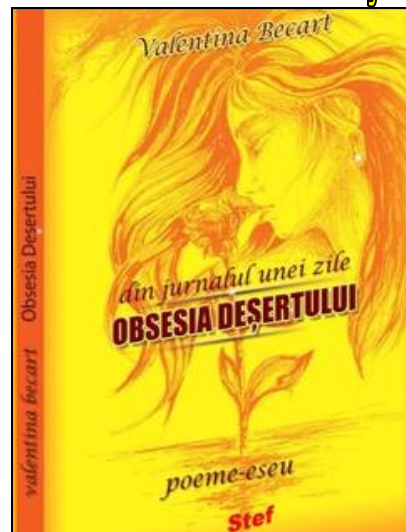
Cartea mai cuprinde și o serie de selecțiuni din scrierile prietenilor autorului, ceea ce dovedește nu numai apetitul acestuia pentru lectură, ci și generozitatea cu care el împarte cu cititorii săi deliciae literare pe care le-a descoperit. Puține ar fi cuvintele cu care să-i putem mulțumi pentru această generoasă risipire a sa întru răspândirea acelor frânturi de spiritualitate la care noi, foarte posibil, să nu ajungem niciodată.

Dacă ne așteptăm ca în timp ce citim din perlele de înțelepciune și umor ale acestei cărți să ne apuce un râs hohotit, se spune nu știu de ce „homerice”, din acela care implică

baterea genunchilor sau a spatelui celui mai apropiat, să nu ne mirăm că așa ceva nu se produce. Farmecul intelectual, subțire, și umorul fin al scrierilor lui Dorel Schor oferă acea satisfacție lăuntrică, acel zâmbet interior, efect al descoperirii frumosului în deplinul său înțeles, a fețelor de regulă nevăzute ale cuvântului și, mai ales al adevărului lor, chiar dacă acesta nu este chiar foarte comod pentru păcatele noastre cele de toate zilele. Citind, vom deveni noi înșine mai înțelepți sau poate chiar mai buni. Cu siguranță însă și mult mai atenți cu noi înșine. Ceea ce chiar este foarte necesar.

În mod deliberat, nu voi cita nici una din splendidele construcții verbale și ideatice cuprinse în volum, deoarece, așa cum se întâmplă întotdeauna cu o scriere de valoare, aceasta are capacitatea extraordinară de a fi receptată diferit, funcție de cititor. Prin urmare, las la voia domniei tale, cititorule, exercițiul propriilor descoperiri care, se va vedea foarte lesne, sunt, de fapt, fiecare pe rând și toate la un loc, expediții temerare în marele necunoscut care este ființa profundă a fiecăruia dintre noi.

Jurnalul durerilor înăbușite

Există în noua carte a Valentinei Becart, *Din jurnalul unei zile. Obsesia deșertului*, apărută la Editura Stef din Iași, în 2011, cu ilustrația grafică a lui Mihai Cătruna, o sublimare a durerii venind din fărăde-răspunsul unei iubiri. Repertoriul afectiv al nereziprocity sentimentului iubirii este dens, orchestrat cu

finețe, răsfrânt în *deșertul* timpului și al celui sufletesc, în același timp primind solii reechilibrării timpului și sufletului; căci, spunea James Matthew Barrie, și „dragostea neîmpărțită își are propriul ei curcubeu.” Imaginea ființei dominate „de spaimă și-ndoială” coexistă cu vestea ecloziunii: *iarba sfioasă / abia înverzită / mirosind a primăvară / și-a viață renăscută...*

Este sugestiv moto-ul volumului, din *Scrisori imagine* de Octavian Paler. În *deșertul* obsesiv ce-i inundă poetei teritoriile lirice, întâlnim contururi – „piramide” – care duc la reflecția „că trebuie să facem totul în favoarea speranței.” De aceea, poemele-eseu din *Obsesia deșertului*, pe cât de dureroase, pe atât de tandre, sunt proiecții ale clipei trecătoare, ale contingentului devastator, dar și ale unui timp asimilat dăinuiri prin creația poetică. Semnul speranței revine, de la început, într-un al doilea moto al cărții, poeta mărturisindu-și „*speranța că ceva... o să dăinuiască dincolo de această realitate înșelătoare...*”

Volumul se deschide prin poemul *Din jurnalul unei zile (scriu cu fire de praf)* în tonurile metaforice ale fragilității umane, ale neputinței, dar și ale arderii, ca încercare a eului de a se salva din realitatea „primejdioasă” în care „se mai rotesc vulturii din când în când...” și „privirile se lovesc de lumina aspră, / apăsătoare...” Deși cuprins în *deșertul* de gânduri, într-un peisaj auster, potrivnic, al reclusiunii, eul poetic, mărturisindu-se, nu își pierde vitalitatea și candoarea din demnitatea mesajului: *cu sângele ce mi-a rămas / voi semna scrisoarea / ce ți-o trimit...* Timpul se măsoară în răsturnări haotice, cu apăsătoare trimiteri „într-o inimă cuprinsă de spaimă”, în același timp, „ceasul” putând fi și „darnic și plin de promisiuni”. Domină imagi-nile hiperbolice ale nopții ce ia locul zilei, *hienele* amenință timpul și acumulările afective ale eului liric („*poveștile ce le-am purtat în suflet*”) care atinge un apogeu al suferinței („*prea multă sfășiere / într-un singur trup*”), numai că hăul, ruinele, singurătatea, amăgirea, cenușa, întunericul, malurile surpate, soarele schilodit, aripile de ceară, „pământul temniță”, „somnul nerodirii”, „brațele absurdului” nu pot opri *cântarea* vindecătoare, dorința renașterii, →

VALENTIN MARICA

precum a Păsării Phoenix, într-un alt „trup”, auzind „scâncetul materiei înmugurind” și „sevă în cuvinte”. Un poem poartă, sugestiv, numele *Din jurnalul unei zile (Să-mi cresc un trup...)*

Încercările de evadare din constrângerile spaimelor, „atât de sălbatic și-nfometate toate”, din „agonia timpului irosit”, se întrepătrund cu sentimentul poetului condamnat de propria operă, când aceasta a *târât gândurile / în unghere tenebroase / lipsite de armonia iubirii...*, dar și al poetului apărât de propria operă, când poemul îi va aduce „laude”, bunăoară, unei *neprețuite* toamne.

Versul, în aceste ipostaze, se naște din sensibilitatea imensă și conștiința vie cu care Valentina Bercart își scrie opera.

Poeta caută înțelesuri, limpeziri, într-un târâm al antinomiilor.

Umbră de ieri și regăsirea cuvintelor de azi, neîmplinirea și împlinirea, dizarmoniile și armoniile, indecizia și hotărârea se întâlnesc în edificiul liric al devorării ființei, și al înălțării acesteia.

Timpul „revolut”, al îndoielii, al *obsesiei deșertului* e suferință, dămnare, răstignire (*Eu stau undeva în mijlocul cerului / cu trupul înrădăcinat în pământ / și brațele împietrite în aer...*), fiind și penitență, decantare, un fel de nouă naștere (*n-am să mai cer / prea mult / vreau doar un singur / loc / un punct luminos / în sânul tău / eternitate...*).

Un timp etern, al acalmiilor cosmice, va înlocui vacarmul clipei, „paradisul în destrămare”, aflând trupul și sufletul poetei în rugăciune, în numele unei *liniști curate*, nicicând amenințate de *strigăte / nisipoase, / larvare...*

Descătușează-mă! – e strigătul rugăciunii poetei, știind că sufletul are nevoie cât mai repede de / o speranță, că nu poți rămâne prizonier într-o inimă rănită.

Viața e „căutare, rătăcire și risipă”, conchide poeta, limpezindu-și tocmai din această împovărare profesioni de credință – *Voi fi râul ce-și poartă povestea peste / veacuri...* – consubstanțiale jertfei: *Undeva, un poet..., sângerând, sângerând...*

DESPRE „DISTRICTUL” HAȚEG

În România, au fost și sunt zone care au un destin aparte, scapă cumva *trendului* special al istoriei și se mișcă pe alte coordonate. O astfel de zonă e **Țara Hațegului**, așezată într-un areal de excepție al patriei, cu tradiții puternice, cu stabilitate socială, culturală, religioasă, cu oameni speciali, cu o memorie a locului care ține captivă istoria.

„La instaurarea regimului comunist, după cel de al Doilea Război Mondial, Hațegul era un orașel cu 3500 de locuitori, alcătuit în cea mai mare parte din agricultori, existând un număr important de meseriași și comercianți, mulți dintre aceștia având ca ocupație secundară agricultura” – așa scrie Iancu Badiu în cartea sa *Orașul Hațeg în regimul comunist 1944-1965*.⁴⁷

Autorul nu e un cunoscut al scrișului în sensul clasic, dar a avut puterea și tăria de a cerceta în arhivele⁴⁸ puse la dispoziție de sistemul actual o istorie relativ recentă din cadrul mare al istoriei naționale, legată de orașul Hațeg⁴⁹, fără a se limita doar la oraș, abordând fenomenul pe o suprafață de timp și spațiu mai largă.

În mod imperios, cartea acoperă viața românilor din această parte de țară cu referire la o perioadă strict determinată, o perioadă în care a dominat sistemul de organizare așa-zis comunist, cunoscut în tratatele de istorie ca o perioadă incomodă, dar cu rolul istoric bine determinat de înțelegerile dintre marile puteri, așa cum au fost după cel de al doilea Război Mondial.

Stilul cărții este unul frust, al unei persoane care a dorit să afle mai

multe despre Hațeg și să comunice, în primul rând hațeganilor, apoi celor interesați de istoria mai recentă a românilor, evenimente care puteau să treacă neobservate la scara mai largă a istoriei.

Această perioadă analizează trecerea neobișnuită de la capitalism la socialism, partidele și organizațiile politice la începutul perioadei, fenomenul alegerilor în noile structuri politice și de putere în Hațeg, represiunea comunistă ca stare în epocă, studiu cu trimiteri spre activitatea agricolă, timida industrializare în stil socialist, comerțul ca viață pe cartelă, tratează, apoi, instituțiile de bază ale comunității, ca Sfatul Popular și Poliția (Miliția), școala între propagandă și disciplinele școlare, cultura socialistă, aspectele edilitare ale orașului, armata între instrucție și activități administrative etc.

Capitole mai tensionate sunt dedicate religiei din zona Hațegului, o zonă specială cu denotațiuni multe: ortodocși, catolici, reformați, bapțiști, greco-catolici, penticostali, evrei cu sistemul lor religios special, unic. De asemenea, minoritățile naționale sunt tratate destul de amănunțit, cu evenimente singulare în istoria lumii: emigrarea evreilor în Palestina, devenind statul Israel, sau deportarea comunității germane la muncă forțată în fosta URSS, după Războiul Mondial, ori tensiunile în cadrul comunității țiganilor (tromi), sau „munca voluntară”, patriotică, forțată în esența ei.

Schimbarea vremurilor a dus la schimbarea destinului.

Apar lucruri neobișnuite în zonă: lupta anticomunistilor, mișcarea colaboratorilor Securității Statului, alfabetizarea, unirea forțată sau integrarea Bisericii Greco-Catolice în cadrul Bisericii Ortodoxe, distrugerea cărților și arhivelor vechi, confiscarea proprietăților, formarea gospodăriilor colective în mod impropriu, viața specială pe cartelă, agresivitatea culturii sovietice în viața de zi cu zi, lupta pentru spațiu locativ, migrația →

CONSTANTIN STANCU

⁴⁷ Badiu Iancu, *Orașul Hațeg în regimul comunist 1944-1965*, Studiu monografic, Editura „Astra” - Deva, 2012, 374 pagini. Cartea a fost lansată în cadrul festivalului „Zilele orașului Hațeg, 24-26 august 2012” la simpozionul cultural din data de 25 august 2012, în prezența primarului orașului Hațeg, Goia Marcel Adrian, a lui Viorel Demian, viceprimar, persoane care au sprijinit apariția cărții.

⁴⁸ Fonduri arhivistice: Arhivele Naționale Direcția Județeană Hunedoara; Fond Primăria orașului Hațeg; Fond Comisariatul de Poliție Hațeg; Fond Prefectura Județului Hunedoara; Fond Chestura de Poliție Deva; Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității; Arhiva Ministerului Justiției, etc.

⁴⁹ Orașul Hațeg – Prima atestare documentară în „Diploma cavalerilor ioiniți” - 1247

țăranilor simpli, muncitori, din satele de munte la oraș, respectiv din Lunca Cernii, formându-se o comunitate aparte – „luncanii”, discriminările la care au fost supuși unii locuitori ai ținutului, „munca voluntară”, foamete, suferință, resemnare, speranță, nașterea unei noi generații, în alte condiții, raportat la anul de referință 1944.

Iancu Badiu a avut răbdarea și nerăbdarea de a cerceta, de a asculta oameni, de a studia documente, de a pune cap la cap informațiile din dosarele Securității Statului, ale instanțelor judecătorești care au funcționat în Hațeg, a avut inspirația de a nu se limita doar la Hațeg, a privit **fenomenul Hațeg** așa cum era declanșat în toată Țara Hațegului, pentru că orașul nu a putut fi rupt de toată această zonă specială a României.

Se poate observa că deciziile luate la nivelul puterii centrale s-au reflectat în Hațeg cu intensitate și durere, acum au apărut la putere pătri sociale anistorice: evreii, maghiarii, țigani, minoritățile naționale, săracii, refugiații de război, trimișii de la centru. Această schimbare de politică a marcat destinul multor oameni. Autorul evidențiază, poate indirect, oamenii, persoane, treptat partidele politice se dizolvă în acidul istoriei, apare noua cultură, cei cu speranța că vor veni americanii rămân dezamăgiți, veneau, însă, trimișii de la centru, activiștii, se formau activiști de partid pe plan local, unii au avut puterea de a se adapta și a aborda viața în alt mod.

În orice caz, viața în Țara Hațegului a fost dură: partizani anticomuniști rezistă, se formează în jurul nucleelor partidelor istorice forme de rezistență în condiții extreme - „bande subversive” cum le numesc documentele oficiale ale vremii. Este greu de imaginat cum aceste persoane au putut rezista în munții, cu resurse la limită, fără dotări, fără alimente, doar cu nădejde... Unii au murit, trupurile nu s-au mai găsit, doar amintirea unor membri mai tineri ai familiilor sau arhivele dau informații despre rezistența prin speranță a românilor din Țara Hațegului.

Iată cum au fost torturați: „Țăranul Bal din regiunea Hunedoara a fost ținut nopți întregi atârnat de subțiori, cu o raniță plină de pietre în spate, cu picioarele la abia două degete de pardoseală ca să nu poată să se sprijine. Și pentru că se părea că povara ar fi cam mică, chinătorii i se agățau de

spate.” Dar reprezentanții noii ordini nu puteau înțelege marea putere a credinței.

Pagini importante din carte sunt dedicate părintelui **Arsenie Boca**, adus de episcopul Bălan la mănăstirea Prislop, iar arhivele instituțiilor statului au prins câte ceva din viața acestui mare om: putere de stăpânire, puterea de administrare a mănăstirii, atenția acordată celor aflați în nevoie, înțelegerea supranaturală a fenomenelor istoriei, tămăduirile pe care le făcea cu ajutorul puterii divine etc. Cu toate acestea, s-a format o rețea informativă în jurul părintelui, ofițerii Securității nu puteau înțelege puterea de atracție a omului Arsenie Boca și puterea care făcea vindecări, a fost arestat fără motive reale și clare, a dus pe umeri suferința, a rezistat prin credință și a dus oameni la credință, dar cei care l-au condamnat cosemnau despre el că este un „escroc”, oamenii vremii nu puteau înțelege.

În anul 1948, a început fenomenul de captare a Bisericii Greco-Catolice în cadrul Bisericii Ortodoxe, această nouă formă de opresiune a dus la suferință, „reîntregirea” era forțată, din motive politice și de strategie comunistă. Preoții au rezistat, au organizat forme speciale de rezistență, au încurajat membrii bisericii la rezistență. Și față de această biserică s-au manifestat „binevoitorii”, cei care vedeau „progresul”, adică **informatorii** care, la rândul lor, au fost agresivi prin modul în care activau chiar în imediata apropiere a fețelor bisericești.

„Bolșevicii nu au Dumnezeu”, susținea un preot greco-catolic, iar alți adepți au fost șireți și inteligenți, au activat altfel, au încercat să reziste, dar vremurile au fost de fier.

Alte denominațiuni, denumite în acele vremi „secte”, au rezistat prin credință, prin unitate, se întâlneau în case particulare, au făcut manifestații religioase, cu fanfară sau recitări de poezii, se întâlneau în subsolul caselor, s-au botezat după ritualul penti-costal sau baptist, viața în backgroundul sistemului înainta prin puterea credinței. În paralel activau și informatorii, prezenți peste tot, se forma o pătură distinctă fie din frustrare, fie din interese meschine, unii chiar din convingere, alții din frondă, unii inconștient controlați și manipulați de noua putere.

În destinul cetății, noile forme de organizare au determinat noi forme de rezistență: unii comercianți și-au dat foc la averea profesională pentru a nu plăti impozite, alții și-au construit utilaje după ce le-au predat la gospodăria colectivă, alții au fugit temporar din zonă, alții au ocupat proprietățile cu forța, alții au lucrat în condiții grele la Fabrica de Marmeladă, unitate de referință în orașul Hațeg, unii s-au organizat în cooperative meșteșugărești, unii ascundeau recolta pentru a nu livra cotele impuse de stat, alții se foloseau de sistem pentru a justifica fuga de acasă de la nevastă și copii, pentru amantă...

Cartea abordează la început „eliberarea” Hațegului de armata sovietică, un capitol simbol pentru ceea ce urma să se întâmple. Eliberatorii confiscau totul de la hațegani: bunuri, animale, până și gardurile de la case erau luate, adică „rechiziționate” (a se citi furate), fără despăgubiri, fără formalității serioase. Foamete, suferință, dezamăgire, peste toate pâlăia propaganda despre marele „eliberator”, populația era presată într-un mod ciudat, anistoric, vieți zdrobite, violuri, o civilizație specifică micilor orașe de provincie era topită de aparența eliberării.

Deși în această perioadă s-a încercat **alfabetizarea** cetățenilor din Țara Hațegului pentru a avea acces la cultură, dar prin modul cum a fost organizată, oamenii au refuzat accesul la informația scrisă pe motive insignifiante: dureri de cap, lipsa vederii, ocupația cu munca. În fapt intelectuali erau obligați să îi pună pe *noii școlari* bătrâni să citească din broșurile comuniste, din cărțile sovietice. Ori, se știe din istorie, că oamenii au învățat să citească citind treptat din Biblie și asta a fost un fenomen →

care a mișcat lucrurile în unele țări care au avut un mai mare har și deschidere spre eternitate.

Sunt intelectuali care apar în studiul monografic și care au avut un rol important în zonă pentru păstrarea unei limite a demnității, ca: medici, avocați, profesori, comercianți, meșteșugari, preoți, militanți creștini, anonimi, oameni care în economia divină au adus puțină mângâiere unor cetățeni care au trăit în umilință la Hațeg, în patria lor dintre munți, râuri și cer.

Au fost și zvonștii, cei care au avut bune sau rele intenții, zvonurile au măcinat inimile oamenilor: vor veni americanii să ne elibereze, Maniu va reveni la putere, mânia lui Dumnezeu s-a abătut asupra URSS fiind văzute ploii de stele pe cerul din est, orașe fiind distruse, maghiarii vor reveni în Ardeal, partizanii vor învinge etc...

Viața a biruit în final, oamenii și-au păstrat orașul, și-au păstrat țara, a rămas Țara Hațegului cu amprenta ei intensă într-o lume în mișcare, cei mai mulți au reușit prin credință, prin muncă, prin cultură, prin copiii pe care i-au crescut, prin rezistența lor sublimă la **tsunami-ul** din istorie, fenomene care vor reveni sub alte forme, pentru că, deja, sunt analfați în România, deja au dispărut întreprinderi, au apărut altele, oamenii ascultă greierii cântând în iarba înaltă de sub munte și sunt gata să repete istoria dacă nu vor avea capacitatea de a rezista prin „cultura de Hațeg” – unică în Ardeal.

Autorul studiului a făcut numeroase trimiteri la bibliografie, a pus anexe din documentele vremii, fotografii, hărți, citate... Cartea are în background o viață densă, cititorul avizat va înțelege istoria în dimensiunea ei reală, ca stare. De menționat că în studiu sunt inserate citate așa cum au fost ele fabricate în acele vremuri, cu expresii uitate, cu greșeli gramaticale evidente, în stilul așa-zis oficial al instituțiilor statului. Toate reflectă nivelul de cultură și înțelegere al persoanelor care s-au tolerat, ori s-au urât în Hațeg.

În anul 1945, la 10 Mai, se mai putea reține din comunicatul primarului către hațegani: „La orele 10,30 se va oficia un TE DEUM la toate bisericile din localitate la care publicul va lua parte în număr complet.

Elevii tuturor școlilor se vor aduna în școlile respective la orele 10, îmbrăcați cu toții care au în costume naționale românești.

La orele 11, se va aduna toată lumea în piață, unde va avea loc parada.

La orele 9 seara se vor face manifestații publice cu retragerea cu torțe, adunarea fiind în fața Tribunalului.”

În anul 1953, se nota, referitor la greutatea din Hațeg: „lipsa unui plan de sistematizare a orașului, lipsa de canalizare, așezarea abatorului de vite în mijlocul orașului, lipsa unei întreprinderi comunale orașenești.” (p. 281)

În anul 1965, se putea reține: „în ultimii ani fuseseră construite 5 blocuri cu 80 de apartamente, 75 case noi și se renovaseră 85 case vechi. În materia aprovizionării populației se construiseră: un magazin alimentar, o librărie, cofetărie, local confecții, magazin pentru mezeluri și lactate, magazin de tricotate, tutungerie, un complex meșteșugăresc pentru deservirea populației, un Combinat de Industrializarea Cărnii.” (p. 287)

Istoria veche reținea: „Fiind un ținut de graniță, districtului Hațeg i-a revenit un rol important în apărarea Voievodatului Transilvaniei în fața invaziilor turcești din secolele XV-XVI, căile urmate de armatele otomane invadatoare: prin pasul Vulcan din Valea Jiului sau prin Porțile de Fier ale Transilvaniei, trecând pe aici. Un rol important al acestui sistem de apărare a Țării Hațegului îl jucau cnezii români, având reședințe fortificate și care luau parte la războaie cu cete înarmate.” (p. 2).

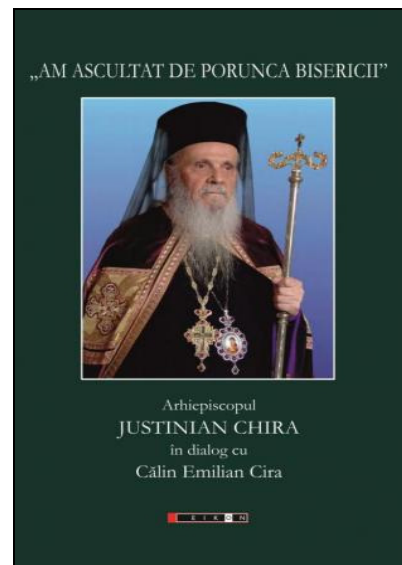
Studiul monografic semnat de Iancu Badiu, dincolo de realitate, de resentimente, de amintiri mai plăcute sau nu, demonstrează că istoria își are tainele ei, ca în acea zi de 24 iunie 1950, când la Mănăstirea Prislop au fost foarte mulți oameni la rugăciune din regiunile Brașov, Alba Iulia, Sibiu, Făgăraș, București, pentru că grupuri mari de credincioși erau atrase de Arsenie Boca.

Apoi, ne reamintim că Nicolae Iorga afirma despre acest centru al românismului ce s-a format după cucerirea romană a Daciei, că aici „s-a hotărât limba ce o vor vorbi românii”...

Septembrie 2012

Filtre

Portretul arhiepiscopului Iustinian Chira văzut de Călin Emilian Cira

Călin Emilian Cira, doctorand în istorie la Facultatea de Istorie și Filozofie din Cluj-Napoca, e cunoscut publicului prin inițierea seriei „Conversations despre N. Steinhardt”, a cărui prin volum a avut ecouri pozitive. Iată că se specializează pe acest gen de dialoguri, aducându-ne în față portretul arhiepiscopului Iustinian Chira, într-un volum apărut la Editura Eikon, care are ca titlu „Am ascultat de porunca Bisericii”.

Cartea, prefăcută de dr. Teodor Ardelean, surprinde viața și trăirile într-o sfințenie a părintelui Chira, născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș. Din anul 1941, de la vârsta de 20 ani, își îndreaptă pașii spre mănăstirea „Sfânta Ana”, în anul 1942 fiind tuns în monahism și hirotonit diacon, iar un an mai târziu preot, de către episcopul Nicolae Colan. Din anul 1944, devine stareț al mănăstirii Rohia, la vârsta de 23 ani, studiile completându-și-le ulterior cu Seminarul Teologic din Cluj și Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu. În anul 1967, la propunerea preasfințitului Teofil Herineanu, Sfântul Sinod îi oferă rangul de arhimandrit, iar în anul 1973 este ales episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În septembrie 1980, devine episcop al Episcopiei Ortodoxe al Maramureșului și Sătmăruului, iar în 2009 e ridicat la rangul de arhiepiscop onorific al aceleiași arhiepiscopii. Publică 23 de cărți, care aduc →

MENUȚ MAXIMINIAN

credincioșilor cuvinte de învățătură, dar și portrete ale unor mari înaintași, cum ar fi Andrei Șaguna.

Cartea de față este o viață de om, de călugăr, de slujitor al bisericii, de păstor, de episcop, surprinsă într-un dialog bine conturat de C.E. Cira.

Pornind la drumul amintirilor cu lumina în suflet, episcopul declară: „Eu m-am născut de la Dumnezeu pentru slujba pe care o am”, adică aceea de a aduce balsam în sufletul credincioșilor. Născut în Duminica Mare „când intrau preoții în slujbă, adică la ora 10”, când se auzea în tot văzduhul răsunetul clopotelor, viitorul episcop simte chemarea pentru mănăstirea la 16 ani, însă părinții nu i-au dat voie să urmeze acest drum, la scurt timp stingându-se din viață tatăl. Impresionant e momentul de pe patul morții, în care părintele îi spune „Ai grijă de mă-ta”. „N-am cunoscut mănăstirea până atunci deloc. N-am cunoscut călugări. N-am fost influențat”. Cu toate acestea, chemarea e din ce în ce mai puternică, astfel încât părăsește casa părintească „lăsând-o pe mama mea bolnavă, de supărare, pe pat”. Ajunge la mănăstire, unde cuvântul starețului „te primesc acum”, devine veșnicie, aici ducându-și și astăzi viața într-o prelungă rugăciune. Interesante sunt cuvintele despre poetul Ioan Alexandru, cu care episcopul era bun prieten, spunându-i întotdeauna: „Ioane, ai grijă. Păstrează-ți trupul tău curat”. A rămas mahnit „că nu a fost adus să fie înmormântat la Rohia. Pentru că el în toate scrisorile insistă mereu „Mi-am făcut casă la Rohia”. Însă, dorindu-se să se facă funeralii naționale la București, s-a făcut o altă strategie, însă trupul nu a fost primit nici la Parlament, nici la Patriarhie. Vrednicul de amintire, mitropolit Anania, hotărând atunci să fie înmormântat la Rohia.

Arhiepiscopul Chira completează: „Așa a vrut Dumnezeu. Pentru că la Rohia a venit Steinhardt, care nu era apropiat de Ioan Alexandru”.

O carte ca o mărturisire prin care descoperim portretul unui slujitor al bisericii: „Eu trăiesc foarte liniștit că mi-am făcut datoria. Am pus piciorul în prag exact atunci când trebuia. Și atunci sunt liniștit. Mor liniștit. Mor fericit. Mi-am făcut datoria față de Biserica noastră, față de poporul nostru, față de Transilvania și față de Dumnezeu”.

Fereastra poeziei Martor pentru gând

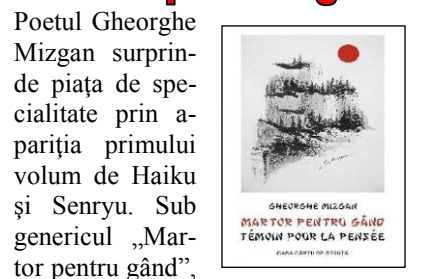

Ștefan Veșcari vine întâmpinarea cititorilor care iubesc literatura cu *Fereastra din spate*, volum apărut la Editura Nico. Cartea e rodul poetic din ultimul an al celui care își dorește în atelierul de creație să șteargă amintirea zilei trecute prin așezarea în versuri. Imagini din diverse colțuri literare pătrund în această lume, bucurându-se de întâlnirea în spațiul cărții: „păpuși de paie / dansând / în frig”.

Atunci când litera devine salvarea, sărmana umbră revine ca un moto al poetului, însoțindu-i pașii: „ceva neștiut / se închide în mine / ars de plecările iernilor / alunec spre marginea / cuibului din piept”. Gândurile sunt așezate în poeziile cu formă modernă, astfel încât întregesc un peisaj: „gândurile mele / gândurile tale / s-au împletit / cu niște vinuri roșii / dulci / pe buze de înger decapitat / de senin”. Ce poate fi mai frumos decât „să dansezi în seri cu lună / cu pași ascunși în tăcere” pe acordurile ritmice ale versurilor, atunci când „cu un tremur de pleoapă / lumina cade / peste somnul florilor”.

Universul lui Ștefan Veșcari este străbătut de imagini captivate, care dau întâlnire diferitor lumi, atunci când „fecioare în alb” așteaptă să „înflorească cireșii”. Atunci când „orașul imaginar s-a închis / zebrele au plecat” salvarea vine din întâlnirea cu cele sfinte: „miros de nuiete / proaspăt tăiate / le adun într-un vas / să le dau lui Dumnezeu”. Până la urmă, sacralitatea cuvântului este cea care dă sens operei, iar poetul nu face altceva decât să înfrumusețeze cotidianul, atunci când „ieșind afară din anotimpuri / îngerii din acvariul spart/ cuvintele / sună ca niște scoici goale”. Peste lumea poeziei „noaptea întinde / membrane de apă”, iar poetul are rolul de a aduce în vers lumina care „picură din cer”. „Aripa bătrânului înger” este vindecată prin cuvinte salvatoare care ies în lume pe „fereastra din spatele casei”.

Volumul a cântărit în fața Comitetului Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud care, pentru meritele sale, l-a primit pe Ștefan Veșcari ca membru cu drepturi depline.

Poetul Gheorghe Mizgan surprinde piața de specialitate prin apariția primului volum de Haiku și Senryu. Sub genericul „Martor pentru gând”, Mizgan aduce la Casa Cărții de Știință vibrații profunde ale neliniștii și năzuinței supreme, așa cum declară-n prefață Victoria Fătu Nalațiu.

Cartea, ediție româno-franceză, traducerea aparținând profesorului Florin Avram, este „gândire / pe valul mării albe / cuvânt din suflet” atunci când pe corzile sensibile ale sufletului „Carul din șură / doar păienjenii la jug / peste bunic flori”.

Cu o tehnică precisă, Haikuul surprinde ipostaze ale vieții, sentimente și imagini care aduc, dincolo de tainele lumii, pacea cuvântului: „Cais înflorit / floricele de pop-corn / gătite-n soare”.

Acest gen liric japonez a pătruns și pe piața românească, în ultimii ani Bistrița fiind prezentă pe podiumul de la festivalurile ce s-au organizat, dar și în antologiile de specialitate.

Gheorghe Mizgan propune întâlnirea prin ochii cuvântului cu o lume a bunătății: „Flori albe de măr / împodobesc privirea / hora în luncă”. Sau „Iubirea cântă / în seara întâlnirii / licuricii de mai”.

Precum „În cuibul din streșină” se aud cântece străbune, așa cum este dat de la Cel de Sus, ca cireșii să înflorească în mai „Timpul vindecă / printre ploile verii / cresc speranțele”. Sau „Din ploi de vară / lacul de acumulare / cerul albastru”.

În iarba de acasă se ascund tainele lumii atunci când „Izvorul fântâniei / nalță cerul stelelor / fânucos”.

În casa cu pridvor, Haikuul japonez și-a făcut loc, astfel încât, pe ochi de rouă: „Cuvinte grele / încremenite pe alb / sufletul sfârâmat”.

Sentimente profunde integrate în aceste poezii cu structură fixă, în care destinul este oglindit de Gheorghe Mizgan „Prin ochii toamnei / dincolo de cunoaștere / infinitul”.

Îi urăm succes pe acest drum pe care a pornit-o în armonia cuvintelor.

MENUȚ MAXIMINIAN

STAREA LITERATURII, SCRIITOR - EDITOR

– La începutul lui august 2012, Asociația „Renașterea Râmniceană” și Editura Rafet au desemnat câștigătorii celei de-a V-a ediții a Festivalului Internațional de Creație Literară „Titel Constantinescu”, în acest context, care au fost concluziile dumneavoastră ca editor?

– Se scrie mult și bine. O tendință către profesionalizarea scrisului printr-o cenzură de către autori a manuscriselor trimise la concurs. În acest an, numărul celor înscrși a fost cu 101% mai mare decât anul trecut, însumând 529 de creații literare, dintre care 31 au primit premii. Cu toate că se scrie mult și bine, interesul pentru cumpărarea/citirea cărți e din ce în ce mai scăzut. Se pare că nici autorii nu se mai citește între ei. Nu înțeleg acest paradox. Toate manuscrisele primite la concurs sunt publicabile, unele dintre ele chiar dacă nu au fost menționate acum, vor face cu siguranță onoare oricărei edituri. Pentru multe dintre ele (manuscrite/cărți) mi-aș fi dorit să le fiu chiar eu editor. Dar, doar autorul hotărăște acest lucru. Aș fi dat mai multe premii, așa în ciuda crizei, **DAR** sunt singur. Am un sac de promisiuni, contracte parafate și semnate pe care orice om normal se bazează când pornește la un drum de asemenea factură. Nimeni, niciunul, nu s-a ținut de cuvânt. Sunt la un pas de a deveni persona non grata în propriul oraș datorită insistențelor mele legitime de a-și onora contractele. Trăiesc un paradox, discutabil, sunt în amăgire, adeseori. **DAR** în ciuda a tot și a toate, eu țin calea mea regală.

– Cum ați gestionat bogatul volum de manuscrise care au ajuns la organizatorii concursului?

– Greu. Foarte greu. E aproape imposibil să fii 100% corect. Din 529 de manuscrise primite, 500 meritau să fie publicate. Nu s-au putut citi manuscrisele în profunzime. Era imposibil să citești 529 de cărți în 60 de zile. Am adoptat metoda „degustării”, așa cum fratele meu dispărut, poetul Dumitru Pricop spunea: „Nu trebuie să bei tot butoiul cu vin să realizezi dacă vinul e bun, e suficient să bei câteva pahare”, așa am procedat și noi, am „de-gustat” pagină cu pagină până în momentul în care am considerat că e suficient. Cum se face

Constantin Marafet, scriitor, directorul Editurii „Rafet” – Râmnicu Sărat, organizatorul Festivalului Internațional de Creație Literară „Titel Constantinescu” din Râmnicu Sărat. Vicepreședinte al Societății Scriitorilor „Octavian Moșescu”, Rm. Sărat; din 1993, membru al Asociației Ziariștilor Români; fondatorul Societății Culturale „Doina” și vicepreședinte (1990), membru APLER.

jurizarea: din momentul primirii manuscrisului primul care-l citește sunt eu, organizatorul. După citire, pun o notă, șterg orice indiciu despre autor și manuscrisul e trimis celorlalți membri ai jurului, care la rândul lor notează lucrarea respectivă. Se face o medie, iar premiile se acordă în funcție de mediile obținute în ordinea descrescătoare. Dar, atenție! toate premiile sunt egale, diferă doar premiul înscris pe diplomă. Întotdeauna m-am asigurat ca din juriu să facă parte scriitori dedicați total literaturii, oameni de mare caracter. Anul acesta președintele juriului a fost poetul Horia Zilber, secondat de scriitorul Adrian Botez, scriitori care nu fac concesii în literatură nimănui.

– După părerea dumneavoastră care sunt tendințele în literatura română actuală, la zi, raportat la rezultatele concursului?

– Literatura a fost și e un fenomen permanent în alertă. Numărul cărților bune și foarte bune crește de la an la an. Am remarcat o revenire la construcții epice cu substanțialitate, tendințe interesante în poezie, critică și eseu. O renunțare voită la ludic și autopersiflare. În roman se construiesc *fabulația și fantasmagoria* într-o îmbinare aproape perfectă. Prevăd în curând romane profunde precum *The Old Man and the Sea* (Ernest Hemingway) ori *Il nome della rosa* (Umberto Eco). La poezie însă va trebui să mai așteptăm. Se scrie multă critică de întâmpinare și e foarte bine, lipsește în schimb critica de *direcție*.

– Ce au în comun autorii premiați, ca oameni, scriitori, ca iubitori de cultură?

– Valoarea literară. Au primit premii academicieni, profesori universitari dar și elevi de liceu.

– Care sunt temele principale ale eseurilor premiate, există o evidentă obsesie legată de starea socială actuală?

– Temele principale abordate au fost despre sensul vieții, teme ce țin de filosofie. Suntem departe de eseu literar „Pseudokynegeticos” al lui Alexandru Odobescu sau de eseu filosofic al lui Emil Cioran „Pe culmile disperării”.

– Cum asigurați marketingul operei premiate, e o etapă interesantă în viața unui volum? Există critici lite-rari disponibili, iubitori de literatură sau alți scriitori interesați să dea cu-loare operelor premiate? Ați primit solicitări, telefoane, legat de cărțile premiate?

– Cărțile premiate își asigură singure marketingul. Cum?! Prin valoarea lor literară. Imediat după terminarea festi-valului, la o zi, două, au apărut cro-nici de întâmpinare în diferite reviste, ziare și pe bloguri. Continuă să se scrie despre ele. Zilnic primesc telefoane. Cronici pozitive. Dovadă că juriul și-a făcut treaba. O carte bună își urmează destinul indiferent de poziția criticilor. Aștept reacția cititorilor, care pentru mine este cea mai importantă.

– Care este atitudinea autorităților locale privind fenomenul literar de la Râmnicu Sărat față de acest concurs tradițional, necesar în România și nu numai?

– Nu mă lamentez. Sper să fiu înțeles corect. Adevărul spuselor mele mi-au creat întotdeauna probleme. Însăși faptul că există a fost o problemă pentru autoritățile locale trecute și o problemă și mai mare pentru cele prezente. Nu sunt afiliat/înregimentat politic de niciun partid și nici nu voi fi în această viață sau în cele viitoare. Motiv pentru care autoritățile locale au o atitudine de respingerea a mea ca om și o mare nepăsare față de acest festival. Toate regimurile au avut oamenii lor, înțeleg, eu sunt doar omul cărții și al scrisului. Când autoritățile locale vor înțelege acest lucru, Râmnicu Sărat va deveni capitala mondială a culturii, chiar și pentru o zi.

CONSTANTIN STANCU

Septembrie 2012

Rugăciune la izvor

Ca o căprioară însetată
fugind
spre ape liniștite
te-am întâlnit
și-oricât aș vrea să mint
nu pot ascunde-n grabă
nările uimite.

Amușinau deriva
izvoarelor ce curg
precum durerile din viață,
izvoare de parfum, amurg
oprit în ochiul care va
alătura
în inimi dor și teamă
față-n față

un timp nedefinit –
o clipă și un loc,
o întâlnire.
Am alergat către soroc

și Lui i-am mulțumit
nu pentru apă
nici pentru vise, ci pentru că
te-am întâlnit.

Și pentru că azi sunt
o parte din existența ta
pe care-n nări o simt
fiind
nerăbdătoare – căprioara
altui timp
pe-acest pământ.

Și-aș vrea
în ăst amurg să știu
lumina de ce arde
cometă între noi și cade
spre ape liniștite
ce le tânjesc, un spirit viu
ce împlinește ruga mea. Nu-i vrajă de
amurg:
e zâmbet, căutare
în insula pierdută în eter

fără-nctare
izvoarelor ce curg
învăluită de-un mister.

Semn

Când omul își reneagă vatra,
în prag neînchinându-se de fel
e semn că îți reneagă templul
și-altarul care l-a clădit pe el.

CARMEN PALLADA

Pe scriitor eu îl văd ca pe un călător în timp

Pe scriitor eu îl văd ca pe un călător în timp. El vine în lumea noastră, își scrie sentimentele ce-l bânuie și viziunea

ce o are, în care noi ne regăsim mai mult sau mai puțin, și apoi pleacă prin cărți în alte lumi și timpuri să-și probeze, în alte condiții, spusele, adică scrisurile. Cartea este vehicul ce călătorește prin generații de cititori, mai arzându-se și micșorându-se, mai luminându-se sau mărindu-se. De aceea, acesteia, indiferent de gen abordat, eu îi așez la picioare covoare roșii și o primire, demnă doar de capete încoronate. Căci ce e cartea dacă nu o întâlnire de gradul trei cu un cap încoronat cu idei, scriitorul. Deși aș putea spune și ce e cartea în format electronic dacă nu o întâlnire de gradul trei cu un cap încoronat cu idei, scriitorul, nu spun asta. Sunt un conservator care, deși e conștient de terenul câștigat de acest suport informativ și viitorul său, țin cartea, ca artefact, mult mai aproape de inimă. Sunt cărți cu semnătura scriitorului, cărți pe care scriitorii mi le-au dat cu dedicație și pe care le-am atins. Cărțile în format electronic nu mă emoționează deloc. Atingerea virtuală...!?!??? Fix nimic. Sau aproape fix nimic!

Am primit, de curând, de la scriitorul Nicolae Băciuț, o carte care și-a pornit călătoria în aceste zile, de la Tg. Mureș, de la Editura Nico. Și-a pornit-o însă *Înapoi în viitor*, după cum îi e și titlul. Și de ce nu, dacă am admite liniaritatea timpului. Perseverent unor principii solide de conduită, inclusiv cea de conduită literară, culturală, în general, autorul vede trecutul așezat literar, ca premisă a viitorului. Acesta-n condițiile în care prezentul este neconvingător, tributar așezării corecte a valorilor, tributar organizării corecte a ierarhiilor.

Manelizarea, noua cultură a inculturii, și-a arătat meandrele și în cultura scrisă, unde versuri de doi lei sunt așezate în manuale, mai mult de nedumerire, decât de clarificare, unde e o perpetuă luptă surdă între democrați, liberali și... alte lemne.

Sila este starea ce mă învăluie și, credeți-mă, încerc să nu mă înec în silă, așa cum se îneacă în apă unul ce nu știe înota. Pentru fluidul numit apă sunt tehnici de înotat, instructori și profesori de înot. Dar ieșirea din silă, cine te învață? Politicieni, cu zeci de milioane de euro în cont, cu sute de contracte oneroase cu statul, propagă pompiestic, cu „ură

partinică” politica partidului „său” care-i nivelează calea spre hoții și matrapazlăcuri. Au fost și probabil sunt puțini, foarte puțini, politicieni ce mai țin lângă inimă adevărul și mândria de-a fi români, înainte de a fi parlamentari. Eu am cunoscut doi – poate mai sunt și alții – Adrian Păunescu și Lazăr Lădariu. Însă aceștia nu mai sunt pe scena politică, iar unul dintre ei nici pe scena vieții. Au fost excluși – unul cu o lege curioasă unde intră în parlament cel de pe locul 3, în defavoarea celui de pe locul întâi. Adrian Păunescu, iar cel de-al doilea fiindcă nu s-a complăcut în sforării și jocuri de culise. Amândoi, aproape ca nimeni alții, au ținut cu poporul... să nu rătăcească. Restul? Au rătăcit de mult și nu mai aud durerile „talpei țării”.

Nu mai vreau nici politică cu unu, nici cu trei trandafiri, nici cu portocaliu, nici cu săgeți, nici cu ochi, nici cu tulipani. Vreau o altă clasă politică și alte partide. Clasa politică e compromisă aproape la unison. Ce adevărat sună un cântec: „Vin ai noștri, pleacă ai noștri, noi rămânem tot ca proștii, ăia hoți, ăștia hoți, mama lor la toți”.

Sunt scriitor român „național cu fața spre universalitate” și nu-mi este indiferentă țara și cine o conduce. Voi merge la vot să-mi fac datoria de cetățean și să-mi liniștesc conștiința, să-i dau argumente că sunt un om responsabil, cu drepturi și obligații față de societate. Voi merge la vot, neapărat voi merge. De fiecare dată! Să votez, ce? Să votez alte minciuni și alți mincinoși, să votez liste, să votez interese personale ascunse ipocrit în spatele binelui pentru cei mulți, să votez alianțe într-ale furtului și ticăloșiei. Oare, trebuie neapărat să mă îmbăt ca să întreb caragialesc: „Eu cu cine votez?” Cum să-mi anesteziez simțurile să nu văd mizeria din jurul meu și în același timp „pe mine să mă redau mie”. Știe cineva răspunsul?

RĂZVAN DUCAN

ARTA ÎNGHIȚITULUI ÎN SEC ÎN FAȚA UNEI PAGINI DE CARTE

(IV)

...scriitorii ăștia tineri, alde Cărtărescu și alții,
nu prea știu să mănânce. ăștia-s scriitori de McDonald's.
(Mircea Dinescu)

Îl contrazice și nu prea **Mircea Cărtărescu** pe tizul mai bătrân și, oricum, mai priceput în ale cuhniei (mai ales de când se făcu boier, cu moșie, conac și toate cele!). În a sa *epopee dă fistic și dă halva*, Cărtărescu se folosește de aromele gastronomiei orientale, dar, mai abitur, se lasă îmbătat de sonoritățile cuvintelor (*Levantul*). Să ne amintim! Iaurta îl poștește pe Manoil la masa pregătită de harapul Idolon, *un cap d'operă de cină, margaritas ante porcous*: sub maioneza străvezie și-nspumată, se zăresc icre de chefal, marinată de stavrid, crapi umpluți cu stafizi și ornați cu lămâie de Messina, purceluși umpluți cu-alune și împănați cu piper și-enibaharuri, înconjurați de chifteluțe cu mărar și hasmațuki, țelină, ghiudeni, trandafiri, ridiche în felii alb-roz, cu sare (care ajută vinul să se ducă pe înghițitoare!), cozonacii grei cu nucă și cu mac, melcii fierți pe frunză de lăptucă, brânză de burduf cu chimen ... însoțită de ceapă, halva, ananași și strugari, portocale și gref, vrafuri de clătite rumenite... umplute cu migdale, lisă și rodozohar, sarailia pe care tâlharii o înfulecă precum mămăliga, și, evident, nu lipsesc măslinile, eterogene produse culinare alături de care se rânduiesc butelcile cu vin de Chios, de Madera, de Bordo. În piața din Giurgiu, negustorii orientali vând braga bun! Susan! Șerbeturi!... rahatul cu fistic, sarailia dă dâncare mierea curge, zahăr candel și smochine, oltenii duc în cobilițe lapte acru, bulzi de unt; nu lipsesc nici icre moi... La ospățul mareț al lui Vodă, dregătorii rup dânc fripture, printre pahare, ananași al căror rost rămâne necunoscut, sub greutatea purceilor sen-covoiesc farfuriile dă smalț și aur... La un ospăț al zădărniceii (*Ce-i Puterea decât ceață, ce-i Mărirea decât coajă*), boierii în hăinuri scumpe, dar cu înfățișare ca de abur, înfulecă tave cu fripturi, banane în ciorchini, măslini și bragă, / Grele cupe cu cotnaruri, cozonaci cu coji dă zahăr... Evident, din gastronomia levantină nu putea lipsi cafeaua, ochi lichid dă hetairă, oglindă neagră de din care iese versul și căreia i se închină o adevărată odă: Oh, licoare sfântă, sfântă / Cari cu degetele-i brune nervii lăncezi și-i frământă, / Cari inspirațiunea și-o atinge cu-a sa geană... Cu toată bogăția bucatelor, se simte agresiunea livrescului – nu ni-l putem imagina pe autor amestecând sosurile în largi ceane ori învărtind de zor berbecul în proțap. Nici măcar înghițind în sec...

O geneză gastronomică, măiastru dirijată de starețul mănăstirii în cinstea unui protopop, este redată de Vasile

Voiculescu în *Chef la mănăstire*. Pare a fi Geneza dintr-o Biblie a bucătarilor. „Facerea” voiculesciană începe duminică. Se pornește precaut, se tatonează, cu prudență și interes, vin mai întâi gustările care să deschidă adevărata poftă de mâncare: ...cașcaval, ouă fierte tăiate felii, șunculiță afumată, frunzulițe de pastramă de ied, bulzuri de brânză, gogoloaie de unt proaspăt, un ghiuden cu mirodenii, cârnat trandafir... toate udate cu țuică făcută din livezile sfintei mănăstiri. Ei, tocmai udatul ăsta garantează farmecul a ceea ce va urma!

Apoi mesenii sunt supuși unui ospăț cu probă din bucatele care se pregăteau sus: sarmale de porc cu varză, mușchiuleț de purcel scos de la saramură și fript pe grătar, cârnați așijderea fragezi ca roua și o mămăliguță grozavă, nici prea pripită, nici prea vârtoasă...

În ziua cea dintâi, masa adevărată este a porcului: Ciorbă de perișoare, sarmale, mușchiuleț și costițe fripte, purcel la tavă pe varză călită și cartofi prăjiți, chifteluțe mici și pârjoale late cât palma, cârnați sfârâitori... Mâncărurile sunt stropite cu cinci feluri de vinuri mari,

sorbite din pahare adânci de cleștar, iar cafeaua fumegătoare este înfățișată din ce în ce mai des...Că, de!! cinci feluri de... nu-i de glumă!

Ziua a doua, luni, este a păsării. Se pune gând rău găștelor îndopate, curcanului, de departe cel mai fâlos (să-i torni două cești de rom pe gât), puilor, picherelor, claponilor, porumbeilor pentru ciulama. ...Toată ziua de luni ospățul s-a

desfășurat sub zodia orățăniilor în fel și chip de ciorbe și sosuri și zeci de soiuri de fripturi pe cartofi, pe varză, în frigări, la tavă, la cuptor, rasoale cu mujdei, ficatei prăjiți, pipotele, oușoare bărbătești de cocoș, piept de clapon. Se dovedește că sfinții călugări sunt nu doar buni bucătari, ci și fini cunoscători ai artei combinării vinului cu felurile de mâncare: S-au schimbat cu acest prilej și vinurile, mai ușoare și mai sprintene de această dată! Carnea de porc cere băuturi mai aspre, mai spirtoase, cu tărie și cu vechime, ca să topească multa ei grăsime; la păsări se cuvin vinuri mai sprințare, ariplate, profir care să spumeze, alb, din care să urce ca din apele minerale bobite înțepătoare și cel mult un rubiniu mai așezat și mai cuminte pentru fripturi grase și alivenci, baclavale și sarailii. Ceea ce s-a și împlinit întocmai. Vreo trei soiuri de alb, vreo două de galben ca chihlimbarul și un roșu-aprins, cu ușor gust de busuioc, se proptiră în carafele mari, pe masă... Cum și unde s-au proptit beneficiarii unui asemenea ospăț, ei!, nu e greu de imaginat!...

Ziua a treia, marți, va fi ziua peștelui – a racilor, a icrelor, a scoicilor, a melcilor. De data asta, pregătirile capătă proporții cosmice. Asistăm la o adevărată mișcare a universului implicat în acest chin al facerii: Heleșteiele mănăstirii, prefirate cu năvoade, vărsaseră la lumină și trimiseseră la masă ca într-o minune, gata fierți și fripți→

RODICA LĂZĂRESCU

(căci altfel când avușese timp părintele bucătar să-i gătească?), somni bulbucați, crapi bortoși, știuci zvelte, mrene aurii, plătimi turtite, lini cu pielea de șarpe, caracudă, țipari, scoici, raci în tot soiul de gustări și înfățișări, ciorbe, plachii, marinate, rasoale, pe varză, umpluți cu stafide, cu ceapă, cu nuci, scordolele și pilaf de gături de raci, ghiveciuri la tavă, cu untdelemn grecesc, cu măsline de Volo, clăbuci de icre, stive de raci roșii... Vor mai fi aduși țării, care chiar acolo fură pârpalii, amestecați cu oțet, untdelemn și pătrunjel, precum și câteva smocuri ... de păstrăvi.

Chiar și oamenii care participă la „facere” sunt ieșiți din comun, pe măsura forțelor naturale: *Trebuie un risipitor să toarne untdelemn și un nebun să... bată icrele.*

Se petrece, și în această zi, o reșezare, o modelare, o schimbare a vinurilor, care să rezoneze cu peștele. Deci (...) *întâi cu un vin nițel mai acriu, ca să taie izul greu de măr și baltă, și pe urmă cu altele mai vârtoase, vinuri răspicate, cu fund, de coniac și adânc de cotnăraș, în care peștii să nu mai înoate ca în apă, ci să se mistuie îndată. La așa cotnăraș, așa odihnă!*

Pentru ziua a patra, miercuri, *s-a poruncit mielul, mielul în cele trei ipostaze ale lui, miel fraged de lapte, oaie și berbec, fie întreg, fie bătut, adică batal, cu toate anexele lor, de la creier, uger, căpățână, până la fudulii, plăcintă de gichir, ce se mai cheamă și drob, borșuri răcoritoare, stufaturi, mâncare de tarhon, măruntaie la frigare încununată cu măștișoare întoarse pe dos și spălate în zece ape.*

Începutul trebuia să-l facă niscaiva *gustări introductive: rinichi fripiți, creieri prăjiți, limbi rasol, momițe și alte ghinduri în sos de vin, ochi de miel rasol cu hrean, ... fudulii trușase...* Vă rog să rețineți: *creier, căpățână și... fudulii trușase!* La asemenea bunătăți, nelipsite de pe masă ar fi fost *toate salatele potrivite: păpădie, unțior, năsturași, creson, ceapă și usturoi verde, spanac, cu osebire lăptuci răsfățate în zarzavageria mănăstirii, iar la urmă clătite cu dulceață de vișine și gogoși, plăcinte învărtite și poale-n brâu.*

Și, cum orice facere nu-i ușoară, o mare bătaie de cap o reprezintă *alegerea vinurilor, căci mielul cere unul, berbecul altul, oaia cu izul ei de seu vrea bătută aparte, cam ca a porcului, la ciorbe s-ar cuveni vinațuri înclinând spre cele ale peștelui.* Ei, cum te descurci?!...

Întrebarea care rămâne este dacă asistăm la o „sacralizare” a mâncării sau o „desacralizare” a spațiului mănăstiresc. Cititorul fusese deja avertizat că botezul, nunta, praznicul și nenumăratele hramuri, conform tradiției, nu sunt altceva decât prilej de *petreceri și zaiafeturi.* Și parcă asta ține să și dovedescă autorul!

***

Simple sau sofisticate, bucatele îndeplinesc, în literatura română, o mulțime de roluri, de funcții, începând cu cea primordială – hrană indispensabilă vieții. Uneori, reprezintă visul – niciodată împlinit – al omului sărac și flămând, alteori este mod de socializare, mijloc de etalare a bogăției, prilej de filosofare, cale de înaintare pe scara socială, condiție *sine qua non* a unei intrări ritualice în lumea poveștilor, prilej de desfătare a simțurilor, bucuria de a simți că trăiești, modalitate de a cunoaște oameni și locuri, mod de a păstra echilibrul naturii (*Dacă nu-i mâncăm noi pe pești, ajung să ne mănânce ei pe noi... Țara de dincolo de negură*), dar și ofrandă, medicament,

Glîga Maestro "Master I" Violin

ajungând chiar armă de luptă... lingvistică (să ne amintim modalitatea inedită de combatere a exagerărilor latiniștilor, celebrul *Prandiulu academicu* pus la cale de Odobescu!) ori... procedeu postmodern!

Oricum am gândi lucrurile, indiferent de motivație (senzitivă, gnoseologică, etică sau estetică), *gastronomia*, mai mult sau mai puțin rafinată, face parte din viața noastră – ea ne oferă repaus sau prilej de reflecție, când ne bat necazurile, reprezintă punctul de vârf al unei zile faste ori motiv de adâncă satisfacție când postmodernii – veșnic inspirați – descoperă lucruri ce s-au mai descoperit de-atâtea ori în ultimele 200 de ani! Din toate aceste motive, eu vă propun să organizăm... un chiolhan pe cinst!

GÂNDURI DE LA MARGINEA LUMII

Am văzut oameni fericiți și triști. Priveam prin ei și le admiram, ca pe-o putreziciune născută din pudoarea sufletului, templul indiferenței. Ce rost ar mai avea milostivirea? Mă aflu în milă și le mângâi orgoliile ca pe-o călugăriță ce se supune emoțiilor, ca unei pietre ce refuză Biserica. E numai deșert... În cutia aceea de lut prin care furtunile de nisip dansează molatec nemaigăsind nicio oază. Nici instinctele nu mai sună în catedrala copiilor din flori. Ce ar putea fi trupul fără suflet? Un obiect sunând a gol printre genunchii unui Dumnezeu decadent. Este acesta un motiv ca unul din noi să iubească pe furis?

***

La început, am gândit lucrurile alcătuiind propoziții pline de interjecții. A fost primul act de cunoaștere, o sumă de deveniri pline de osteneala inocențelor perceptive. Apoi, cu tonalitatea plângărească a judecăților, am încheiat un proces-verbal, spre a da știre înclinației despre infidelitatea contagioasă a limbajului, înflorind sterilitatea buzelor plecate fără rost să protesteze împotriva plictisului metafizic.

Și am rămas măsură a tuturor lucrurilor, excitându-ne silabele la orice descompunere a voinței – cu care umplem golul tragediei înnobilate de strâmbăturile Cerului.

GEORGE BACIU

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII METAMORFOZE ARHETIPALE ÎN IMAGINARUL TRADIȚIONAL

(VI)

IV. AERUL

Simbol al elevației spirituale și liant gnoseologic dintre pământ și cer, **aerul** reprezintă forța activă care pune în mișcare universul creației. Semnificând starea procesuală a materiei, pulsionile lăuntrice, dar și desăvârșirea sufletului care se ipostaziază în lumea cognoscibilă, perceptibilă, **aerul** convertește starea latentă a formelor exterioare la devenire.

În mitologia românească, **aerul** a fost asociat cu vântul, cu pomul vieții sau cu pasărea, elemente care fac posibilă continua relaționare dintre planul cosmic și planul terestru.

În mentalitatea țaranului român, **aerul**, *stricto sensu*, reprezintă o pânză sfințită care înfățișează chipul lui Isus Hristos și care este așezată în mijlocul bisericii, în Vinerea Mare. După scoaterea „aerului”, în unele părți din Bucovina, toți oamenii trebuie să treacă pe sub această iconă de pânză pentru a fi sănătoși. Lumânarea de la aer se folosește și la Înviere, apoi, se merge acasă cu lumânarea aprinsă: „Iar dacă au ajuns acasă, fără ca lumânarea să se fi stins vreodată, înconjură de trei ori casa cu dânsa, fac apoi cruce cu dânsa pe pereți, precum și în cele patru părți ale casei, pentru ca să fie locuința respectivă ferită de foc, de trăsnet și de boli. Lumânarea de la aer, care a fost aprinsă la Înviere, e foarte bine ca să se stingă și să se aprindă când e ploaie grozavă cu piatră, fulgere și trăsnete, pentru că are darul de a alunga pe Dracul.”⁵⁰

Metamorfoză a aerului, copacul, ca *axis mundi*, măsoară timpul tradițional, simbolizând, astfel, un întreg universal, desăvârșirea temporală reprezentată de eterna reîntoarcere a anotimpurilor. În cimiliturile românilor, anul este reprezentat sub forma unui copac care adăpostește anotimpurile, lunile, săptămânile și zilele omului arhaic: „Am un copaci cu douăsprezece ramuri, în fiecare ramură câte patru cuiburi și în fiecare cuib șapte ouă; Am un copaci cu douăsprezece stâlpari, în toată stâlparea patru crengi, în toată creanga un cuib, în tot cuibul, șapte ouă, în tot oul douăzeci și patru gălbenușuri; Am un copaci cu douăsprezece ramuri, în fiecare ramură câte patru cuiburi, în fiecare cuib câte șapte ouă, în fiecare ou câte douăzeci și patru de pui.”⁵¹

Anul este „norocit”, încă de la început, în prima zi de An Nou, de ramurile de pomi fructiferi, sub formă de sorcovă – de obicei, meri și peri: „Sorcovă / Vesela, / Peste vară / Primăvară, / Să-nfloriți, / Să mărgăriți: / Ca un măr, / Ca un păr, / Ca un fir / De trandafir; / Tare ca piatra,

/ Iute ca săgeata; / Tare ca fierul, / Iute ca oțelul. / La anul / Și la mulți ani!”⁵²

În trecut, femeile se duceau, în dimineața zilei de Sfântul Andrei, în grădină, luau rămurele de meri, peri, trandafiri, vișini, zarzări sau gutui, le legau în mănunchiuri de câte trei și le ofereau celor de casă. Până la Anul Nou, fiecare avea grijă ca rămurelele lui să înflorească; le puneau într-un vas cu apă și schimbau apa zilnic. Se credea că cel căruia îi înfloreau rămurelele sau făcea muguri era mai norocos.⁵³

Ramurile de salcie, sfințite în Duminica Floriilor, se utilizează la binecuvântarea gospodăriei, atingându-se cu acești „mâțășori” animalele și oamenii casei. „Mâțășorii” se păstrează cu sfințenie, după icoane sau deasupra ușii, sub streșină, și se folosesc în caz de boală, de grindină sau de zloată mare.⁵⁴ Tot pentru norocul casei, în unele părți din Banat și Transilvania – mai puțin în Bucovina – se pune, în fața casei, la poartă, de Armindenii (1 mai), o ramură verde de fag, de stejar sau de salcie sau se plantează așa-numitul „pom de mai”. „Pomul de mai” sau „Armindenul” se lasă în fața casei până cade de la sine sau până ce se macină grâul nou. Atunci se taie și se face focul la care se coace prima pâine din acel an, aducătoare de noroc.⁵⁵ La englezi, dansul circular, în jurul „pomului de mai”, vopsit în roșu și alb și împodobit cu steaguri și flori, simboliza un străvechi rit de fertilitate.⁵⁶ În mentalitatea europeană, „pomul de mai” exprimă actul primordial al regenerării cosmice, reprezentarea vie a axei cosmice.⁵⁷

O altă reprezentare a pomului vieții este teiul de Rusalii, care împodobește porțile gospodăriilor de Duminica Mare. Acest tei se păstrează, ca și mâțășorii de la Florii, și este bun de leac împotriva unor boli sau apără casa de grindină, dacă se pune pe foc atunci când este zloată mare.⁵⁸

Întemeierea mitică a comunității tradiționale avea loc în urma unui ritual de consacrare a „centrului”, fiind marcat de „stâlpul cosmic” care încadra satul în universal, dobândind, astfel, valențe sacre. Acest stâlp cosmic avea rol apotropaic și desăvârșea satul arhaic.⁵⁹

LUMINIȚA ȚĂRAN

⁵² Ibidem, p. 119.

⁵³ Ibidem, p. 118.

⁵⁴ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români, II*, Ed. cit., pp. 86-88.

⁵⁵ Ibidem, p. 315.

⁵⁶ v. *Lumi fascinante, lumi uimitoare, O călătorie prin cele mai interesante locuri de pe pământ*, traducere Sanda Aronescu, Editura Reader's Digest, 2007, p. 255.

⁵⁷ *Fêtes et croyances populaires en Europe, Au fil des saisons*, Édition BORDAS, 1994, pp. 134-135.

⁵⁸ Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, Ed. cit., p. 21.

⁵⁹ v. Nicolae Cojocaru, Op. cit., p. 67.

⁵⁰ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români, II*, Ed. cit., p. 116.

⁵¹ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români, I*, Ed. cit., p. 72.

Convorbiri duhovnicești

cu Î.P.S. Arhiepiscop Ioan Selejan
al Episcopiei Covasnei și Harghitei

„Unul din mesajele care vor rămâne peste veacuri, lăsate de Hristos în lume și nouă, este acesta: nu vă temeți!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, am participat și eu la sfânta liturghie arhierescă pe care ați săvârșit-o în localitatea Micfalău, județul Covasna, cu ocazia împlinirii a 110 ani de la sfințirea bisericii. Ați spus, la sfârșitul predicii, că i-ați pomenit la sfânta liturghie pe toți preoții și cântăreții care au cântat în acea sfântă biserică, pe epitropi, pe consilieri, pe toți credincioșii care astăzi sunt în cimitirul din jurul bisericii, pe toți cei care au murit nevinovați pe front. Cu acea ocazie, ați acordat o distincție onorifică bisericească preotului Gheorghe, care de unsprezece ani, cu familia lui, trăiește în acel sat în pace cu toți localnicii. Sfânta Evanghelie din acea zi de duminică a fost despre **vindecarea fiicei lui Iair**. Vă rog, Înaltpreasfinția Voastră, să ne vorbiți despre această pericopă evanghelică.

Î.P.S. Ioan: Așa cum Iair, mai marele sinagogii din Capernaum, care avea o singură fiică de 12 ani și era bolnavă pe moarte, L-a chemat pe Hristos în casa lui să-i vindece copila, tot așa cum, în urmă cu peste o sută de ani, părinții credincioșilor din Micfalău L-au chemat pe Hristos acolo, în biserica lor, ca să-i vindece și pe ei. Dar nu este vorba de o simplă vindecare trupească, ci L-au chemat pe Hristos să le vindece sufletul și trupul, însă nu este o vindecare oarecare, temporară, ci o vindecare care să-i ducă în Împărăția lui Dumnezeu. Pentru aceea au zidit strămoșii creștinilor ortodocși din Micfalău acea biserică, ca să-L cheme pe Hristos, ca să-i ducă pe toți, cei ce viețuiau acolo, la El, în Împărăția lui Dumnezeu. Iată acei strămoși au luat chipul lui Iair, care avea o fiică bolnavă. Ei erau conștienți că toți suntem bolnavi din cauza păcatului. **Atât de grea e boala**

Sf. Liturghie Arhierescă la Mănăstirea Izvorul Mureșului

păcatului, că nimeni nu scapă de ea, ca să nu moară. Dacă pentru celelalte boli din lumea aceasta a rânduit Dumnezeu medici care ne mai ridică din bolile noastre trupești, din boala păcatului o singură persoană din Univers poate să ne vindece – Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care pentru aceasta a venit în lume să ne vindece de boala păcatului, să nu murim niciodată și să rămânem așa cum ne-a făcut Dumnezeu dintru început, ca îngerii nemuritori, pentru că așa l-a creat Dumnezeu pe om. Între om și firul de iarbă, Dumnezeu a făcut și face deosebire.

L.C.: Sfântul Apostol și Evanghelist Luca mărturisește despre acea vindecare despre care spunem astăzi că a fost miraculoasă (Luca 8, 41-56).

Î.P.S. Ioan: Sfântul Apostol Luca care însemnează această Sfântă Evanghelie știți că era de profesie medic și a scris despre toate vindecările pe care le-a auzit și pe care le-a putut consemna, pentru că el știa cât de greu se poate vindeca un om, de aceea atunci când vedea și auzea că Hristos a vindecat pe cineva, într-o localitate, era foarte bucuros întru inima sa și a scris să rămână mărturie și pentru noi, cei de astăzi, ce bine și cât bine a făcut, când a venit în lume, Dumnezeu omului.

Iată, ne spune Sfântul Luca precum că intrând Mântuitorul în Cetatea Capernaumului, mai-marele sinagogii de acolo, Iair, l-a căzut în genunchi lui Iisus și L-a rugat să vină să-i vindece fiica aflată pe moarte. Ce învățăm de aici, din acest prim verset? Iair era mai-marele sinagogii, deci avea o funcție, oarecum,

religioasă mult mai mare decât Hristos. Era mai-marele sinagogii! Hristos n-a fost niciodată declarat mai-marele vreunei sinagogii. Totuși, în necazul lui, **auzind căte minuni a făcut Hristos, îi cade în genunchi și-L roagă să vină să-i vindece copila**. Ce învățăm de aici?

L.C.: Adică să ne rugăm și noi în genunchi.

Î.P.S. Ioan: Da, învățăm cum trebuie să se roage omul, în genunchi. **Înainte lui Hristos, noi trebuie să stăm cu umilință, adică în genunchi și cu inima zdrobită**, cum era acest părinte care avea o singură fiică de 12 ani. Iair avea și inima zdrobită și genunchii plecați în pulberea pământului. Să vedem dacă această rugăciune, făcută din genunchi și cu zdrobire de inimă, a fost primită de Hristos, dacă a avut vreun efect. Și atunci, văzând și ascultând rugăminta lui, Mântuitorul îi spune lui Iair: „Nu te teme!” Ce a vrut oare să spună Hristos când i-a spus lui Iair „nu te teme”? De ce să nu se teamă? Adică **a vrut să-i spună ce ne spune și nouă astăzi: Nu vă temeți de moarte!** Iair se temea că fiica lui va muri. Dar îi spune lui direct „nu te teme!”, adică, Iair, nu te teme de moarte, pentru că vei vedea, într-o zi, că eu voi birui moartea. După acest scurt dialog, Mântuitorul, înconjurat de mulțime, se întâlnește cu o femeie care avea scurgere de sânge de 12 ani. Ea, auzind de Hristos, că a sosit în cetate, a venit și s-a atins de poala Lui și s-a vindecat. Hristos atunci îi întreabă pe apostoli: cine s-a atins de Mine? Sfântul Petru îi spune: Doamne, mulțimile te împulzesc!, adică nu vezi câtă lume este, cum să știm noi cine s-a atins de Tine?! Și atunci Hristos spune: s-a atins cineva, pentru că am simțit că a ieșit din mine o putere. Și atunci biata femeie, vindecată fiind de acum, a mărturisit tuturor și lui Iisus că ea s-a atins de poala hainei Lui, că a simțit intrând într-înșea o putere și este, de acum, sănătoasă. Așa a mărturisit tuturor.

Între timp, vine cineva de la casa lui Iair și-i spune: nu-L mai supăra pe Învățătorul, nu-L mai supăra pe Iisus, nu-L mai necăji, nu-L mai chema să vină acasă, căci →

LUMINIȚA CORNEA

fiica ta a murit, adică degeaba îl mai chemi, c-a murit. Și iarăși auzind, Hristos îi spune: **nu te teme!** Și S-a dus în casa lui Iair și a luat cu sine pe Petru, pe Iacob și pe Ioan și pe părinții fetei și i-a poruncit copiilor: Copilă, ridică-te! Scoală-te! Și s-a ridicat copila, înviind-o din morți.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să insistați asupra verbului „nu te teme” și eventual să ne spuneți de cine sau de ce să nu se teamă un credincios. Ce mesaj are această pericopă evanghelică?

Î.P.S. Ioan: Atunci când Hristos i-a spus lui Iair „nu te teme”, ne spune același lucru și nouă astăzi. Dacă Hristos ar fi venit astăzi la noi, ne-ar spune: nu vă temeți! De ce să nu ne temem? De moarte. Îi este cuiva teamă de moarte? Să nu vă mai fie, pentru că prin acest „nu vă temeți” Hristos vroia să anticipeze biruința pe care o va avea El asupra morții, când va învia, după ce a fost răstignit pe cruce și îngropat. Este preludiu la Înviere. De aceea, **unul din mesajele care vor rămâne peste veacuri, lăsate de Hristos în lume și nouă, este acesta: nu vă temeți!** Și vă spun și eu: nu vă temeți! Nu vă temeți nici chiar de aceia care ar putea să vă curme firul vieții acesteia, pentru că sufletul nu vi-l poate lua.

De aceea bisericile sunt pline de sfinți, pictate cu sfinți, iar mulți dintre ei sunt martiri. Cineva le-a luat viața aceasta pământească, dar n-a putut să le-o ia pe cea cerească, viața veșnică. Aceasta pentru că, prin Hristos, noi trebuie să vedem că nu moartea este ultima etapă, ultima clipă a vieții noastre, și că nu moartea trage cu lopata cortina la sfârșitul acestui act al vieții noastre, ci, prin mormânt, omul trece în viața de veci.

Nu moartea este veșnică, ci viața este veșnică. **Dumnezeu n-a creat moartea, ci Dumnezeu a creat și ne-a creat viața veșnică.**

Orice om, că s-a născut acum o mie de ani sau astăzi, sau se va naște mâine, intră în viața veșnică, nu în moarte. Toate mormintele se vor deschide într-o zi și veți vedea părinții, frații, surorile, soțiile ș.a.m.d. ridicându-se la ceruri, când va veni a doua oară Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

L.C.: Cele două minuni sunt consemnate de Sfântul Luca una

după alta. De ce? Trebuie să fie mai multe înțelesuri aici. Vă rog să insistați asupra lor.

Î.P.S. Ioan: Cele două minuni săvârșite de Hristos și înfățișate în această pericopă evanghelică sunt vindecarea acelei femei și învierea fiicei lui Iair.

Deci cum s-a vindecat acea femeie cu scurgere de sânge de doisprezece ani? Prin ce s-a vindecat ea? Vindecarea, scriem ca la școală, ca într-o ecuație duhovnicească, egal cu credință, plus puterea lui Dumnezeu. Deci **cine dorește să se vindece de orice boală ar avea pe acest pământ să creadă, să ceară ajutorul lui Dumnezeu.** Iată, fiica lui Iair era moartă. Cum se poate un om învia? Prin credință, prin rugăciune și prin puterea lui Dumnezeu.

Așa cum a venit Mântuitorul în casa lui Iair și i-a spus fiicei lui: Copilă, scoală-te, ridică-te, tot așa să fiți încredințați că, la fiecare cruce din cimitir, va veni Hristos și ne va chema pe fiecare pe nume din adâncul gropii noastre. Nu numai rugăciunea și tânguirea lui Iair ascultă Hristos, ci toate rugăciunile de pe pământ. De aceea să fiți cu inima încredințată că Hristos va veni într-o zi și în cimitirul bisericii din Micfalău, cum am spus atunci, și va citi de pe cruce numele fiecăruia. Va striga pe nume: Vasile, scoală-te; Dumitru, scoală-te; Marie, scoală-te; pe fiecare îl va ridica așa cum a ridicat-o pe această fiică a lui Iair, cum a ridicat pe fiul văduvei din Nain, cum a ridicat pe Lazăr, prietenul Său.

De aceea, **unul din mesajele acestei Evanghelii este întărirea noastră în credință**, pentru că cei fricoși nu vor intra în Împărăția lui Dumnezeu, ci cei care cred în El.

Prin urmare, Hristos, astăzi, ne-ar spune tuturor: nu vă fie teamă!

Orice necazuri veți avea în viața aceasta, chiar și din moarte, Eu am să vă ridic. Deci dintr-un necaz, dintr-o durere trecătoare, care vine peste fiecare dintre noi, Hristos ne va ridica. Nu vă temeți!

Dacă vine o boală, dacă vine un necaz, chemați-L pe Hristos și vă va ajuta să puteți trece mai departe spre cele ale vieții, pentru că Dumnezeul nostru este Dumnezeul vieții, ci nu al morții.

Preotul Ioan Tămaș Delavâlcele - Paznic de vatră

Cronicarul **Miron Costin** ne destăinuia, în urmă cu secole, că „Nu este alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților”, iar noi, urmându-i îndemnul, ne oprim pentru câteva momente, ca să uităm de mercantilismul, tumultul și cenușul cotidian, și ne plimbăm pe aleile cu slove și gânduri ale părintelui **Ioan Tămaș Delavâlcele**, asemuindu-ne unui fluture care vrea să-și astâmpere setea cu un bob de rouă.

Volumul *Paznic la vatră*, sub formă de caleidoscop ardelenesc, pe care ni-l aduce în dar autorul, ca pe o ofrandă de înțelepciune, surprinde atât lectorul inocent, cât și pe cel avizat, prin ancorarea versurilor într-un ethos românesc și prin expresia plastică pe care o utilizează vocea lirică, ce pătrunde suav, în abisul sufletelor celor dornici de Eufonie, Frumos și Poezie, celor care prețuiesc harul divin al Logosului, celor mistuiți lăuntric de patima metaforei.

Într-o epocă în care multiculturalismul e promovată de toți oportuniștii, vocea părintelui Ioan Tămaș Delavâlcele se ridică în liniștea adormirii neamului și ne sugerează că nu e nici târziu, nici desuet să fii român și soldat apărător al tradițiilor, valorilor și gleei strămoșești, care a fost trudită cu lacrimi și udată cu sânge de eroii noștri.

Am putea, ca și cititor, să observăm, în subsidiar, subtitlul imaginar „Ab ovo, ab origine”, care ar evidenția ideea că autorul elogiază patria, străbunii, istoria poporului român, satul cu tradiții și obiceiuri sacre, copilăria, biserica și casa părintească, precum și modelele perene ale literaturii și culturii române.

Din versuri, ”își scot degetele afară” Decebal, Horea, Avram Iancu, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, →

LIGIA-DALILA GHINEA

Constantin Brâncuși, Constantin Noica, spre neuitare, să ne aducem aminte că ei și noi suntem ȚARA.

Având în vedere aceste teme și motive literare, reunite în volumul de față, considerăm că lirica autorului poate fi afiliată scriitorilor tradiționaliști și realiști, remarcabilă fiind aserțiunea domnului Gheorghe Tatu, care îl vede pe cel ce a trudit pentru această carte drept ”un maramureșean transhumant ce aduce reverberația gravă a clopotelor din turlele de biserică ale Maramureșului.”

Iată, însă, despre ce este vorba în aceste poezii, unele dintre ele adevărate lieduri, altele imnuri de o grandoare impresionantă.

Pe „un pământ voievodal” al Ardealului – „cetate sfântă”, mai există încă „țaranul cu ochii veșnic treji”, care cântă *Doina*, slăvind-o: „Atâta mai avem în astă lume, / O doină veche din strămoși rămasă”, din care ne tragem seva, ca să ne cântăm *Dorul*, sperând că vom găsi „Mărgărit de rouă / Fulgerat de soare,-n două”.

Un sprijin vom găsi mereu, în biserică, pe care „O ctitorită iubitorii de țară / De pravili și de graiul de la RĂM...”, prin care „ne înveșnicim”, unde ne putem „Pleca genunchii, în smirna rugăciunilor fierbinți”, atunci când în jurul nostru, „Privim amărâți, / Cum cei ce ne-au belit / Au pași enormi și gros ciolan în blid”, iar noi „Ne închinăm la altarul limbii române”, care devine „Crucea românilor din Harghita și Covasna”.

Toate acestea le cântă părintele, despre țara care nu e „Doar un steag, / Ea e râu și este ram, / Ea e tot ce mi-e mai drag, / Ea e tot ce sunt și am”, țara care se „Desfășoară în zare, / Spre firul Dunării, / Către albastra mare”, în timp ce ochii tuturor privesc spre o „pădure străbună”, înmiresmată glie cu *Cântecul busuiocului*, „Floare de la țară, / Floare cuvioasă, / Floare de tristețe, / Floare de noroc, / Leagă dor cu dor, / Busuiocul nostru / Cel nemuritor.”

Mobilul discursurilor lirice pe care le citim în paginile volumului alcătuit dintr-o paletă tematică variată, ni-l mărturisește chiar autorul, cu o sinceritate deloc mascată, în versurile: „Să scriu ca să-mi răzbun strămoșii – / bunici, părinți, odinioară tineri și frumoși” și pe cei „plecați și izgoniți de-acasă”.

În arta poetică a celui care slujește altarul, găsim confesiuni firești: „Eu vreau să am credință mare / Ce-nfrânge-n fașă, orișice păcat / Ispitele să le prefac în scrum / Neprihănit să trec pe-al vieții drum” și rugăciuni, ca în lirica lui Octavian Goga: „Tu, care mi-ai dat viață, Iisuse împărate, / Făclie dă-mi Cuvântul, că ora morții bate” sau *Psalmi* de ucenic, precum în lirica lui Tudor Arghezi: „Mă rog ție, Iisuse, mereu”.

Neuitând pe cei dragi și pe cei apropiați, și conștient de efemeritatea condiției umane, îi vorbește fiului într-un *Testament* doinit: „Să nu te întristezi, fecior, / Când anii necruțători, / Chipul mi-l vor ofili, / Suntem cu toții trecători”, iar prietenilor le adresează o *Rugămintă*: „Prietenii, consolați-mi iubita, / Spuneți-i că o voi aștepta acolo, sus, / În spațiul fără timp.”

Dar harul celui ce scrie pentru a se despovăra de zbuciumul lăuntric, nu se oprește nici la această formulă estetică, ci așa cum se cuvine unui iubitor de aproapele său, prinde în crâmpoșele de gingășie, chipul și spiritul femeii – „mereu în inimă aproape”, pe care o înveșnicește, cu tandrețe, nu doar pentru frumusețea sa, cât mai ales pentru virtuțile sale de mamă, soție, bunică, dascăliță sau prietenă, salvând-o astfel de la uitare. Scrise, poate, „Într-un amurg de toamnă-nsângerată” și în „Lăcașe de muze și lumină” sau „În seri de dor mistuitoare / Când vânturi par păreri de flaut”, când „Primăvara a intrat în casă, / Cu ochii ei de zâmbet și de vise, / Cu chipul ei de față prea

frumoasă”, poeziile care au ca temă Erosul ne amintesc că „Dragostea rabdă îndelung, / Dragostea nu se laudă”, autorul compunând adevărate lieduri și imnuri închinare FEMEII, cea cu „chip de heruvim”.

Uneori, pătimaș „îi ard pe buze facele iubirii”, alteori, călătorește „vrăjit de o ființă” mlădie „ca și un crin”, care face ca plânsul să-i „inunde sub pleoape”.

Rămân veșnic, icoane străjuind altarul, MAMA, de la care „a luat suflet curat”, care „i-a cântat cu glas de lacrimi” și „i-a citit în ceasuri sfinte”, dar și SOȚIA, crucea trimisă de destin, căci pentru părintele Tămaș, femeia este „Curată cum este paharul / Din care mirii sorb la cununie”, având mereu „profilul dulce”.

Dar nu vă faceți griji și nici iluzii, căci iată ce-i mărturisește fără echivoc, *Ultimei sosite*: „De-am să te uit, / Cum le-am uitat pe toate, / Mă vei ierta?”.

În final, vă invit, dragi cititori, să vă regăsiți în minunatele dedicații ale autorului, să parcurgeți cu bucurie, nostalgie sau admirație „cuvintele potrivite” din eboșele-pagini, prin har și trudă, la ceas de neodihnă și insomnie, de cel ce, adesea, tămăduiește sufletele și să-i primiți rândurile, ca pe un gingaș dar de suflet.

Iar mie nu-mi rămâne decât să-i mulțumesc, în numele Domniilor Voastre, părintelui, poetului și prietenului nostru, „moroșanul de la Vâlcele”, pentru neprihănita clipă de zăbavă pe care, cu inimă aleasă și curaj, ne-a oferit-o prin minunata sa POEZIE.

PIOASĂ ÎMPLINIRE

a unor strădania de înaltă vibrație patriotică

„Coboară-n lut părinții, rând pe rând, în timp ce-n noi mai cresc grădinile, Ei vor să fie rădăcinile, prin cari ne prelungim pe sub pământ.”

(Lucian Blaga, *Părinții*)

În neîncetata și ireversibila curgere a vremii, se cern și se limpezesc, în conștiința celor rămași, gândurile și realizările celor care au fost, precum și înțelegerea și prețuirea urmașilor față de profilul moral și spiritual al înaintașilor meritoși, devenind în timp modele de verticalitate și de dăruire, care și-au pus energia și priceperea în slujba semenilor.

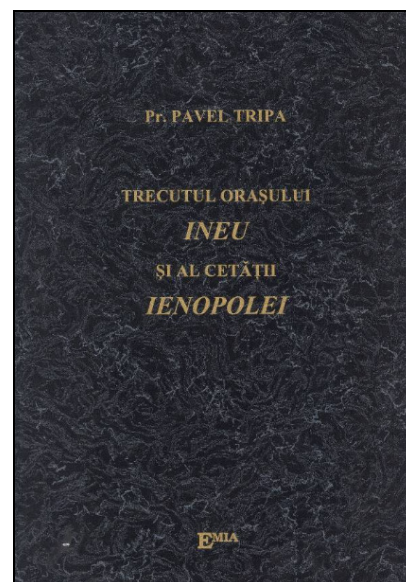
Așa se va fi născut sentimentul de adâncă și vibrantă datorie a fiilor Preotului Pavel Tripa – **Eusebiu, Doina și Marcel** –, care au finalizat strădania părintelui lor, de a lăsa mărturie despre istoria locurilor și vârtejul vremurilor. Prin nobila sa misiune de slujitor al Bisericii, dar și prin sisifical efort al deșțelenirii trecutului, preotul Pavel Tripa s-a înscris în elita intelectuală a secolului al XX-lea, care nu s-a încovoiat sub poverile timpului, ci a trudit spre dreaptă și bogată informare și luminare, ca să lase urmașilor adevărul și izvorul de învățăminte ale trecutului. Gândurile de recunoștință și de prețuire ale celor trei fii se topesc în motivația „In memoriam”, de pe prima pagină a lucrării, justificând inițiativa finalizării manuscrisului și tipărirea cărții părintelui lor. Prin osul recunoștinței și prețuirii s-a înmănușcheat în acest gest omagial, prin care urmașii au împlinit postmortem, cu vădită pioșenie, dorința tatălui lor de a tipări manuscrisul, pe care îl pregătise pentru editare încă din 1971.

Apărută la Editura Emia, Deva, 2007, într-o remarcabilă ținută grafică, protejată de o casetă la fel de ilustrativă pentru finalizarea postmortem a unui asemenea document, lucrarea *Trecutul orașului Ineu și al Cetății Ienopolei*, de **preotul Pavel Tripa**, împlinește o datorie de suflet a autorului, care a înțeles că împlinirile prezentului și viitorului se clădesc pe temelia de granit a încercărilor și a efortului predecesorilor, girând viitorul. S-a

spus că oamenii înțelepți care vor să știe ce va urma trebuie să cunoască și să înțeleagă ce a fost, căci progresul material și spiritual nu se naște pe un teren arid, ci se zbate și răzbate prin ceea ce au început înaintașii, căci din vechi se naște noul. Trecutul, prezentul și viitorul se intersectează pe platforma viețuirii noastre, iar efortul constructiv al generațiilor, admirabil surprins în simbolicul „zid părăsit și neisprăvit” din Legenda Mănăstirii Argeșului se regăsește, mai mult sau mai puțin vizibil, în împlinirile materiale și spirituale ale contemporaneității, clădite pe zbuciumul și reușitele predecesorilor. Rolul mesianic al preotului Pavel Tripa de „învățător, sfințitor și conducător” în comunitatea păstorită în Ineu s-a completat cu pasiunea cercetătorului și cu trudnicia intelectualului, al cărui spirit scormonitor și reflexiv a depășit atribuțiile și responsabilitățile profesiei, fuzionând în urzeala datoriei civice și patriotice a intelectualului care-și onorează rolul în comunitatea de care și-a legat viața. Acum, la a 30-a comemorare de la plecarea în „marea călătorie” a autorului acestei remarcabile lucrări, înțelegem mai bine dimensiunea istovitoare a munci de cercetare și de sistematizare a celui care lasă mărturie importante pentru concetățenii săi, convins că trecutul nu trebuie șters, ci trebuie cunoscut, fiindcă istoria este o adevărată călăuză a vieții, pentru cei care știu să tragă învățăminte din tumultul existențial și din frământările înaintașilor, confirmând că: „Historia magistra vitae est”. **Prefața** semnată de profesorul **Iuliu Pârv**, intitulată „Un inean între ineani”, evidențiază personalitatea părintelui paroh Pavel Tripa, „un intelectual de două ori ex-

Reghin, Monumentul viorii

ponențial: pentru comunitatea locală și pentru generația căreia îi aparține.” Îndrăznim să extindem și o a treia coordonată, în care disponibilitatea civică și preocupările preotului-patriot se proiectează într-o luminoasă perspectivă viitoare, căci zestrea părintească, învățătura din prestigioasele școli urmate și spiritul viu al cercetătorului au fuzionat admirabil, concretizându-se în investigarea meticuloasă a documentelor despre istoria locului, în contextul național și internațional, cu largă deschidere înspre viitor. Prefața precizează și calitățile evidente ale acestei lucrări, subliniindu-se „informația istorică amplă... informația din istoria orală”, dar și „informația memorialistică”, valorificate într-o mixtură admirabil sistematizată, care să trezească în cititor vibrații de simțire și cugetare, spre a rodi în timp.

Ingenioasa structurare a volumului include și **cuvântul primului edil al orașului Ineu**, care, sub titlul „Argument”, evocă personalitatea preotului iconom Pavel Tripa (1911-1982), apreciat ca „o figură marcantă a vieții spirituale și culturale a orașului”, impunându-se prin „prestanța sa preoțească... erudiție... și înaltă ținută morală, ca model de dăruire și de responsabilitate pentru ineani”.

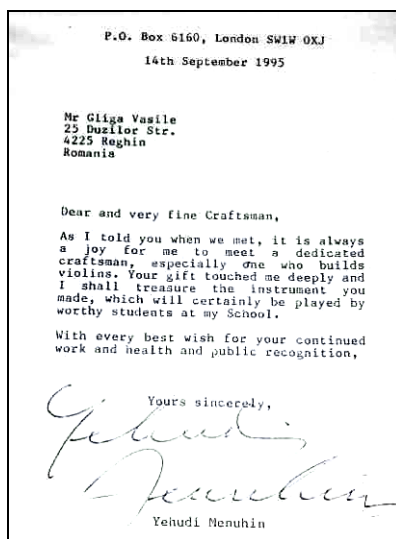
Introducerea aduce precizările modeste, dar totodată optimiste, ale autorului privind geneza și scopul lucrării, căci: „Așa se face că eu, ținând seama de nestatornicia vieții o-menești și pentru a nu fi date uitării cele petrecute cu noi, le-am așternut pe hârtie. Și-apoi, poate în viitor, →

LIVIA FUMURESCU

se vor mai osteni și alții cu trecutul zbuciumat al acestui oraș și poate vor fi mai norocoși gășind date mai multe și mai prețioase despre istoria orașului Ineu”.

Structurată în nouă capitole, având câte un generic sugestiv, desfășurate pe secvențe edificatoare prin chiar oportunitatea întitului, lucrarea urmărește „vatra Ineului” din vremea daco-romană, vârtejurile migrațiunii, ocupația turcească, dualismul austro-ungar, perioada interbelică, viața religioasă și cea culturală a orașului, realizându-se astfel o cuprinzătoare ilustrare a momentelor de răscruce din istoria localității. Intercalarea precizărilor autorului după grupajele documentate, cu sau fără citate din izvoarele amintite, aduce adeseori explicații interesante unor expresii frecvente din „graiul localnicilor”, precum „pă legea mea” sau „proba de foc”, prin „arderea mâinii cu apă fierbinte pentru constatarea vinovăției cuiva, de unde a rămas vorba *Bagi tu mâna în foc?* pentru cineva...”. Asemenea asocieri fac dovada preocupărilor lingvistice ale intelectualului, care deslușește urzeala cuvintelor în contextura evolutivă a limbii vorbite. Valoarea documentară a lucrării constă și în furnizarea unor date privind înființarea uzinei electrice locale, apariția tractoarelor după primul război mondial, a mașinilor de semănat și a batozelor, dezvoltarea comerțului și a meseriilor. Spitalul, Judecătoria și Tribunalul, Notariatul, Grădinița, Școala primară. Gimnaziul, Școala profesională, Poșta, Ocolul silvic, Gara CFR sunt instituțiile care asigurau serviciile de profil către populația Ineului. Criza financiară, schimbările de după 23 august 1944, întreprinderile din sectorul socialist și numărul de angajați, suburbia Traian și alte aspecte contemporane autorului sunt înseilate cu convingerea că ele reprezintă momente importante în evoluția localității și a vieții locuitorilor lui. O notă aparte reprezintă subcapitolul 2 din cel deal treilea capitol, în care sunt amintite „figuri de ierarhi și preoți până în zilele noastre”, evidențiindu-se rolul călăuzitor al bisericii în viața comunității și în moralitatea enoriașilor.

Bibliografia de la sfârșitul fiecărui capitol, dar și **fotografiile** și

Yehudi Menuhin - scrisoare către lutierul Vasile Gliga, 1995

facsimilele intercalate pe parcurs sunt argumente incontestabile aduse în sprijinul informației ample și documentate, în care rigoarea selectării și prezentării adevărului istoric se împletește cu responsabilitatea și cu exigența autorului pentru cuvântul scris.

„**Încheierea**” încearcă o telegrafică paralelă între ce a fost și ceea ce s-a realizat în localitatea Ineu, punctând împliniri ale noului clădit pe temelia vechiului, care-i conferă stabilitate.

Impresionează bogata bibliografie, cu trimiteri la lucrări ale unor personalități din diverse domenii ale vieții cultural-istorice, confirmând erudiția și serioasa documentare a autorului, care, cu competență și cu responsabilitate, a urmat în lucrarea sa rigorile de alcătuire a lucrărilor științifice.

Albumul foto care încheie lucrarea alătură noul-vechiului, grupând, pe ani și etape, aspectele contemporane celor din trecut, inclusiv tradiției etnografice, spre știința viitorimii.

Opera realizată de preotul-paroh Pavel Tripa și tipărită de fiii săi iradiază prin vreme cu lumina sufletelor mari, oferind ineanilor puncte de sprijin în conturarea identității lor, dovedind că menirea omului pe pământ este de a semăna, de a cultiva, dar și de a se bucura el și urmașii lui de recoltă... Or, această lucrare, având o reală valoare istorică, poate constitui pilonul de susținere al unei monografii a localității, care să fie un pilduitor memento pentru contemporani, dar și un document al trecutului pentru generațiile viitoare.

UITÂND RÂSUL UNOR NIMICURI

Pe neașteptate veșmintele mi s-au lărgit,
iar trupul, mai scund decât îl știam,
nu mă mai recunoaște.
Îndoită precum o rugă
fruntea mi-e căzută
spre pământul scorjot,
uitând râsul unor nimicuri
devenite mai ascuțite
precum mina creionului
rupându-se mereu.
Fără milă.
În silă.
Înciudate înecări și vagi
de a scrie până la capăt
cuvântul reînceput de fiecare dată.

LINIȘTE

Simt nevoia unei liniști aspre,
Sorbite prin porii uimiți
Ai ceștii fără toartă.

Dar pomul nu se apleacă
Să-și culegă roadele,
Liniștea
Dintre furtuni.

Simt nevoia unei liniști
Precum aceea a lacului
Speriat doar de zborul păsării rătăcite,
Din crepusculul fiecărei zile.

ANDREI FISCHOF

NOIEMBRIE 1988

Într-o sâmbătă seara
a bătut clopotul
a bătut și i-a-mpietrit limba.
Nu era sărbătoare.

Dintre hergheliile norilor răsărea
luna împietrită și galbenă
ca o fecioară hepatică.

Cu pasărea fără aripi pe umăr
mama întoarsă cu spatele
spre desișul civil spre mine
călărea pe creasta strălucitoare a
valului.
Când umbra ei se sfârșea
se ivea alta dintre nisipuri.

În solitudinea lor bătrânii
se făceau iar tineri
beau vin și fumau
în barurile orasului
tutunuri amare
devenite dintr-o dată sufocante.
Și ea neatinsă – moartea –
însângărând bruma
măcina trupul mamei mele.

Nici o claviatură nu răsuna
la balul amurgului lumii
neurotici pianității toți
și-au tăiat degetele.

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

O carte și un autor „despre care nu se va vorbi”???

De la bun început, precizez că rândurile următoare nu sunt o cronică, ci un simplu semnal de carte. De carte excepțională!

Nu foarte recent, dar nici foarte demult, a văzut lumina tiparului, la Editura SemnE, sub auspiciile Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni (președinte prof. dr. Victor Crăciun, care semnează și Postfața), volumul „România

moluscă” – Douăsprezece discursuri publice despre starea națiunii, autor fiind generalul (r) Mircea Chelaru, una dintre cele mai interesante și controversate personalități ale prezentului.

Într-o lume a totalei degradingolade a societății românești, a conveniențelor ipocrite dictate de interese mercantile și/sau politice, a alunecării individului sub pragul acceptat al condiției bipedei sensibile și la altceva decât la clinchetul arginților Iudei, „Discursul” – evident naționalist!!! – al lui Mircea Chelaru este atipic și, fără îndoială, cel mai adesea deranjant. Atipic – pentru că avem de-a face cu scriitura, într-o frumoasă, curată și cuceritoare limbă românească, a unui militar - intelectual serios, care și-a luat în serios, evident pasionat de informație și cultură, anii de studiu. Iar individul este – am afirmat nu o dată – suma lecturilor sale. Și din acest unghi de vedere, al educației culturale, Mircea Chelaru este (caz rarissim!), ca și regretatul meu părinte, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai ofițerimii române. Avem de-a face cu general cu 4 stele primite nu degeaba, nu cerșindu-le, nu făcând compromisuri, ci suind „pe brânci”, – cum ar spune Arghezi – prin ani, Golgota cunoașterii. Pentru cei care încă nu au aflat, precizez că distinsul meu prieten, născut la 3 iulie 1949, în localitatea Reditu, din județul Iași, este doctor în științe militare și a absolvit, pe lângă Școala Superioară de Ofițeri și Academia Militară din România, Colegiul de Studii Strategice și Economice de Apărare din cadrul Centrului European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall” din Germania și cursuri internaționale de drept militar. În anul 1990, a fost director al Diviziunii III de contraspionaj a Serviciului Român de Informații. A fost șeful Marelui Stat Major al Armatei în anul 2000. Din anul 2008, este general cu patru stele, în rezervă.

Dotat cu o inteligență ieșită din tipare, cu simț analitic deosebit, dar și cu un talent aparte de a „sublima” informația, însoțite de charismă și vocație de orator, Mircea Chelaru are, desigur,

inamici cu duimul – fapt care, până la urmă, constituie un gir în plus al valorii personalității sale puternice! (Acum, probabil, am răspuns întrebării retorice privitoare la personajul controversat, deși nu aceasta era tema.)

„Spirit analitic și patriot înflăcărat, generalul Mircea Chelaru realizează în aceste Douăsprezece discursuri publice despre starea națiunii, o investigație amplă a societății românești postdecembriste, continuând tradiția unor polemici la obiect, pe linia Dimitrie Cantemir, Mihail Kogălniceanu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Emil Cioran sau Constantin Noica, urmărind, prin ardența și sinceritatea mesajului, îndreptarea stării de lucru în sânul națiunii noastre” – scrie, pe coperta a IV-a a volumului, scriitorul și politicianul basarabean Valeriu Matei, membru de onoare al Academiei Române, principalul autor al Declarației de independență a Republicii Moldova față de imperiul sovietic. Spiritele înalte se întâlnesc!

„Autorul este nu numai un strălucit militar de carieră, care ajunge până la cel mai înalt grad și demnitate în Armata Română, ci și un veritabil erudit, un lider deosebit de cult, profund cunoscător al valorilor Istoriei și Culturii naționale, pe care le cultivă, le promovează cu tenacitate, atât în scris, cât și-n întreaga sa activitate civilă, educațională, patriotică, pe care o derulează cu fermitate, după trecerea în viața civică.” Sunt rânduri semnate de prof.univ.dr.doc. Constantin Marinescu, membru de Onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova și al Academiei Oamenilor de Știință din România, în articolul intitulat „Quo vadis România?”.

„Mircea Chelaru este un perfecționist, visând la o națiune română perfectă, tip de națiune care nu există nicăieri în lume. Din această cauză ne arată, cu ostentație, doar partea goală a paharului, trimițându-ne în lumea nevertebratelor – observă, cu caldă prietenie, scriitorul Pavel Coruț, în „Judecăți amare”. – Lăsând la o parte faptul că molusca poate produce și perle – continuă acesta –, îmi permit să observ că Mircea Chelaru și-a vărsat, în discursurile sale, tot amarul luptătorului învins fără luptă, din cauza trădării politicienilor”.

Cum spuneam, spiritele înalte se întâlnesc. „Istoria, în opinia multora, este doar o știință care trebuie studiată pentru a ne cunoaște trecutul. Pentru Mircea Chelaru, ea este o componentă a vieții națiunii, la care face adesea recurs, pe care o cercetează, o analizează cu implicare, pentru a reuși să deceleze din multitudinea de fapte și întâmplări pe acelea care au marcat destinul națiunii. – notează prof. dr. Victor Crăciun. Întreprinderea sa nu este pur științifică, precum aceea a unui istoric, ci are un scop mai practic și mai necesar, cu atât mai mult în aceste vremuri: de a le transforma din simple cauze și urmări în veritabile lecții și modele menite, →

MARIANA CRISTESCU

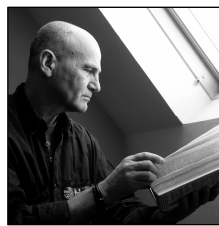
să ne ferească pe viitor de repetarea greșelilor, de retrăirea momentelor dramatice sau de la caz la caz, să ne folosească în reiterarea celor cu efect benefic asupra ființei etnice. De aceea el nu se mulțumește să cunoască, rece și detașat, trecutul, ci îl reinterpretează – notabile fiind contribuțiile sale în domeniul dacismului –, încearcă să reînvie, simbolic, epoca de sfințenie și moralitate a Kogaionului, glorioșii timpî ai marilor domnitori, clipele de deitate și verticalitate ale unui neam pentru care autorul dorește și întrevede altă soartă”.

Am citit, mai întâi pe nerăsuflăte, apoi am reluat cu atenție lectura cărții lui Mircea Chelaru. Este un opus demn de altitudinea intelectuală a autorului – adică de excepție. O cronică serioasă nu ar putea fi „expediată” în câteva pagini, dar va veni și momentul acesteia. Este, probabil, motivul pentru care, exceptându-i pe semnatarul Postfeței și pe cei ai Opiniilor publicate în carte, am remarcat, până acum, doar interviul – la cote de profesionalism demne de partenerii de discuție – din Ziuaveche.ro, realizat de domnul col. Ion Petrescu: „Citind tomul intitulat «România moluscă», o carte ce devoalează flacăra spirituală a unui general care nu mimează dragostea de țară – scrie acesta în preambulul dialogului intitulat „Generalul Mircea Chelaru vrea un președinte «arbitru pe fază»” –, *m-am întrebat cui i s-ar potrivi, dintre toți șefii postdecembriști, ai Statului Major General al Armatei, apelativul... Fulgerul. Mircea Chelaru prin evoluția sa publică actuală, luminează, sporadic, o arenă politică întunecată de un primitivism tipic comunist. El o face cu un spirit slujit și de harul oratoric. Vocea sa fiind Tunetul ce nu mai poate fi ignorat de societatea civilă.*”, și un comentariu interesant, semnat de Corneliu Vlad, care prevestea, de la bun început, că „România moluscă” este o carte despre care nu se va vorbi, și asta nu pentru că ar fi lipsită de valoare, ci pentru că ardoarea și pertinența cu care Mircea Chelaru abordează problemele creează disconfort în anumite sfere: „*Cele aflate în cartea aceasta le gândim sau ni le povestim zilnic mai toți și mulți le-am putea scrie dacă am avea experiența, competențele, luciditatea, puterea de analiză, harul de exprimare și – nu în ultimul rând – curajul autorului ei. Generalul Mircea Chelaru a avut o carieră militară spectaculoasă, în săgeată, brusc lansată și brusc întreruptă; s-a încercat, ca politician, în câteva partide și mișcări, dar nu pare fi făcut pentru genul de politică de pe Dâmbovița și își împlinește acum menirea ca lider de opinie în agora (nu-i zic societate civilă, căci la noi au compromis destui conceptul), iar ca autor, excelează. (...) Se va face totul pentru ca această carte să treacă total neobservată. Peste ea vor fi prăvăliți munți de tăcere. Va fi premeditat și metodic ignorată. Despre bomba atomică s-a spus că, din păcate, nu mai poate fi dezinventată. Nici cartea-bombă a lui Mircea Chelaru – de data aceasta din fericire – nu mai poate fi dezinventată, ci doar cât mai ascunsă fireștilor ei cititori. Cel mai de folos lucru pentru această carte – și superlativul pe care-l merită – este îndemnul de a o citi. Aprecierea optimă pentru această carte este îndemnul presant de a fi cunoscută de cât mai mulți.*”

Atât, deocamdată!

Literatură și film

Penele agresive

În parohia și școala Saint Nicolas din Bronx, totul pare perfect orânduit. Sora Aloysius – directoarea – e mulțumită de profesori și elevi. Are probleme doar cu becul din biroul ei. Mereu pâlpâie, se stinge, polemizând parcă în adieri de premoniții. Sora folosește atunci un baston care-mi amintește de furca diavolului. Privită de sus, Aloysius e însăși Satana în dezlănțuirile ei malefice.

Astfel și-a început piesa de teatru *Doubt* autorul John Patrick Shanley (care a primit un Oscar pentru scenariul la *Moonstruck*). Scrisă în 2004, piesa a avut un imens succes: 525 de reprezentații la New York. Patrick Shanley a declarat: „Voiam să explorez ideea că îndoiala e – prin natura sa – infinită”. Iată că în 2008 autorul ramifică propria sa piesă într-un scenariu și... deodată se hotărăște să fie regizorul filmului *Îndoiala* cu Meryl Streep (sora Aloysius), Philip Seymour Hoffman (părintele Flynn) și Amy Adams (sora James). La filmări, a asistat sora Margaret, care a ajutat-o pe Meryl Streep să-și pună boneta și să-și perfecțeze detaliile. Actorii sunt geniali (n-are rost să ocolesc acest epitet). Mai are nevoie Meryl de vreun Oscar? Sora ei Aloysius e suspiciunea însăși, insinuarea macabră, îndoiala putredă, intoleranța oarbă, opacitatea inflexibilă. Ca o veritabilă cotoaroanță, ea devine simbol al bărfeii. Cu boneta prea largă, cu ochelarii imenși, directoarea Aloysius își strânge buzele într-un tic malițios, distant, rece, acuzator. Limbajul ei aluziv, echivoc bântuie mișcarea de invidiat a dialogului. „Vântul se schimbă – conchide ea. Cădem ca piesele de domino”.

Tensiunea suspiciunii merge spre insuportabil. Ea e convinsă că părintele Flynn, sub înfățișarea bonomă, carismatică, întreține relații obscure cu elevul negru Donald Miller. Fără dovezi, înarmată cu certitudinea ei și cu rictusul absolutizării, sora Aloysius o cooptează la început în capcana suspiciunii pe sora James, care – în final – se va retrage spre alte convingeri. Într-o gradație irespirabilă, războiul directoarei nu mai poate fi oprit, precum penele din parabola pernei tăiate. Așa spune părintele Flynn în predică, asemănând puterea ireversibilă a bărfeii cu fuga penelor din pernă. Da, nu le mai poți readuna și astfel începe efectul nociv al bărfeii. Imaginea penelor agresive ce cad peste un oraș aproape pustiu devine emblematică pentru disconfortul neostoit al denigrării în consonanță cu imaginea frunzelor risipite de furtună, pandant al revoltei naturii. Părintele Flynn vrea să urnească încăpățănarea obsesivă a directoarei, încercând să dezmoștească vreo coardă sensibilă: „Unde îți este compasiunea?” Răspunsul ei taie orice posibilă speranță: „Undeva unde tu nu ai acces la ea”. Fragilitatea rațiunii umane, afișată în final de zguduirile derutate ale directoarei, alege un final expedit, facil, neconvingător, brusc.

Poate că de aici se desprind, retroactiv, scăderile filmului, care rezistă – totuși! – prin jocul actorilor, ce înobilează fiecare fibră a dialogului ireproșabil. Scenaristul Shanley îl depășește subtil pe regizorul... Shanley. Orice s-ar spune, jocul lui Meryl Streep fascinează. Nu de multe ori mi s-a întâmplat să uit convenția filmică și să-mi vină să o strâng de gât pe sora Aloysius, descoperindu-mi astfel – cu stupeoare – cinefilă – înclinații violente. Numai o minte genială a putut crea un asemenea rol într-un registru ireproșabil, în care detaliile se conjugă într-un întreg extrem de veridic.

ALEXANDRU JURCAN

Frântă pe roată

Nădușeala îmi îngălbenește
Gulerul hainei
În care mă simțeam fericită.
O iau de la capăt,
Printre atâtea altare
Ridicate în gând,
Peste turnuri virtuozitate
Dar fără biserici.
Sunt orbul care
Îți citește destinul în palmă,
Își trece amprenta ca pe o radieră
Peste alfabetul indescifrabil....
Cuvintele pe care le nasc astăzi
Sunt mai bătrâne decât soarele;
Abia se țin pe picioare,
Tremură
Așa cum trec ele
De-a curmezișul poemului.
Puncte tot mai negre
Dispar din oglinda în care
Am fost o cetate cu oameni,
Pâine frântă pe roată.
Trecem umăr la umăr
- Victimă și călău -
Prin călătoria asta defel glorioasă.
Tu ești calm, auster...
Eu, gălăgioasă,
Zornăitoare, inofensivă
Ca o trenă strălucitoare
Din solzi subțiri de păstrugă.

Când aparate de netezit inima

Un comis voiajor
Îmi bate la ușă cu aripi
De înger alungat din cer.
Ca într-un film de Zefirelli
Trecem la braț mai apoi
Prin orașul tăiat ca un tort
Pe felii de cărămizi și cvartale
Ce s-au ridicat la un semn
În picioare.
În rochia mea verde și demodată
Sunt stigheră ca o rudă săracă.
Îmi spăl rușinea și costița
La cișmeaua din care izbucul
Dă nervos din picioare.
- Vând aparate de netezit inima,
Ventilatoare pentru plămâni în care
Gazul sarin sapă tranșee!
În pelicula asta de celuloid foarte palid
Pocnesc din degete, fac spectacol
Ca un zmeu care scoate pe nări
Ultima scânteie.
De pe drumul sării
S-au pornit rădvanele grele de arme.
Plumbii în osul domnesc rodesc
levantin

Martiri și glorie imposibilă.
De-a lungul conspirației galopante
Numai eu îți mai ofer la promoție
Piese de schimb
Pentru inima fără știință de carte.

Boem

Este molimă roșie în cofetăria
Cu glazura pandișpanului ros
De moliile gravide.
Mireasa ta lipsește la apel
Și stingerea lumânării se amână
La căpătâiul unui drum
Ce se încăpățânează să meargă
Pe propriile-i picioare.
Marile speranțe au ocupat
Până și atheneul cu toate cele
Patru colțuri ascuțite cu mina
creionului.
Un alt boem își sfășie piepții
Cămășii cu reguli de bună purtare
Apoi, revine la masa de scris și
Bem împreună din braga rece
Ca amintirea dintr-un internat.
Uneori îmi zic
Că otrava se vinde preabine
La farmacie și că praful închisorii
Ni se ia de pe mâini ca un sacăz
De pe arcușul ce insistă
Pe simfonia a 5-a Beethoven...
Din tot ceea ce se desfășoară
În jurul meu,
Numai literele biblice le percep a fi
Strict ecologice, sfinte
Ca agheasma ridicată în macara
Dintr-un Iordan cu miresme
De santal înflorit. **Este rândul
meu să mușc**

Pasărea asta ciugulește din pâinea
Rămasă din cina de taină.
Eu însămi port
Înscris acoperit cu mătase de

Lipsca și pană de lebădă
La cheutoarea vestei de salvare.
Nu mi-e frică,
Nici nu mă îmbăt cu apă și gheață
Deși am dreptul meu de a-mi
Spune cuvântul în alinierea
Planetei.
Este timpul să mușc,
Să ronțai la milimetru
Din suferința care se vede pe
Coaja felinei care mi se cuvine
Prin actul de naștere.
Foamea mea și zborul meu
De pasăre fără oase
Se încrucișează ca mâinile mortului
Pe o față de masă pătată cu keceap.
Abia în a doua jumătate a zilei,
Copilul din vis controlează
Ghiozdanul
Și... orașul întreg se adună în jurul
Punctului culminant, -
Un vis pe care îl pot vedea pe de-a-
ntregul
Doar îngerii și cosmonauții
Ce se ridică la cer.

Pe pagina de gardă

Îmi place la nebunie
Să tropotesc fără ghete
Printre mașini de epocă
Și domni cu melonul
Așezat direct pe asfaltul
Din fața
Bisericii cu hramul
Tuturor sfinților.
Ne călcam în picioare unii pe alții
Ca făina terciuită
Într-un bob de porumb.
Trec batalioane de tinere umbre
Pe sub arcul de triumf,
Vin cu pasărea fericirii agățată de
gât
Și unghiile vopsite în stacojiu.
Este anapoda să mai sper
În milă și adevăr,
Cât umbra cade pe pagina de gardă,
Peste jurnalul cu coperti de smarald
Și povești ce scrâjnesc din dinți
Ca un artist așezat pe genunchi
Dinaintea satărului.

MELANIA CUC

Elena Bran și pasagerii zeppelinului

Elena Bran, în centru, împreună cu soțul, așezați, și ing. Eckener, în picioare, la masa zeppelinului

În episodul precedent al serialului nostru, am văzut că la plecarea lui „Hindenburg” din Germania spre New York, acesta a avut o întârziere de două ore. Cauza? Erau așteptate bobinele cu filmele de la Olimpiadă. Că ele erau americane sau germane, nu știm, dar având în vedere că printre pasagerii zeppelinului erau mai mulți ziariști americani, corespondenți ai ziarelor și asociațiilor de presă din America, presupunem că transportarea filmărilor de la Olimpiadă care, în paranteză fie zis, l-a nemulțumit pe Hitler, n-a putut fi obstacolată.

În saloanele „Hindenburg”-ului, Elena Bran și soțul ei fac cunoștință cu domnul Dick, cu care stau la geamurile nacelei și urmăresc cu tot interesul peisajul terestru care se derulează sub ei sau liniștea adâncă de deasupra norilor.

O carte despre istoria lui „Hindenburg”, care mi-a parvenit de la Smithsonian Institution Press, îmi arată fotografiile din interiorul uriașei nave și, surpriză, și o imagine cu Elena Bran și soțul ei în sala de mese, stând de vorbă cu inginerul Knut Eckener, surprinși în fotografie de Harold Dick, nimeni altul decât „domnul Dick” al doamnei autoare. Și nimeni altul decât inginerul și pilotul cu același nume care, peste 50 de ani, avea să-și publice amintirile și schemele tehnice ale celebrei aeronave.

Pe acest D-LZ-129, alias „Hindenburg”, să-l numim și noi Olimpicul, dat fiindcă pe una din laturile lui aveau pictate cele cinci cercuri color din însemnele

competiției internaționale abia încheiate.

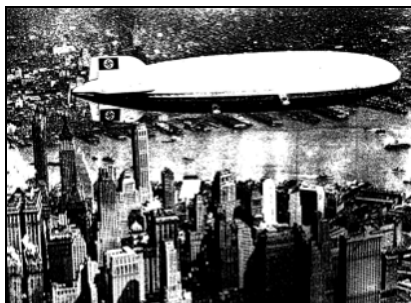
Mai sunt în cabinele acestuia și alți ziariști americani care vor scrie și ei despre călătoria lor din 1936, dar Harold Dick mai era și reprezentantul firmei „Goodyear – Zeppelin”, printre ai cărei oameni de afaceri și specialiști se afla inginerul român C.I. Motaș, din partea societății „Sonagaz” din București, Mediaș și Târgu-Mureș, soțul viitoarei scriitoare.

Cum spuneam în prezentarea mea din primul episod publicat în „Vatra veche”, fiind vorba despre războiul dintre Aliați și Naziști, în plină și acerbă desfășurare, autoarea este prudentă și rezervată în informații.

În carte, ea afirmă că la îmbarcare, în zeppelin a fost „încărcat și un avion”. Harold Dick, în cartea sa amintită mai sus, nu confirmă acest lucru, însă relatează experimentele generalului de aviație Udet cu o variantă anterioară sau similară cu „Hindenburg”, - nereușită de altfel.

Încercarea autoarei de a se ține echidistanță față de țările și armatele beligerante ale anului 1942, anul când a fost tipărită cartea Elenei Bran, este vizibilă atât în stilul elegant al narațiunii, cât și în desenele soțului ei. Un alt exemplu în acest sens. Coperta cărții cuprinde fotografia zeppelinului cu zvastica pe cârma de direcție, însă pe desenul executat de C.I. Motaș aceasta este indistinctă, dacă nu cumva e vorba de un zeppelin american pe care călătorul l-a văzut pe cerul aeroportului, la sosire. Emblema acestuia aduce mai mult cu steaua lui U. S Navy ori nu aduce nici cu simbolul „Hindenburg”, navă care, în 1937, avea să dispară în catastrofa de pe pământ american, mult controversată în presa timpului.

M. N. RUSU

Hindenburg, deasupra New-Yorkului, 1939

Cu Zeppelinul spre America (III)

Podul George Washington te uimește cu liniile lui grandioase. (Schită de ing. Constantin I. Motaș).

New York

La urcarea în avion, am fost întâmpinați de o stewardesă nostimă, blondă, cu ochii verzi.

Cei 80 km, între Lakehurst și New York, i-am parcurs în 20 minute cu avionul. Botezul aerului fusese plăcut. Fiind întuneric, n-am văzut nimic, urcușul și coborâtul se făcuseră lin, scăpând astfel de teama inspirată de alții, că voi suferi atât la decolare cât și la aterizare.

Ne urcăm noaptea în luxuasele autobuze ale Companiei de avioane. Autobuzul gonea nebunește, ne țineam pălăriile cu o mână să nu zboare prin fereastra deschisă. În sfârșit, intrăm în New York, metropola cunoscută de toată lumea și întemeiată de olandezi în 1617, sub numele de New Amsterdam. Olandezii n-au fost colonizatori, veneau numai pentru blănuri în schimbul romului și sticlăriei aduse de ei. Englezii au pus stăpânire pe New Amsterdam în 1664, schimbându-i numele în New York, după ducele de York. Tot în New York, avea loc în 1789 – președinte al Statelor Unite fiind George Washington – primul Congres Federal sub noua Constituție americană, ce e și azi în vigoare.

Trecusem prin mai multe emoții după plecarea din țară. Viteza automobilului nostru și a celor întâlnite mă uluise. N-am văzut decât stradă după stradă, luminate „a giorno”, iar lumea se mișca pe trotuare ca apa, fără astâmpăr. Am sosit cu totul zăpăcită la Hotel Commodore, unde ni se reținuseră camere. Trecuse de miezul nopții, eram obosită, nu m-am putut duce să mai văd orașul.

A doua zi, dis de dimineață, zoream către American Expres, să întocmim călătoria în America.

Trenurile sosesc în New York ca și Metropolitanul, pe linii subterane. Sub Hotel Commodore se găsește una din marile lui gări. Dorind s-ajungem mai repede la bancă, ne scoborâm în gară. Necunoscând îndeajuns →

ELENA BRAN

limba engleză, găsiindu-ne într-un labirint cu furnicar de lume, n-am știut pe unde să apucăm. Tot întrebând, am întârziat. Abia după o jumătate de oră ne urcăm în Metropolitan. N-am sosit însă unde doream. Am sfârșit prin a lua un taxi. Cât am stat în New York, n-am mai întrebuințat Metropolitanul. Dacă eram grăbiți, luam un „Elevated Highway”, un mod de locomotie care există în New York; sosești mai iute decât cu automobilul. Acest tren aerian circulă pe un pod de fier deasupra străzilor, la înălțime egală cu etajul al doilea al caselor. Trenul produce o huruială asurzitoare, iar când te găsești sub podul de fier, mai ai teamă să nu se prăbușească cu tren cu tot peste tine.

Eram încântată să mă urc pe imperialele deschise ale autobuzelor; nu mă mai săturam privind în toate direcțiile. Știam că vom petrece numai trei zile în acest oraș, unde ar trebui să rămâi ani pentru a spune că îl cunoști; am căutat deci să vedem cât mai mult în puținul timp de care dispunem. New York-ul nu te obosește, cu toată marea aglomerație, poți circula ușor. Orașul fiind construit regulat în avenue-uri paralele și străzi perpendiculare, reglementarea circulației este bine și cadentă făcută de lămpile luminoase aflate la întretăierea străzilor; chiar ca străin, te descurci ușor în New York. În lungul orașului sunt puține bulevarde. Străzile perpendiculare pe aceste avenue-uri și bulevarde sunt numerotate, începând din vârful lui Manhattan, unde este Strada Nr. 1 și așa mai departe, Str. Nr. 2, Str. Nr. 3 etc. Îndată ce se deschide o stradă nouă, i se dă numărul următor. Singurul bulevard ce n-are linia cu totul dreaptă este Broadway, împreună cu bulevardul ce-l continuă, are cam 18 – 20 km lungime. Fifth Avenue, cea mai elegantă stradă a New York-ului și cu cele mai frumoase prăvălii, are și ea 10 km lungime. Central Park (singura grădină din New York) mărginește o latură a lui Fifth Avenue; parc imens, cu alei pentru pietoni și altele pentru automobile. Văzând aceste proporții, nu te miri că și casele s-au înălțat cât mai mult spre cer.

Prima lor casă cu 20 etaje a fost „Flat-iron” (fier de călcat), o vezi și azi la colțul lui Madison Square, în aceeași stare cum au fost la început.

În urmă s-au întrecut unii pe alții, Crysler, Woolworth, au peste 60 eta-

Intrarea la Grand center, de pe 42 Street, în anii 30

je. Iar Empire State Building chiar 102 (una sută două) etaje. Amețești numai auzind numărul lor, înainte de a le fi urcat. Pentru un dolar de persoană, am ajuns duși de ascensor, la platforma din vârful lui Empire State Building la 400 m înălțime. Urcușul și scoborâșul s-au făcut lin, ascensorul nu te zguduia la opriri, cu toate că circula cu iuțeală. Această clădire este considerată ca cea mai înaltă de pe glob. Sus, ți se pare că blocul ar avea o mică mișcare oscilatorie. În 1911, cea mai înaltă clădire în New York avea numai 30 etaje, iar noi ne găseam acum la 102 etaje, te întrebi unde vor ajunge americanii cu dorința lor de a uimi lumea.

Am stat mult timp pe platforma lui Empire State Building, ne uitam la zgârie-norii, admiram arta inginerilor și arhitecților americani, cu câtă ingeniozitate și cu cât temei au construit New-York-ul. Au fost ajutați și de terenul stâncos pe care este așezat orașul. Zgârie-norii se reazămă deci pe teren solid și îi vezi puternici, n-ai frică că se vor prăbuși, transformându-se în grămezi de moloz. Zgârie-norii nu te strivesc, străzile fiind extrem de lungi și de largi, proporția este admirabil ținută.

De sus, observi că New-York-ul afară de Central Park n-are destulă verdeață, îi lipsește cu totul farmecul grădinilor. Vezi o înșiruire de blocuri de piatră, unul mai mare ca altul.

Podurile peste Hudson sunt adevărate opere de artă. Cu toată mărimea, liniile lor sunt elegante. Din depărtare, crezi că podurile se vor frânge, atât le vezi de subțiri și de zvelte. Apropiindu-te, constăți că sunt solide lucrate. Brooklyn, unul dintre cele mai vechi, are doi km lungime și pe el sunt două linii de drum de fier, două linii pentru tramvai, două linii carosabile și un trotuar pentru pietoni. L-am trecut și pe jos și cu tramvaiul, iar cel mai nou, „George Washington”, te uimește cu liniile lui grandioase.

Rockefeller Center este un complex de blocuri mari, ocupate de birouri, prăvălii, restaurante. Rockefeller, petrolistul și donatorul, de ale cărui binefaceri și burse am profitat și noi, românii, era și un mare iubitor de flori și grădini. Într-unul din blocuri, în aer liber, la al unsprezecelea etaj, a plantat și reușit să facă minunate grădini suspendate, în diferite stiluri: francez, englez, rustic. Am văzut crescând într-una până și porumb. Tot acolo se mai găseau și sere cu plante exotice.

Tot în Rockefeller Center, s-a construit cea mai mare și mai frumoasă sală de cinema, unde, în afară de film ascultai o bună orchestră și te desfătai cu admirabile numere de varieteu. Am fost într-o seară și noi, lume foarte multă. Am făcut coadă aproape o oră. Am admirat ordinea lor, doi câte doi își așteptau rândul la marele hall, ce precedea sala de cinema și nimeni n-a luat înaintea celuilalt, cu toate că nu exista nicio despărțitură pentru indicarea circulației. Parcă era un institut de copii ducându-se duminica la plimbare.

Într-o seară, găsiindu-ne la al 60-lea etaj, pe balconul unui restaurant, nu ne mai săturam privind risipa de lumină a orașului; luminile jucau în aer ca licuricii în luna mai.

A patra zi, ne despărțeam de New-York. Nu regretam prea mult, căldura înăbușitoare și umedă, de seră, ne istovise și ne împiedica să vedem acest oraș așa cum aș fi dorit. Știam că la sfârșitul călătoriei ne vom mai opri câteva zile înainte de a ne îmbarca pentru Europa.

Dorind să vedem cât mai mult, din cauza distanțelor mari și a timpului scurt rămas până la Congres, pentru a câștiga timp, am hotărât să întrebuințăm numai avionul în călătoria noastră din Statele Unite. Neputând schimba itinerariul, îmi era frică să nu întâmpinăm vreo furtună; dar n-aveam ce face, Yellowstone Park se încheie la 15 septembrie și nu voiam să pierdem ocazia de a-l vedea.

American Express Cp. ne alcătuieste programul după cum îl cerusem. Porneam să vedem o mică parte din această imensă țară. America de Nord cu America Centrală și Antilele, fără țările polare, are 25 milioane și jumătate de km pătrați, ceea ce face mai mult ca dublu decât Europa.

Vietnam (I)

În avionul aproape gol, avusesem nenorocul să stau cu un rând în fața unor ruși care vorbeau tare ca și când ar fi fost singuri. Întotdeauna când auzeam limba rusă, mai ales în locuri îndepărtate, mi se părea nemaipomenit de ciudat. Nu puteam nicidecum să-i cuplez pe ruși, ca de altfel pe nici unii din foștii tovarăși ai „marii familii a țărilor socialiste fericite și împlinite”, cu Machu-Picchu, India, Angkor Watt, Thailanda sau ca acum, cu Saigon. Pentru mine erau o perpetuă aducere aminte a obstacolelor de netrecut, cel puțin în ceea ce mă privea, a obținerii pașaportului și, nu mai puțin, a resurselor pentru finanțarea unor astfel de călătorii. Toate astea legate de „vremea cealaltă”, când mie mi se părea un vis de nerealizat! Iar acum, dacă pe unde mergeam eram obișnuit cu nemți, japonezi și sud-coreeni, întâlnirea cu rușii mă bloca pe undeva, fiindcă nu mi-i închipuisem niciodată ieșind din țara lor, așa butucănoși și semi-sălbatici cum îmi rămăsese în minte că erau. Au reprezentat atâta vreme întunericul și răul, încât n-ar trebui să li se dea voie să circule liberi. „Au o țară uriașă, să stea acolo și s-o civilizeze!”, i-am apostrofat în gând.

Mi-am aruncat privirea pe fereastră. Avionul părea suspendat deasupra unei aglomerații de case care aduceau a cartiere sărace de la marginea unui oraș oarecare. Țasta era Saigonul? M-am străduit să privesc mai în față. Câteva blocuri mai răsărite, ceva spații verzi și deodată perimetrul aeroportului, uscat, fără piste adiacente, ca un maidan. Mai lipseau mormanele de gunoarie. Cel mai ciudat era faptul că mi se părea că aeroportul era plasat cam în mijlocul orașului!

Clădirea aeroportului s-a desprins modest din peisaj. Ancorate, câteva avioane vopsite în negru, cu logotip cam ciudat pe coadă, și niște cărucioare de bagaje. Un nume lung format din cuvinte a trei litere fiecare, ocupa frontispiciul clădirii care părea camuflată. Ho Chi Min City. Acum Saigonul se numește Ho Chi Min City!

În timp ce avionul rula spre poarta de ancorare, mă uitam la semnele specifice traficului aerian, acoperite de iarbă veștejită, apoi la buncărele

de ciment, care trebuie să fi adăpostit avioane de luptă. Am numărat zece. Imaginea celebră a avionului super plin, chinându-se să decoleze cu oameni disperati, fugind pe pistă, agățați de ușa deschisă ca să scape din calea trupelor comuniste care intraseră cu tancurile în Saigon mi-a țâșnit automat din memorie.

„Sunt la Saigon”, mi-am zis, și pe undeva m-a cuprins un fior. „Ce caut eu aici? Cine știe ce mă așteaptă?”

Auzisem însă în ultima vreme atâtea vorbe bune despre Vietnam, încât m-am decis să încerc și eu. Prima dată, de la două studente pe care le-am avut la cursul despre România, apoi o discuție dintre doi turiști în Filipine m-au convins. Acum eram acolo! Martie 2011.

*

Avionul s-a golit rapid. Am ajuns în sala de primire, nouă, dar goală! Nici urmă de forfota specifică unui aeroport, nici un magazin, nimic! M-am îndreptat spre unul din ghișeele de control al pașapoartelor la care nu era niciun turist. O femeie ofițer cu trei stele pe epoleții de pe cămașă mi-a făcut molatec semn să mă apropiez. Știam că Suedia e una din puținele țări care nu au nevoie de viză, dar sentimentul acela ciudat pe care l-am avut și când m-am dus în Cuba m-a copleșit. Nu mi-era frică, ci un fel de strângere de inimă...

„Hai mai termină cu...”

- Pasport!

De-abia auzisem ce-a spus. Am pus pașaportul pe ghișeu. L-a luat, s-a uitat atent la el, l-a pus la un aparat apoi la alt aparat. Nemulțumită de rezultat, a repetat procedura. Pașaportul... nimic. Știam că trebuie să se

audă un sunet la control, dar al meu... nimic! Polițista s-a mai uitat odată atent la act, l-a răsfoit și iar l-a testat la aparate, apoi s-a uitat la mine și a șoptit:

- No viza....

N-am apucat să răspund fiindcă vorbise atât de încet încât n-am realizat decât cu puțină întârziere.

„Doamne mi-am zis, asta face ca la controlul ORL, îmi testează auzul!”

Cu gesturi molatece de parcă i-ar fi părut rău, oficiala a luat o ștampilă și a pus-o undeva pe la mijlocul pașaportului, așa cum obișnuiau și colegii ei din fostele țări socialiste. Nu la rând, ci unde le trăznea lor prin cap, asta așa... ca să arate ei cine hotărâște... Apoi mi-a făcut semn să trec.

„Na, mi-am zis, am făcut primul pas”, și m-am îndreptat optimist spre ieșire. Eram totuși curios, nu?

- He... he!, aud.

Mă-ntorc. Un tip cărunt se răsteya la mine din spatele unui monitor. Mă uit la el și dau din umeri. Tipul îmi face semn să pun bagajele pe o bandă rulată care ducea la aparatul de control cu raze.

- No, no, zic eu cu mâinile. Eu intru în țară, nu ies...

Și dau să plec.

- Heeeeeee!

De data asta tipul se răstise urât la mine, se ridicase de pe scaun și îmi arăta cu un gest ferm banda rulată. Mie nu-mi venea să cred! Așa ceva nu mai văzusem nicăieri! Să controlezi cu raze X bagajele la intrarea într-o țară, când veneai de pe un alt aeroport, dintr-altă țară unde te controlaseră la sânge era de-a mirările, dar... am pus bagajele pe bandă. Tipul s-a declarat mulțumit. După ce s-a uitat atent la monitor, mi-a zămbit și mi-a făcut semn cu mâna să plec. Am plecat. La ieșire, puhoi de oameni cu tot felul de mici pancarte cu nume pe care le agitau de nu puteai să vezi ce scrie pe ele. M-am uitat în jur. Nu mai era niciun călător. Nimeni.... rămăsese numai eu. Așteptătorii bâțâiau înaintea din pancarte. Toți odată!

„...ăștia nu-s întregi...”

ALEXANDER BIBAC

Născut 1946, în Brașov (România). În 1971 a absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București.

Între 1971 – 1981, actor al Teatrului Tineretului din Piatra Neamț. Din 1981 – președintele Asociației Române din Malmö.

Între 1996 – 2006, lector la Universitatea „Vuxenskolan” din Malmö (Suedia) – președintele Centrului Internațional de Cultură din Malmö (Suedia).

Memoria arhivelor

În mica arhivă I. Peltz (risipită în mai multe rânduri – mai întâi în urma bombardamentului aviației germane din 24 august 1944, ora 3 p.m., abătut și asupra casei din șos. Bonaparte nr. 7, unde locuia după evacuarea din propria locuință, apoi ca urmare a arestării scriitorului, în 1950, în fine, după moartea acestuia și demolarea casei) se păstrează câteva pagini de însemnări aparținând lui **Maximilian Glasberg**, prieten al lui Peltz. Deși însemnările nu sunt semnate, autorul notațiilor ce urmează este ușor de identificat, prin scrisul mărunt și extrem de ordonat pe care l-am regăsit și în alte documente cu autor cert. Locuia în intrarea Licurici nr. 6, apart. 1 („în fund”, „prin Vulturilor” ori „în fundul aleei” – cum găsim scris de către I. Peltz pe diverse plicuri și cărți poștale ilustrate expediate familiei Glasberg), raionul Tudor Vladimirescu, devenit mai apoi sectorul 4. Este autorul unui volum de nuvele – Suflete chinuite – publicat în anul 1938 (s-ar putea să mai fie și altele!) și, după cum reiese din însemnările sale, traducător.

Sunt două documente – primul, notat de noi cu [A], de trei pagini și jumătate, format A8, cuprinde însemnări din anul 1971, cel de-al doilea, notat cu [B], o pagină dictando, format A4, cuprinde două notații din anul 1974. E de presupus că M. Glasberg intenționa să adune însemnări despre persoane marcante – așa cum reiese din titlul celui de-al doilea document, Peltz fiind una dintre acestea.

Prezentare și note:

RODICA LĂZĂRESCU

Tragerea interviurilor de la 6.XII.1965		
1	M. Glasberg	x 34
2	A. Palm	x 31
3	I. Bănuș	x 30
4	I. Peltz	x 29
5	M. Glasberg	x 28
6	M. Glasberg	x 27
7	Maximilian Glasberg	x 26
8	Maximilian Glasberg	x 25
9	Maximilian Glasberg	x 24
10	M. Glasberg	x 23

A4

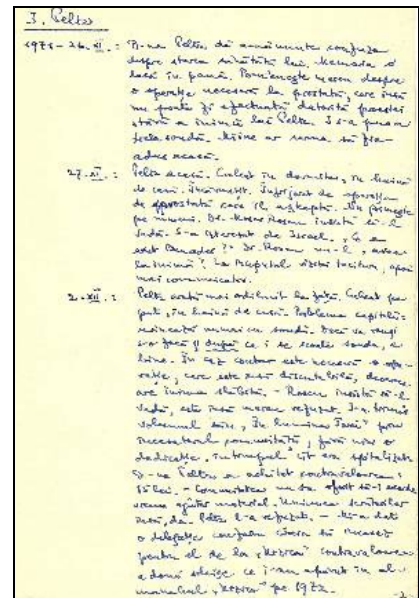
I. Peltz

1971 – 26.XI.: D-na Peltz dă amănunte confuze despre starea sănătății lui. Memoria o lasă în pană. Pomenește mereu despre o operație necesară la prostată, care însă nu poate fi efectuată datorită proastei stări a inimii lui Peltz. I s-a pus a treia sondă. Mîine ar urma să fie adus acasă.

27.XI.: Peltz acasă. Culcat în dormitor, în haină de casă. Încărunțit. Îngrijorat de operația de prostată care îl așteaptă. Nu primește pe nimeni. Dr. Moses Rosen* insistă să-l vadă. S-a interesat de Israel. „Ce a avut Benador?”** Dr. Rosen nu-l „avea la inimă”. La începutul vizitei, taciturn, apoi mai comunicativ.

2.XII.: Peltz arată mai odihnit la față. Culcat pe pat, în haină de casă. Problema capitală: urinează numai cu sondă. Dacă va reuși s-o facă și după ce i se scoate sonda, e bine. În caz contrar este necesară o operație, care este însă discutabilă, deoarece are inima slăbită. – Rosen insistă să-l vadă, este însă mereu refuzat. I-a trimis volumul său „În lumina Torei”*** prin încasatorul comunității, fără nici o dedicație, în timpul cît era spitalizat. D-na Peltz a achitat contravaloarea: 15 lei. – Comunitatea nu s-a oferit să-i acorde vreun ajutor material. Uniunea scriitorilor însă, da. Peltz l-a refuzat. – Mi-a dat o delegație conform căreia să încasez pentru el de la „Urzica” contravaloarea a două schițe ce i-au apărut în almanahul „Urzica” pe 1972.

1971 – 4.XII.: Cu sonda – a patra! – urinează ușor. Să vedem ce va urma peste o săptămână, cînd ea va fi îndepărtată. E vorba de o operație la prostată (îndepărtarea unui adenom), discutabilă datorită faptului că P. se află după un al doilea infarct, avut cu vreo cîteva luni în urmă. – P. povestește că, în primăvara anului curent, cînd a fost invitat cu soția la seara de seder****, de paști, a fost nevoit să părăsească festivitatea, urmîndu-și soția, căreia i se făcuse rău, în văzul tuturor. Dr. Rosen n-a găsit de cuviință să se intereseze, ulterior, nici personal, nici prin telefon, nici printr-o terță persoană,

despre starea d-nei P. La întrebarea mea, cum consideră acest procedeu, P. a spus: „Se pare că este un om rece.” – **Rectificare** pe ziua de 2.XII.: era vorba de un **împrumut**, nu de un ajutor material! – Mircu***** l-a informat că Rosen vrea să-l vadă. Va fi nevoit să-l primească. 8.XII.: Peltz mi-a telefonat că a primit acasă banii de la „Urzica”. – L-a vizitat Rosen. Cînd ne vom vedea, îmi va da amănunte. 9.XII.: I-am înmînat lui P. prospectul (copiat de pe ambalaj) unui preparat german pentru tratarea boalei de prostată și numele unui produs francez (dînsul a spus că e belgian) folosit la adenom de prostată (adică la boala de care suferă P.). Mi-a mulțumit mult. – Cînd am venit, d-na P. n-a vrut la început să mă lase să-l văd, motivînd că se simte obosit. 1971 – 12.XII.: La telefon, d-na P. mi-a spus că Peltz se află încă acasă. Mîine se va decide ce este de făcut. P. e foarte nervos datorită sondei. 16.XII.: Am vorbit cu P. la telefon și l-am întrebat de starea sănătății. Mi-a răspuns cam enervat că încă nu s-a luat nici o decizie. Indicațiile mele din 9 crt. nu vin în considerație. Produsul francez (belgian?) s-ar folosi numai în cazuri de adenom canceros. Replet: P. era cam enervat. 22.XII.: Vezi „Jurnalul” din 23 decembrie. – **În plus**: spunîndu-i că la 16 crt. mi-a părut supărat, enervat, mi-a confirmat că așa și era: „Dacă mă întreb cum mă simt! Să-mi fi vorbit despre alte lucruri!” I-am răspuns că, **în primul rînd**, mă interesează starea sănătății sale. De aceea, întrebarea mea introductivă. →

– Arată foarte bine, ca un om perfect sănătos. Nu știu ce să mai cred. – Mi-a spus că vrea să se ducă la templu, de Hanuca*****, dar că se simte obosit. I-am atras atenția că ultima zi de Hanuca a fost la 20 decembrie. (N-am prea înțeles aluzia la Hanuca: confuzie involuntară sau amnezie?)

1972 – 8.I.: Ședea pe întuneric într-un fotoliu. Poartă permanent sonda. Plictisit. N-are chef de lucru. A primit multe felicitări (vreo 80, după spusele lui) de sărbători. N-a răspuns încă tuturor. Pe ziua de 18 crt. urmează să meargă din nou la spital. Până atunci urmează tratament cu injecții străine, spre a preveni operația la prostată, riscantă din cauza inimii. Mici contradicții cu soția sa. Din cei 4000 de lei pensie lunară, dînsa îi dă drept „bani de buzunar”, o mie de lei. P. nu ține socoteala banilor. E foarte larg. – P. mi-a spus că a intervenit pentru vreo 65 de membri ai Uniunii Scriitorilor în vederea majorării pensiei lor. Doar vreo 5-6 s-au interesat de starea sănătății sale. Deceționat de nerecunoștința oamenilor. – La față arată odihnit. Trăsături frumoase, plăcute. – A primit sonde din străinătate, și numai de la dr. Halevy-Paris, care sunt cele mai bune. – N-are o părere prea bună de Mazilu și Hirsch de la „Univers”. Să mă adresez neapărat lui Romul Munteanu, pentru a obține o traducere, cum am de gând s-o fac. Am stat o oră de vorbă. S-a scuzat apoi, simțind nevoia să se întindă în pat. – Tratație cu vișinată și napolitane.

10.I.: P. mi-a indicat telefonic adresa unui apartament de vânzare.

11.I.: S-a interesat ce am realizat cu casa. A ieșit din casă, ducîndu-se la... cinematograful. A văzut la „Flacăra” filmul sovietic „Livada din stepă” (în toată sala 20 de spectatori!), pentru care a avut o înaltă apreciere. S-a întors acasă extrem de obosit: nu-i este ușor să meargă cu sonda! – A primit un teanc de felicitări de Anul nou (mi le-a arătat d-na P.).

Note

* Moses Rosen (numele ebraic David Moshé Rozén) (1912-1994) – șef-rabinul Cultului Mozaic din România (1948-1994), președinte al Federației Comunităților Evreiești din România (1964-1994), membru de onoare al Academiei Române.

** Prozatorul Ury Benador, pe numele real Simon Moise Grinberg sau, după alte

surse, Simon Schmidt, născut în 1895, cunoscut, în special, pentru romanul *Ghetto veac XX* (1934), murise în data de 23 noiembrie.

***Volum de eseuri biblice apărut în 1971.

**** Seara de Seder marchează începutul Paștelui evreiesc. Evreii se adună cu prietenii și familia în jurul mesei și povestesc despre „Ieșirea din Egipt”.

*****Marius Mircu (1909-2008) (pe numele real Israel Marcus), reporter, redactor, scriitor și istoric, emigrat în Israel în 1987. După al Doilea Război Mondial, a fost primul jurnalist care a scris despre lagărele din Transnistria și despre pogromurile de la Dorohoi și Iași. Este fratele lui Solomon Marcus. Pe Wikipedia, apare informația că M. Mircu a semnat și cu pseudonimul G.M. Vlădescu. În lucrarea „Scriitori vrânceni de ieri și de azi” (Ed. Zigotto, 2011, p. 274), în capitolul destinat vrânceanului G.M. Vlădescu, Mircea Dinutz arată că acesta și-a „împrumutat” numele lui Marius Mircu pentru cartea *Rango, prietenul oamenilor*, apărută în 1942, când scriitorii evrei nu aveau drept de semnătură.

*****Hanuca, sărbătoare a „Luminilor”, durează opt zile, în luna decembrie (25 Kislev), în fiecare dintre serile sărbătorii, atât în sinagogi, cât și acasă, se aprinde câte o lumânare ce se pune într-un sfeșnic numit „hanuchia”.

[B]

Însemnări despre persoane marcante

21.IV.74: **I. Peltz** cu soția se duc în vizită la **Tia Peltz**. Se pare deci că raporturile dintre mamă și fiică s-au ameliorat. – Peltz mi-a reamintit că dorește să jucăm în continuare la pro-noexpres și la loto și mi-a achitat pe stradă cotele respective de participa-re*. – Nu va face voiajul în Israel**, programul fiind mult prea încărcat pentru a-i putea face față, ținînd seamă de sănătatea sa delicată (două infarcte, tahicardie etc. etc.). S-a consolată. Soția însă regretă profund faptul că nu vizitează Israe-

Mădălin Voicu încearcă o vioară
“Gliga”

lul. - Referitor la interviul pe care i l-am propus încă acum o lună***, va reveni. Îmi face impresia că are anumite rezerve, pe care nu le pot pătrunde. – Mi-a vorbit despre o carte în limba germană, tratînd despre anii 1933-1939, pe care s-a gândit s-o propună spre publicare Editurii politice, tradusă de mine. Îmi va telefona pentru detalii.

21.V.74: Ieri la **I. Peltz**, la prînz. Invitație dimineața la 8, pentru ora 13.30! Ce s-a întîmplat, doamnă Peltz, maestre Peltz? Nimic deosebit: să fim împreună! Un antreu (nedefinit), o supă cu fulgi de ovăz și cu o bucată de poliș, o farfurie cu tocătură, un fel de plăcintă, mazăre boabe și ciuperci chinezești (minuscule!), roșii și cașcaval, napolitane, portocale, nes. Un rom cubanez, vin cu sifon (cam apos, călduț). D-na Peltz a servit singură masa. S-a obosit. Conversație variată. Peltz reușește cu greu să vorbească și el. Soția vrea să se mute, dînsul „n-am un cuvînt de spus. N-o vezi cît e de fermă? Nu pot să-i fac opoziție.”**** Peltz cam obosit. – Joacă la pronoexpres, loto, loteria cu cîștiguri în obiecte*****. – Amintiri despre C. Săveanu. – Crede că Israelul va face un război total.

Note

*Printre hîrțile din arhiva Peltz se află câteva tabele cu participanții, cotele de participare și condițiile de împărțire a eventualei câștig pentru diverse extrageri. De pildă, *Tragerea autoturismelor Loto 6.XII.1966*. Au jucat șapte participanți, dintre care M. Glasberg cu trei cote, un total de 24 de lei. *Automobilele se vînd. Bani se împart în părți egale*.

** Probabil este vorba de proiectata călătorie în Israel (țară pe care nu a vizitat-o niciodată) pentru a primi Premiul „Jacob Groper”, care-i fusese decernat la finele anului 1973.

***Întrebările, 20 la număr, au fost formulate din luna martie, 12 martie 1974, după cum notează autorul lor, care le semnează cu inițialele: M.G.

****În „România liberă” nr. 9217/13.06.1974, a apărut, la rubrica „Vînzări”, anunțul următor: „Vînd imobil 4 camere, hol, dependințe, gaze, singur în curte. Tel. 22.54.68, numai între 17-20”. După cum s-a văzut anterior, încă din ianuarie 1972 familia căuta un apartament de vânzare, desigur la insistențele doamnei Peltz. Visul acesteia nu s-a realizat însă.

*****Când a câștigat, și-a împărțit banii săracilor din cartier, soția aflînd ulterior de isprava soțului.

Darie Magheru

25 octombrie 1923 - 25 octombrie
1983, Brașov

Absolvent al Institutului de Teatru din Iași. A profesat actoria la teatrele din Brașov, Ploiești, Arad și Botoșani. Între 1950-1951 a fost deținut politic la Suceava.

A scris poezie, teatru și proză.

Debutează în 1941 cu placheta de versuri: „Cu barda-n porți de veac”.

I-au urmat: „eu, meșterul manole” – poem dramatic – 1956, la ESPLA; „poeme” – 1968, la EPL; „caprichos” – 1970 la Editura Albatros; „schițe iconografice” – versuri – 1972, la Cartea Românească; „guernica” – versuri – 1974, Editura Albatros; „zeu orb cu flori – versuri – 1982, la Cartea Românească.

După 1989, Editura Arania din Brașov (scriitorul și editorul Daniel Drăgan) îi publică: „exclusiv tauri” – po-em dramatic – 1991; „nemuritorul în solitudine și durerea” – roman – 1995; „pygmalion și alte poeme” – 1996; „forum traiani” – teatru – 1998; „cărămida cu mâner” – roman – 2006.

În 1979, la Teatrul Dramatic din Brașov i se joacă: „tragicul domn, ion al cămălelor” (actorul George Gridănușu), spectacol suspendat de Comitetul de Cultură PCR Brașov.

Din 1991, pe strada Darie Magheru, la numărul 39, din Săcele, județul Brașov, funcționează Casa Memorială „Darie Magheru”; Salonul Literar și Societatea de Literatură și Artă „Darie Magheru”.

În 2001, profesoara brașoveană Mihaela Malea Stroe, își ia doctoratul cu teza „Darie Magheru. Trasee tragice de la Sisif la Pygmalion” și în 2002 i se tipărește lucrarea în volum, tot la Editura Arania.

În contextul aniversării și comemorării din 25 octombrie a.c., vă oferim câteva dintre poeziile scriitorului:

„putezeau flăcăi, sub jar de stepă, / cu orbite seci spre vatră-ntoarse...”

OLGA LASCU

alt cântec de leagăn

ai s-adormi și fără cântec, ai s-adormi...

– ochii mei – vezi? – numai pot să plângă –

lângă noaptea ce te-a strâns în menghini, lângă brazii ce se clatină diformi,

lângă cerul din băltoace, lângă lemnul stelelor, mai putred aprinzând fărâmele...!

o să-și verse luna untdelemnul, o să-și care ploaia râmele

peste trupu-n noapte sfârtecat... ai s-adormi și fără cântec! ai s-adormi! printre cetini raze aspre bat... nu plâng – vezi? – se clatină diformi

brazii... da, se clatină diformi... ai s-adormi! ți-or crește fragezi anii mladă pe orbite... ai s-adormi! ierburi crude vei hrăni din pleoape... nani!

ochii mei – vezi? – nu mai pot să plângă!

ai s-adormi și fără cântec! ai s-adormi!
lângă noaptea ce te-a strâns în menghini, lângă brazii ce se clatină diformi...

și-am s-aștept. mirate primăveri, toamne de rugină am s-aștept; mâni în cruce-nțepenind pe piept... am s-aștept. și veștede poveri

prin ponoare toamna o s-așeze... numai ochii, înnoptați în moarte, s-or trezi, sub ierburile treze

am s-aștept! în floarea de cais vei zâmbi sub seară! am s-aștept! crengi de fier zvâcnind mi te-au ucis! am s-aștept!...cresc brazii tot mai drept...

nu plâng –vezi? – cresc brazii... și-ai să vii...

crengi de fier zvâcnind mi te-au ucis! ci în floarea albă de cais vei zâmbi, sub seară, vei zâmbi...!

sarmizegetusa

/orele douăsprezece din noapte!/
opriți eroziunea!

regele

– hirsut în etern! –

și-a trecut

prin stern

columna

din for!

și

prin acel

continent pulsând!

...de pe buze

i se preling

picături de granit!

(din ciclul: „Războiul fără de sfârșit al dacilor”, vol. „Caprichos”)

Notă: Darie Magheru nu folosea majuscule.

Cuvinte-ncumințite

(Pilule fără efecte secundare)

1.Ridicolul oamenilor fără haz este atât de penibil, încât numai tăcerea poate să-l aprecieze cum se cuvine;

2.Hlizeala este ca o cocotă ce-așine calea râsului inocent;

3.Mult mai lesne decât a râde este să te faci de râs;

4.Și dacă râsul de la urmă este rânjetul celui îngrozit de neantul morții?;

5.Rânjetul este râsul fără bucurie ce vine îndată după stingerea luminii zâmbetului;

6.Toți oamenii au inimă. Dar câți dintre ei sunt oameni de inimă?;

7.Aritmetica sui-generis a cuplurilor care se iubesc: 1+1=1;

8.Geografia iubirii sincere este atât de întinsă, încât doar unora dintre inimi le este dat să o cunoască;

9.În atâtea mii de ani, oamenii încă n-au învățat că altitudinea socială este o formă de relief necunoscută de către geografia iubirii;

10.Femeia – o marfă ce-și stabilește mărimea prețului direct proporțional cu micimea minții sale;

11.Inima femeii? Un organ care ajunge să o onoreze de-abia după ce uterul a dezonorat-o complet;

12.Cinstea este noțiunea pe care majoritatea femeilor din zilele noastre ajung să o înțeleagă de-abia după ce pentru treburile necinstite sunt de prisos;

GEORGE PETROVAI

Anchetă „Vatra veche”

Ion Creangă - Bojdeuca din Țicău

„Din strada Sărărie, ruinoasă, colbăită, se desface o uliță de sat, răpoasă, numită Scăricica, iar de aici o altă uliță lungă, lunecând la vale, numită Țicăul-de-Sus.”

(G. Călinescu)

În Țicăul-de-Sus din marginea se răsărit a Iașului, în Valea Plângerii, cum i se mai spunea odată, se află bojdeuca în care a locuit scriitorul Ion Creangă în perioada 1872-1889. Aceasta a fost pentru marele povestitor o căsuță potrivită sufletului său: o căsuță de vălătuci (un amestec de lut cu paie), acoperită cu draniță (șindriță) și cu acoperișul „în patru ape”. Partea dinspre intrare privește, spre cel care se apropie de căsuță, prin căhleță (un fel de „ochi” deasupra acoperișului), ca printr-un ochi fermeat. Din acoperiș iese, parcă, și hornul care fumegă doar în amintirea unor vremi de mult apuse. Poteca de la poartă până la intrarea în bojdeucă e lungă, încât străbătând-o poți auzi o poveste. „Ferestrele din față, două de o parte a ușii, două de cealaltă parte, cu ochiurile geamurilor în semnul crucii, îți arată că sunt cel puțin două încăperi” (Constantin Parascan).

G. Călinescu, în monumentală sa *Istorie...* (1941), descria „o bojdeucă de vălătuci cu două cerdace și două odăițe, proptită pe niște pari, ca să nu cadă în vale, o casă, cam ca a Irinuchii din Broșteni, privind spre dealul de humă al Cîrcului, pe care, din când în când, turme venite de la iernatic își purtau tălângile”. După cum spun documentele, în această bojdeucă, a găsit Ion Creangă, în 1872, stând cu chirie în camera din stânga, o fată pe nume Tinca (Ecaterina) Vartic. Când nu avea locuință, povestitorul a aflat, probabil, de bojdeucă de la un prieten, diacon, cu numele Vartic (rudă cu Tinca). Tinca Vartic era un fel de Fata Moșului din povestea scrisă mai târziu: cuminte, harnică, deșteaptă, curată și gospodină, cu suflet bun, dar fără ajutor pe lume: „Cât era ziuica de mare, nu-și mai strângea picioarele, dintr-o parte venea și-ntr-alta se ducea”, „noroc de la Dumnezeu că era fată robace și răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei”.

În „bojdeuca de căsuță”, cum a

numit-o însuși povestitorul, Creangă a fost mai întâi chiriaș, ca și Tinca Vartic, proprietară fiind o oarecare Maria Ștefăniu. Casa fusese construită prin 1850 de un anume Constantin Vasiliu, care cumpărase locul ce fusese proprietatea bisericii Buna Vestire din Iași. Scriitorul cumpără de la Maria Ștefăniu, în 1879, atât căsuța, cât și locul din jur și le dăruiește Tincăi. Cu toate că Tinca era proprietara, Ioan Creangă s-a considerat toată viața, cum și era de fapt, stăpânul Bojdeucii din Țicău.

Într-o scrisoare către Titu Maiorescu, din anul 1887, I. Creangă descrie cu plăcere căsuța în care locuiește. Pentru frumusețea lui, redăm fragmentul: „În bojdeuca unde locuiesc eu, dorm afară și pe vremea asta, în 18 spre 19 septembrie. De veți avea răbdare, că bunătate totdeauna ați avut, veți întreba, poate, unde-i bojdeuca mea? Vă voi răspunde respectos: în mahalaua Țicău, ce-i mai zic și Valea Plângerei, strada Țicăul-de-Sus, no. 4 (dacă se mai poate numi stradă o hudicioară dosnică, plină de noroi, pân' la genunchi, când sunt ploii mari și îndelungate, zise și putrede, și la secetă geme colbul pe dânsa). Iar bojdeuca de căsuță în care locuiesc eu de vreo 18 ani e de vălătuci și povârniță spre cădere pe zi ce merge, de n-ar fi răzămătat în vreo 24 de furci de stejar și acelea putrede. Iarna dorm într-o odăiță toată hrențuită, iară vara într-un cerdăcel din dos, începând de pe la mai și sfârșind pe la octombrie, când este vremea bună, cum îi acum. Așa m-am deprins. Răposatul Conta și Lambrior știau căsuța mea. Pompiliu, dl Nică și mai ales bietul Eminescu, de asemenea.”

Bojdeuca din Țicău a fost amenajată ca muzeu memorial în 1918, fiind primul muzeu memorial literar din România. Ea amintește de căsuța din Humuleștii copilăriei, în jurul căreia au rămas până târziu gândurile marelui prozator. De

aproape 95 de ani, mii de vizitatori, copii și vârstnici, trec, cu mereu aceeași emoție, pragul bojdeucii în care s-a veșnicit ceva din ființa cunoscutului povestitor. Chiar înainte de a trece poarta, privești o alegorie sculpturală, ce concretizează artistic un episod din savuroasele *Amintiri din copilărie*, intitulată *Pupăza din tei*, autor fiind sculptorul Gheorghe Crășmaru. În curte, se află bustul în piatră al scriitorului dăltuit de Ifimie Bărlădeanu. Tot în curte, privim prima piatră funerară, adusă de la Cimitirul Eternitatea din Iași, atunci când s-a amenajat, în alt chip, mormântul povestitorului.

Casa-muzeu, înconjurată de flori și arbori, este de o simplitate asemănătoare caselor din satele Moldovei. Ea cuprinde două odăi despărțite de o tindă (hol), având în față o tradițională prispă românească, iar în spate un cerdac cu lavițe. Din cerdac, perspectiva este încântătoare spre dealurile Cîrc și Șorogani. **În acest cerdac, vor fi stat, de multe ori, cei doi prieteni, Mihai Eminescu și Ion Creangă, privind „cerul plin de minunății”, ori admirând cât de frumos ninge „la Ieși”,** sau ascultându-se, unul pe altul, spunând „atătea lucruri frumoase, frumoase.” Eminescu a fost găzduit în bojdeucă aproape o jumătate de an, în 1876.

În cele două camere, vizitatorul află expozate originale. Într-una se păstrează vatra țărănească cu hornul asemănător celui din Humulești. În mijloc se găsește o măsuță rotundă, joasă și scaunele cu trei picioare. Pe măsuță, strachini și linguri de lemn. Lângă un perete, se află un pat și alături, lavițe – toate împodobite cu scoarțe românești. În cealaltă cameră, ne putem închipui „biroul” povestitorului: masa pe care se află o călimară de epocă cu ștergător de peniță, un toc așezat pe suportul lui, o tabacheră cu semnătura lui I. Creangă, ceasul și ochelarii. Pe cele două scaune de lângă masă, ni-i închipuim pe cei doi mari prieteni, Eminescu și Creangă, stând de vorbă, așa cum i-a zugrăvit Octav Băncilă într-un tablou, ulei pe pânză, intitulat *Eminescu și Creangă în Bojdeuca din Țicău*. Un dulap cu sertare, un mare portret al povestitorului, ștergere populare întregesc atmosfera specifică sfârșitului de secol al XIX-lea, locul unde au fost cristalizate →

LUMINIȚA CORNEA

În spatele lunii

De mi-ai putea șterge
frământarea din privire
cum îmi alungi ridurile
în lumina lunii
poate aș fi cea mai frumoasă femeie
pe care durerea nu a lăsat niciun semn
în calea ei prin trup, inimă și vise.
poate s-ar speria și lacrimile
de atingerea ta și n-ar mai insista
să-și găsească locul
între degetele tale și pielea mea.
dacă mi-ai descoperi frumusețea
poate și durerea și-ar găsi
altă locuință
și nu m-ar mai anunța
de fiecare dată când
îmi simte lipsa.
dacă mi-ai căuta frumusețea,
mi-ai vedea ridurile
și ți-ai continua drumul

Cel mai frumos om

Ca orice femeie, mama
are acea memorie feroce

care iartă totul,
fără să uite nimic.
lavă de feminitate,
adună mereu detalii,
pentru a vedea esența și asta e
pașaportul cel mai de preț
pe care mi l-a dăruit.
mama nu ascultă de istorie,
de destin sau de riduri,
dilată întotdeauna timpul,
ascultă doar inimi ce se zbat
în căutarea edenului pierdut
și le redă vieții,
spulberă orice ideologie
cu paloșul ei sub formă de zâmbet.
sunt oameni care-ți urătesc sufletul
și oameni care ți-l înseninează.
toți avem un *cel mai frumos om*
mama e omul meu

Îngenunchiere

Ajută-mă să ridic cerul de pe mine,
a căzut în noaptea în care luna
își ștergea lacrima după o ultimă
sforțare de-a face soarele

s-o țină în palme.
ajută-mă să ridic înaltul,
sufletul meu și-a ales norii cei negri
și se miră de ce au început ploile.
aș alege oricând cerul,
dacă nu m-ar face una cu pământul
sub greutatea lui.
ajută-mă, nu vreau să simt încă
gustul din care mă trag,
ochii mei să fie stele
prafului pe care vei pași.
oprește cerul,
vreau să-ți mai cânt
despre noi.

RALUCA PAVEL

→ acele minunate întâmplări din copilărie. Portretul datează din 1889 și a fost realizat de V. Mușnețanu (prieten al prozatorului), fiind cumpărat de M. Lupescu, în 1911, de la Tinca Vartic și dăruit Academiei Române; s-a reîntors la bojdeucă în anul 1989. Același V. Mușnețanu a executat, în 1887, un portret al Tincăi Vartic.

În această modestă casuță, dar „o minune de casă”, a creat Ion Creangă *Amințirile din copilărie* și toate poveștile. Tot aici a scris manualele didactice, de mulți, astăzi, necunoscute, dar care au fost folosite timp de decenii în școlile noastre primare. Merită a fi amintite pentru că de ele se leagă debutul absolut în literatură al scriitorului. Iată-le, în ordine cronologică: *Metodă nouă de scriere și cetire pentru uzul clasei I primară*, de institutorii I. Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Receanu și A. Simionescu, Iași, 1868; *Învățătorul copiilor*, carte de cetit în clasele primare, cuprinzând învățături morale și instructive, de institutorii C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu, Iași, 1876; *Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică*, de institutorii Ion Creangă și Gh. Ienăchescu, Iași, 1876; *Geografia județului Iași*, de institutorii V. Răceanu,

Gh. Ienăchescu și I. Creangă, Iași, 1879 (conform Constantin Parascan, *Povestea vieții lui I. Creangă*).

În primul manual *Metoda nouă...* este tipărită prima creație literară a lui I. Creangă, poezia *Păsărica în timpul iernei* (1868). Redăm textul acesteia pentru simplitatea și frumusețea ei, dar și pentru faptul că a circulat și circulă fără a i se cunoaște autorul: *Iarna ninge și îngheață, / Frigul crește tot mereu, / Păsărica cea isteasă / Nu mai zice cântul său! / Când afară viscolește / Ea s-ascunde tremurând, / Într-un colț, unde găsește, / Nu ca vara ciripind; // Ci sburlită și-ntristată / Pe la drum mâncarea-și cată / Nimeni nu-ngrijea de ea! / Dumnezeu care-a creat-o / Pe dânsa ca și pe noi, / O hrănește și-ocâlzește / El o scapă din nevoi.”* Această poezie și altele care au urmat

(*Ia! clopoșelul sună și Nu lucrezi – n-ai ce mânca*), tipărite în *Învățătorul copiilor*, foloseau scopurilor didactice și erau mai întâi „încercate” cu elevii al căror dascăl era. Se știe că I. Creangă a fost un învățător model cu toate calitățile unui pedagog de geniu. Mulți dintre foștii lui elevi, deveniți oameni importanți, și-au scris amintirile, evocându-l pe fostul lor dascăl; îi amintim pe Octav Băncilă, Emil Gârleanu, Emil Racoviță, Jean Bart.

Toate manualele și cunoscutele volume (diverse ediții) scrise de Ion Creangă, precum și documente privind viața și activitatea, pot fi văzute în expoziția documentară intitulată *Viața și opera lui Ion Creangă*, aflată într-o clădire nouă (arhitect Virgiliu Onofrei), construită în curtea bojdeucii, inaugurată la 11 iunie 1989, în întâmpinarea centenarului morții lui I. Creangă și M. Eminescu.

Complexul muzeal din Țicău-Iași, bojdeuca și expoziția documentară, sunt și vor fi în continuare locul de pelerinaj al celor ce omagiază memoria scriitorului care a încântat ca nimeni altul copilăria multor români. Putem afirma cu certitudine: copilăria nu poate fi lipsită de lectura scrierilor lui Ion Creangă, deoarece acestea reprezintă părțile ale miraculosului copilăriei fiecăruia.

Jurnal venețian

(2)

Via Garibaldi

Prima noapte în Veneția nu a fost deloc liniștitoare. E chinul pe care-l cunosc în deplasare. Schimb locul, schimb aerul. Un cumul de emoții nuni dădea pace. Mă bucuram că sunt aici, dar timpul din fața mea puțin mă incomoda. Ce-o să fac singură atâta amar de vreme în cel mai romantic oraș? Obiceiul de a-mi împărți cât mai riguros timpul, acum, mă pune ușor în dificultate. Se mijește de ziuă, iar ochii mei sunt pironiți pe fereastra din fața patului.

Duminică, 15 iulie, ora 8.00. Un clopot sau sute de clopote, cine mai distingea numărul!, dă deșteptarea italienilor. La fiecare... trecute fix bate în ritmul unui cântec. Nu-l recunosc, dar l-aș putea reproduce. Caut să disting de unde vine. Scot capul pe geamul de la baie și realizez că e clopotul de la *Basilica de S. Pietro di Castello*, singura de pe *Isola di S. Pietro*, cea cu care mă învecinez. Dacă tot sunt aici, menționez că pe peretele fiecărei biserici, la intrare, apare o placă dreptunghiulară, de culoare gri deschis, unde găsim scris cu roșu numele oficial al locașului (și cel popular, dacă este cazul) și cu litere negre, mai mici, principalele date: secolul/anul ridicării, secolul/anul restaurării, numele principalilor autori ai lucrărilor artistice, uneori numele arhitectului. *Chiesa San Pietro Di Castello* a fost și *Cathedrale Di Venezia* din 1451 până în 1807, un obiectiv turistic care nu trebuie ratat. De altfel, este printre bisericile care au și taxă la intrare (6 € pentru adulți, respectiv 4 € cu reducere).

Corpul de clădire, unde sunt cazată, se află chiar lângă un canal. La capătul opus este un zid vechi, înalt cam cât două etaje de bloc (ceea ce îmi blochează câmpul vizual), din cărămidă roasă, roșiatică și având poalele impregnate cu verdele putred al algelor. Până la jumătatea înălțimii lui, este îmbrăcat și cu o plantă agățătoare, deasă, de culoare verde toamnă. Un fel de protecție antisolara. Și, desigur, nu poate fi uitat fondul muzical natural. La primele ore ale dimineții, volumul e cam tare pentru putințele mele auditive. Vorbesc de pescărușii aflați în căutarea hranei. Foamea lor răsună asurzitor, că-s și mulți. Tremurul apei, datorat spaimei peștilor pândiți de vigilentele păsări răpitoare, finisează tabloul matinal la care asist.

Mi se spusese că vara, de la canale, vine un miros înfiorător. Cu adevărat, dimineața, după ce toată mizeria se adună peste noapte la marginile canalelor, aerul devine supărător. Dar nu durează mult. Odată cu mișcarea ambarcațiunilor pe apă, unele cu misiunea de a o curăța, lucrurile intră în limitele suportabilității. De fapt, după o vreme, nu mai bagi de seamă acest disconfort.

Mi-am pregătit în grabă micul dejun, aceiași de câțiva ani încoace: o cafea, un ceai, un bol de lapte cu cereale și un pahar cu suc. Timp în care ascult *Știrile PRO TV* online. Nevoia de a cunoaște ce se petrece în țară îmi este repede satisfăcută. Nu s-a schimbat nimic! Două tabere care vor puterea: una să o păstreze, cealaltă să o obțină. Aceiași bălci pe care-l analizez, din când în când. Dar nu aici și nu acum.

Treptat, scârțâitul obloanelor de la ferestrele din jur mă readuce cu picioarele pe apă, că de pământ avea să mi se facă dor. Am timp berechet să cunosc canalele, podurile, străduțele, stațiile maritime, bisericile, mu-

zeele, clădirile, prețiozitatea arhitectonică, diversitatea artistică și culturală, hotelurile, insulele, fauna, vegetația. Să mă plimb cu gondola. Să fac o excursie cu una din navele de croazieră. Să savurez din bucatele atât de apreciate ale bucătăriei italiene. Să dau din coate printre miile de turiști care zăbovesc nestingheriți cu ochii la arhitectura venețiană. Să aflu diversitatea cursurilor Universității Ca'Foscari, cu sedii pe tot spațiul venețian. Asta îmi va da puțină bătaie de cap până voi cunoaște babilonia lagunară.

Pe la nouă jumătate ies din cameră. Reiau traseul de ieri. Trei cuvinte îmi rămăseseră agățate în minte: *Ruga* (centrul sectorului stradal unde mă aflu) – *S. Ana* (primul podeț pe care l-am traversat în Veneția) și *Pastore* (locul unde sunt cazată). O relație triadică! Dependentă, în mintea mea, de cele trei dimensiuni ale evoluției spirituale: *Ruga* (primitatea), *S. Ana* (secunditatea) și bunul Păstor (terțitatea). Altfel spus, ale esenței cuvântului, existenței reale și conștiinței mijlocitoare.

Imediat cum ajung pe *Streeta Salizada*, una din cele două femei de așară, o voi numi *Generăleasa*, mă întâmpină cu un amical, lung și zgomotos *Ciao*. I-am răspuns cu *Buongiorno*, în mintea mea fiind mai politicoasă acest salut adresat unei venerabile doamne. Nu știu câți dintre noi știm, dar originile acestui atât de viu, cel puțin aici, cuvânt, *Ciao*, sunt chiar venețiene. De fapt, e o prescurtare a expresiei *Sciavo vostro* sau *Schiavo vostro*, care înseamnă ad litteram *slavul dumneavoastră*. Un salut asemănător îl întâlnim și în România, la ardeleni, *Servus*, care înseamnă *sluga dumatile*. Doar că nu este atât de răspândit în colțurile lumii datorită provenienței latine, preluată peste secole de austrieci, iar de la ei de unguri și apoi de români. Cu mintea cramponată la semnificația salutului, am simțit o oarecare rețineră a deschiderii femeii. Chestie doar de acomodare. Am încercat să o întreb câte ceva, dar în engleză. Ea nu dădea semne că ar înțelege o boabă din spusele mele, dar îmi zâmbea cu toată amabilitatea din lume. Era senină, deși, acum privind-o mai bine, observai că era imobilizată într-un scaun cu role. Cine știe de când? Era îmbrăcată cu un capot lung de cânepă, →

DANIELA GÎFU

Via Garibaldi

care avea un ornament floral în nuanțe de albastru-petrol. Ii scotea și mai mult în evidență ochii verzi și paloarea feței ridate. Se dezvăluia o personalitate puternică. Ce mi-aș dori să aflu mai multe despre ea! Nu-mi rămâne decât să învăț câteva cuvinte simple în italiană. Atât cât să pot pune întrebări. Răspunsurile, cu siguranță lungi, generoase, mă vor lumina cu privire la viața acestei femei.

Deși pare că stau la capătul lumii, oricum a Veneției!, prevăd că soarta a ales inspirat locul șederii mele. În primul rând, acest ultim cartier istoric venețian, *Castello*, care și-a conservat foarte bine tradițiile, obiceiurile dincolo de arhitectura aproape impecabilă. Privind în dreapta și stânga, înțeleg că sunt o privilegiată. Însemne istorice importante la tot pasul, care, din păcate, nu sunt aduse în atenția turiștilor. Nu vreau să spun că poate nu sunt cunoscute nici de cei care se dau cunosători de-ai locurilor.

Castello de-a lungul *Riva degli Schiavoni* și din spatele *Pieței San Marco* nu e de recomandat nici când vine vorba de închirierea unui apartament, nici când vrei să iei masa, mai ales dacă ești înfometat. Cu atât mai puțin pentru achiziționarea de suveniruri. Iar în plin sezon (mai-septembrie) trebuie să-ți meargă foarte bine afacerile ca să-ți permiți să arunci cu banii pe lucruri pe care le poți cumpăra de trei ori mai ieftin în *Piazza Rialto*. Situația devine cu totul alta când vorbim de nordul cartierului Castello. Un spațiu încântător și la îndemâna turistului cu punga mai ușoară.

Fiind duminică dimineața, multe voci somnoroase și flămânde îmi perturbau trecerea. Așa cum știm de pe la televizor: vorbit tare, repede, în dialect. Ești pierdut, chiar dacă stăpânești puțin limba. Senzația este că se ceartă între ei tot timpul. Or fi tari de urechi! Cu ochii după ferestrele de unde se auzeau vocile, eram cât pe ce să mă lovesc cu capul la trecerea printr-o străduță îngustă și, pare-se, deloc potrivită celor udați prea mult la rădăcină. *Attenzione alla testa!*, mesaj pentru cei neatenți.

Deși drumul călcat o dată este cel mai sigur, am ales pentru prima zi venețiană, un alt traseu. Am lăsat *Giardini Biennale* (*Biennale* vine de la numele evenimentului organizat odată la doi ani, o expo-

ziție internațională de artă modernă, desfășurată de fiecare dată în perioada iunie-septembrie) pe partea stângă și am ales strada din față. Anul acesta era unul din acei ani.

Via Garibaldi. Deja forfotă. Pe apă bărci cu motor (unele de culoarea verde crud, semn că sunt cei cu salubritatea, altele roșii, care asigură aprovizionarea zecilor de puncte alimentare din zonă; sunt și câteva conduse de italieni cu chipuri maurice, trupuri atletice, haine lejere de culori deschise, cu păr natural - unii au suficient de prins în coadă -, într-o plimbare matinală), pe uscat

Universitatea Ca'Foscari

tineri, dar și unii de vârste mijlocii, care fac jogging, bătrâni care târâie genți pe roți (bună găselniță pentru cumpărături), sau care dau ture în fața marketurilor, femei care-și pun hainele la uscat, copii ținuti aproape de părinți, muncitori care colectează pungile cu gunoi împrăștiate peste tot, terase deschise, unde se poate servi o cafea (o curiozitate pe care va trebui să o verific: la terasă, cu excepția turiștilor, nu am văzut decât bărbați autohtoni, femei deloc).

Am hoinărit multă vreme pe *Via Garibaldi*. O stradă-oraș. Lată cât o stradă cu trei benzi, lungă puțin peste 500 m, vie, colorată, foarte atractivă. Autentic venețiană, chiar dacă aș lua ca punct de reper numărul mai mare de locuitori originari decât cel de turiști. De o parte și de alta a străzii, baruri, gelaterii, restaurante cu terase, chioșc de ziare, *Il Gazzettino*, puncte alimentare, farmacii, bancomate, *Banca San Marco* și *Banca di Veneziano*, coafor, frizerie, magazine diverse (produse de panificație, produse pescărești, articole pentru copii, articole sportive, artizanat, ochelari, bijuterii, haine, băuturi alcoolice și răcoritoare, articole de școală), ateliere de reparat ochelari, bijuterii etc., florării, Vodafone, agenție *imobiliară*, standuri cu legume și fructe, mese cu suveniruri arabe. Și, da, italienii

știu foarte bine să se răsfețe. Programul lor este împărțit în două, 9-13 și 15-19. Meseria de vânzător nu știu cât e de profitabilă financiar, dar cu timpul, *te rog eu* (expresie cu semnificație apreciativă, întâlnită la moldoveni).

Nu putea lipsi o instituție de educație. Că au sau nu nevoie, la zestrea moștenită, puțintică școală tot le este necesară. Aici se află *Scuola Media Statale „P. F. Calvi”*, după numele unui patriot italian, Pietro Fortunato Calvi din sec. XIX, parte din rețeaua școlară venețiană *Istituto Comprensivo „Armando Diaz”* (apărută recent, în 2009/10).

Desigur, aflăm și o biserică de cult catolic, *Chiesa di S. Francesco di Paola*, ridicată în sec. XIV. Fiind duminică, nu puteam trece fără o scurtă rugăciune. Slujba începe de la ora 10 și durează două ore. Am stat preț de o jumătate de oră, poate mai mult. Renovarea ei (de fapt, a fost reconstruită) a fost începută în anul 1588, și are hramul Sf. Bartolomeu. Aici, conform datelor de pe plăcuță, găsim o zestre impresionantă (lucrări de G. Contarini, J. Palma il Giovane, M.A. Schiavoni, G.D. Tiepolo). În exterior, are o fațadă de tip clasic, cu fronton triunghiular, încheiată de pilaștri cu capiteluri corintice. Pe fronton, deasupra ușii principale, este sculptat cuvântul *Charitas* în mijlocul unui soare arzător. He-hei, unde ești tu *Caritas* de Cluj, care ai lăsat atâția naivi fără acoperiș deasupra capetelor, iar pe alții i-ai asigurat până la a șaptea generație?! În interior există 11 altare, unul fiind ocupat de Bapstiteriu. În fiecare, întâlnim tablouri mari, spectaculoase, ilustrând viața Sfântului Francesco de Paola și minunile sale. Plafonul bisericii este pictat cu cinci sute de opere care descriu evenimente biblice și miracole ale sfântului. Și, iată, unde erau femeile italiene! La slujbă. Că, deh!, femeile aduc pacea în casă, nu?

Vizavi de biserică, între două terase, zăresc un punct ANPI (*Ass. Naz. Partigiani D'Italia Sezione Sette Martiri – Castello / con la resistenza contra il fascismo*), o filială a Asociației Naționale a partizanilor din Italia. Acum e doar un simbol al foștilor partizani italieni care au luptat împotriva forțelor germane de ocupație din Italia. Mi-au mai reținut atenția două plăci comemorative. Una era dedicată celor două simboluri →

ale regalității italiene, *Margherita, Regina D'Italia di Savoia*, prima regină a Italiei, și fiului ei, *Vittorio Emanuele al III-lea di Savoia*, principe di Napoli, poreclit *Re soldato e Re vittorioso* (Regele soldat și biruitor), datorită lungii sale domnii, 46 de ani, și a participării la ambele războaie mondiale.

La ieșirea din Via Garibaldi, spre Marele Canal, o altă placă în memoria navigatorului și exploratorului italian, continuator al lucrărilor lui Cristofor Columb, Giovanni Caboto (celebru pentru descoperirea sa din 24 iunie 1497 – o coastă pustie din Canada, pe care a numit-o *Terra Prima Vista* (probabil insula Newfoundland, dat fiind că pe același perete se află o plăcuță cu referire la acest spațiu) și a fiului său născut în Veneția, Sebastiano Caboto, ambasador venețian la curtea lui Carol al V-lea. Deasupra plăcii comemorative întâlnim *leul*, simbolul Veneției (cunoscută și ca *Serenissima*, denumire veche datorită politicii orașului de a nu participa la războaie sau la conflicte, în sec. XVI-XVIII). La picioarele leului o carte cu un înscris latin: *Pax tibi Marce, Evangelista Meus* (Pace ție, Marcu, evanghelistul Meu). Acest simbol îl putem vedea peste tot în Veneția.

Pe partea opusă este și un hotel de trei stele, cu prețuri acceptabile (puțin peste 200 € în sezon), *Ca' Formenta*. Dotat, inclusiv, cu un debarcader privat, pentru turiștii cu dare de mână la șalupele-taxi.

Via Garibaldi, o stradă cu tot ce are un om nevoie pentru un trai normal. Cred că mulți dintre locuitorii de aici părăsesc doar la o nevoie medicală specială zona. Se spune că Via Garibaldi a fost creată prin completarea unui canal. Mă interesa mai ales să simt pulsul vieții celor de aici. Am intrat în prima băcănie, imediat pe stânga. Vânzătorul, un italian, nu mai mult de 50 de ani, m-a întrebat cu ce să mă servească. Politicos, i-am spus că doar arunc o privire la produse. Era un miros ușor înțepător, nu neapărat supărător. Te așteptai să găsești doar produse alimentare specifice. De fapt, aici erau de toate. Ochii mei se opriră la porumbeii curățați, tranșaiți în două și înveliți în folie de plastic. Uitându-te la cum era îmbrăcat vânzătorul, nu ai fi spus că vinde asemenea produse. Haine impecabil de curate. Pantaloni

albi, lungi, protejați de un șorț alb până la nivelul genunchilor și un tricou negru puțin peste curea. În picioare, adidași albi cu dungi negre. Surâdea tot timpul, chiar și atunci când mânua un cântar alimentară balanță, foarte vechi, analizându-i rugina ascunsă cu un strat de vopsea lucioasă. Nu avea casă de marcat. Aici cred că nici nu ar ajuta la mare lucru. Eventual, împotriva evaziunii fiscale. Bărbatul, cunosător al locului, prefera să-și vândă marfa, chiar și cu prețul unor întârzieri ale plăților. Când un client nu avea bani la el, scria numele și suma pe fila unui caiet. Suma cred că o scria de două ori, fiindcă rupea o bucată din filă și o dădea cumpărătorului. Să-i amintească de datorie. Și, cum clientela era redusă, cei doi mai pâlăvrăgeau minute bune despre întâmplări comune. Mă aflam într-un „orașel” asemenea celor din filmele vechi italiene, într-un curs firesc, cu oameni corecți și amabili.

Prânzul l-am luat la *Osteria Garanghelo*, situată pe partea stângă, aproape de ieșirea spre *Canal Grande*. Am comandat *Lasagne con Capesante* (paste cu scoici), una din mâncărurile mele preferate. După un *Peroni roșu*, am comandat și o prăjitură venețiană, *tiramisu* (se traduce prin *ia-mă*), atât de apreciată de gurmanzii din întreaga lume. Eu nu fac excepție de la aprecieri, fără a mă declara gurmandă. E un dulce afrodisiac, preparat încă din Renaștere. Sensul explicit al acestui cuvânt, *fă-mă fericită*, este limpede. Era desertul preferat al curtezanelor și al damelor de companie. Unele soții mai îndrăznețe îl serveau bărbaților lor ca o invitație la bucuriile vieții.

Căldura era insuportabilă. M-am întors în cameră să-mi aștern gândurile, care nu-mi dădeau deloc pace. Mă simt bine, deocamdată, în propria-mi companie.

Campo Ruga

1

Pe crucea din cer mai este o pată
Se mai vind păcate la kil sau la
bucată !
Păcatul nu e crezul unui
oligofren,
Din cer alte pacate, mai drastice,
se cern

2

M-am rătăcit în bălării
Cu flori amare și târzii
Tivite-n vara de-o zapadă
Cu coapse dulci de mândră fată

3

Și ce coapse desenate
pe un cer muiat în lapte
dulci și mult mai mătăsoase
prin hogeacuri tenebroase
pe pre unde m-am pierdut
eu, adolescent năuc,
le mai simt și-acum parfumul
risipit pe cer ca fumul
respirind ardent
timpul decadent

4

Și-acolo, în cer
mai am un mister
de nedezlegat
și fără păcat
dar e dureros
ca iarba duios
și încă timid
pe cîmpul arid -
ce v-om seamăna ?
Iarba crudă, rea
visul dintr-o stea
ca ninsoarea grea

5

Și alunecând pe umbră
vom avea privirea sumbră
valsul verii ne va da
ritmuri moi de catifea
și subtile fete dulci
ce adună stele-n pungi
și mici perle de lumină
vino, dar, și te anină

fin

IOAN LILĂ

CAPRICIU VITAL

Malul mării, subțire,
într-o răsuflare calmă
de corp juvenil, solitar,
brațele nopții
peste noi
desenează copaci fragili,
fără nume
nopți târzii, trăite
s-au înecat
în apa de tăciune
așteptăm
să ne ia de mână un zeu
umbre agitate, strâmbe,
ne ispitesc pe cale
poate-ar trebui să știm
dansul
iubirii salvatoare
un clopot la mal
ritmează mersul unui heruvim
ostenit
de-atâta zarvă
pe pământ
pasul tău de abur
e-un semn confidențial
șchiopătezi
te-acoperă ape nenumite,
străine...
mă simt încă teafără
și-nvăpăiată
mai cred într-o chemare
fără hopuri
iau prima barcă salvatoare,
ierburi tămăduitoare,
un far de rezervă
doar, doar, vom afla
o nouă Atlantidă.

PODUL VERII

Podul verii
peste-un galben spumos,
fierbinte, către departe
se vând aici
cântări și zile cu răsuflarea tăiată
întrebări sibilinice,
câni cu apă neînceptă...
negustorii
meșteri în vorbe stăruitoare
scot la vedere ferestre
prin care se ivesc ploile
fertile, relative
copacii, pe maluri,
umbresc o singurătate verde,
cosmică,
o punte aburoasă
transcende lunatecă peste noi
inima însăși,
în echilibristică

de-a lungul, de-a înaltul
știe
prețul celor vândute
la Podul Verii
până când cade
lama înghețului.

26 octombrie, 2011

LA TIBRU

Pe malul Tibrului,
seara,
pinii iau forma
trupului unor femei
întinse peste ape
într-o
extravagantă dorință
de exorcizare-a iubirii
în adânc strămutate
degetele mele
se-arată
rădăcini umede
prinse
într-un joc nălucitor
de verde
semnând răstignirea singurătății

trei îngeri
îmbrăcați în strălucire și tăcere
luminează
un ciob de cer
izbăvindu-l de vinovăția
nepăsării.

Marți, 6 iunie 2011

ȘOIMUL ARCTIC

Peste Cordilieri,
șoimul arctic
ține singurătatea
ostatecă
sub aripi
jos, apa fără s-aducă noroc
îngheață urletul
trimis de lupoaica Alfa
urcată pe-o stâncă
sub luna
mușcată de nori
haita cheamă vrăjmășia
vizuina-i pustie
vara s-a risipit
puii de lup, în număr impar
pe drumuri împare
schelălăie speriați
doar șoimul arctic
rămâne paznic înaltului
hrănit cu lumină.

21 August, 2011

MESA LA VATICAN

Vara,
la ora de vineri,
spre seară,
în Basilica San Pietro
sfinții,
purtând mănuși pământești
ne mângâie
trecând prin memoria noastră
făcându-ne creduli
și gata de zbor
uitând tabloul vremii
plin de iederă în flăcări,
gângăanii șirete
și îmbrățișări dezacordate
îngerii ne dau
ambrozie și vin
PAX VOBIS!
liniște mov,
câteva picături din apa sfințită
luate la intrare
și lacrima ta
pentru
plecarea viitoare.

19 august 2011

ZI NOROCOASĂ

Suntem un cântec
iar tu, dansul,
incendiem păduri
cu-atâtea simțăminte
încolțite, preumblate
din privirea
ochiului divin
revărsat în noi
dincolo de mine,
dincolo de tine
heruvimii ne-mpart egal
tâlcuri și îngăduinți
fulgere
ne trezesc din moleșală
căutăm cercuri
din copacul primordial
ni le facem daruri
învățăm lecția
de-a venirea-plecarea
cât verde, cât verde,
îmi înmugurește pe creștet!

VERONICA BĂLAJ

Sunt supus unui bombardament

Din tranșea unei vieți,
cât flacăra unui băț de chibrit aprins
mă pregătesc cu gălețile pline cu apă
să sting incendiile dintr-o stea.
Verific cât e kilogramul
la merele lui Newton,
căzute din pomii altor planete.
De acolo mitraliez cu întrebări,
să mă apăr de răspunsuri incomode.
De acolo vin priceperile ce-mi
convin,
să trec necuviincios și tandru.
Trec ca o mărturisire,
mult mai repede ca o așchie de
lumină
sărită de la tăierea cu flexul.
Trec ca o cortină ce se lasă pe o uitare
jucată cu sala plină.
Trec prin mine însumi, căci însăși eu
sunt loc de trecere,
semnalizată corespunzător,
cu un spațiu plin de energie
condensată,
ce se îndoiește de tot.

15 mai 2012

Văd

Văd aripi fără păsări,
Aud sunete nemaștiute,
Văd timpurile de ieri,
Prezente și nepetrecute.

Văd cu atropina morții,
Unghiuri și alte văzături
Care se dilată-n min(t)e,
Pentru alte începuturi.

Flăcări simt în lucruri mici,
Genele-mi perie timp,
Izvorul se lasă în mine,
Și prin curgere mă plimb.

Vlăguit pe dinăuntru,
Reumplut sunt eu de viu,
Sunt relocuit de altul,
Și pe min` nu mă mai știu.

Mi-e cătușa pe o stare,
Descătușarea pe cuvânt,
Apa clipei mi-este ruptă
Născând vânărea de vânt.

26 aprilie 2012

Clipa

Clipa stă la temelia zidului.
Prin ea zidul umblă printre rădăcini,
prin ea umblă printre păsări

și printre crenele de ceasuri.
Înălțimea zidului este o problemă de
semantică,
iar trăinicia un termen de valabilitate.
Apărătorii zidului nu apără zidul,
cu arcurile și puștile lor.
Ei apără timpul.
Se ridică steagul ceții și se observă
cum s-au
distribuit oștenii.
Unii sunt pe sub pământ,
la locul clipei de apoi,
alții sunt în crengile clipei de acum.
Toți culeg arome ale timpului.
Așa s-au format, ca o extensie spre
absolut,
multiplii clipei.
Măine măsoară azi, ce a fost ieri.
Azi, o pârghie, măine o mirare, ieri o
iluzie.
Toate măregele pe aceeași ață
la gâtul unei speranțe,
dar speranța e substituentul fricii.
Efectul Placebo la cuvântătoare:
ți se dă să înghiți o clipă,
despre care ți se spune că-i
importantă,
și tu te simți ca și cum ai învins
moartea,
deși ea nu e decât frecție la un picior
de lemn!
Clipa cea repede ce ni s-a luat!

26 aprilie 2012

Depinde de tine, Doamne!

Totul depinde de tine, Doamne,
Abia acum îmi simt firava făptură,
Gata să nu mai fiu, te invoc,
Miluiește-mă c-o respirație gură la
gură.

Sunt cel măsurat, Doamne, nu măsoară,
Entitate ce se trece în mod pământesc,
Gândacul strivit sub pantof,
Doar acum mi-l amintesc.

Am mai mușcat din fructe interzise,
Boi Apis mi-au mai pășunat în
ogradă,
Am mai băut din izvoare nepermise,
Scapă-mă, Doamne, încă o dată.

Voi spune, sunt în mâinile tale,
Doamne!
Cum nu am spus niciodată,
Spusului simplu de apoi: A murit!
Dă-i, Doamne, neapărat o erată!

20 aprilie 2012

Locul dat mie

Locul dat mie a devenit găurit ca o
sită,
Pierde timp printr-o mie de găuri.
Ce flori stropești, Doamne, cu
trecerea mea
De nu-mi mai lași posibilitatea să-mi
cunosc nepotul sau nepoata?
Ce grădină ai de întreținut
De nu poate înflori fără desflorirea
trupului meu?
Ce straturi trebuie să întreții cu
viitoarele mele zile,
Devenite deziderate tot mai greu de
atins.
Ce rădăcini trebuie să se primenească
Din firimiturile mele de viitor?
Pot să-mi mai trimit înainte
buzduganul încrederii
Sau poarta viitorului este resetată
Și buzduganul se va întoarce ca un
bumerang
Lovindu-mă cu deznădejde!?

26 martie 2012

Un fulg de acum

Un fulg de zăpadă de acum,
prins în rășina de chihlimbar a unui
arbore de rășinoase
ar putea călători și dincolo de
încălzirea globală.
A.D.N. ul său nealterat ar putea fi
șansă
pentru clonarea unei ninsori.
Și astfel, copilării arhaice ar putea da
din nou în floare.
Poimăine se va recrea ziua de ieri.
Măine, cea de azi.
Acum, pe obrazul planetei zăpezile
artificiale
Sunt fondul de ten cu care se
mimează
Bucuria iernii.
Măine, poimăine se vor scoate E-urile
și zăpezile de altădată
Vor hrăni sănătos bucuria copiilor,
deopotrivă cu cea a adulților.

Nimeni nu mai are acum îndoieli de
aceasta.

30 decembrie 2011

RĂZVAN DUCAN

Starea prozei

PODUL

...Pân`la Pod-de-carne

Că n-a fost de carne,

Dar ni l-om face

Cu carne de-a noastră.

...Pân`la Pod-de-os

Că de os n-a fost,

Ci de os l-om face

Cu oasele noastre.

(Baladă populară)

Mireasma veștedă a zilei o învăluie odată cu oboseala nesfârșită a mersului pe picioarele pe nisipul fierbinte. Arborii înalți și pietrele de la marginea râului se dilată, își destramă conturul în aerul încins al după amiezii de vară târzie, îi dau Matildei senzația cristalizării unui alt spațiu, perceput doar pe jumătate. Până la pod mai este puțin de mers, trebuie doar să treacă de casa zugrăvită în verde la porțile căreia stă o fată cu umerii goi, arși de soare, o fată care încearcă să vândă sticleți și papagali vorbitori rarilor trecători, celor care de obicei nu cumpără nimic, poate doar o cană de lapte de oaie ca să-și potolească setea.

Înserarea acoperă cu aur întinderea apei pe care plutesc trunchiuri ușoare de lemn, a râului care unește și desparte, oglindă reflectând imaginea femeii aplecată să-și spele sudoarea și praful strâns în timpul călătoriei făcute pe platforma ultimului vagon al trenului care duce miei. Odată cu lăsarea întunericii râul tulbure se umflă, smulge arborii obligându-i să plutească pe spinarea lui, să călătorească prin mijlocul orașelor și să se piardă apoi în largul mării. O mreană se trezește din somn și începe să urce râul tulburând imaginea chipului cu pomeți puternici, ochii negri ca o altă apă neagră și ea, repetându-se în fiecare undă.

„Omoar-o!”, strigă, râzând încetișor, fata de la poartă. Matilda își continuă mersul printre nisipurile fierbinți, aerul rămâne nemișcat, apele sunt iar ca niște oglinzi și papagalii o strigă cu toate numele de pe lume și cu numele său: „Omoar-o Matilda, omoar-o!”

„Până la pod mai este, mai estee!... drum lung... tu vino să dormi. Somnul lin ți-o fi, florile te-or năpădi, pe gură, pe nas, pe albu-ți obraz...”

Cu un murmur confundat cu mersul trenului încărcat cu miei adormiți, apele urcă fără grabă, peste maluri, inundând curtea cu pământ negru, bătătorit, a casei zugrăvită în verde, de la poarta căreia a dispărut fata aceea nebună cu păsările ei cu tot. Vântul aduce aroma dulce a lanurilor de

secară abia secerate, aromă prevestitoare a unei mari fericiri, nu întotdeauna cea așteptată, după cum îi spusese mătușa Elisabeta atunci când se hotărâse să plece în această călătorie spre podul pe care trebuie să-l treacă, dar, mai întâi, să-l găsească. Acolo trebuie să fie Nandru, podarul, cel care schimbă scoici de râu pe tutun negru și care poate îi va spune ceva ce ar putea să schimbe câteva lucruri.

La mal se află o barcă din lemn negru, prea întunecată ca să nu fie o capcană, poate are lemnul putrezit, ros, nu poți urca în ea și vâsli spre locul de veghe iar drumul e numai pământ, noroi și apă. Pe râu, sticlind în lumina lunii, plutesc mari crengi cu stoluri de păsări ucise, devorate una câte una de știucile flămânde. Matilda urmărește curgerea monotonă a râului amintindu-i de vremea când nu cunoscuse zbuciumul, zilele calde în care se întindea pe iarbă, închizând ochii, simțind cu mâinile și picioarele, cu nasul și gura, cu trupul întreg, murmurul apelor alergând în adâncul pământului, tulburând-o, lăsând-o nici veselă, nici tristă, să se încălzească la razele soarelui. Atunci credea că viața o să-i fie mereu așa, scurgându-se între maluri bine trasate, într-o liniște mare, ruptă din când în când de strigătele lui Nandru, podarul, binecuvântând apa și soarele, de chemările baciului trecând podul cu turma de oi, grăbindu-se să ajungă acasă înainte de căderea nopții. Atunci toate lucrurile erau reale, nu aveau semnificație, doar existență. Cumpăraseră de Paști un miel pe care nu l-au tăiat, n-au făcut drob și friptură din el, l-au lăsat să pască iarba din curte, să moară de bătrânețe, așa cum muri-vom cu toții – zicea mătușa Elisabeta – dacă nu se întâmplă ceva între timp, ceva care să rupă curgerea vieții asemenea râului prin albie.

„Vino încoace” – o chema unchiul Ioan, scoțând un coș cu mere ionatane din bufetul umplut cu dulceturi și fructe, „vino să-ți dau un măr”, apoi după ce mânca mărul zemos și își ștergea cu dosul palmei sucul lipicios scurs pe bărbie, unchiul o culca pe pat,

învelind-o cu o pătură moale, din lână de oaie, până sub bărbie, stingând lampa, lăsând-o să doarmă iar el ieșea afară să-și aprindă încă o țigară, înduioșându-o cu tusea lui seacă. Peste doi ani, unchiul Ioan a trebuit să plece în sus, pe râul care și-a deschis apele primindu-l, apoi râul s-a închis la loc, purtând pe valuri în jos, spre pod, roiuri de insecte cu aripi străvezii pe care le-a văzut Nandru și a venit la mătușa Elisabeta care n-a plâns, a ieșit afară și la lumina lunii pline a tăiat cocoșul cel mare, a închis casa și a plecat de-a lungul râului cu Matilda în brațe, până la halta unde s-au urcat în trenul cu miei adormiți.

Poate era mai bine să nu se întoarcă niciodată aici. S-a întunecat de-a binelea și pe malul râului nu-i nimeni, nici măcar câinele lui Nandru. Avea dreptate fata aia, până la pod mai este drum lung, prea lung. Începe să o cuprindă frica și frigul, iepuri cu ochii roșii se rotesc în jurul ei descoperind sensul unor amintiri, copleșind-o cu toată durerea locurilor din care nu mai răzbate niciun glas cunoscut ei, singură în această călătorie care a venit deodată cu patima ei pentru râu, pentru podul pe care dacă îl va trece se va putea odihni, va șterge pulberea drumurilor și spaima nemăsurată ce o apasă ca un junghi între umeri. Ce va fi acolo, la capăt de drum? Ce-i va spune podarul? Îi va vorbi despre tot felul de lucruri care poate că nu s-au întâmplat niciodată, despre adâncul râului tulbure și mreana ce coboară din întunericul munților, crudă și flămândă? Sau poate că nu-i va spune nimic... S-a lăsat noaptea și Matildei îi este somn, apa râului răsună răcoros pe nisipul moale și auriu, apă tocmai bună să-i scalde trupul pendelete, să-i spele febra și foamea, să anuleze orice în afară de această clipă în care stă singură pe malul pustiu al apei, cu sufletul liber de tot, nici veselă, nici tristă.

Acum poate să ajungă, în sfârșit, la pod. Să stea față în față cu Nandru, să-i dea tutunul negru de la mătușa Elisabeta, să fumeze împreună cu el și să-i spună unde se duce trenul cu miei și de ce aceștia dorm așa cum va dormi și ea peste câteva clipe, somn necesar, dens, ca o ecluză eliberând apele strănse între maluri.

Fata de la casa zugrăvită în verde înaintează despărțind apele în două, purtând pe umeri sticleți și papagali vorbitori, ciugulindu-i algele din părul negru ca o altă apă, întunecată. Dar aceasta va fi o altă poveste. O poveste de dincolo de ape.

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Păpușa de sticlă

(Fragment de roman)

Încă de vineri, pe la bucătărie a început forfota. Adrian privea nedumerit la aceste pregătiri rostul cărora nu-l înțelegea. În toată această perioadă el a început să scrie pe la colegi și pe la prieteni, ca să-i informeze cu schimbările majore ce s-au petrecut în viața lui. În mod inexplicabil, deși aici se simțea cel mai bine, simțea o acută nevoie să-i vadă și să le împărtășească și lor fericirea pe care o trăia. „Aici totul pare incredibil. Parcă aș trăi într-o lume de basm din care nu mă mai pot trezi. Cum pot să creadă ei acest lucru, dacă nu-l văd cu ochii lor? Trebuie să-i invit pe la mine, să vadă și ei ce tată am. Tata! Doamne! Nu am crezut niciodată că e atât de tânăr și de frumos. Dacă se va dovedi tot atât de bun și de iubitor față de mine, înseamnă că pot să-l uit pe unchiul Mihai. Deh, ce să-i faci? Era și el un om bun, dar aveam o mătușă suspicioasă și mult prea protectoare cu odraslele ei. El, săracul, n-avea ce să facă. Trebuia să-i dea ascultare. Nici ei, de fapt, nu-i pot reproșa prea multe. M-a îngrijit bine și avea grijă să nu-mi lipsească nimic, dar eu eram pentru ea o povară dintre cele mai stânjenitoare. Ce vină am avut eu, dacă m-au luat de la orfelinat și m-au adus în casa bunicilor și bunicii au murit?” Când și-a adus aminte de orfelinat, i s-a încrețit pielea pe el. A scăpat stiloul pe masă și a început să vadă cu ochii minții acei ani de groază. „Nu condițiile de acolo erau de vină, nici cei ce se ocupau de supravegherea, de întreținerea și de educația noastră, ci colegii noștri mai mari, trăiți prin diferite medii, care se răzbunau în modul cel mai cumplit pe cei slabi și lipsiți de apărare. Acolo domina legea pumnului. Cel ce se opunea și nu avea destulă putere putea să sfârșească tragic. Puteai să rămâi flămând, să fii sluga celui puternic, să fii pedepsit după cum dorea el, să te desfigureze în bătaie sau să te strecuri și să supraviețuiești împreună cu ei, până ce erai izbăvit de vârstă și părăseai acele locuri primitive, dar pline de amintiri neplăcute.”

N-avea rost să-și amintească de trecut. Pentru el, amintirile nu erau tandre. Un trecut petrecut în genunchi nu mai poate fi proslăvit. Pentru el trecutul era ceva tragic, de nesuportat. El însemna moartea mamei sale,

singura ființă care l-a iubit vreodată și încheierea fericirii. Știa de atunci că are și un tată, dar acesta era undeva pierdut în negura vremii și învăluit în mister. La ei la orfelinat începuseră să-și facă apariția tot felul de persoane ce doreau să-i ajute pe bieții orfani. Unii îi înfia, alții își recunoșteau copii ca pe niște greșeli ale tineretilor și-i luau acasă, alții își doreau doar să aibă niște păpuși ascultătoare cărora să le poată dirija destinul.

De fiecare dată când aceștia își făceau apariția în orfelinat, toți copiii se strâneau în sala de mese și-i priveau cu speranță că-și vor găsi și ei în sfârșit o familie și că vor scăpa de coșmarul trezirii la cinci dimineața și la corvoada desfășurării programului infernal ce-i urma. Iluzii deșarte. Vizitatorii exigenți nu luau copii la întâmplare, ci îi alegeau cu grijă, ca pe vitele din oborul din târg. Cei mai mulți rămâneau în continuare să sperie pentru o dată viitoare. Pe el l-au ales multe familii, pentru că era frumos și deștept, după caracterizarea pedagogilor, dar dorința lui a fost nestrămutată: pe mine o să mă ia tatăl meu care încă n-a aflat că eu am ajuns aici. După ani lungi de așteptare și de speranță, a venit un om, îmbătrânit înainte de vreme și l-a revendicat. El era bunicul lui. „Doamne, cât m-am bucurat atunci!” Era departe de ceea ce-și dorea el, dar era ceva cu mult mai bine decât tot ceea ce era acolo.

L-a urmat cu sfială și respect. „El este tatăl mamei mele și dacă a iubit-o pe ea, nu se poate să nu mă iubească și pe mine. Păcat că nu e tatăl meu care trebuie să fie mult mai tânăr și mai frumos.” Nici nu-i venea să creadă că a scăpat de programul de cazarmă din orfelinat și mai ales de asuprirea și de mizeriile pe care cei mai mari le impuneau celor mai mici. Bunicul l-a dus la țară și nu i-a arătat deloc iubirea pe care el a sperat-o de la el. Îl punea toată ziua să muncească. Când greșea și se mai întâmpla destul de des acest lucru, bunicul devenea necruțător și-i dădea jos pantalonașii, ca să nu se rupă probabil și-i dădea bătaie cu palma sau cu nuiua până ce el își cerea iertare și se angaja că nu mai face lucrul incriminat. La început, el n-a vrut să-și ceară iertare sau i-a fost rușine să-și recunoască greșeala și bunicul îl bătea fără milă până când el leșina. Atunci intervenea bunica și abia reușea să-l scoată din mâinile bunicului.

– De ce se încăpățânează ca mamă-sa și nu recunoaște? Dacă recunoștea de la început eu nu l-aș mai fi atins deloc! Singura lui mângâiere era la școală, unde uita de toate, dar și aici copiii îl

priveau mai ciudat și-i spuneau în bătaie de joc: „ăsta-i „tufeanu” Dafinei. La început n-a înțeles despre ce-i vorba și a întrebat un coleg pe care-l credea că-i e prieten.

– Ce înseamnă tufean?

– Adică mamă-ta s-a lăsat călărită prin tufe de cine știe ce bărbat și nu știe cine este tatăl tău. Ce n-ai auzit până acum de „tufean”? Li se mai spune și „copii din flori”, probabil că prin flori muierile se lasă mai ușor să fie călărite decât prin tufe.

Cunoștea prea bine expresia pe care o auzea destul de des la „casa de copii”.

– Nu cred că mama nu știa cine este tatăl meu! Nu cred că sunt tufean. Tata o să vină după mine și o să mă găsească.

Soarta a făcut ca bunicii lui să se stingă repede unul după altul și el să rămână din nou singur.

Apariția unchiului Mihai a fost pentru el ca o binecuvântare și o ușurare a suferinței. Acesta ar fi fost tatăl lui ideal, dar a aflat că de fapt el nu e decât fratele mamei lui. „Dacă el e atât de bun cu mine, înseamnă că tatăl meu va fi cu mult mai bun.” Viața lui la casa unchiului n-a fost rea, dar n-a fost însă una prea fericită. Unchiul avea deja copiii lui, era veșnic ocupat și nu dădea semne că are vreun surplus prea mare de iubire. Mătușa lui era chiar indiferentă, dacă nu chiar ostilă față de intrus.

Când și-a văzut pentru prima dată tatăl în carne și oase, la care visase tot timpul cu ochii deschiși, a înțeles că acel om e cel ce i-a dat viață și că el trebuie să meargă cu tatăl lui, indiferent cum va decurge viața lui de aici înainte. „Îi seamănă în mare parte și el nu mă va pedepsi niciodată mai mult decât merit. Lui am să mă supun întru-totul.”

ION CATRINA

CĂRTURARI

I

pentru Ion

să ai puterea omenească
să te retragi ușor din nor
într-o livadă părintească
spre fructul tău interior

unde se poate coace-n gură
o floare albă de salcâm
și totul e în legătură
cu zmeii celuilalt tărâm

să crești albine-n cuib de rouă
și-n cuib de vulturi să te sui
să-ai aduci statui din flori de tei
pe la răspântii să le pui

apoi târziu când vine seara
pe-un cal de somn netropăind
să te împarți în patru zări
silabe vechi – silabisind,

II

pentru Gheorghe

grâul răsărind în preajmă
își trimite spicul verde
semn că vrabia se coace
pe pământ și nu se pierde

lasă-ți trupu-n viul nopții
lângă un castel cu apă;
încuiat e drugul porții
calul – duh nu ne mai scapă

viața noastră se tot duce
nu știm unde – nu știm cum
pe-un tărâm de viață - moarte
unde suntem și acum,

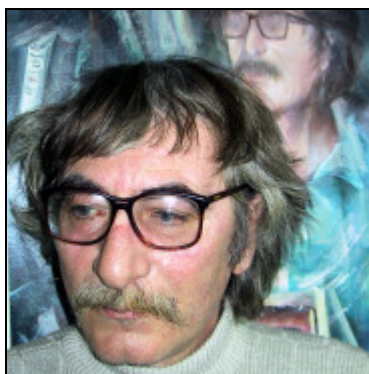
III

pentru Nicolae

legată este cartea precum ești
și-i descifrezi în taină slova veche
la umbră între tomuri bătrânești
cu literă albastră la ureche

din foaie se ridică fără greș
o seceră de vorbe - către tâmplă
și cade toată floarea de cireș
pe mâna-ți ridicată (cum se-ntâmplă)

rămân nedeslușite înțelesuri
și cărții îi redărui primul dor
din viața ticluită cu eresuri
și cu capitol unic - muritor,

IV

pentru Constantin

viața sabie și viața –
buzunar întors pe dos;
cad în praf uscat toți caii
ce l-au dus pe Făt-Frumos,

V

pentru Maria

călcând pământul – respiri duh
un duh preablând de domnitori
zidiți cu fruntea în văzduh
și-n noapte-adăpostiți sub flori

zidiți cu fruntea în văzduh
cu steaua-n frunte pățimaș
citind hrissoul vieții lor
într-un rădvan către oraș

citind hrissoul vieții lor
urechi de aur ai să-auzi
cum un cuvânt pierit de dor
se mai zărește-n ochii uzi,

VI

pentru Elena

pe-un drum de fragi călcau mai mulți
cu un baston uitat în gând
și-n urme ei erau desculți
și tremurau în vânt mergând

și tremurau și erau ei
bătrâni ca fagul de sub deal
și râul le trecea prin piept
curgând din Dunăre spre-Ardeal

și râul le trecea prin piept
și pe sub haine – vântul serii
mergeau în șirul nu prea drept
spre marea Peșteră-a Muierii

de cine-aveau să se ascundă?
se salutau încet în gând
și coborau pe-un deal pe-o undă
de albie de dor călcând,

VII

pentru Andrei

o iarnă viscolită-am petrecut

aici la Oltul tată la Dunăre și Prut
încât ce iarnă crudă mai poate să ne
vină
când iarna este ursul pierit în vizuină

încât ce iarnă crudă mai poate să mai
bată
când iarna este vârsta căzută dintr-
odată
pe iepuri calzi pe îngeri căzuți și pe
femei
pe cartea scrisă-n lacrimi ce curg
din ochii mei,

VIII

pentru Petru și Pavel

ei au fost ca niciodată
parcă astăzi parcă ieri
păsări tinere crescute-n
verzi și dulci și primăveri

stând la rostul lor cuminte
împărțind Unul la Șapte:
șapte linguri mari de lemn
într-un blid al lor cu lapte

când se-nchide ochiul lumii
pe o lacrimă de-a lor
arde steaua cea albastră
într-o candelă de dor

când se-nchide cartea vieții
într-o cameră duioasă
crește-n iarna aspră neaua
amintirii peste casă,

IX

pentru Florina Raluca

trece-o sanie cu boi
pe un drum spre casa noastră
boii aburesc din suflet
sticla lămpii din fereastră

lemne lungi tăiate-n trupul
de copac ce nu mai este...
grinzi de pod peste o apă
îmi sunt versurile-aceste

plânge mama ta cea bună
pe un deal ce se uscă
lacrima... a ei... curată
se preschimbă-n miez de nucă

de din care altă dată
alt vlăstar purta-va rodul
pe o cale spre lumină
deslușind să treacă podul,

FELIX SIMA

Lluís Bussé (Barcelona, 1961) este licențiat în Arte Plastice și Doctor în Filozofie la Universitatea din Barcelona. A realizat expoziții de pictură, a ilustrat cărți și a colaborat cu diverse agenții publicitare. A publicat recent volumul de fotografii intitulat *Barcelona's Multiverse*, fotografii care au fost expuse la Palau Robert de la 21 iunie la 10 septembrie, 2012.

Poemele de față fac parte din volumul în curs de apariție *Glasgow 15*, un omagiu adus scriitorilor celebri pe care autorul îi admiră: Bretón, Gil de Biedma, Voltaire, Giacomo Leopardi, Roberto Bolaño, T.S. Eliot, Jack Kerouac, Glenn Gould și J.D. Salinger.

Pentru mai multe informații puteți consulta blogul:

<http://lluisbusse.wordpress.com>

Jaime Gil

Inspirat de poemul Nu voi mai fi niciodată tânăr, „Poeme postume”, 1968, Jaime Gil de Biedma

I

Nu voi mai fi niciodată tânăr,
Viața se petrece în mod serios,
Am știut-o destul de timpuriu,
Chiar de la șapte ani, pe când citeam
ca un posedat,
Povestea lui Don Quijote, cel din
Mancha,

Acel Quijote din căldărușa
bărbierului –

Iapa lui Rocinanta, scutierul lui
credincios,
Și Dulcinea, voluptoasă ca mierea.
Poveste făurită de mâna încă vie
A unuia pe numele său Miguel de
Cervantes;
Îl citeai pe Don Quijote cu grijă
Fără să mânjești cu dulciuri cartea
întreagă.

Am înțeles mai mult după aceea.
Acum când viața mi se ia de dinainte,
Vom merge împreună, ținându-ne de
mână,
Eu și ea,
În dragostea aceasta furată și incertă.

Ea, ca o lupoaică oarbă, trage de
mine,
Cu botul umezit de sex și de sânge.
„Am o infirmitate tropicală”
le mărturisesc amicilor mei și râd,
fără vorbe, doar înăuntrul meu.

Râd ca să nu plâng. Boala
fulgerătoare
Este lupoaica ce se aciuiește în țarcul
zilelor tale,
Furându-ți aerul obișnuit,
Furându-ți chiar până și sufletul din
tine.

Ea mă poartă de braț
Mă duce de mână până în drum
Fără a trece însă pe la vreun
mormânt.
Trage de mine cu forță, lupoaica mea.
„Lupoaică sunt, lupoaică voi muri”
Pășim împreună în pas de defilare,
fără aplauze.

~//~

Merg purtând în gând teatrul alb cu
statuile
Lui Cocteau sau Jean Vigo,
Piscina, nepoții,
Imaginile prietenilor mei din
totdeauna.

II

Îți amintești de viață, poete?
Dar unde-i oare viața?
Unde-s poeziile tăzii ai solitudinii,
Guillén, Cernuda?

Te vei întoarce la Castilla, Jaime.
Vei conduce iar vechile gloriei.
Automobilele de zahăr ars pe care
poeziile

Le fac să derapeze pe drumurile de
distracții ale Destinului.

Uită de sărutările pe gură, pasionate,
Revino la verile din Valea Adormirii
Maicii Domnului,
La săritorii cu prăjina, la tramvaiele
cu cai,
La cenacluri, la vânătoarea de păsări.

Înfruptă-te fericit, ca un copil mare,
Aleargă peste câmpiile infinite cu
tăurașii tineri.
Acolo unde brazii venerabili asaltează
genunchii poemelor,
Când încă ele nici nu știu umbla.

Poeme copile, inocente, ca sărutările
pure la altare,
Ești tu însuși un poem fără greutate,
fragil,
Încerci să nimerești ținta, încaleci
calul fără șa,
Ești risipitor și hoinărești pe drumul
către Obștii.

III

Poeziile năvălesc din căile
Aragónului.
Șiruri de sonete. Vântul le poartă
Ca pe niște comete de cuvinte, pe
deasupra platanilor,
A traficului, peste lumini și după-
amieze-seri electrice.

Chefuri și călătorii de intelectual de
stânga
Alimentează zilele soldatului apatrid.
Intru în Compania Generală
Și fumez sonete cu verbul tăios.

Port viața întreagă cu mine, ca pe un
surplus de inventar.
Cunosc poeziile de la așa numita Școală
din Barcelona.

Cele patru săptămâni petrecute în
Vale au fost minunate.
Pălăvrăgeală seacă și conversații fără
de sfârșit
Cu Gabriel Ferrater și pictorul
Cel cu capul austral.

Castellet ne-a făcut să ne îngâmfam
punându-ne opera
Într-o antologie. Cenaclurile din
baruri abundă
Și după-amiezile leșinate proiectează
o nouă poetică.

**Prezentare și traducere de
FLAVIA COSMA**

Un român în India (XXIII)

-file de jurnal-

August 2012

Aproape că simt musonul de îndată ce aşez primul picior pe scara avionului. E o zi de sfârşit de iulie. Un nou an universitar în India. Am descoperit, în anii pe care i-am petrecut în India, nu fără uimire, că îmi plac aeroporturile. Spațiile acestora confortabile, unde nu e nici prea cald, nici prea frig, unde auzi în jurul tău oameni vorbind în diferite limbi ale Pământului, unde nu poți ști cu siguranță în ce țară te afli. Da, asta mai presus de toate. Aeroporturile sunt teritorii care exced ideea de națiune. A te afla într-un aeroport în Istanbul sau în Helsinki, în Kuala Lumpur sau Bangkok înseamnă, în linii mari, același lucru. Aeroportul e, în esență, definitoriu pentru rasa umană dincolo de naționalitate. Spre deosebire de celelalte spații care găzduiesc călători în tranzit (gări, autogări etc.), aeroporturile sunt standardizate. Lucrurile se petrec într-un anume fel, totul e, până la un punct, predictibil. Mă gândesc la toate acestea în vreme ce străbat culoarele nesfârșite ale aeroportului Indira Gandhi.

Ajung acasă. Apartamentul este proaspăt zugrăvit. E un preț care trebuie, însă, plătit aici. Mobilele poartă urmele zugrăvelii, dar, în definitiv, odată ce voi pune din nou totul la punct, apartamentul va arăta mult mai bine decât la plecarea. Atât de mult am experimentat trecerea dinspre Asia spre Europe și retur (cam de trei ori pe an, în medie), încât nu mai simt absolut nimic nici la aterizarea în India, nici la decolarea din Europa. Acum, mă surprind având chiar un moment de euforie la gândul că ajung la New Delhi; e un teritoriu ajuns familiar, or, cu toții știm cât de mult ne bucură astfel de teritorii. Ajung în India în mijlocul celei mai mari pene de curent din istoria omenirii. Tot nordul Indiei (sute de milioane de oameni) este paralizat. Metroul nu mai circula, făcând ca traficul de suprafață să devină infernal, semafoarele se opresc și ele, fiind în scurt timp înlocuite de polițiști de la circulație, care mai mult creează haos decât fluidizează traficul. Musonul e cu mult mai aspru decât anul trecut. Plouă destul de mult, ploaia fiind însoțită de furtuni violente.

Nu am plătit facturile la internet pe întreaga perioadă a verii. Le achit pe toate și apoi telefonez pentru a fi reconectat. Durează mai bine de o săptămână și jumătate. La finalul ei, cu ajutorul unei sume relativ modeste de bani strecurată în buzunarul de la piept al angajatului companiei, mă aleg cu un nou modem care, în ciuda scepticismului meu, funcționează perfect până în momentul de față. O altă problemă, însă, e mai presantă. Lipsa apei. În fiecare zi, scriu câte o plângere într-un caiet care se presupune că ar trebui să fie verificat zilnic. Dezvolt o adevărată strategie; scriu plângerea cu litere din ce în ce mai mari, până ajung să umplu o jumătate de pagină. Între timp, descopăr că unul dintre vecini (nu pot ști care și nici nu sunt foarte interesat) transferă apa din rezervorul meu în propriul său rezervor cu ajutorul unui furtun pe care îl înlătur prompt. E o cutumă. Stau aici familii întregi pentru care un singur rezervor de apă, mai mult decât suficient pentru mine, e o nimic toată.

Următoarea săptămână, mă surprind extrem de relaxat, în ciuda lipsei electricității, apei și internetului. Anticipez plăcuta senzație pe care o voi avea când mă voi putea bucura de toate lucrurile care acum îmi lipsesc. Găsesc un electrician, îmi pun la punct prizele (se apropie iarna și am nevoie de ele pentru a conecta radiatoarele) și în câteva zile aerul condiționat explodează. Eu sunt la Universitate, dar A.M., care stă momentan la mine, întrerupe electricitatea, aleargă agitat către cabina unde stau paznicii și, miracol, în nici trei minute apare un electrician. Totul se rezolvă, scot 100 de rupii, ceva mai mult decât mita standard în astfel de cazuri, și îi întind muncitorului. Pentru prima dată de când sunt în India, sunt refuzat. Îmi spune că asta e datoria lui și că nu are nevoie de bani. Rămân în mijlocul

camerei, cu hârtia de 100 de rupii în mână, plăcut surprins, dar și ușor confuz. Găsesc o metodă de a-l face să accepte, însă, hotărât lucru, realizez din nou că nu înțeleg India absolut deloc. În următoarele zile, un alt exces de profesionalism. Stăteam cu noii mei vecini în living, discutând nu îmi aduc aminte exact ce, când ușa se deschide (o lăsasem neînchisă), trei indieni intră și, fără a spune un cuvânt, verifică robinetele și țevile de apă, înlocuiesc ce trebuia înlocuit, mă roagă să semnez pentru piesele înlocuite și pleacă. Fuseseră trimiși de universitate să verifice apartamentele. În urma lor, rămân din nou surprins... atunci când sunasem în stânga și în dreapta, fiind gata să plătesc, nu venise nimeni, iar acum, din senin, toate problemele sunt rezolvate, fără ca eu să o fi cerut-o și, mai ales, fără să plătesc.

La Festivalul de Literatură din Jaipur, cumpărasem anul trecut un roman al lui Tarun J. Tejpal. Îl auzisem într-un dialog cu Vinod Mehta și îmi plăcuse modul lui de a gândi și articula. După relativa dezamăgire pe care am trăit-o la lectura așa zisei autobiografii a lui Mehta, nu mă aștept la mare lucru de la romanul lui Tejpal, „The Valley of Masks”. O dată în plus, mă înșelasem profund. Textul e o distopie fabuloasă, care curge coerent. O poveste de o consistență cum rar se poate întâlni. Îmi promit să citesc și celelalte două romane pe care le-a publicat până acum, cu atât mai mult cu cât S.C. îmi spune că sunt complet diferite ca stil.

Ca în fiecare început de an universitar, două evenimente îmi trezesc o oarecare curiozitate. Întâlnirea cu noii mei studenți și descoperirea noilor mei vecini. Anul acesta, S.H→

OVIDIU IVANCU

a înlocuit-o pe M.M. Predă germană. Nu prea reușim să comunicăm. Nu există nicio barieră lingvistică, S.H vorbește o engleză mai inteligibilă decât predecesoarea ei. Atâta doar că, în prezența ei, simt că aparțin altei generații, nu prea avem referințe comune, ceea ce, în trei ani de conviețuire cu diverși europeni, mai rar s-a întâmplat. E vorba, desigur, de o generație diferită, între noi sunt vreo 10 ani, dar, de regulă, asta nu ar trebui să însemne mare lucru. Conversația cu ea plutește undeva într-o zonă suprarealistă. Nu același lucru se întâmplă cu M., cea care predă franceză. Vine însoțită de F., prietenul ei iranian. Ambii sunt extrem de educați. F. îmi vorbește de Iran și lumea arabă, iar M. mi se pare că împărtășește aceeași reverență, obsesivă câteodată, pe care o am eu însumi față de literatură în general. Între mine și M. sunt mai bine de zece ani diferență, dar nu îi simt. E cerebrală, nu are pic de naționalism francez, înțelege contexte și e receptivă la contraargumente.

Cât despre studenți, o surpriză extrem de plăcută. N., un musulman pe care îl întâlnisem ocazional anii trecuți, se înscrie la cursurile de română. Mai în vârstă decât mine, N. are un talent pe care nu l-am întâlnit decât la vreo doi dintre cunoștii mei: vorbește o sumedenie de limbi străine și face conexiuni spectaculoase între ele. Înțelege tot ceea ce îi explic și, mai mult decât atât, face observații în legătură cu diverse conexiuni între gramatica limbii române și cea a limbilor pe care le vorbește deja. Conversațiile cu el sunt, intelectualicește vorbind, aproape revelații. Cunoaște câteva limbi latine și câteva limbi slave, plus ceva arabă și persană. De fiecare dată când predau ceva, îmi spune unde anume a întâlnit aceleași structuri lingvistice, aceleași mecanisme gramaticale, aceeași topică. Atunci când nu înțelege ceva mă întrebă și, de fiecare dată când răspunsul meu i se pare neclar, se ridică, vine la tablă și îmi explică sursa confuziei lui. În câteva săptămâni, putem avea o conversație de bază în limba română. E deja cu mult înaintea colegilor lui; sunt lucruri extrem de complicate pentru un student indian pe care el aproape că le înțelege intuitiv, înainte de a avea ocazia să i le explic în amănunțime. Diatazele verbale,

cazurile, formele neaccentuate ale pronumelor personale și folosirea lor, toate aceste chestiuni care, în anii din urmă, dădeau constante bătăi de cap studenților mei, sunt pentru el atât de simple.

Pentru a nu știu câta oară, se sparge geamul înlocuit până acum de cel puțin patru ori. Aud zgomotul sticlei sparte și mă felicit; odată în plus, nu mă aflu pe traiectoria ei. Până acum, am fost norocos. Sper ca de data aceasta să nu îl mai înlocuiască nimeni. Geamul acesta are, parcă, o voință a lui. Desigur, voința aceasta n-ar mai putea fi exercitată dacă cei care îl înlocuiesc ar fi ceva mai profesioniști.

La final de august, mă prezint la FRRO. Trebuie să obțin extinderea vizei pentru încă un an. Surprinzător, totul decurge nesperat de bine. Programarea se face electronic, nu am de așteptat mai mult de 3-4 ore și, iată-mă, odată în plus, posesorul unei vize care va expira în octombrie 2013. Liniștit din acest punct de vedere, mă pot gândi la deja tradiționalele 10 zile pe care le petrec în țară în fiecare început de octombrie. Voi ateriza în București, după un an petrecut departe, de acolo voi merge către Transilvania și, timp de zece zile, voi fi curios, imaginându-mi că 363 de zile sunt suficiente pentru ca o țară să se schimbe într-un fel sau altul. La sfârșitul lor, voi constata, probabil, așa cum mi se întâmplă constant de trei ani încoace, că eu sunt cu mult mai schimbat decât... țara. Perfect explicabil; rezistența individuală la schimbare e cu mult mai mică decât cea colectivă.

O sărbătorim pe S.C. la un hotel de cinci stele în Gurgaon. Mă văd, odată în plus, nevoit să constat că, la nivelul serviciilor de lux, India surclasează, de multe ori, Europa. Problema în India începe odată cu serviciile adresate clasei medii. În timp ce înot

Pahar Ganj august 2012

în piscina hotelului, India din afara acestor ziduri parcă încetează să existe. E o distanță atât de mare între ce se află dincolo de porțile somptuoase ale hotelului și ceea ce se găsește aici, în interior, încât mintea mea refuză să acopere această prăpastie. La fel trebuie să se petreacă lucrurile cu elita politică și financiară a Indiei. Izolarea în Paradis, într-un Paradis atât de minuțios construit încât e suficient locatarilor lui, te face să refuzi existența Iadului, cu străzile sale prăfuite, cu oamenii care mor pe coridoarele spitalelor de stat.

V.M. ne invită la cină. Fosta șefă de catedră, unul dintre puținii mei colegi indieni față de care manifest un enorm respect, are viziuni de stânga. Cina se dovedește a fi un excelent prilej pentru discuții dintre cele mai interesante. Suntem acolo un român, doi spanioli, o portugheză, un chilian și trei indieni. Seara e absolut magnifică. Doar că, în mijlocul unei conversații referitoare la discriminarea pozitivă, mă trezesc având idei... de stânga. Când s-o fi petrecut transformarea? E ireversibilă? Urăsc comunismul la modul visceral, aproape obsesiv, iar apropierea de stânga mi s-a părut multă vreme imposibilă. Am văzut mereu ideologia de stânga ca un spațiu în care trebuie să te miști prudent, căci riști să te lași contaminat de socialismul radical. Și iată, acum, vorbesc și nu am niciun dubiu că ideile pe care le vehiculez sunt de stânga. Bănuiesc că e o reacție instinctuală. Când mă aflu în compania unor indivizi cu vederi prea de dreapta, prin comparație, ajung ca eu însumi să fiu de stânga. Și vice-versa. Și atunci, dacă așa stau lucrurile, stânga și dreapta aproape că nu mai există ca ideologii pure, necontaminate una de apropierea celeilalte. Conștientizarea acestui fapt reprezintă pentru mine marele câștig al serii.

Aștept sfârșitul musonului.

Excelsior

Venele tuturor secolelor

Toți paria se strâng în mahala, cu
pielea ciupită
de țăntarul cu veninul în sânul femeii
de lângă mine.

S-a zis că am plecat în exil, lepros ce
sunt, că am fugit ca să nu
mă prindă smoala lor;
în latrină mi-am încordat mușchii,
ca să alerg mai departe,
pe coastele lumii vitrege.
Mi-am iubit îngerul; nu l-am
îmbrățișat
niciodată, dar el mă acoperea cu
umbra
lui. Am fost prieteni, mereu mâncam
răul
măr, împărțindu-l în două,
dansam cu fetele din mahala, care
erau moarte, pentru că nu aveau
îngeri
ca mine, dar uneori
Vena lui se scurgea în gin.

Am fost lepros.
În insulă, toți paria au fost mai
sănătoși ca mine,
nu au fost înțepați de lepra pe care eu
o purtam.
Era dureros totul. Fetele nu au mai
vrut să danseze
cu mine, fetele m-au condamnat, cu
bubele mele
albe, fetele n-au vrut să mă curețe cu
apa lor de
paria!
N-au vrut nici să mă îngroape în apă!
N-au căutat nici sarea, ca să mi-o
pună peste rană!
N-au zis nici să ia lama și să îmi
spargă bubele!
Mi-am căutat *uomu*-ul peste tot, am
ajuns în al nouălea gram
al țărânei,
sperând că sufletul va cădea din
coada de fier.
– Îngerule, de ce porți părul lung?
L-ai văzut pe Demiurg și te-a
aruncat în fornix?
Nu mi-a răspuns nici tăcerea, nici
frigul din
din coloana îngerului, nici penele
smulse, care pluteau pe spinarea
cuiva.

Nu m-a îngrijit nimeni, nimeni nu și-a
vărsat lacrimile ca să curețe lepra!
Lepră, tu, mizerie, lepră, n-ai vrut să
te

scurgi din mine, n-ai vrut să plângi!
Lipitoare, lepră, limbă africană care
înmoaie
Nimicul, lepră, cu măr și măr și măr!

Vena lui s-a scurs în gin.
A vrut să bea
vin, dar nu a găsit, pentru că fetele
nu mai dansau de mult pentru noi.
Vena lui s-a scurs în gin! În Gin!
– Acum ți-ai lăsat părul lung, grecule;
îmi pare rău că nu te văd.
Îți văd doar glasul care mereu îmi
spune
ceva.
Nu mi te mai destăinuie!
Rade-ți părul lung!

Sunetul orezului

Cineva s-a trezit și a căutat să se
ridice
de pe canapeaua cu pături negre,
turnându-le în gaura destinului.

Noi l-am auzit.
Bunica stătea alături și mânca cu
andrelele orez,
fără să ia găleata cu apă și
să stingă focul sorții.
Atât i-a spus: că are să plece undeva;
încă nu știe unde este Unde-va-
ajunge,
încă nu știe locul în care va începe să
îi cadă părul.

Când numai noi te auzim, te vezi
aruncat
în tulpinile arborilor care abia cresc în
în grădina ta, te simți zdrobit de
aurul pe care copiii, ca oricare alți
copii,
îl aruncă peste burta ta, iar
femeile, ca oricare alte ființe cu părul
lung până la genunchi,
acum, că nu mai trăiești ca ele și ca
ceilalți,

nu îți mai ung picioarele cu mir.
E greu să nu te mai audă nimeni,
sunetul tău,
al degetelor pocnite de tine, al limbii
tale
grase nu mai încântă pe nimeni.

Cineva a plecat acum de tot.
A părăsit canapeaua și covorul umed
pe care
se întindea uneori de fericire.
N-a luat nicio barcă, niciun vapor,
ci s-a așezat pe spatele unui animal.
A mers până unde s-a vrut,
până când animalul nu a mai putut
înota de sete.

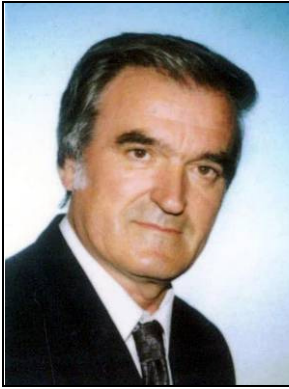
Bunica mânca în continuare orezul,
până când
a scăpat andrelele pe podea.
Cineva nu a mai venit și
a simțit tăcerea ca o coardă de chitară
neatinsă.
A încercat să se ridice, dar nu a reușit,
pentru că mereu o ajuta cineva.

A alergat până a căzut, depărtându-se
de
umezeala animalului.
Acum a văzut cineva coloniile de
oameni
rași, fără fir de păr pe pielea galbenă
și
s-a temut.
Toți aveau câte o lamă cu care își
îndepărtau
părul umplut de grăsimea viermilor,
toți se apropiau de el.

Bunica l-a strigat, dar îi uitase numele
și
îi chema pe Alejandro, pe Matei, pe
Hiba și pe Luca.

Toți au început să îl atingă, în timp ce
el
se ruga să fie dus într-o cușcă.
Nimeni nu l-a ascultat; nu îi
cunoșteau limba.
I-au tăiat părul.
Nu mai avea niciun fir.
L-au pofțit să se spele
în cada lor cenușie,
în care se îmbăiau cu toții.
Îl auzeau cum era încolăcit
de apa din cadă,
cum se îmbăia în ea,
lovind cu picioarele în ea.
Draperiile de păr cădeau peste
burta sa și peste Șeful coloniei.

**BEATRICE-MARIA
ALEXANDRESCU**

ÎN LUNA NOIEMBRIE

Se poate spune-acuma cert
Că Bachus are lungi antene,
Iar vinul dacă stă din **fiert**,
Va „**fierbe**” sângele în vene.

NEAJUNSURI LA NOI

Când este coasă, nu-i trifoii,
Când este brânză, nu-i butoi,
Iar la alegeri deseori
Sunt urne, nu-s alegători.

NOUL GUVERN

Fiind, așa cum se cuvine,
Cu cel ce-a fost la pol opus,
El în surprize ne tot ține...
Val de scumpiri și taxe-n plus.

PARTIDE VIN, PARTIDE PLEACĂ...

De o vreme-n gând mai porți
Teama vechilor peceți:
Cu „potcoave de cai morți”
Și „cai verzi de pe pereți”!

DE-O FI SĂ VINĂ ŢEPEȘ VODĂ!

... Ar indica seismograful
Cutremur pe la noi, încât,
Din unii s-ar alege praful,
Din alții însă, nici atât!

UNUI REALES

Nu-i un tip să-l pui pe rană,
Nu muncește nici pe brânci,
Dar e ca o buruiiană:
Are rădăcini adânci.

JOCURI DE NOROC

Și despre „trageri” azi mai porți
În gând o nedreptate rară:
Că unii-s trași mereu la sorti,
Iar alții-s trași mereu pe sfoară!

VÂNZARE SLABĂ DE CARTE

Când plin cu cărți e magazinul
Doar la un lucru mă gândesc:
Or fi și cărțile ca vinul...
Sunt bune când se învechesc.

AH! PREȚURILE

Să mă bată Cel de Sus,
A-nțelege nu se poate,
Iată și la „Preț redus”
Costurile-s majorate!

VINUL A STAT DIN FIERT...

Pe prispa casei prăvălit,
Un moș deplânge imprudența:
„Și-un vin atât de *limpezit*,
Să-mi *tulbure* inteligența?!”

OFUL PETIȚIONARULUI

Pe la oraș, dar și la sat, -
De când e lumea, norul, ceața, -
Dreptatea-i fata de-mpărat
Ce foarte rar și-arată fața.

UNUI PICTOR

De când mi-ai dăruit tabloul,
Privesc la el, mă scuzi, ca boul.
De-aceea vin la tine țintă
Să-mi spui măcar ce reprezintă!

SONETUL ISTORIEI FURATE

Eroii neamului sunt dați uitării,
Cu pumnii-n piept se bat
contemporanii
Că pot să cumpere orice cu banii,
Trecând izbânzi pe listele negării.

Se poartă mai urât decât dușmanii,
Ignoră suferința remușcării,
Pun stăpânire pe trecutul țării
Și jug de taxe pe toți veteranii.

Trăiesc în lux, cu majordomi în casă,
Păduri de vile au pe-a țării hartă,
Vor și statui din bronz să li se toarne.

Ducând o viață veșnic amoroasă,
Cer permanent să li se cate-n *coarne*,
Că nu degeaba cu-atât fast le *poartă*!

*****

RONDEL DE VIAȚĂ NOUĂ

Am scăpat de dictatură,
Vai ce stare blestemată!
Tot mereu manipulată
Și cu „Iacâte la gură”.

Liberă-s de astă dată
În fericea mea postură:
Am scăpat de dictatură,
Vai ce stare blestemată!

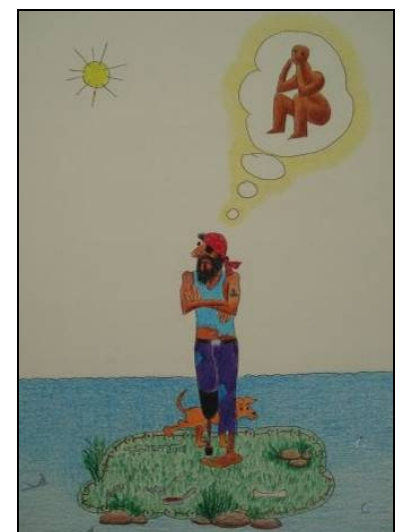
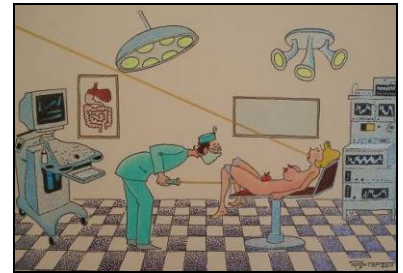
Tristă, dar c-un pic de ură
Și cu fața-mbujorată
Dânsa, proaspăt divorțată
Își zicea în bătătură:
Am scăpat de dictatură!

FAMILIE DE MUZICIENI

De-o viață-ntreagă-s împreună
Și liniștea-n cămin domnește:
Bărbatu-i cântă des în *strună*,
Iar ea cât poate îl *strunește*.

VASILE LARCO

Colțul lui Ștef

PAMFLET

A douăzeci și doua scrisoare franco-afonă:

Doi frați de la capetele
departării (mail-ul inițial)

Dragă frățâne-meu, știu că ești prea mândru și prea încăpățânat (că doar suntem aceeași plămădă !) pentru ca să mi te plângi sau să-mi ceri una-alta, așa cum ar face majoritatea celor rămași străini în propria țară, dar care au totuși șansa să aibă ceva rude Dincolo. Vezi-tu, deși Cortina de fier cât și Zidul au căzut ca în show-ul *The Wall* al Pink Floyd, dezmarginind Europa, pentru românul de rând Occidentul a rămas din păcate (le noastre multe) mereu un Dincolo. Desigur că și pe aici a cam înțărcat Bălaia și epoca abundenței a făcut loc „doar” unei vieți onorabile, desigur, asta dacă ai avut destul noroc să-ți găsești un *job* stabil unde să muncești ca smintitul. Numai că recesiunea a strâns șurubul tot mai tare, accentuând accesele de egoism, chiar de meschinărie, ale localnicilor tot mai xenofobi. Iar la această mentalitate inițial constructivă pentru capitalism am fost forțați să ne pliiem și noi, foștii emigranți ce am făcut mari eforturi să ne naturalizăm din toate punctele de vedere. De aici vine nedumerirea celor de acasă, care deseori spun că nu mai răgăsesc în noi oamenii deschiși de odinioară. Desigur, că pentru tine așa face orice îmi stă în putință, chiar dacă franțuzoica de nevastă-mea nu ar fi prea încântată, dar nu ar trebui să o iei în mod personal, de vreme ce nici de maică-sa nu se interesează decât ca să îi moștenească *le chateau* și ce i-o mai fi rămas prin conturi după atâtea logodne cu diverși țapi... (tro)logodiți.

Tocmai de aceea îți scriu, ca să fac eu „deschiderea”, așa ca pe vremuri, când trăgeam câte un pokersău pe boabe de fasole cu verișorii noștri care chiar între timp s-au ajuns ca și *dealeri* la mesele de joc selecte din Biarritz. Așa că acum rămâne ca următoarea mișcare să o faci tu. Nu mă aștept să-ți calci pe principii și să te strămuți încoace, pentru că știm amândoi că cine a venit încoace după 2000 e doar aninat la mila ventilatorului ce suflă aerul rece al crizei, iar tu oricum nu ai făcut-o nici atunci când erau vremurile senine și când ni s-a oferit un loc sub Soare-apune,

loc de care am profitat doar eu. Nu că așa fi fost mai cu moț decât tine, dar atunci eram disperat de liber după divorț și după ce combinatul unde fusesem șef de secție a fost secționat „postprivatizare” și vândut ca fier vechi, deși contractul prevedea continuarea activității și păstrarea locurilor de muncă sub un control strict al statului care desigur a stat, că de aia e Stat, făcând a nu vede – a nu aude... Prietenii știu însă de ce!

Așa că de îmi luam lumea în cap (ul compas), nu aveam nimic de pierdut și nici nu am avut, ci numai de câștigat, pentru că îmi asumam deschis nouă condiție. Și îți mărturisesc frățeste că, oricât ar fi de dur și umilitor, e mai bine să te lupți cu străinii ca străin în țară străină, decât ca și înstrăinat de către ai tăi în propria Românie. Deci, eu urma să plec aiurea *izmană pe călător*, cum mai zice încă mama de care îți mulțumesc din suflet că ai grijă, iar tu rămâneai cu certitudinile tale: salariului de „mugetar”, familia, amanta oficială (plus cea neoficială), grătarul cu mici, bericile, miticii...

E clar că pe atunci nici unul dintre noi nu avea o privire de ansamblu asupra istoriei în care eram scufundați până sub cota periscopică. Acum, cu perspectiva dobândită în timp, vedem starea de fapt cu totul altfel, deși fiecare în felul lui. Din tonul amar al vocii tale de pe *skype* și din cele ce-mi povestești, îmi dau seama că încerci o cruntă deziluzie în fața realității prea evidente: transformarea de către demagogi venali a idealurilor pentru care s-a murit în '89 în conturi personale *off shore*, toate bine burdușite *of course* pentru mai multe generații de paraziți. Iar acum societatea este într-un impas global pentru că toate argumentele de coeziune națională au fost privatizate, confiscate, enclavizate sau distruse. Desigur că momentul crucial al istoriei noastre contemporane s-a întâmplat a fi aici ratarea interesată de

către C.D.R. și preș.-ul Constantinescu a ideii de *schimbare*, de la ceilalți neavând oricum la ce să aștepti de bine pentru națiune. Astfel, valuri după valuri de „zdronețe politice” – deopotrivă manipulatori și manipulați – ne-au făcut să eșuăm pe țărnuțului unui trist paradox. Și nu ne mirăm astăzi de loc atunci când fiecare domeniu de organizare socială generează sistematic dezorganizare, ba chiar o rezultată contrară cu menirea sa: Economia produce preponderent falimente și șomeri, Sănătatea - morți, Învățământul - analfabeți, Cultura - propagandiști veleitari, Artele - maneliști, Sportul de masă – sedentari obezi, Poliția - insecuritate, diversele Servicii - deservicii, Armata - generali de carton, Justiția – in Justiție, diversele Colectivități – dezbinare, Familia – divorțuri și avorturi, șamd...

Știu, frate-meu, că privind cu dezolare acest peisaj de-i mai zicem și țară îți vine să dai în „fandaxie” când vezi convergența pe *Plaiul mioritic* al unor sisteme de mutație socială, fie ele venite din Oest sau din West. Mai întâi, ar fi rămășițele din *Lista* de tristă amintire a recomandărilor KGB pentru bolșevizare, *Listă* care prevedea, pe lângă exproprieri și Gulag, înfometarea prin crize organizate sau dezorganizarea transportului public, cât și alte drăgălășenii criminale... Pe ea, sau poate în continuarea ei, se îmbârligă surprinzător de compatibil „Decalogul” celebrului structuralist Noah Chomsky. Savantul a identificat și face tot posibilul să conștientizeze pe cât mai mulți dintre cetățenii Planetei de pericolul aplicării insidioase a „strategiilor diversivării” de către *establishment*-urile erei globale. Interesate de o globalizare direct proporțională cu sufocarea democrației, *gulerele albe* acționează, conform lui Chomsky, pe niște direcții bine stabilite pe care ți le anexez la acest mail.

[Materialul din acest *folder* este citat din articolul „Ca să înțelegem ce ni se întâmplă: Secretele puterii politice după A.N. Chomsky” de Aurel I. Rogojan, publicat în 28 septembrie 2012 de Cotidianul.ro:

„1. Poporul trebuie să aibă mereu mintea ocupată cu altceva decât cu problemele lui adevărate. →

HYDRA N. T.

Pentru aceasta: Să distragi permanent atenția de la problemele sociale reale, îndreptând-o către subiecte minore, dar cu mare impact emoțional. **2. Poporul trebuie să perceapă conducătorii drept salvatori ai națiunii.** Pentru aceasta: Inventează false amenințări, ori creează probleme grave, care îngrijorează real și angajează opinia publică, iar apoi oferă soluțiile. Un exemplu: Favorizează insecuritatea cetățenilor, apoi guvernarea providențială salvează națiunea în temeiul legilor represive cerute de popor, cu prețul limitării propriilor libertăți democratice. **3. Poporul trebuie permanent pregătit pentru mai rău.** Pentru aceasta: Mecanismele propagandei „albe” (oficială, integral asumată de guvern), „gri” (parțial asumată) și „negre” (niciodată asumată) trebuie să promoveze imaginea unui guvern în permanență preocupat pentru ameliorarea condițiilor tot mai sumbre ale viitorului. Politicile antipopulare dure se vor aplica gradual, pentru a se preveni ori atenua protestele sociale. În acest fel, cel mai mare rău devine suportabil dacă e administrat în porții anuale, conform unui program anunțat. **4. Poporul trebuie să creadă că și ceea ce guvernele îi pregătesc spre a trai mai rău este tot pentru binele său.** Pentru aceasta: Să obții acordul de moment al poporului pentru măsuri economice dure din viitor. Omul se obișnuiește cu ideea și înghite tot, dacă e prevenit și amânat. **5. Poporul trebuie să aibă o gândire care să nu-i permită sesizarea legăturii dintre cauze și efecte.** Pentru aceasta: Să te adresezi oamenilor ca și cum ar avea cu toții o gândire infantilă. În felul acesta, îndrepti mulțimile spre un tip de gândire superficială, naivă și cu predispoziție la intoxicări informaționale. **6. Poporul trebuie dezobișnuit să problematizeze realitatea și să acționeze sub impulsul emoțiilor.** Pentru aceasta: Să faci tot timpul apel la sentimente și la reacții glandulare, nu la rațiune. Să încurajezi reacțiile emoționale, pentru că sunt cel mai ușor de manipulat. **7. Poporul trebuie obișnuit cu satisfacții ieftine, care să-i ocupe timpul și să-l demotiveze în atingerea unor idealuri superioare.** Pentru aceasta: Un sistem de învățământ corupt și

nefuncțional este instrumentul ideal de a ține cetățenii în ignoranță și a manipula opiniile colective după bunul-plac. **8. Poporul nu trebuie să aibă acces la mijloace de informare completă, exactă, corectă și obiectivă.** Pentru aceasta: Să încurajezi financiar acele mijloace de comunicare în masă care îndobitocesc publicul și îl țin legat de emisiuni și seriale vulgare, ce trag inteligența în jos. **9. Poporului trebuie să-i fie indus spiritul turmei.** Pentru aceasta: Să stimulezi sentimentul individual de culpă, de fatalitate, de neputință. Persoanele care nu mai au impulsul de a se revolta, devin o turmă și sunt ușor de controlat. **10. Poporul nu trebuie să creadă în existența strategiilor și mijloacelor oficiale de manipulare.** Pentru aceasta: Să apelezi la toate cuceririle științelor pentru a cunoaște punctele slabe din psihologia individului și a mulțimilor. În același timp, să discreditezi aceste cunoștințe prin mass-media, astfel ca poporul să nu creadă în mijloacele și strategiile statale de manipulare.”]
Înțeleg că pe undeva ar putea fi o coincidență, dar ca totul să se

*Poezia copilăriei,
copilăria poeziei*

FRUNZĂ AMARUIE

Plutesc în aer –
În trupul viitor,
Sunt o frunză!

Mireasma-mbietoare
m-acoperă în zbor,
sunt o frunză!

Dor de mama, de tata,
Dor de crengi și pădure,
De steaua mea albastră,
Floare sihastră.

**CRISTINA VASILIU,
7ani**

potrivească mânășă pe mâna descărnată de lipitori și hiene a „Mamei Țară”, e prea mult prea mult! Iar tu o știi și acum o simți pe propria piele. Sigur că și pe aici, prin străinătatea devenită *un acasă* pentru mine, indiciile lui Chomsky își arată colții, numai că societatea occidentală mai are ceva osatură civilizațională care atenuază cât de cât ceea ce țărișoara noastră încasează din plin, ca și cum ar fi un laborator în aer liber, dar... poluat.

Și cum nimic nu pare să se amelioreze, ba dimpotrivă, eu te rog să te pregătești pentru o următoare misivă masivă. După ce o să-ți schițez cam cum mă „duce gândul înainte” spre un tablou și mai dezolant al viitorului (ce ne-a fost deja compromis de niște *ăștia*, de niște *ăia*), o să-ți fac o propunere de n-o să-ți crezi ochilor, dar nici ochelarilor...

Cu drag, băi ochelaristule!
Frățește, al tău, Hydra N.T.

Curier De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Impactul revistei VATRA VECHE asupra noastră îl resimțim ca pe un atu emoțional care, o dată pe lună, ne salvează de cataclismul moral mondial. Unii dintre noi n-au liniște până mor, alții se duc la extrema cealaltă, ieșind total din lume; între aceste limite apare, exact la timp, revista care, unora, ne mai dă o gură de oxigen. Mulțumesc, domnule Băciuț!

Ștefan Doru Dăncuș

Cu mulțumiri și cu binecuvântare!

+Serafim

Dragă Nicolae,

Mulțumesc pentru revistă și pentru că, deși eu nu ți-am trimis nimic pentru numărul 10, tu ai găsit ceva, poemele lui Edith Södergran și le-ai publicat. Eu mă gândisem să-ți trimit o proză scurtă, dar tu ai fost mai rapid decât ... gândul meu, așa că rămâne să ți-o trimit pentru numărul 11. Mai trebuie doar să o culeg pe calculator.

Tu ce mai faci? Sper că ești bine și că aveți o toamnă frumoasă acolo.

Îți aduci aminte că ți-am trimis cândva o fotografie cu o floare de la mine din grădină, Kungslilja, și mi-ai scris să-ți trimit și ție semințe. Să știi că am găsit acum și am comandat un pachet cu cepe ale acestei flori, iar când le primesc, o să ți le trimit. Asta ar trebui să fie cam peste vreo două săptămâni și la voi nu va fi încă târziu să le sădiți în grădină. Îți mai trimit o dată fotografia cu Kungslilja, dacă nu ți amintești și sper că încă mai vrei să o ai în grădină.

Aștept vești de la tine.

Cu drag,

Dorina

Mulțumesc pentru revistă, e fantastică. Măine o iau pe îndelete, acum am răsfoit-o cu sufletul la gură. Iată o publicație în care se simte ca vibrează dragostea pentru cultură, pentru artă, pentru frumos.

Bravo din toată inima!

Veronica Pavel Lerner

Dumnezeu să vă îmbrace sufletul în culorile edenice ale toamnei!

Vă mulțumim pentru că reușiți prin *Vatra veche* să ne măsurați cu delicatețe anotimpurile!

Mereu cu dor,

noi trei

Mulțumesc frumos. Să fiți iubiți!
Cu prietenie,

Sandu Petria

Iubite poet,

Sincere mulțumiri pentru publicarea recenziei mele.

Îți trimit o carte, *Românește la Ierusalim*, dedicată scriitorilor de limba română din Israel. Poate face cineva o mică prezentare.

Cu sinceră prețuire,

Ion Cristofor

P.S. Am adăugat în carte 20 lei pentru două numere din revistă.

Să trăiți, să ne bucurați mereu cu astfel de trimiteri!

Am răsfoit-o, nerăbdător, ca în copilărie pârjoalele mamei, fierbinți; ori barabulele-n coajă, de pe tăciuni abia scoase cu clestele... Iar senzația este identică: frige plăcut în podul palmelor, pișcă la buze și limbă, dar pofta-i poftă!

Același mozaic plăcut de articole cu autori de toate calibrele, să ai de unde alege... Și ilustrații plăcute, cu iluștri Anonimi - Domul să le dea sănătate, că în rest lucră bine! Și-mi place aerul de "la gura vetrei" ce se desprinde din marea parte a scriiturilor, ce ne încălzește sufletul. Desigur, aceleași slăbiciuni empatică pentru "vechii" D.L., D. V.-Sc., M.D. și N.B. Dar m-au uns la inimă și evocările personale despre Ana Blandiana și (Dumnezeu să o ierte!) Constanța Buzea - poate ce mai acută poetă din câte cunosc în registrul liric român(esc).

Și m-a uluit acea fetiță de-a VII-a care - prin elocință și stil - ar putea da multora lecții de compoziție literară, întru desăvârșire. Și-acel clasic poem-legendă despre Marea Moartă, afit de bine redat (ori chiar creat?) în limba noastră cea de toate zilele... Laus cum Magna!

PS: mai remarc - tribut Cezarului - obolul pentru Culte, dat de această vatră de cultură; poza cătorva bibliotecii ca din sufrageria noastră; și - ce binecuvântare! - lipsa imixtiunii politicului în oglinda publicației; plus - gest nobil! - mesajele de la cititori. Așa să rămâneți, că așa ne trebuieți! Vă doresc să și puteți, de aceea vă țin pumnii, în așteptarea unui alt număr. Cu prețuire

Culai

Drag prieten, Nicolae Băciuț,

Înainte de orice, mulțumesc mult și pentru numărul 10 al revistei *Vatra veche*. O voi citi cu bucuria dintotdeauna.

O mică eroare s-a ivit la sumar, unde este anunțat Jurnal elvețian, în loc de venețian... Sinceră să fii, m-a amuzat, dar am zis că e mai bine să vă anunț.

Pe curând,

Daniela

Mulțumesc mult, mult, domnule Băciuț!! Doar ce am răsfoit Revista și sunt deja încântată de frumusețea paginilor, semnăturile colaboratorilor și puterea dvs. de creație. Vă doresc tot ce este mai bun.

Melania

Draga Nick

Îți mulțumesc pt. nr. 10 apărut în... septembrie!

Cristi

Stimate Domnule Băciuț Nicolae,
Vă mulțumesc pentru publicare. Este sigura bucurie pe care o dobândesc.

Doctoratul, din păcate, se amână pentru la anul.

Din motive care țin de subiectul pe care l-am propus, nu am fost acceptat.

Pe de altă parte, limbajul psihologiei cognitive nu se poate adapta la descrierea cercetărilor pe care am vrut să le întreprind.

Se pare că azi este mai dificil decât ieri contextul, fiindcă a încerca să cuprinzi suferințele legionarilor din reeducare este blamat și refuzat, dar comuniștilor le este mereu deschisă calea spre putere. Pe legionari îi condamnă, iar pe comuniști îi lăsam să ne distrugă țara și neamul.

Dar nu mă las, voi studia și scrie despre Aiud, mai ales și despre legionarii care au format rezistență la reeducare.

La Cluj, s-a deschis stagiunea, dar încă nu am ajuns la Naționalul Clujean.

Am să vă mai trimit încă un material tot de 7 pagini în curand.

Doamne ajută.

Cu respectul deosebit cuvenit,

Ștefan -Mihai Martinescu

Condeiu e clopotul care trezește oamenii adormiți pe perna a inculturii lor.

Vă mulțumesc pentru elixirul sufletului meu!

Katalin Cadar

Mulțumesc. Din nou un număr consistent și foarte interesant. L-am parcurs pe diagonală. Măine îl iau pe bucată.

Cu stimă,

Matei Mircioane

Mulțumesc pentru revistă! O toamnă frumoasă!
C.

Mulțumesc, maestre Nicolae Băciuț, și pentru trimiterea revistei cu numărul 10/2012! Felicitări!

Așadar:

Privind revistele pe rând primite,

Își zice lumea în lectură prinsă:

Că anul, iată, este pe sfârșite,

Iar "Vatra veche" e tot mai "încinsă"!

Vasile Larco

Mulțumesc.

Alexandru Dobrescu

Vă mulțumesc foarte mult pentru că ați ales să publicați în nr. 10 și din poeziile scrise de mine.

Pe lângă asta am fost surprinsă de ceea ce autorul Petru Dumitriu a scris în paginile 14-16. Așa ceva am compus și eu prin anii 2004-2005 și am numit „Psalmii inimii mele”, doar că eu nu am publicat nicăieri. Acum, dacă aș scoate la lumină „Psalmii inimii mele”, cu siguranță mi s-ar spune că m-am inspirat de la domnia sa. Fiecare cu norocul, respectiv ghinionul lui. Vă mulțumesc încă o dată și mi-aș dori să mai apar în paginile revistei dumneavoastră. Cu prețuire,

Anișoara Vleju

Da, a ieșit un număr minunat. Felicitări! Sunteți artist în a alege cele mai reușite imagini. Consider că operele artistice în sticlă, cum sunt cele ale Elenei, sunt destul de greu de ... aranjat într-o expoziție sau fotografiate pentru diverse volume. Reproductorile sunt totuși reproduceri. În *Vatra veche* se prezintă foarte frumos. Mă bucur din toată inima și vă doresc succes în continuare,

Luminița Cornea

Am uitat: felicitări și pentru apariția atât de ... rapidă a revistei!

Vă trimit materialul despre cartea părintelui protopop din Gherla, Ioan Morar. Este o carte formidabilă, nu știu cât am cuprins eu în sumara mea prezentare. Vă rog să apreciați. Trimit și o fotografie cu ... coperta. Sper să ajungă toate în bună regulă.

Cele bune și Doamne, ajută!

Luminița Cornea

Onorate Doamne Băciuț, cu mare bucurie și cu deosebit interes am lecturat materialele publicate în acest număr cu grafica foarte reușită.

Vă urez mult succes și pe mai departe.

Hans Dama, Viena

Vă mulțumesc foarte mult și felicitări! Un weekend plăcut,

Gh. Buzatu

Buna ziua! Numele meu este Iosif Adina si sunt profesor de limba si literatura romana la o școală gimnazială din Baia Mare, jud. Maramureș. Cu multă bucurie aștept fiecare număr al revistei "Vatra veche" pe care, prin bunavoința dumneavoastră, o primesc prin email. Va asigur de toată considerația și aprecierea mea. Aș dori să vă întreb în ce măsură aș putea și eu publica în revistă și care ar fi condițiile unei astfel de demers. Vă mulțumesc și aștept un răspuns din partea dumneavoastră.

Cu stimă,

Adina Iosif

Stimate domn Nicolae Baciut,

Mulțumesc mult pentru revistă. Lucrez la articol, pe săptămâna viitoare o să îl aveți. Spor în toate! Cu respect,

Mirona Ioanovicu

Mulțumesc mult! Este ceea ce ne salvează și ne menține în Hora Unirii!

Să trăiți și să mențineți această sînsitate a spiritualității neamului.

Cu aleasă prețuire,

Lidia Grosu

Dragă Nicu,

Și acest număr - ceea ce nu e o noutate! - e impresionant. Aș zice că în paginile lui ai descoperit - nu știu dacă a mai apărut în vreun număr - o prozatoare de viitor, Miruna Miron.

Cred că referirile la Constanța Buzea sunt doar preludiul pentru materiale care s-o prezinte în mod corespunzător, ea fiind, așa cum pe drept cuvânt se sublinia, o voce inconfundabilă în poezia noastră din toate timpurile.

Nu știu când voi ajunge pe la voi, dar după revederea aceea aș vrea să revin în Timișoara cu volumul tău și, bănuiești de ce, cu monografia Ibăneștiului.

Un gând în care pun toată afecțiunea mea pentru voi,

Titus

Vă mulțumesc foarte mult! O toamnă frumoasă! Cu stimă,

Cătălina Gheorghe

Mulțumesc foarte mult ! Cred că pentru Dvs. trebuie inventată și luna a XIII-a.

Voica Foișoreanu

Mulțumesc pentru spațiul acordat, de-asemenea și pentru splendida revistă. Succes!

Petre Popa, Soroca

Dragă domnule Băciuț,

La mulți și fericiți ani ziua de naștere și felicitări pentru admirabila activitate literară. Mulțumesc pentru onoarea din distinsa dvs. publicație. Am probleme cu calculatorul. Mi-a "mâncat" trei scrisori mai lungi ce v-am trimis. Îmbrățișări întru Logos,

D. Ichim, Canada

Vă mulțumesc, am lecturat în mare parte articolele și mă declar mulțumit sufletește. Dacă este posibil și eu va pot oferi ilustrarea grafica a revistei Dumneavoastră. Puteți accesa radu bercea.com, unde am postate lucrări de grafică, artă decorativă, caricaturi etc. Aveți acceptul meu de a le reproduce.

Cu deosebită stimă,

Radu Bercea

Mulțumesc mult! Postat pe blog ca de obicei! Sănătate!

Dan Tănăsă

<http://www.dantanasa.ro/>

Sincere mulțumiri pt nr. 10 al revistei Dvs..... Totul te încântă, mai ales arta sticlei..., iar textele te mângâie și te optimizează... Stimă,

Ioan Seni, Năsăud

Bună ziua,

Sunt un cadru didactic din Brăila și în primul rând vreau să vă mulțumesc pentru revista pe care mi-o trimiteți lunar și pe care o studiez cu mare drag. În al doilea rând, aș dori să știu dacă se pot publica articole în această revistă și pe ce teme ar putea fi ele, mai precis cum se procedează pentru a putea publica .... Mulțumesc. Aștept răspuns.

Mariana Gabriela

Mulțumesc, stimat prieten, pentru clipele deosebite dăruite. Sănătate și împliniri!

Maria Niculescu

Bună seara,

Daca doriți, o puteți afișa și pe scoala-online.eu Când doriți să-mi scrieți. Mulțumiri pt. revistă.

Corina

Mulțumesc mult, Nicu, pentru toate numerele cu "Vatra veche" pe care mi le trimiți. Le mai dau și eu mai departe altora. Am acum în pregătire "Jurnalul LIVEZII DE VIȘINI" - fragmente, pe care Zeno Fodor îl va publica în cartea scoasă acum de teatru la aniversarea a 50 de ani de la înființarea secției române la T.N. Târgu-Mureș - după aceea, dacă ești interesat, poate dorești să îl publici - materialul însă este destul de mult și ar presupune un soi de serial, cel puțin în 5 numere de revistă... Apoi, poate peste câțiva ani, cine stie, să scot o carte, fiindcă nu am spus acolo tot ... oricum, nu se sărbătorește 50 de ani de la înființarea secției române, ci 50 de ani de "interculturalitate"...

Cu multă prietenie,

Cristian

Vă mulțumesc pentru revista *Vatra veche*. M-a impresionat poezia Maestrei Constanța Buzea. Tratarea temei morții realizată de poeta cu suflet bun îmi transmite și mie curaj. Cultiva regretata și mult iubita Maestră -, o muncă smerită în sfera artei poetice prin care reușește să ofere expresii și simboluri vii și salvatoare prin transfigurarea suferinței în frumusețe -, suferință și pribegie care ne sunt hărăzite tuturor celor aflați sub soare.

Cu recunoștință,

Tănăsă Valeriu

Mulțumesc mult domnule Băciuț. Sincere felicitări pentru ceea ce realizați.

Cu stimă,

Gavriil Preda

Îmi place foarte mult revista d-voastră. Aștept cu nerăbdare fiecare număr,

Vă felicit pentru ea.

Vă trimit și eu câteva poezii.

Vă rog să-mi spuneti părerea d-voastră, dacă ar putea fi publicate în revistă?

Vă mulțumesc!

Cu respect,

Mariana Stoica

RUGĂ

Doamne,
Zvântă-mi lacrima din pleoape cu tremur de fluturi,
Culege poama durerii înainte ca sămânța să i se scuture
Și să-ncolțească în grădina părăsită a sufletului chinuit,
Dând naștere stâncilor reci și mute de granit.

Doamne,
Lasă-mi rațiunea liberă, lanțurile-i rupe,
Nu lăsa noaptea hâdă-a inconștienței să triumfe.
Oprește faptele dezlănțuite ce se succed contorsionate,
Tapetând sipetul inimii, cu buruieni crescute din păcate.

Doamne,
Lasă-mi liniștea să mă mângâie pe frunte,
Ajută-mă să merg drept, peste-a vieții strămbă punte.
Usucă ploaia ochilor stinși, ce obrajii îi inundă
Și-nvăluie-mi ființa c-o lumină caldă, nudă.

Doamne,
Din pocălul timpului-naripat din clepsidră,
Am sorbit licoarea sorții, cu gust de aguridă.
Ca un somnanbul am pășit pe promontoriu...
Prăbușindu-mă în mare...vis albastru, iluzoriu.

Doamne,
Aruncă-mi speranța să se-nfășoare de-a mea mână,
Și scoate-mă din adâncul tulbure al întunericului...

Spre LUMINĂ.

Mulțumiri, urări de bine!

Ioan Paul Orha,
Satu Mare

Proaspete mulțumiri! Excelent și acest număr!
Cu prețuire,

Vavila Popovici

Dragă Doamnă Băciuț,
Mulțumesc pentru ultimul număr din *Vatra veche*. Foarte interesantă revista, ca de obicei. Vă trimit alăturat 5 poeme, o scurtă notă biografică și o poză ale poetului Esonian Juri Talvet. Vă rog să confirmați primirea.
Cu cele mai bune gânduri

Flavia Cosma

Stimate Doamnă Nicolae Băciuț,

Felicitări pentru bucuriile spirituale pe care ni le oferiți, construind, prin revista pe care o patronați cu competență și pasiune, punți de comunicare între oamenii preocupați de promovarea luminii sufletului și gândului prin cuvânt și imagine, în polivalenta lor diversitate. Prin bunăvoința unei prietene, am primit și ultimele numere ale publicației pe care o oferiți cu generozitatea celui care slujește culturii. Mulțumesc pentru publicarea recenziilor la romanul meu "Ambalajul de staniol", modalitate frecventă prin care Dv. încurajați și promovați numeroase apariții editoriale.

Îndrăznesc să vă trimit cronică a unei lucrări remarcabile, prin care urmașii împlinesc postmortem, cu pioșenie, dorința tatălui lor de a tipări manuscrisul la care a trudit, spre a lăsa viitorimii aspecte din istoria localității în care a funcționat ca slujitor al Bisericii.

Vă mulțumesc și vă doresc sănătate și aceeași deschidere pentru promovarea adevăratelor bogății ale spiritului.

Cu admirație și prețuire,

Livia Fumurescu

Doamnă Nicolae Băciuț,

Confirm primirea revistei. Mă bucur pentru faptul că revista păstrează linia fină a literaturii bune și scriitorii importanți prin valoare își găsesc loc în paginile ei. Parcă toamna e mai frumoasă cu un poem...

Anexez și un scurt dialog cu scriitorul și editorul Constantin Marafet. Aș fi bucuros să apară în revistă, e un punct de vedere despre literatură văzut din interiorul fenomenului.

Toate cele bune!

C. Stancu

Mulțumesc. Sunt interesat să primesc și numerele viitoare. Cu respect,

Dorian Marcoci

Revista *Vatra veche* rămâne mereu nouă. Felicitări pentru înaltul nivel spiritual și estetic al publicației pe care o patronezi.

Trimit și eu câteva texte pe care îmi va face o deosebită plăcere să le văd în paginile *Vetrei vechi*.

Julietta Carmen Pendefunda

Vă mulțumesc pentru publicația dvoastră foarte interesantă.

Ionel Haiduc

Bună ziua!

Felicitări pentru domni: Meniu Maximilian, Ion Cristofor, Marius Mălai, care au fost publicați, și am văzut că au materiale foarte bune!

D-nul Nic.Băciuț să mă scuze că am trimis și la unii prieteni de ai mei! Am trimis pentru că mi-a plăcut! Delectare plăcută!

Cu stimă,

Ing. Valeri Toderici

Vă mulțumim pentru noul număr al revistei! Ce mult mi-aș fi dorit să fi fost înzestrată măcar cu o parte din forța, din perseverența și din talentul dumneavoastră de conduce lumea pe itinerarul adevăratelor valori!

Carmen Sima

Vă mulțumesc mult!

Am primit revista dvs., un număr extraordinar.

Și ilustrațiile și articolele sunt deosebite.

În semn de mulțumire, vă trimit și eu un slide show pe versuri de Lucian Blaga și o legendă.

Poate aveți un moment de respiro.

Cu gânduri frumoase,

Ligia

Mulțumim mult pentru revistă, articole interesante ca întotdeauna și, mai ales, o foarte sensibilă și premonitoare poezie a Constanței Buzea, pe care o regretăm.

Vă dorim multă sănătate,

Alexandra și Mirela Scherer

Dragă Nicule,

Din motive de sănătate, în ultima vreme am scris mai puțin. Însă din puținul acesta, îți propun o cronică a unei cărți semnate de un ardelean pripășit prin stepa Teleormanului. Cred că numele lui îți este cunoscut de pe la *Astra*, fiindcă el vine din Brașov, unde a fost gazetar și profesor de jurnalism.

Cu veche amicitie,

Iulian Chivu

Mulțumim mult de atenția dumneavoastră! În data de 1 decembrie patronez prima ediție a olimpiadei municipale pentru juniori la limba și literatura română și aș avea plăcerea să vă știu alături. Dacă nu aveți programat nimic aș vrea să știu, ca să mă pot apropia de domn director să-l informez, ca să vedem ce și cum putem face cu treburile organizatorice. Detaliile le mai discutăm. Aștept răspuns.

Marina Lungu

Aspectul artistic și sensibilitatea se întrepătrund, ca în fiecare număr al revistei, și de această dată! Ne surprindeți, ne încântați și în cele din urmă ne determinați să scriem, să trăim literatura, să visăm, deși, în iureșul vieții, se pare că e aproape imposibil să mai visăm. Trebuie să facem totul conform normelor, prevederilor, regulamentelor. Se preferă abandonarea visurilor în favoarea rezultatelor și performanțelor. Oricât ar fi de neobișnuit într-o lume centrată pe pragmatism, într-o lume aflată sub semnul competiției, fără visuri, oamenii sunt anosti, taciturni, striviți de povara situațiilor curente de viață. Se comportă cu duritate, dispreț, invidie, frustrant și plat. Dar, fără aspirații, nu putem vorbi de frumusețea sufletescă - mai ales în fața celor pe care vrem să-i educăm, să-i formăm. Un profesor fără idealuri e prea slab pentru a-i încuraja pe copii să urmeze un vis, e - poate - prea apăsător pentru a-i elibera pe copii de primejdia simplei supraviețuirii. Însă, fără a fi fanatici, urmând un vis minunat, devenim atrăgători ca un magnet uman. Visul unui profesor nu este numai o luptă și o atracție, dar și un izvor dătător de viață viselor celorlalți.

Pentru mulți dintre noi, prin fiecare număr al revistei *Vatra veche* ne întreține arderea launtrică, cu o nouă, mereu nouă dorință de viață liberă să năzuiească. Spiritul nu se lasă, iese la lumină într-o revistă salutară. Toată prețuirea pentru fiecare filă!

Toate cele bune!

Jungheatu Georgiana

O carte de excepție a unui autor foarte cunoscut: Dorel Schor. Cu cele mai bune gânduri

M.B.B.

Mulțumesc, Nicolae!

Sunt pentru o vreme în Franța, fac corectura la cartea ce-mi apare la Paris, și o voi citi cu plăcere!

Nu mai țin minte dacă mi-ai dat cartea pentru colecție. Dacă n-ai făcut-o încă, o aștept! În octombrie vin în țară, apoi plec din nou în Franța, unde-mi voi petrece toată perioada sărbătorilor (decembrie și ianuarie). Dacă poți, trimite-mi manuscrisul în octombrie și gîndește pe cine mai introducem în colecție!

Cu prietenie,

Valeriu

Stimată redacție,

Vă trimit alăturat câteva poezii în vederea publicării în revista Dvs., în măsura în care veți considera că merită să fie cunoscute. Mă numesc Ioana Voicilă Dobre și m-aș bucura nespuse de mult să le regăsc în paginile revistei pe unele dintre ele. Vă mulțumesc de asemenea pentru că îmi trimiteți revista pe mail și pentru frumoasele poezii pe care le primesc. Ultimul număr a fost superb și doresc multă sănătate tuturor celor care trudesc și veghează la apariția revistei.

Ionela, cu respect și prețuire.

Frunza ruginie

*Frunză, frunză ruginie,
Cine dorul tău îl știe,
Înțelege de ce pleci
Pe ape și pe poteci!*

*Frunză, ruginie doamnă,
Vine-n zborul tău o toamnă,
Mănoasă și generoasă
Și se cuibărește-n casă!*

Pică-n zborul tău alene,

*Vara, adormind pe gene.
Pică visele brumate,
La pământ, înspăimântate!*

Domnule Nicolae Băciuț,
În urmă cu ceva vreme, am scris câteva rânduri despre ultima carte a domnului profesor Dorin Popa. Dânsul mi-a scris să le trimit acum dumneavoastră. Eu sunt biolog, lector la Facultatea de Biologie din Iași, însă am mai cochetat cu filosofia sau poezia ori eseuistica însă fără a mă exprima în spațiul literar de specialitate.

Vă trimit și o cărțuie poate mai ciudată, cine știe... poate vreodată o poezie sau două ar putea apărea în revista dumneavoastră, dacă veți considera că ar merita aceasta.

Vă doresc numai bine,

Irinel E. Popescu, PhD

Mulțumiri înzecite pentru promptitudinea receptării mesajului ! Sunteți, cu adevărat, un extraordinar truditur pe tărâmul Culturii! Sănătate și împliniri pe măsura efortului depus! Vă trimit și coperta cărții recenzate... Cu considerație,

Livia Fumurescu

Se pare, stimate domnule Băciuț, că în jurul axei revistei „Vatra veche” se învârtă toată cultura pe care, reușiți în timp record să o culegeți și ne-o redați. Cineva acolo Sus vă iubește, deoarece nu cred că aveți voință și putere din altă parte. Sunteți lumina care stă de veghe să atragă fluturii cu aur pe aripi, să scuture atâta bucurie sufletească pentru cei însetați de cuvânt.

Vă admir pentru că admirați atâtea talente și smerenia cu care o faceți, râvna de asemeni, nu poate decât să vă înalțe ca om. Mulțumesc pentru toate cele redat în copertile acestei reviste.

Gabriella Costescu, Sighișoara

DĂRUIREA

Dăruirea din puțin,
E totul din bruma adunată
Din cenușa uitării,
Lumina se scurge în plată.

Ferice de cel hăruit
Să frângă pe suflet cuvântul
Și să toarne smerit,
Fericindu-și cu preț astfel lutul

Și vai de nevolnici
Ce cred în iubirea de sine
N-or fi frământați
Apoi arși în cuptor de trăire.

Când truda-n sudoare
Atrage priviri cu obidă,
Doar sacra ardoare
Te dă tuturor ca o pildă.
15 sept. 2012 Sighișoara

Stimate Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea regulată a revistei și pentru publicarea cronicii lui C. Stancu despre volumul meu *Alegarea pe cerc*. În curând va apărea un nou volum de sonete, din care trimit câteva, dacă e posibil, spre publicare.

Cu prețuire și considerație,

George Holobacă

Lunarul de cultură „Vatra Veche” și-a pregătit deja numărul pe octombrie, putând afirma astfel că directorul Nicolae Băciuț reușește să fie cel mai harnic editor. Dacă alte reviste apar

cu întârzieri și de un an, publicația mureșeană apare înainte de luna căreia îi este consacrată. De această dată „Vatra veche” se află în dialog cu Elena Graure Manta, care descifrează tainele artei. Poemele semnate de Raluca Pavel, Liviu Pendefunda, Mariana Cristescu, Anișoara Vleju, Bianca Marcovici, Ion Roșioru, Mircea M. Pop, Petru Popa dau viață revistei fiind atât de diversificate și în același timp unitare. Merită remarcat eseu „Destinul valorilor în lumea contemporană” de George Popa, dar și „George Uscătescu – Procese la recurs” de Dumitru Velea. Convorbirile duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan, aprofundează latura creștină a popoului, iar ancheta Vatra veche-Case memoriale, se oprește la Liviu Rebreanu și vila albă de la Valea Mare. Din județul nostru sunt prezenți Menuț Maximilian cu un grupaj de poezii și Alexandru Petria cu déjà celebrul scandal literar pe Facebook. Acest număr este ilustrat de Elena Graure-Manta. O revistă frumoasă, care și-a câștigat un loc aparte în sufletul cititorilor.

Alexandra Cordoș

Doi bistrițeni la „Vatra Veche”

Cei mai consecvenți colaboratori bistrițeni ai publicației electronice „Vatra Veche”, manageriată de Nicolae Băciuț, sunt, neîndoiește, poetul Valentin Marica și scriitorul și jurnalistul Menuț Maximilian. Doctor în filologie, senior editor la Radio Târgu-Mureș, Valentin Marica, născut la Zoreni, în județul nostru, este un poet de rară sensibilitate și profunzime, un scriitor care se exprimă dezinvolt în mai multe registre, la îndemână fiindu-i și cronică plastică din „Vatra Veche” nr. 9, în care scrie referindu-se la expoziția dedicată la Biblioteca Națională din București lui N. Steinhardt. Dr. Marica scrie, între altele: „...cel care se ruga lui Dumnezeu cu marile cărți ale umanității în brațe, cel ce săruta scrisul lui Constantin Noica din file de manuscris sau îl asculta pe Monteverdi în genunchi, în hohot de plâns, cel care îl ruga pe un colaborator (vezi evocările lui Virgil Cimosș), având presentimentul morții, să le spună tuturor că a crezut în Iisus Hristos din toată inima, că a iubit sincer poporul român, rugându-l să aibă grijă de Jurnal...”. Menuț Maximilian se găsește în faza pregătirii unui volum de poezie; amintim că a publicat până acum mai mult de zece volume pe teme diverse și apreciate. Grupajul de poezii este intitulat „Răstignit pe cuvinte” și va face parte din volumul „Noduri în haos”. Amintim câteva titluri: „Calea Pâinii”, „Crucea”, „Altfel de suflet”, „Minunea”, „Un loc” și „Rânduiești”, din care cităm: „Eram credincios/Ca fluturii/Ca marea/Ca florile din grădina îngerilor/Pe cărarea de la moară/Cu sacul de uium în spate,/Apare credința”. O carte așteptată cu interes.

Victor Știr

Distinse maestre Nicolae Băciuț,

Cu o nepermisă întârziere, (deși motivele ar fi scuizabile), vă mulțumesc din suflet pentru primirea revistei "Vatra veche" nr. 9 și 10/2012.

Mulțumirile mele sunt totodată și de adâncă recunoștință, pentru faptul că ați găsit de cuviință ca unele dintre poeziile mele pe care vi le-am trimis după vizita dv. la "Cafenea literară" din Alba Iulia, să fie publicate în nr. 9 a acestei reviste de prestigiu, pe care o conduceți.

Sunt fericit și onorat pentru aceasta și vă mulțumesc încă o dată!

Vă doresc multă sănătate și putere de

muncă, pentru a putea păstra mereu, fierbinte, "vatra"ce încălzește inimile tuturor celor care o citesc și vă citesc! Cu aleasă considerație

Victor Burde

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru fiecare număr al revistei *Vatra veche*, pe care mi l-ati trimis. Aștept cu nerăbdare în fiecare lună e-mailul de la Dumneavoastră, fiind un adevărat prilej de deconectare din tumultul cotidian.

Pentru că această revistă și-a câștigat un loc aparte în sufletul meu, îmi doresc foarte mult să pot publica și eu unul sau mai multe articole, aflându-mă la finalul unui drum doctoral despre Ioan Alexandru. Vă rog să-mi spuneți dacă vă pot trimite un articol despre Ioan Alexandru, pentru a fi publicat în numărul din noiembrie de câteva precizări legate de font și numărul caracterelor. Desigur, m-ar interesa o colaborare și pe viitor.

Cu o deosebită prețuire,

drd. Nicoleta Mazar

Mulțumesc, domnule Băciuț, pentru revistă. Am frunzărit-o mai mult decât am citit-o. Dar m-au intrigat unele titluri și atunci am zăbovit mai mult asupra lor. Remarcabil interviu cu Matei Vișniec. Interesant de urmasit dialogul celor trei critici (de fapt trei caractere) pe facebook privind veșnica problemă (est)etică. Ioan Es. Pop e prea bun ca poet pentru a nu fi remarcat și apreciat în acest sens. Ca turnător, și-a turnat și cenușă în cap, spre deosebire de alții. E o circumstanță atenuantă. Dar și opinia lui Lazslo (din paradigma Grigurcu) merită să fie luată în seamă, câtă vreme suntem în plină zonă gri. Impresionante reflecțiile ÎPS Bartolomeu Anania (cred că, sincopat, ÎPS Anania, nu e în regulă) vizavi de masa tăcerii (și versurile sunt adorabile). Aștept, cu bunavoința dvs, următorul număr.

Stefan Hostiuc, Cernăuți

Domnule Nicolae Băciuț,

Mă bucur de fiecare dată când îmi trimiteți revista Dvs. *Vatra Veche* ! Felicitări celor care vă susțin, felicitări celor care vă citesc revista! Vă îmbrățișez,

Georgia Miculescu

Bună ziua,

În măsura în care mi-a fost trimisă și mie revista "Vatra Veche", urmare, probabil, a colaborării mele cu varii site-uri literare, sunt bucuros să vă anunț și pe dvs. că sunt câștigătorul Premiului al III-lea la secțiunea de proză scurtă al Festivalul Național "Marin Preda" - 2012.

Nu știu dacă mica mea realizare are vreo importanță în raport cu lucrările marilor scriitori ardeleni (ardelean și eu, de altfel) publicate în revista sus numită, dar, mânat de euforia momentului, vă anexez lucrările mele premiate. Dacă e loc de o cât de mică (hai, minusculă) colaborare cu revista pe care o patronați, dați-mi, rog, un semn.

Ah, era să uit... anul trecut am câștigat și Premiul Uniunii Scriitorilor la Concursul Național de Povești "Ion Creangă" de la Iași. Am să atașez și mirolabanta mea "Poveste cu cap", măcar că de vă stresez, să o fac teameinic!

Cu deosebită considerație,

Nicu Cîrstea

Mulțumesc pentru revista primită, felicitări pentru realizare!

Lucian Gruia

Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt

Între 10 și 14 octombrie, în Germania a fost deschis Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt, cea mai mare manifestare de acest fel din lume.

Ministerul Culturii și Patrimoniului Național a participat la acest eveniment, organizând un stand național, în care au expus douăzeci de edituri din România, cu cele mai recente apariții editoriale.

În același timp, la stand au avut loc și alte evenimente cu cartea, între care expoziția „Cele mai frumoase cărți din România”, organizată de Asociația pentru Performanță și Cultură, cu sprijinul AFCN, în parteneriat cu Headsome Communication și Uniunea Editorilor din România, lansarea volumelor Ioan Pinteș, „Proximități și mărturisiri – jurnal”, Editura Cartea Românească, 2012; Nicolae Băciuț, „Nicolae Steinhardt. Între lumi – Dialoguri cu Nicolae Băciuț”, Editura Nico, 2012, „Nicolae Steinhardt – cu și fără de timp – receptări critice, evocări”, ediție îngrijită de Nicolae Băciuț, Editura Nico, 2012, Theodor Vasilache (scriitor român stabilit în Germania), „Fantasme – poeme”, Editura Paralela 45, 2012, Lucian Boia, „Germanofilia – Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial”, Editura Humanitas, și „Tragedia Germaniei (1914-1945)”, Editura Humanitas, 2010.

Un moment de vârf al manifestării a fost Masa rotundă – „Centenar Steinhardt”, cu participarea a trei scriitori implicați în restituirea operei și memoriei lui N. Steinhardt:

George Ardeleanu, Ioan Pinteș și Nicolae Băciuț.

Au fost reliefate repere ale operei lui N. Steinhardt, unul dintre autorii români care a beneficiat de o recuperare la vârf a moștenirii sale literare și spirituale.

După cum se știe, la 29 iulie a.c. s-au împlinit o sută de ani de la nașterea autorului „Jurnalul fericirii”, monahul Nicolae Steinhardt.

Editura Polirom este cea care și-a asumat în 2008 editarea integralei Steinhardt, în colaborare cu Mănăstirea Sfânta Ana de la Rohia, din care au apărut până acum „Jurnalul fericirii” (2008), „Dăruind, vei dobândi. Cuvinte de credință” (2008), „În genul... tinerilor” (2008), „Articole burgheze” (2008), „Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Leon Duguit” (2008), „Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia” (2009), „Între viață și cărți” (2010), „Escale în timp și spațiu” (2010), „Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului” (2011), „Eseu despre o concepție catolică asupra iudaismului. Iluzii și realități evreiești” (2011), „Critica la persoana întâi” (2011), „Monologul polifonic” (2012),

„Incertitudini literare” (2012). „Jurnalul fericirii”, scris între anii 1969 și 1971, a ajuns la cititori în prima ediție de-abia în 1992, după ce a parcurs o adevărată aventură... dramatică: a fost confiscat de Securitate pe 14 decembrie 1972, restituit în 1975 autorului. Steinhardt a rescris însă, între timp, din memorie „Jurnalul fericirii”. Copii ale celor două variante au fost trimise mai multor prieteni, chiar și la Paris, Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca. În acest an, Editura Polirom a editat și o variantă inedită a „Jurnalului fericirii”, după manuscrisul aflat la Mănăstirea „Sfânta Ana”, Rohia. Îngrijirea ediției, compararea variantelor, notele, addenda și indicele au fost realizate de George Ardeleanu.

Toate aceste lucrări, la care se adaugă cele realizate de Nicolae Băciuț, atât volumele, cât și numerele din acest an ale revistei „Vatra veche” au fost expuse la standul românesc, ilustrând substanțial expunerea despre viața și opera lui N. Steinhardt.

Standul României a fost realizat într-o concepție modernă și atractivă și s-a bucurat de numeroși vizitatori, inclusiv scriitorii români din diaspora.

NICOLAE BĂCIUȚ

GEORGE ARDELEANU

-Ce a însemnat Târgul de carte de la Frankfurt pentru dumneavoastră? Pentru editurile

din România? Pentru scriitorii români?

-Pentru mine, Târgul de carte de la Frankfurt este, prin excelență, o concretizare a ideii de universalitate (sau, dacă vreți, globalizare) culturală. Prin dimensiune (te poți plimba cu microbuzul prin târg), prin amploare și prin diversitate. Practic, aici se adună întreaga lume editorială, din Starele Unite până în Taiwan, din Norvegia până în Noua Zeelandă. State și edituri puternice, dar și state și edituri mici. Rase, etnii, culori, fizionomii, gesturi aiuritor de diverse.

Culturi majore și culturi minore (și firește revelația unor astfel de diferențe).

Există și partea nevăzută, pentru publicul larg, a Târgului și care, de fapt, e cea mai importantă: aici se negociază, se tatonează ori se încheie marile contracte editoriale, se vând sau se cumpără copyright-uri, drepturile de traducere etc.

Cred că semnificațiile Târgului pentru editurile și scriitorii din România se joacă în această parte nevăzută, pentru publicul larg...

(N. B.)

IOAN MATEI

MINISTERUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL

– Domnule Ioan Matei, reușita prezenței românești la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt vi se datorează în bună măsură dv. și echipei cu care ați lucrat. Care e... secretul reușitei?

– În ciuda crizei și a condițiilor nu tocmai favorabile, din mai multe puncte de vedere, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național a reușit să asigure participarea României cu stand național și la cel de al șaselea târg de carte, mai având pe agendă încă unul, în noiembrie, la Istanbul. Am fost prezenți în acest an la târgurile de la Budapesta, Leipzig, Bologna, Praga și Salonic.

La Praga, România a avut o participare consistentă, fiind invitat special. Au participat 15 scriitori, care au fost implicați în peste patruzeci de evenimente, atât în pavilionul expozițional, cât și în alte spații cu semnificație culturală și literară din Praga.

– Ce a adus ca noutate pentru România Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt?

– În primul rând, ne-am prezentat, încă de la Praga, cu un stand nou, atât ca mobilier, cât și ca design, o concepție care o dorim să o menținem măcar trei ani. E un stand modular, care poate fi aranjat pe diverse dimensiuni și configurații, iar din punct de vedere estetic, cred că i-am putut mulțumi și pe cei mai exigenți în materie de expoziții de carte.

Tot ca noutate, la care ați fost în parte implicat, a fost reprezentarea națională tematică, valorificând un moment aniversar referențial: Centenarul N. Steinhardt.

Notorietatea internațională a monahului de la Rohia, tradus în șapte limbi cu al său „Jurnalul fericirii”, ne-a motivat suficient pentru a-l omagia și promova deopotrivă, dată fiind vizibilitatea Târgului de la Frankfurt, iar cei care

au fost invitați George Ardeleanu, Ioan Pinteș și Nicolae Băciuț, au autoritate și expertiză în Nicolae Steinhardt.

După cum ați văzut, Steinhardt a stârnit interes și pentru români din diaspora și pentru străini.

– În ce a constat implicarea Ministerului Culturii și Patrimoniului Național în organizarea Târgului Internațional de Carte de la Frankfurt?

– Ministerul Culturii și Patrimoniului Național a asigurat plata standului propriu-zis, transport, montaj. Apoi, prin Asociația Editorilor și, prin contract cu editurile, s-a asigurat prezența a

douăzeci de edituri reprezentative din România, cărora le-au fost transportate și amenajate standuri individualizate, personalizate.

În acest cadru sunt

invitați scriitori și, în plus, pe toată durata Târgului punem spațiul la dispoziția editorilor, agenților literari pentru discuții și negocieri, de pe urma cărora sper să se culeagă roade cât mai curând.

– Ce va fi în 2013, în privința participărilor românești la târguri internaționale?

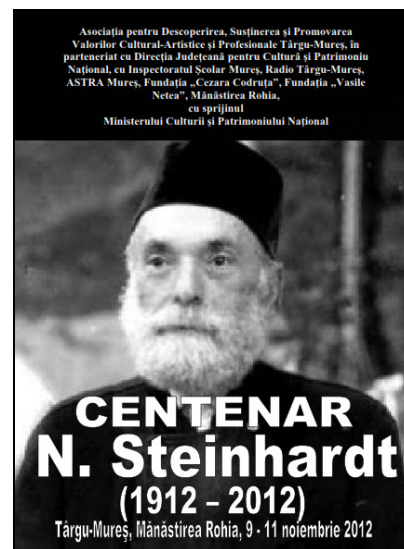
– N-aș vrea să mă pronunț, din postura de funcționar public, însă mi-aș dori ca prin alegerile din decembrie să rezulte o majoritate care să confere și din punct de vedere cultural stabilitate și predictibilitate.

Și, de asemenea, sperăm să participăm la toate târgurile la care România s-a angajat, atât prin Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, cât și prin Institutul Cultural Român.

NICOLAE BĂCIUȚ

Centenar « N. Steinhardt » «În genul tinerilor»

Asociația „Nicolae Băciuț” pentru Descoperirea, Susținerea și Promovarea Valorilor Cultural-Artistice și Profesionale Târgu-Mureș, în parteneriat cu Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național, cu Inspectoratul Școlar Mureș, Mănăstirea Rohia, Radio Târgu-Mureș, ASTRA Mureș, Fundația „Cezara Codruța”, Fundația „Vasile Netea”, cu sprijinul Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, organizează câteva acțiuni, menite să marcheze Centenarul „N. Steinhardt”.

Programul manifestărilor, puse sub genericul „În genul tinerilor” (titlul primei cărți a Monahului Nicolae Delarohia), cuprinde o întâlnire literară omagială cu prezentarea lucrării „Între lumi” – dialoguri cu N. Steinhardt, autor Nicolae Băciuț, lansarea numerelor din revista „Vatra veche”, care includ materiale despre N. Steinhardt la centenar, prezentarea lucrării de critică literară „N. Steinhardt, cu timp și fără de timp”.

În același cadru, va avea loc o Sesiune de comunicări Centenar N. Steinhardt” – În genul tinerilor, în data de 9 noiembrie 2012, la Târgu-Mureș, sesiune care va fi continuată și în data de 11 noiembrie.

În 10 noiembrie, se va face un pelerinaj la Mănăstirea „Sf. Ana” de la Rohia, județul Maramureș, unde va avea loc o întâlnire culturală, vizitarea chiliei N. Steinhardt, pelerinaj la mormântul lui N. Steinhardt. Tot acolo va avea loc și evocarea „N. Steinhardt, omul și opera”.

DE LA „OMUL VIORILOR” LA „ORAȘUL VIORILOR” ȘI RETUR

Un singur oraș din România, duce în spate „povara” viorilor, cel mai adesea, atunci când se dorește definirea sau stabilirea diferenței specifice, numele său stă discret în spatele numelui.

„Orașul Viorilor” nu mai e o sintagmă comună, ci un nume propriu, în care fiecare cuvânt reclamă majusculă.

În arhiva mea sentimentală din anii în care lucram la TVR, se mai găsește o înregistrare cu primul lutier din Reghin, orașul în care în 1951 a început să se scrie la noi istoria viorii, dar și a altor instrumente muzicale. Cu chitarele de la Reghin s-au interpretat poate tot ce e mai frumos în muzica românească.

Îl văd parcă și acum, pe Roman Boianciuc, bucovinean de origine, în casa sa modestă de la margine de oraș, ținând în mână o vioară, nu știu dacă prima făcută de el, căreia-i mlădia corzile copilărește. El, întâiul lutier și cel mai renumit în acei ani, nu știa să cânte la vioară, dar, cu toate acestea, viorile lui sunau, cum spunea cineva din lumea muzicii, dumnezeiește.

Peste ani, tot la Reghin, la mansarda unei case din același cartier mărginaș al Reghinului, îl filmam pe un alt lutier, Vasile Gliga, cel care avea să pună pecetea pe ceea ce pare de nedesprins din numele Reghinului, „orașul viorilor”. Începutul acela nu promitea foarte mult, dar era o alternativă profesională asumată cu entuziasm și fără inhibiții. Pentru că Vasile Gliga a avut curajul să plece de la zero, neavând altceva la îndemână decât pasiunea și talentul pentru a confecționa viori.

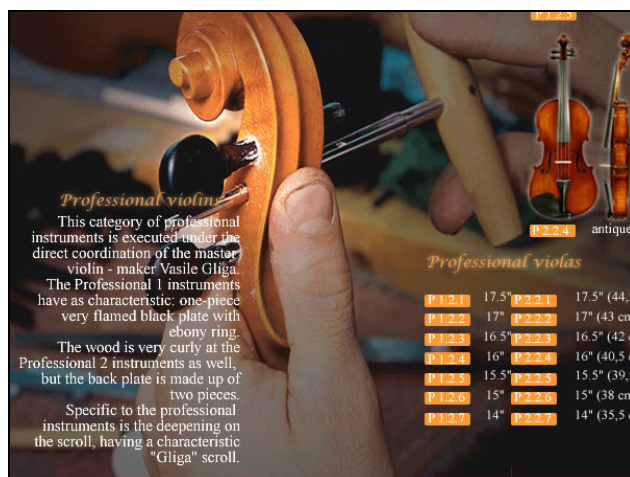
De la Vasile Gliga am aflat „povestea viorii”, drumul ei de la freamătul paltinilor din Munții Gurghiului și până pe scenele în care viorile lui Vasile Gliga au devenit vedete.

Recunoașterea măiestriei lui Vasile Gliga a venit de la bun început, lutierii din Cremona, orașul lui Stradivarius, apreciind vioara trimisă de acesta, în 1988, la un concurs.

De la o vioară la cele peste patruzeci de mii de instrumente muzicale care ies pe poarta Companiei Gliga anual, e o altă poveste. Una care include de toate, într-un orizont care s-a extins și spre dans, învățământ, agrozotehnie, într-o diversificare spre care tind mereu afacerile unui om care se poate considera un învingător. A învins sistemul, a învins legile necruțătoare ale finanțelor, demonstrând că șansa surâde doar celor care nu se dau bătuți.

Ilustrarea acestui număr de revistă cu „povestea viorilor”, firește, o mică parte a ei, e un omagiu adus artei lutieriei și celor care o slujesc, lutierului Vasile Gliga, cel care știe cu adevărat care e drumul de la vioară la orașul viorilor.

NICOLAE BĂCIUȚ

Un brand: viorile Gliga

Înainte-a de-a fi cântec, viorile sunt trudă, pasiune...

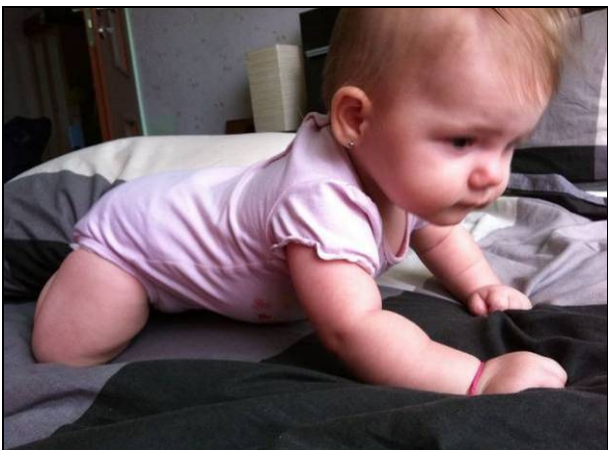

Câtă iubire, atâtea instrumente muzicale, câte instrumente muzicale, atâtea iubire...

Generații Gliga - nepot și bunici

OCHIUL CICLOPULUI

Carina: Eu cu cine votez?

Starea prozei

VIA MUTATĂ DE PE DEALURI

Prânz. Uite-mi iubita. O s-o aștept. Pleacă pentru scurt timp. O aștept, vine. Aduce lalele galbene, mergem și luăm două țigări, trei, patru. Două o să fumăm. Întâlnim pe unul, îi promitem o carte, i-o dăm, ne urmează s-o citească. Bem cafea, citim ziar. Vorbim. Ne enervăm. Mă enervez. Ce dracului face asta? A, mai nimic. Asta și spune. Mai stăm. Ieșim. Rămân cu iubita. O conduc pe străzi. Ne despărțim. Mă așteaptă. Vin după un timp, ne ducem acasă. Am luat bilete la film.

Înainte de a ne duce acolo, am simțit iar cum oamenii sunt fericiți pentru că au mai fost, și cine n-a avut în neam sau în apropiere pe cineva în această stare nu va putea fi. Am spus. M-am răstit. Strada. Anotimp juvenil. Care e anotimpul muzicii. Și vara. Toate. Păcat. Toamna e al morții.

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț

Să rămâi cu mine vei fi cel mai fericit. O să rămân să văd. Femeia s-a bucurat la film. Eu, prea puțin. M-am depărtat în față și mi s-a părut că și-a dus și ea picioarele spre dreapta. Îmi trec prăpăstii prin durerile de cap. Îmi vine să plâng. Dacă într-adevăr ar fi în stare să-și lipească iarăși genunchii de altcineva?

Acasă suntem isterici și singuri. Fugisem de ploaie. Respiră atât de repede. O întreb și ea nu poate răspunde. A obosit. Ar trebui s-o iubesc mai mult. Mâine o să joc, după ani de zile, fotbal. Spune și tu, fotbalule, să fiu eu amar (amor?), când mâine mă voi mișca pe malul lacului, mult până-n mai, o să înot și o s-o învăț și pe ea să înoate, apropiindu-mă mai mult de ea pe totdeauna.

Și dacă pleacă de lângă mine un timp, în Ardeal, în practica ei studențească, de ce n-aș crede-o că nu se va săruta cu nimeni acolo? Hm. Je ne suis pas comme les autres. Tradu-mi, să nu cred că-mi spui ceva groaznic. Citește Clopotele.

Se depărtează, apoi se întoarce: spune-i că l-am căutat. Întâlnesc pe unul: spune-i că l-a căutat. Nu eu am căutat sau am spus să fiu căutat. Altul mă va căuta și va spune alcuiva că mă caută, eu voi alerga fără a întâlni pe cel ce greșise spunând să-l caut.

Ea s-a învățat să vină foarte aproape, să-mi spună că mă așteaptă. La porți, în mari grădini, la intersecții. Fumează, mă sărută, cine sărută mai inteligent, cine mai scump. Vrei să mă aștepți, uiți că m-ai așteptat. Dacă nu mă iubești și nu te iubesc, înseamnă că ne putem lua. E ca și cum ne-am iubi. Azi vreau să nu mă mai aștepți.

Aceste frunze și numai aceste păsări ne spulberau din când în când și surâsurile și încheierile de fapte bune. Noi parcă umblasem mult și așteptam să pornim într-una din părți. Ce ne rămânea împrejur când ne așezam și adoram pământul? Eu zic lucrurilor bun rămas și pornesc fără tine ca să te pot chema. Aceste frunze și aceste păsări ne dușmăneau prin voia noastră, noi iubindu-ne cu dulcegie și încântare.

GEORGE ANCA

Maximinian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gabriel Stan, Gheorghe Șincan, Victor Știr, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Raluca Andreea Chiper (Spania), Claudia Șatravca (Chișinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Ionela van Rees-Zota (Germania), Dwight Luchian-Patton (SUA), Raia Rogac (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2012 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

